

212102

LEPIDOPTERA

BAGOLYLEPKÉK I. NOCTUIDAE I.

ÍRTA
DR. GOZMÁNY LÁSZLÓ

Fauna Hung. 102.

A XVI. kötethez tartozó valamennyi
füzet borítólapjának beszolgáltatása ellené-
ben a kötet kemény kötéstábláját bárme-
lyik könyvesbolt kiadja.

Szerkesztő bizottság:

1965-ig: *Dr. Boros István, Dr. Dudich Endre* (elnök), *Dr. Kollán Sándor, Dr. Soós Lajos és
Dr. Székessy Vilmos* (szerkesztő)

1965-től: *Dr. Balogh János, Dr. Jermy Tibor, Dr. Kaszab Zoltán* (főszerkesztő),
[Dr. Kolosváry Gábor], [Dr. Kollán Sándor] (elnök) és *Dr. Steinmann Henrik*

A kézirat a szerkesztő bizottsághoz 1968. IX. 20-án érkezett.

Lektorálta:

DR. KOVÁCS LAJOS

Az ábrákat a szerző rajzolta

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

Szerkesztésért felelős: *Dr. Jolsvay Alajos* — Műszaki szerkesztő: *Várhelyi Tamás*
Kézirat beérkezett: 1970. II. 12. — Példányszám: 1000 — Terjedelem: 13,3 (A/5) ív

Ak 823 k 6972

70.69163 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: *Bernát György*

MACROLEPIDOPTERA IV. — NAGYLEPKÉK IV.

14. család sorozat: NOCTUOIDEA

Írta

DR. GOZMÁNY LÁSZLÓ

Ez a család sorozat a nagylepkék hatalmas csoportját, a bagolylepké-alkatúakat, azaz a szűkebb értelemben vett bagolylepkéket, a pamacsos szövőket, a gyapjaslepkéket, a medvelepkéket és az algaszövőket öleli fel. Az imágók többnyire erőteljes testalkatúak, dúsan szőrözöttek, nyelvük jól fejlett (a medvelepkék kivételével); az erezet, bár az egyes családokon belül többé-kevésbé egyforma, egészében véve csupán egyetlen bélyeggel jellemezhető: a hátulsó szárnyon az *sc* ér a tónél rövidebb-hosszabb szakaszon egybeolvad (anasztomizál) az *rr* erek fő ágával (a medvelepkék és a *Beninae* alcsalád tagjai ettől ismét annyiban térnek el, hogy az összeolvadás nem a tónél történik).

A szűkebb értelemben vett bagolylepkék mintázata többnyire elmosódott, színeik sötétek, a rajzolat ritkán élénk; velük szemben a medvelepkék többsége feltűnően színes, rajzolatuk éles.

A hernyók csupaszok (így a bagolylepkéké, néhány kis fajlétszámú alcsalád kivételével), vagy pamacsokba rendezett szőrök díszítik őket, illetőleg egész testük egyenletesen szőrös (medvelepkék). A bábok vagy a föld felszínén nyugszanak, vagy a felszín alatt találhatók.

A nagy család sorozat az egész Földön elterjedt. Legnagyobb a fajsza-muk a meleg ég-övek alatt, sok képviselőjük viszont a sarkvidékekig is előrehatol. Magyarországon 5 családnak és 248 nemnek 551 faja él.

A család sorozatba tartozó kártevőket az egyes családok, illetve nemek tárgyalásánál ismertetjük.

56. család: NOCTUIDAE — BAGOLYLEPKÉK

Fejük a test többi részéhez mérten kicsi, szemük többnyire kerek, fél-gömb alakú, rendszerint csupasz, csak néhány alcsalád tagjait díszíti finom szőrözet (*Colocasiinae*, *Hadeninae*, pl. 73. ábra: B), más alcsaládokban a csáptól szempillaszerűen sorba rendezett szőrök hajolnak a szem fölé (*Calpinae*, *Plusiinae*, *Cuculliinae*, pl. 57. ábra). Ajaktapogatójuk rendszerint nem hosszabb a fejüknél, többnyire az arc előtt fölfelé görbül, a *Hypeninae* alcsaládban azonban igen hosszú, előrenyújtott (pl. 1., 12., 16. ábra). Az ízeket rendszerint sűrű, odasimuló pikkelyzet és olykor szőrök borítják, ritkább esetekben rendszertelenül szétálló serték fedik, a 2. íz vaskos, nagy, a csúcász rövid, zömök. Nyelvük az esetek többségében jól fejlett és az ajaktapogatók között feltekereselve rejlik (ezért az ábrák többségén nem ábrázoltuk). Csápjuk az egyszerű fonalas alkatútól a pilláson át a kétoldalúan fésűs pillákkal vagy fogakkal ékesítettéig változik (pl. 2., 73., 77. ábra). Toruk jellegzetes, bagoly-

lepke alkatú: a gallér többnyire jól látható, nagy, a válltakarók szélesek, gyakran erősen megnyúltak, a gallérnak és a tor közepének szőrözete olykor csuklyaszerűen kiképzett (vö. 1. füzet, 2. ábra: E). Potrohuk rendszerint dúsan, rásimulóan szőrözött, gyakran azonban a szőrözet gyapjassá vagy éppen bozontosá válik (pl. 76., 79. ábra), s nem ritkák az egyes potrohszelvényeken (felül közepén) fellépő pamacsok sem (pl. *Plusiinae*, pl. 59.—70. ábra). Elülső szárnyuk megnyúlt, leghosszabb oldala a felső, a legrövidebb a külső szegély. Mintázatuk többnyire a jól észlelhető ún. bagolylepke-rajzolatból áll, amelynek legjellemzőbb részei a harántéren elhelyezkedő vesefolt, a sejt közepén látható körfolt, az alatta a ráncban helyet foglaló csapfolt és a töben elnyúló ékfolt, ezenkívül a többnyire nyílfej alakú foltokból összetett és a külső szegély mögött végigfutó (submarginalis) hullámvonal, valamint a belső (antemediana) és a külső (postmediana) keresztvonal, s a szárny közepén húzódó árnyékvonal (vö. 1. füzet: 9. ábra: B). Így tehát az elülső szárny három, rendszerint jól elhatárolható mezőre oszlik: a tőteret a belső keresztvonal, a közep-teret a külső keresztvonal zárja le, a hullámvonal a külső szegélytérben fut le s azt a szegély tövncala határolja, amelyre nyomban a rojt (az esetleg benne lefutó választóvonallal) következik. Hátsó szárnyuk lekerekített, rajtuk az elülső szárny mintázatának folytatása látható, vagy legalábbis a szegélytér sötétebb, illetve az egész szárny rajzolatlan, de a harántéren (a sejt végén) elhelyezkedő holdfolt rendszerint észlelhető. Szárnyaik fonákján olykor a felső mintázatának többé-kevésbé pontos tükörképe látható, illetve annak csupán egyes részei vagy attól eltérő rajzlati elemek (ezért a habitusképek bal oldalán a szárnyak fonákját is ábrázoltuk); többnyire azonban a fonák lényegében rajzolatmentes. Elülső szárnyuk erezetére a szűk felső szegélytérre összeszorított r erek jellemzők, amelyek közül az r_{3+4+5} majd mindig nyélen van, és az r_2 vagy r_3 ér tövénél az erek anasztomizálása következtében az ún. areola vagy sejtecske jön létre. A családba tartozó fajok, illetve nemek erezete igen hasonlít egymáshoz: ettől a sémától csak kevés eltérés tapasztalható, ezért e csoportban az erezet szerkezetének korántsincs akkora taxonómiai jelentősége, mint sok más, főként molylepkecsaládban. A felosztás szempontjából azonban az egyébként egyszerű erezetszerkezetű hátsó szárny egyik bélyege nagy jelentőségű, nevezetesen a harántérből (a sejtet lezáró érből) kiinduló m_2 ér lefutásának mikéntje. Az első 13 alcsaládban ugyanis az m_2 ér messze a sejt közepén végigfutó és szabad szemmel is jól észlelhető ránc — amely a sejten túl egészen a külső szegélyig hatol — alatt található, s rendszerint az m_3 ér kiindulási pontjához közel ered (vö. pl. 56. ábra). Ez az alcsoport az ún. *Noctuidae quadrifidae*. A fennmaradó, törzsfajlódásileg magasabb rangú 7 alcsaládban az m_2 ér a harántér közepéből vagy ahhoz közel ered, s vagy az említett ráncban, vagy annak alsó határán fut végig. Ezek a fajok a *Noctuidae trifidae* alcsoportot alkotják. (E kétféle erezetszerkezet jelentősége egyes határesetek miatt régóta vitás — pl. az *Agrotis venustula* HBN. fajt erezete a *Noctuidae trifidae* csoportba [*Amphipyra* alcsalád], más bélyegei viszont a *Noctuidae quadrifidae* csoportba [*Jaspidiinae* alcsalád] utalják —, de gyakorlati értéke pl. a határozókulcsok felállításában kétségbevonhatatlan). Láruk — legalábbis a lábszárákig, a lábfejek már kevésbé — szőrös, lábszáraikat ezen felül több alcsaládban tövisek sora is ékesíti (lásd pl. 26. ábra: B); egyes nemekben az elülső lábszár végén nagy karom látható, a tövisek pedig hiányoznak (*Melicleptriinae* alcsalád), ismét más alcsaládokban nem minden lábszáron vannak tövisek, csupán a 2.- és a 3.-on,

vagy mindössze a 3.-on, amely azonkívül mindenkor 2 pár sarkantyút is hord. Minden lábpár járóképes. Farpamacsuk sima vagy felálló (pl. *Apatelinae*), egyes fajok nőstényére (pl. *Oxytrypinae*) a hosszú, kiálló tojócső jellemző, a többségé azonban rejtett. Egyes fajok illatszervekkel is rendelkeznek, amelyek többnyire hosszú és szétterjeszthető szörpamacsokként jelennek meg (így a *Hypeninae* alcsalád több fajának lábain; pl. 10. ábra: B).

Az imágók többsége éjszaka repül, nappalra elrejtőzik rőzse, kövek, kidült fák, fakéreg alá, avarba, fák repedéseibe, a talajban keletkező hasadékokba, sőt emberi létesítményekbe, házakba, gazdasági épületekbe, kutakba, vermekbe, szobákban függönyökbe, képek alá stb. is. Nappal csak kevés faj táplálkozik: főként a *Noctuidae quadrifidae* csoport tagjai közül a *Catocalinae*, *Plusiinae*, *Jaspidiinae* alcshaládokba tartozó fajok imágói, a *Noctuidae trifidae* csoportból alig néhány (ismertebb esetek az *Actinotia radiosa* ESP. és a *Chloridea viriplaca* HUFN. nappali viráglátogatása). Cukortartalmú táplálékot vesznek fel, nektárt, fák csurgó nedvét, levéltetvek édes váladékát, ezért többségük cukortartalmú mesterséges csalogatószerekkel is gyűjthető (csalétkelés!), főleg nagy szárazság idején. Nem gyűjthetők családokkal annak a néhány fajnak az imágói, amelyek nyelve táplálékfelvétellel alkalmatlan (pl. a *Brachionycha* HBN. és *Episema* O. nemek tagjai).

Az imágók bár eltérő mértékben, de általában érzékenyek a fényre, ezért éjszaka mesterséges fénnel is gyűjthetők. Csak kivételesen repülnek azonban fényre a nappali órákban aktív imágók, amelyek közül többet még általában nem figyeltek meg lámpán (pl. *Actinotia radiosa* ESP., *Oxytrypa orbiculosa* ESP.). Sok faj imágói csak kivételesen reagálnak pozitívan a fényre, mint pl. az *Amphipyra* O. vagy *Cucullia* SCHRK. génuszok tagjai. Számos faj imágói kizárólag vagy többnyire csak meghatározott időpontban repülnek, így pl. a *Hydraecia micacea* ESP. éjszaka 2 óra körül jelentkezik a fény körül.

A hernyók csupaszok, gyakran bibircesek, s ezeken legfeljebb 1–2 sörte található, míg az *Apatelinae* alcshalád legjellemzőbb bélége a fajok pamacsosan vagy sűrűn szőrözött hernyói. Külső fogyasztók, leveleken, dudvákon, ritkábban száraz növényi részekeken élnek (avar), egyes fajok endofág életmódot folytatnak (pl. nádszárban), mások pedig ragadozók (pl. *Calymma* HBN.). Szabadon vagy szövődékben bábozódnak, vagy a föld felszínén kövek, kérgek stb. alatt, vagy a talajban.

A bagolylepkék az egész Földön elterjedtek, nagy részük a mérsékelt égövek alatt (főként a *trifidae*). de bőven akadnak képviselőik a trópusokon is, így a *Plusiinae* és *Hypeninae* alcshaládok ott érik el a legnagyobb fajsámot. Magyarországról 20 alcshalád, 198 nemet és 477 fajt ismerünk. A modern szerzők többsége az *Othreinae* (= *Ophiderinae*) alcshaládot felosztatta, s a palearktikus fajok többségét a *Catocalinae* alcshaládba sorolta be; az *Othreinae* alcshalád a délkelet-ázsiai és orientális régió egyik igen jellegzetes nemén alapul, s ha e fajokra fenntartható is, a hazai faunában ennek az alcshaládnak nincsen képviselője. A trópusokon elterjedt, de a hazai faunisztikai irodalomban is említett *Stictoperinae* alcshalád Európában (a Földközi-teger medencéjében) a *Zebebe* KIRBY (= *Nyctzola* HS.) *falsalis* HS. képviseli, mivel azonban elterjedésének északi határa a dalmát tengerpart, hazánkban e faj, nem és alcshalád nem fordul elő.

A családba több veszedelmes, főként mezőgazdasági kártevő tartozik, pl. az *Autographa gamma* L. (emellett jellegzetes vándorlepkéfaj is!), a *Chloridea maritima* GRSL., *Mamestra brassicae* L., *M. oleracea* L., *Scotia segetum* SCHIFF., *ipsilon* HUFN., *Euxoa aquilina* SCHIFF., *temera* HBN., *Spaleotis ravidata* SCHIFF. és *Amathes c-nigrum* L. E fajok kártételét és az elhárítás módját a vonatkozó nemek ismertetésénél tárgyaljuk.

A z a l c s a l á d o k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (2) Elülső szárnyuk vállas. Az elülső szárny felső szegélye ugyanis előbb a tor szegélyével csaknem párhuzamosan fölfelé halad, majd hirtelen kifelé görbül és a belső szegéllyel párhuzamossá válik. A szárny keskeny, lécszerű (88–89. ábra). Az elülső szárnyon helyenként felmeredő pikkelycsomók foglalnak helyet [a családban ilyen még csak az *Abrostola* O. nemben (*Plusiinae*) és a *Cryphia* HBN. nemben (*Apatelinae*), valamint a *Hypeninae* alcshaládban fordul elő, de ezek

szárnyalakja más]. A hím retinaculum (az akasztósörte illeszkedési helye az elülső szárny fonákján) keresztbarázdált (ez a jelenség még csak a *Beninae* alcsaládban fordul elő, ezek szárnyalakja és pikkelyzete azonban egészen más). Az erezet quadrifid. A hernyóknak ritka sertézete van (= *Sarrothripinae*). 12. alcsalád: *Nycteolinae*

- 2 (1) Elülső szárnyuk nem vállas vagy alig észrevehetően az. A felső és a belső szegély ugyanis a tőből kiindulva széttartó, ezért a szárny háromszögletes.
- 3 (8) Szemeik fölött (előlnézetben a csáptő alól) följük boruló hosszú sertékből 1 csomóban álló és szétterülő „szempilla” látható (pl. 57. ábra; gondos vizsgálatot igényel, hogy a bozontos fejszőrözetű fajok rendszertelenül szétálló szőrözetének szálaival össze ne tévesszük!). Gallérjuk és toruk az esetek többségében csuklyaszerűen kiképzett (pl. 58–70. ábra), a potrohszelvényeken is többnyire szőrpamacsok láthatók. Ebbe a csoportba 3 jellegzetes szárnyalakú és mintázatú alcsalád tartozik.
- 4 (5) Elülső szárnyuk belső szegélye mély hullámot vet, erezete quadrifid. Lábszáraikon nincsenek tövisek. Egyetlen hazai nemet és fajt fellelő alcsalád (56. ábra). 5. alcsalád: *Calpinae*
- 5 (4) Elülső szárnyuk belső szegélye többé-kevésbé egyenes, legfeljebb a tőnél látható rajta olykor pikkelyekből álló kiugró fogacska.
- 6 (7) Elülső szárnyukat élénk, fémesen csillogó arany- vagy ezüstszerű foltok, pettyek, sávok vagy egyéb rajzolati elemek díszítik, a rojt soha nem hófehér. Egy nemben (*Abrostola* O.) az arany- vagy ezüstszerű rajzolati elemek hiányoznak, helyett felmeredő pikkelyek (főként a foltok kereteként vagy a sötét keresztsávok mentén) díszítik őket (ilyen még csak az előbb tárgyalt *Nycteolinae* és a következő *Apatelinae* és *Hypeninae* alcsaládokban található, de az elsőben a felső és a belső szegély párhuzamos, a második erezete trifid, a harmadikban nincsenek a szárnyakon csillogó pikkelyek). Hátsó szárnyuk quadrifid. Szemük nagy, kerek, egyes nemekben az ajaktapogató igen nagy, fölfelé görbülő, sarló alakú. Hátsó lábszáraikon nincsenek, illetve csak a 2. lábszáron akadnak tövisek (= *Phytometrinae*) 6. alcsalád: *Plusiinae*
- 7 (6) Elülső szárnyukon nincsenek arany- vagy ezüstszerű rajzolati elemek; ha igen (2 hazai ezüstös rajzolatú fajon), akkor a szárny rojtja hófehér. A szárnyakon felmeredő pikkelycsomók sem fordulnak elő, erezetük trifid. Szemük csupasz, lábszáraikon nincsenek tövisek, a potroh olykor igen hosszú 18. alcsalád: *Cucullinae*

- 8 (3) Szemeik fölött nincsenek szempillák. A tor szőrözete egyszerűbb: vagy bozontos, vagy a jellegzetes bagolylepképacacsokból áll, de soha nem alkot a gallérral együtt felemelkedő csuklyát. Potrohuk többnyire simán szőrözött.
- 9 (10) Elülső szárnyuk fonákján a sejtben (olykor fekete keretbe foglalt) világos mezőben elhelyezkedő nagy fekete petty vagy folt látható. Az elülső lábszár végén karmok vannak (és nem a lábszáraikon végigvonuló tövisek sora!), míg a 2. és 3. lábszáron (az ugyancsak trifid *Noctuidae* vagy pl. a quadrifid *Pantheinae* és *Catocalinae* fajokéhoz hasonló) rendes tövisek láthatók. Szemük csupasz, erezetük trifid (= *Heliothidinae*) 15. alcsalád: *Melicleptriinae*
- 10 (9) Elülső szárnyaik fonákján nincsen világos mezőben elhelyezkedő sötét folt, legfeljebb világos gyűrű övez egy kisebb, szabálytalan alakú sötét pettyet, s a többi bélyegek együttese is más. Az elülső lábszár végén soha nincsen karom, legfeljebb a lábszáraikon tövisek.
- 11 (24) A hátulsó lábszáraik mindig (pl. 26. ábra: B), többnyire azonban a középső, sőt az elülső lábszár is tövises.
- 12 (21) Hátulsó szárnyaik erezete quadrifid, azaz az m_2 ér messze a szárny közepén végig futó ránc alatt (és többnyire az m_3 érhez közel) halad.
- 13 (18) Ajaktapogatójukat alul elálló szőrök és serték díszítik. Hátulsó szárnyuk soha nem sárga vagy vörös (amelyen fekete vagy kék szalag fut le). A hímek csápja tollas, de a nőstényeké is kétoldalúan tollas vagy pillás.
- 14 (17) Szemük csupasz.
- 15 (16) Arcuk szőrös, bozontos. Hátulsó szárnyukon nincsen sötét szalag, a nőstény potrohvége rendes. Ebbe az alcsaládba csak 2 hazai nem és faj tartozik (79., 80. ábra) 9. alcsalád: *Pantheinae*
- 16 (15) Arcuk nem bozontosan szőrös. Hátulsó szárnyukon széles, sötét szalag fut végig. A nőstények potroha hosszú, kiálló tojócsőben végződik. Egyetlen hazai nemet és fajt felölelő alcsalád (75. ábra) 7. alcsalád: *Oxytrypiinae*
- 17 (14) Szemük szőrös. Egyetlen hazai nemet és fajt felölelő alcsalád (76. ábra) (= *Mominae* auct.) 8. alcsalád: *Colocasiinae*
- 18 (13) Ajaktapogatójukon nincsenek alul elálló serték.

- 19 (20) Elülső szárnyuk világoszöld, 2 fehér keresztvonallal, hátulsó szárnyuk hófehér (= *Acontiinae* auct., *Hylophilinae*, *Eariinae*, *Westermanninae*)
10. alcsalád: *Beninae* partim
- 20 (19) Elülső szárnyuk más színű és rajzolatú, hátulsó szárnyuk többnyire sárga, piros vagy fekete, amelyet kék vagy fekete szalag díszít; ha nem ilyen, akkor a hímek csápja mindig egyszerű, fonalas, az esetleges pillák igen aprók, csak erős nagyítással láthatók. Szemük csupasz, a 2. lábszáron a tövisek többnyire megvannak (= *Ophiurinae*)
3. alcsalád: *Catocalinae* partim
- 21 (12) Hátulsó szárnyaik erezete trifid azaz az m_2 ér a szárny hosszában végigfutó ránc közepén, vagy annak alsó szegélyén halad végig.
- 22 (23) Elülső szárnyuk széles felső szegélye, a sejt tövi fele, a vesefolt és annak alsó sarkából kiinduló, a szárny csúcsa alatt a külső szegélyre húzódó hosszú, ék alakú folt sötétbarna, egyébként a szárny világos okkersárga (vö. 12. füzet: 1. ábra). Egyetlen hazai nemet és fajt felölő alcsalád
14. alcsalád: *Axyliinae*
- 23 (22) Elülső szárnyuk mintázati és rajzlati elemeinek összessége más (= *Euxoinae*, *Agrotidinae*)
20. alcsalád: *Noctuinae*
- 24 (11) A hátulsó lábszárakon nincsenek tövisek, legfeljebb sűrű szőrözet borítja őket.
- 25 (26) Szemük szőrös, a szőrözet apró és felfelé vagy előreálló (gondosan vizsgálendő; legcélszerűbb a példányt fehér papírlap fölött tartva felülről vizsgálni. Ilyenkor a félgömbszerűen kidudorodó szem vizsgálatát nem akadályozza sem az arc, sem az ajaktapogató szőrözete). Erezetük trifid
19. alcsalád: *Hadeninae*
- 26 (25) Szemük csupasz.
- 27 (28) A 4. potrohszelvényen (felül, közepén) fehér, a többin pedig rozdszínű pikkelypamacs foglal helyet, amelyek közül a 2. és a 3. párnaszerűen kidomborodik. A hím tömött farpamacsának 2 oldalán 1—1 szarvszerű szőrpamacs nyúlik hátrafelé vagy oldalra (a potroh vége villás; 86. ábra). Az erezet quadrifid. Az alcsaládot hazánkban egyetlen nem és faj képviseli (= *Eurhipinae*)
11. alcsalád: *Euteliinae*
- 28 (27) A potrohszelvényeken esetleg fellépő szőr- vagy pikkelypamacsok másféllek, a hím farpamacsja nem villás.

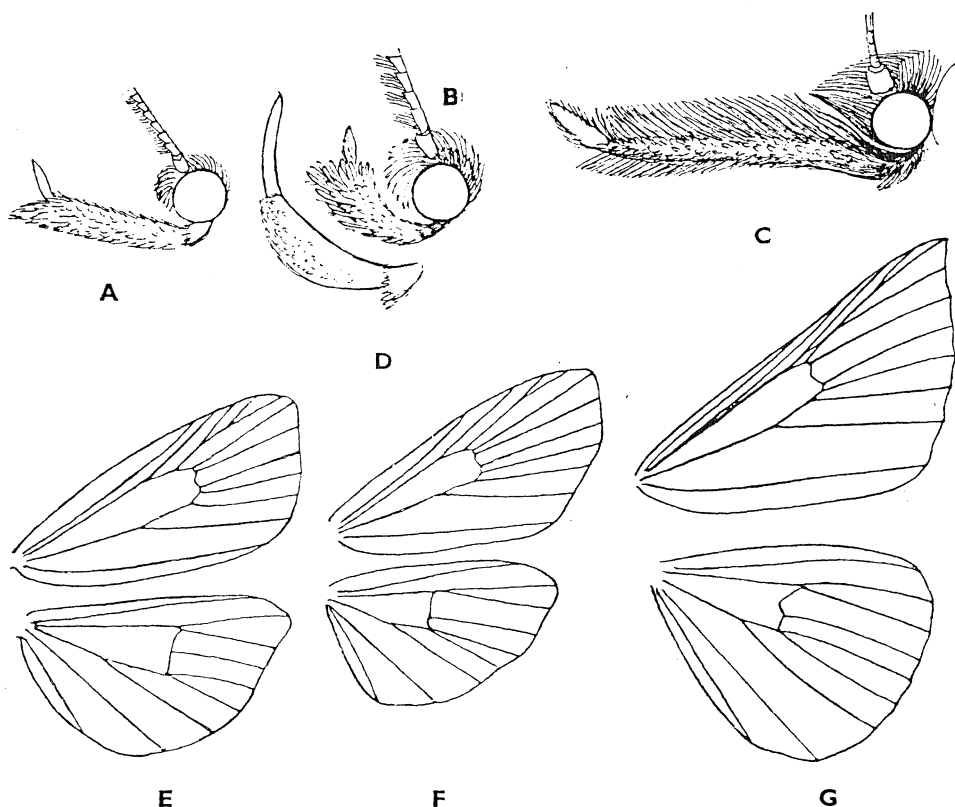
- 29 (40) Erezetük quadrifid, azaz hátulsó szárnyukon az m_2 ér messze a szárny közepén végigfutó ránc alatt (és többnyire az m_3 érhez közel) halad.
- 30 (31) Ajaktapogatójuk igen hosszú: vagy egyenesen előremered, 2. íze lécszerűen lapos, vagy sarló alakúan felgörbül; a 2. íz a szem átmérőjének legalább háromszorosa. Az araszólepkékhez hasonló szabású és rajzolatú fajok. A hímek lábán gyakoriak az illatszőrökből álló nagy pamacsok 1. alcsalád: *Hypeninae*
- 31 (30) Ajaktapogatójuk kicsi, a 2. íz nem lécszerűen lapos és legfeljebb kétszerese a szem átmérőjének.
- 32 (33) Elülső szárnyuk világoszöld, rajzolata többnyire 2 fehéres kereszt-sávból áll. A hímek retinaculuma keresztirányban barázdált. Ebbe az alcsaládba csak 4 hazai faj tartozik (= *Acontiinae* auct., *Hylophiliinae*, *Eariinae*, *Westermanniinae*) 10. alcsalád: *Beninae* partim
- 33 (32) Elülső szárnyuk nem világoszöld, a hím retinaculuma nem kereszt-barázdált.
- 34 (35) Elülső szárnyának külső szegélye erősen zezgúgos, legnagyobb kiugrása az m_2 ér végződésénél van. Nagy faj: 36–40 mm. Hazánkban csak egyetlen nem és faj képviseli (55. ábra) (= *Gonopteryinae*) 4. alcsalád: *Scoliopteryginae*
- 35 (34) Elülső szárnyuk külső szegélye nem zezgúgos; ha esetleg kivájt (*Laspeyria* HBN. a *Catocalinae* alcsaládban), akkor méreteik csak fele akkorák.
- 36 (37) Elülső szárnyának alapszíne szalmasárga, a sejt végén fekete foltocskák látható (23. ábra). Az alcsaládot hazánkban egyetlen nem és faj képviseli 2. alcsalád: *Rivulinae*
- 37 (36) Elülső szárnyuk színe és rajzolata más.
- 38 (39) Szárnyaik fesztávolsága 30 mm-nél nagyobb; ha kisebb (2 hazai faj), akkor alapszíne szürkésbarna vagy szürkésvörös, 2 okkersárga keresztvonallal 3. alcsalád: *Catocalinae* partim
- 39 (38) Szárnyainak fesztávolsága 30 mm-nél kisebb. Az ide tartozó hazai fajok között nincsen szürkésbarna vagy szürkésvörös alapszínű és 2 okkersárga keresztvonallal díszített faj (= *Erastrinae*, *Acontiinae* auct., *Noctuophaleninae*) 13. alcsalád: *Jaspidiinae*
- 40 (29) Erezetük trifid, azaz az m_2 ér a hátulsó szárny hosszában végigfutó ránc közepén, vagy annak alsó szegélyén halad végig.

41 (42) A hernyó szőrös, jellegzetes és gyakran színes, dús szőrpamacsok díszítik (= *Acronyctinae*) 17. alcsalád: *Apatelinae**

42 (41) A hernyó csupasz, legfeljebb 1—2 serte ékesíti 16. alcsalád: *Amphipyrrinae**

1. alcsalád: *Hypeninae*

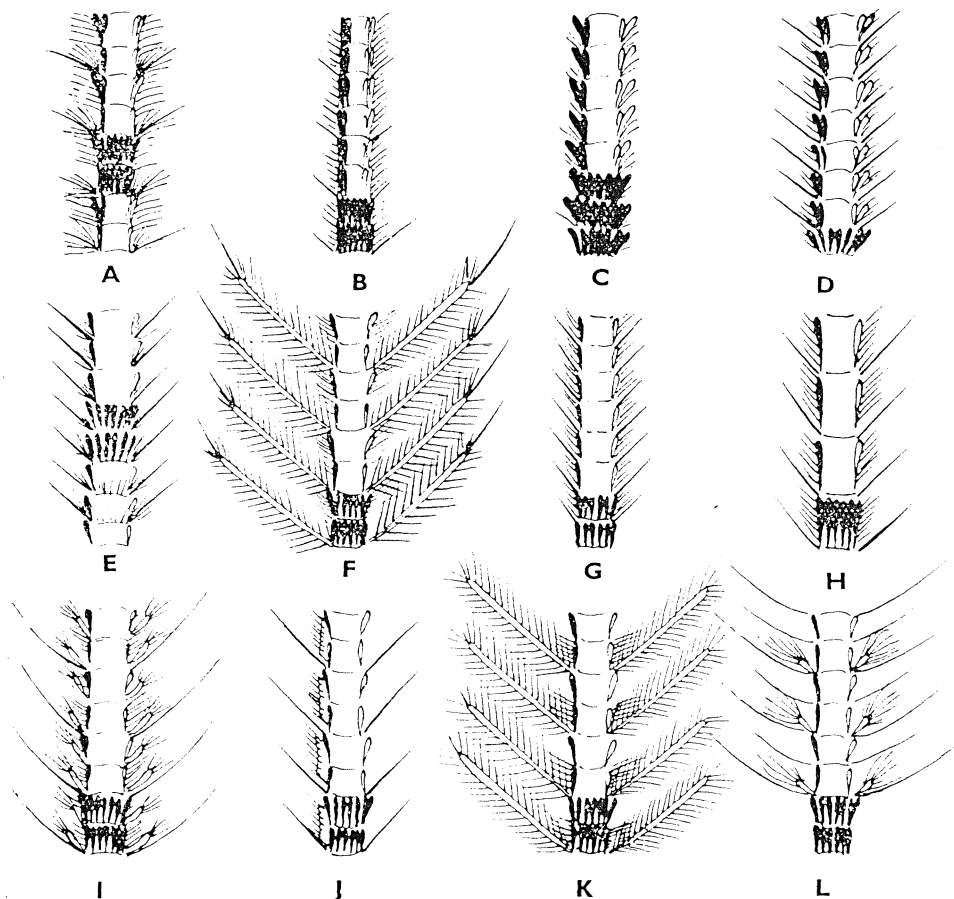
Fejszőrözetük előreborul, arcukon olykor előreállóan kúp alakba vagy búb alakúra rendezett. Ajaktapogatójuk igen hosszú, rendszerint a szem átmérőjének legalább háromszorosa, egyenesen előremered vagy sarló alakban fölfelé görbül. A 2. íz a leghosszabb, lapos, rásimuló vagy fölfelé és lefelé

1. ábra. A: *Hypenodes*, B: *Schrankia* és C: *Hypena* feje — D: *Schrankia humidalis* DBLD. ajaktapogatója — E: *Hypenodes*, F: *Schrankia* és G: *Hypena* szárnyerezete (Eredeti)

* Az *Apatelinae* és *Amphipyrrinae* alcsaládokat nem lehet röviden és az imágók külső alaktani bélyegei alapján elhatárolni (ezért egyes angol szerzők össze is vonják őket!), mivel a rendszertani különbség a hernyó szőrösségében, ill. annak hiányában áll. Ezért a nem tenyésztésből nyert imágók határozásakor tanácsos mind a 2 alcsalád génuszkulcsán végigmenni.

elálló hosszú szőrök díszítik, a csúcsíz is viszonylag hosszú (pl. 1. ábra: A—D, 16. ábra: B—C). Szemük kerek, csupasz, szempillájuk nincsen. Csápjuk hosszú, rendszerint szintén hosszú pillák vagy tollágak ékesítik (2. ábra). Toruk sima, válltakarók igen hosszúak, a tor mögé nyúlnak. Potrohuk sima, bár az első szelvények közepén olykor apró szőr- vagy pikkelypamacsok láthatók. Elülső szárnyaik megnyúltak, gyakran magasak és háromszögletűek, csúcuk ilyenkor éles, hegyes, erezetükben az r_{3+4} mindig nyélen van, gyakran csatlakozik hozzájuk az r_5 , vagy ritkábban az r_2 ér is, az areola megvan vagy hiányzik, sőt egyetlen nemen (*Zanclognatha* LD.) vagy fajon belül (*Herminia barbalis* CL.) is megjelenhet vagy eltűnhet (12. ábra: D, F, 16. ábra: D). Hátsó szárnyuk megnyúlt vagy lekerekített, igen nagy, tőterük olykor túlnyúlik a potrohon

2. ábra. A: *Hypena proboscidalis* L., B: *Bomolocha crassalis* F., C: *Schrankia humidalis* DBLD., D: *Sch. Kalchbergi* STGR. ssp. *orientalis* STGR., E: *Hypenodes taenialis* HBN., F: *Chytolitha cribrumalis* HBN., G: *Simplicia rectalis* Ev., H: *Zanclognatha grisealis* SCHIFF., I: *Z. tarsicristalis* HS., J: *Z. lunalis* Sc. (oldalról), K: *Macrochilo tentacularia* L. és L: *Herminia barbalis* CL. hím csápostorok néhány ízének sematikus rajza (a könnyebb szemléltethetőség érdekében az ízeket fedő pikkelyeket csak néhány ízben ábrázoltuk). (Eredeti)

is, az rr és az m_1 , valamint az m_3 és a cu_1 érpárok a sejt felső és alsó csúcsából erednek, az m_2 jellegzetesen quadrifid helyzetben van (pl. 1. ábra: B, 8. ábra: D), és többnyire párhuzamos az m_3 érrel. Lábszáraikon nincsenek sem karmok, sem tövissek. A bagolylepke-mintázat az esetek többségében még nem jelent meg teljes kifejllettségében, így a jellegzetes foltok (vese-, körfolt stb.) gyakran hiányoznak, illetve a vesefoltot a vékonyka, sötét holdfoltocská helyettesíti, amely gyakran 2 részre vagy akár 2 pontra szakadhat. A rajzolat uralkodó elemei a belső és a külső keresztvonal, valamint az egyszerű, gyakran teljesen egyenes vagy egyenletesen ívelő hullámvonal, továbbá az árnyékvonal; ezek közül némelyek a hátulsó szárnyon is folytatódnak. Színük többnyire sárgás- vagy szürkésbarna, a mintázat egyszerű, gyakran homályos.

A hernyók változatos alakúak, csupaszok, legfeljebb néhány sörte díszíti őket, 12, 14 vagy 16 lábuk van. Többnyire száraz vagy fonnyadó levelekkel, növényi részekkel táplálkoznak.

Az alcsalád az egész Földön elterjedt, de a fajok nagy része a meleg égöv lakója. Magyarországról 14 nemet és 24 fajt mutattak ki. A *Rhynchodontodes antiqualis* HBN. Dalmáciától Kisásziáig és a turáni alföldig terjedt el, hazánkban nem fordul elő.

Az ide tartozó fajok között nem tartunk nyilván hazai kártevőt, bár irodalmi adatok szerint a *Hypena rostralis* L. tömeges fellépése esetén komlóültvényekben kárt okozhat.

Az imágók az esti és éjszakai órákban repülnek, mind a mesterséges fény, mind a csalétek vonzza őket. Röptük gyenge, lomha és zezugos, nappal vagy a fűben, vagy dudvák, apró növények között rejtőzködnék, némely faj imágója (*Zanclognatha* Ld.) áttelel.

A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (2) Elülső szárnyán a vesefolt nagy, jól látható, világos okkersárga. Alapszíne sötét szürkés- vagy barnásfekete (21. ábra) (= *Helia* GN.) 15. nem: *Epizeuxis* HBN.
- 2 (1) Elülső szárnyukon nincsen nagy, okkersárga vesefolt.
- 3 (6) Elülső szárnyukon a keresztvonalak nem folyamatosak, hanem az érközőkre korlátozott apró félhold vagy nyílhegy alakú foltocskákra bomlottak. A szárny csúcsa lekerekített, soha nem hegyes, és a szárny nem megnyúlt, hanem magas.
- 4 (5) Szárnyainak alapszíne sötét feketésbarna, sárga rajzolati elemek tarkítják (20. ábra) (= *Boletobia* B.) 14. nem: *Parascotia* HBN.
- 5 (4) Szárnyainak alapszíne világos hamu- vagy fehéresszürke, a rajzolati elemek barnásszürkék (19. ábra) 13. nem: *Orectis* Ld.
- 6 (3) Elülső szárnyukon a keresztvonalak folyamatosak, még akkor is, ha esetleg félhold alakú ívecskék sorozatából állnak. Ha esetleg szakadozottak, akkor a szárny csúcsa hegyes, a szárny megnyúlt (4. ábra: B)
- 7 (8) Elülső szárnyának alapszíne sötét, bársonyos fekete- vagy rozsdabarna, a külső keresztvonal fehéresszürke, a hullámvonal ék alakú

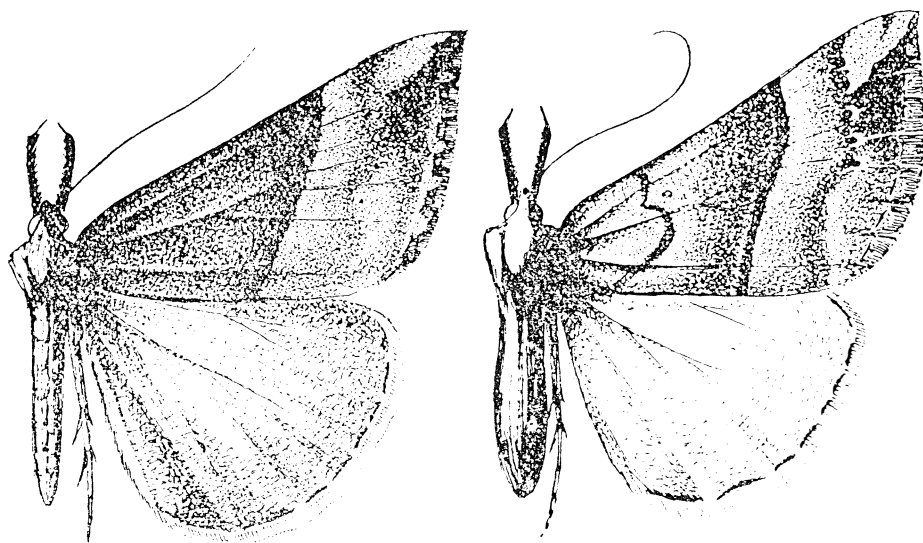
fehéres foltokra szakadozott, s a belső szegély fölött is magas fehér hullám látható (5. ábra) 2. nem: *Bomolocha* HBN.

- (7) Elülső szárnyuk alapszíne nem sötét feketés- vagy rozsdabarna. Ha igen, akkor rajzolatuk más.
- 9 (16) Elülső szárnyuk rajzolata — főként a külső keresztvonal — nem folytatódik a hátulsó szárnyon. Ez utóbbi az esetleg fellépő sejtvégi folttól eltekintve rajzolatmentes.
- 10 (11) Elülső szárnyának rajzolata az érközi pontokra felbomlott sötét külső keresztvonalból, hullámvonalból és a sejtvégi foltocskából áll, egyébként rajzolatmentes, fehéres- vagy világos sárgásszürke (10. ábra: A) 7. nem: *Chytolitha* GROTE
- 11 (10) Elülső szárnyuk rajzolata bonyolultabb, alapszínük sötétebb.
- 12 (13) Nagy fesztávolságú fajok: 20 mm-nél nagyobbak. Arcukon a szőrözet kúp alakúan összeborul (1. ábra: C) 1. nem: *Hypena* SCHRK.
- 13 (12) Kis fesztávolságú fajok: 20 mm-nél kisebbek. Arcukon a szőrözet rendes, előreborul (pl. 1. ábra: A—B).
- 14 (15) Elülső szárnyán az r_{2+3+4} nyélen van (1. ábra: E), ajaktapogatója hosszú, előrenyújtott (1. ábra: A) 3. nem: *Hypenodes* GN.
- 15 (14) Elülső szárnyán az r_{3+4} egybeolvadt és nyélen van az r_2 érrel (1. ábra: F), ajaktapogatója sarló alakúan felgörbül (1. ábra: B, D) (= *Tholomiges* LD.) 4. nem: *Schrankia* HBN.
- 16 (9) Elülső szárnyuk rajzolata — főként a külső keresztvonal — többé-kevésbé jól észlelhetően a hátulsó szárnyon is folytatódik.
- 17 (18) Elülső szárnyának mintázata az alapszínél világosabb 2 keresztvonalból és a sejtvégi foltocskából, a hátulsóé a külső keresztvonalból áll (9. ábra: B) (= *Aethia* HBN., *Zanclognatha* LD. partim, *Standfussia* SPUL.) 6. nem: *Trisateles* TAMS
- 18 (17) Elülső szárnyának mintázatában a keresztvonalak sötétebbek az alapszínél, ha a külső keresztvonal világosabb is annál.

- 19 (22) Elülső szárnyukon a külső keresztvonal finoman hajló ívet ír le a sejtvégi foltocska körül, és nem éles törésekkel veszi körül azt (pl. 9. ábra: A, 11. ábra). Kérdéses esetekben a hullámvonal hiányzik vagy apró pontocskákra bomlott, vagy világosabb az alapszínnél.
- 20 (21) Elülső szárnyán a hullámvonal világosabb az alapszínnél, egyenes, széles (11. ábra) 8. nem: *Simplicia* GN.
- 21 (20) Elülső szárnyán a hullámvonal hiányzik vagy apró, sötét pontocskákra oszlott (9. ábra: A) (= *Herminia* LATR. partim) 5. nem: *Paracolax* HBN.
- 22 (19) Elülső szárnyukon a külső keresztvonal éles törésekkel kerüli meg a sejtvégi foltocskát. Kérdéses esetekben a hullámvonal sötétebb az alapszínnél.
- 23 (24) Elülső szárnyán a külső keresztvonal nem széles kanyarral veszi körül a sejtvégi foltot, hanem szinte egyenes vonalként fut le a sejt alól a belső szegélyre, tehát a belső és a külső keresztvonal, valamint a hullámvonal alsó fele szinte párhuzamos (17. ábra: A) (= *Herminia* auct.) 10. nem: *Macrochilo* HBN.
- 24 (23) Elülső szárnyukon a külső keresztvonal széles kanyarral veszi körül a sejtvégi foltot, alatta többnyire zezzugosan vagy törésekkel fut le a belső szegélyre, tehát a belső és a külső keresztvonal, valamint a hullámvonal alsó fele nem tekinthető párhuzamosnak.
- 25 (28) Elülső szárnyukon a külső keresztvonalnak a holdfolt körüli kanyarulata egyenletesen ívelő (13–15. ábra).
- 26 (27) Hátsó szárnyán a 2 keresztvonal nem hajlik fokozatosan össze a belső szöglet felé, a külső keresztvonal a szöglet előtt élesen megtörik (13–15. ábra); a hím csápján az egyes tollágak csúcsából nem ered önálló, erős sörte 9. nem: *Zanclognatha* LD.
- 27 (26) Hátsó szárnyán a 2 keresztvonal egyenletesen ível és fokozatosan egymás felé hajlik a belső szöglet irányában; a hím csápján az egyes tollágak csúcsa mögül hosszú, erős sörte ered (vö. 2. ábra: F) 12. nem: *Pechipogo* HBN.
- 28 (25) Elülső szárnyán a külső keresztvonal kanyarulatának felső része a szárny csúcsa felé erősen kiugrik (17. ábra: B) (= *Pechipogo* auct.) 11. nem: *Herminia* LATR.

1. nem: *Hypena* SCHRK.

Arcán a szőrök és a pikkelyek kúp alakú csomóba borulnak össze. Ajaktapogatója messze előrenyúlik, igen hosszú, lapos, durva szőrözete fölfelé és lefelé áll, csúcsíze hegyes, ferdén fölfelé mutat (1. ábra: C). A hím csápja pillás, minden csápíz tövéből 1—1 pár erős és hosszú sörte ered, a pillák itt csomóban ülnek, de az ízek második felén egymás mellett sorakoznak (2. ábra: A). A nőtény csápja egyszerű. Gallérja széles, tora sima, válltakarói hosszúak,

A

B

3. ábra. A: *Hypena proboscidalis* L. ♂ és B: ♀ (Eredeti)

potroha sima, ám az első szelvények közepén olykor apró pikkelyesomó látható. Elülső szárnya hosszú és keskeny, vagy magas és háromszögletes, csúcsa kihegyezett, ereztében az r_5 az r_{3+4} nyelén ül, ezek közös nyelével az r_2 areolát hoz létre. Hátsó szárnya nagy, kerek, a tőtér igen széles, a harántér mindkét szárnyon befelé törik (1. ábra: G). Az alapszín sárgás-, szürkés- vagy feketésbarna, a rajzolat többnyire bonyolult, a külső keresztvonal olykor jól látható, néha a hullámvonallal együtt darabokra szakadozott és homályos.

A hernyóknak 14 lábuk van, az első hasi pár csökevényes, a bibircseken apró sörték láthatók. Csalánféléken, komlón élnek, laza, könnyű szövédékben bábozódnak.

A lepkék éjszaka repülnek, a mesterséges fény és a csalétek egyaránt vonzza őket, második nemzedékük áttelel.

A holarctikus, de az orientalis régióban is elterjedt nemből Magyarországon 3 faj él. A *H. obsitalis* HBN. a Földközi-tenger mellékén honos, míg a hasonló elterjedésű *H. extensalis* GN. (= *palpalis* HBN.) még Kisázsian és Szírián át Mezopotámiáig nyomul előre; hazánkban egyik sem fordul elő.

Irodalmi adatok szerint csupán a *H. rostralis* L. okozhat tömeges elszaporodása esetén kártételt nagyobb komlóültetvényekben.

- 1 (2) Elülső szárnyán a külső keresztvonal ép, jól látható. Alapszíne változatos: a hímek különféle árnyalatú szürkésbarnák, a nőstények többé-kevésbé sárgásbarnával tarkítottak. A belső keresztvonal többnyire jól látható, egyenes vagy kétszer ívben meghajlott. A szárny legsötétebb része a tő- és a középtér, a külső keresztvonal mögött világosabb, a sejtvégi folt homályos, gyakran alig észlelhető, a homályos, zezzugos hullámvonalat a szárny felső részében olykor fehér külső udvarral körülvett fekete pontok díszítik. A legvilágosabb rész a szárny csúcsa, alatta mély árnyék húzódik a külső szegély mentén, a tővonal szaggatott, a rojt választóvonala rendszerint elmosódott. Hátsó szárnya az elülsőnél világosabb árnyalatú szürkésbarna, a szegély mentén gyakran jól látható vonalkás behintéssel, a tővonal erős, a rojt világos (3. ábra). Fonákja halvány szürkésbarna, a külső keresztvonal homályos, de rendszerint látható, a hullámvonal ritkábban, a sejtvégi foltok erősek. 32—38 mm.

Az eurázsiai és észak-afrikai faj Magyarországon is mindenütt előfordul. Két nemzedéke V—VII. és VIII—X. repül, a második nemzedék imágói kisebb méretűek. A hernyó zöld, hátvonala sötétzöld, háti oldalvonalai világosabb árnyalatúak. oldalán sárgás sáv látható, feje, lábai és bibircsei zöldek. Tápnövényei csalánfélék — *O r m á n y o s k a r c s ú b a g o l y*

proboscidalis L.

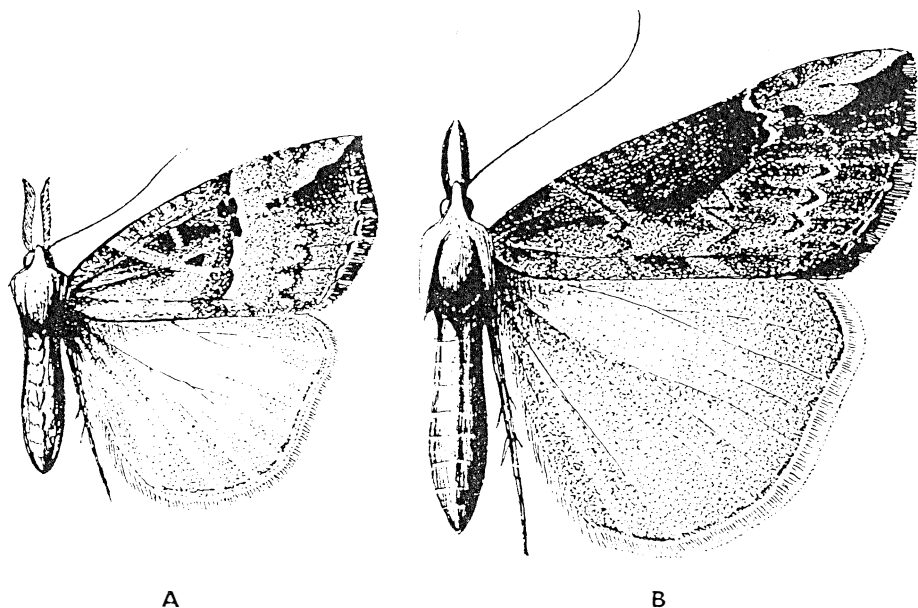
- 2 (1) Elülső szárnyukon a külső keresztvonal nem éles és nem egyenes: homályos foltokra vagy ékekre, félhold alakú ívecskékre szakadozott.
- 3 (4) Kis fesztávolságú faj: 22—25 mm. Elülső szárnyának alapszíne igen változó árnyalatú barnásszürke, amelyben hol a barna, hol a szürke szín nyomul előtérbe; olykor erős a fekete behintése is. A szakadozott keresztvonalakat okkeres árnyalat kíséri: a sejtben több fekete foltocská látható, a vesefoltot 3 fekete petty képviseli, a csücs tér világos, alatta sötét behintés fekszik, a tővonal szaggatott. A nőstények elülső szárnyának belső fele rendszerint jóval sötétebb a külsőnél. Hátsó szárnya világosabb árnyalatú, mint az elülső (4. ábra: A). Akadnak teljesen rajzolatmentes példányok is. Fonákja egyszínű, világos szürkésbarna, legfeljebb a külső keresztvonal üt át rajta.

Az eurázsiai faj Magyarországon is mindenütt előfordul, főként nedves területeken (mocsarak, láperdők és rétek). Két nemzedéke VI—VIII. és IX—XI. (majd áttelelve III—V.) repül. Hernyója zöld, oldalain 2—2 fehéressárga vonallal, a bibircsek kicsik, feketék, udvaruk világos, feje kicsi, kerek, barnássárga. Tápnövényei csalánfélék és a komló, amelyet a levelek lukacsossá rágásával alkalmasint károsít. Áttetsző, szürke szövedékben alakul bábbá — *K ö z ö n s é g e s k a r c s ú b a g o l y*

rostralis L.

- 4 (3) Nagy fesztávolságú faj: 32—38 mm. Elülső szárnyának alapszíne helyenként sárgával borított sötét barnásszürke, főként a szárny felső fele; a 2 keresztvonal igen zezzugos, töredezett, a hullámvonal apró fekete ívekre szakadt, ezeket kívülről fehér rátét kíséri. A legjellemzőbb rész a csücs tér kettős ovális foltja; a tővonal szaggatott, a rojt tarka. Hátsó szárnya világos barnásszürke, a tővonal szintén

jól látható (4. ábra: B). Fonákja világos szürkésbarna, a külső keresztvonal és a hullámvonal széles, zegzugos, teljes, de igen homályos. A sejtvégi foltok mind a szárnyak felszínén, mind a fonákján jól láthatók.

4. ábra. A: *Hypena rostralis* L. ♂ és B: *H. obesalis* Tr. ♀ (Eredeti)

A Közép-Európától az Urál hegységig elterjedt fajt Magyarországon Budapest környékén (Budai-hegyek, Szentendre) és az északi Középhegység néhány pontján (Mohora, Szécsény, Kompolt, Bükk-hegység: Bálvány, és Szentlélek) fogták. Egyetlen nemzedéke VII., VIII., majd áttelelés után V., VI. repül. Hernyója füzöld, háta szürkés, oldalain sárga betétek láthatók, a sárga légzőnyílások fehér oldalsávban helyezkednek el. A bibircsek feketék, fejét fekete pontok díszítik, a torlábak barnás-szürkék, a többiek zöldek, 1—1 hosszanti fekete vonallal. Társasan él csalámféléken és összeszótt levelek között alakul át karesú, feketésbarna bábbá.

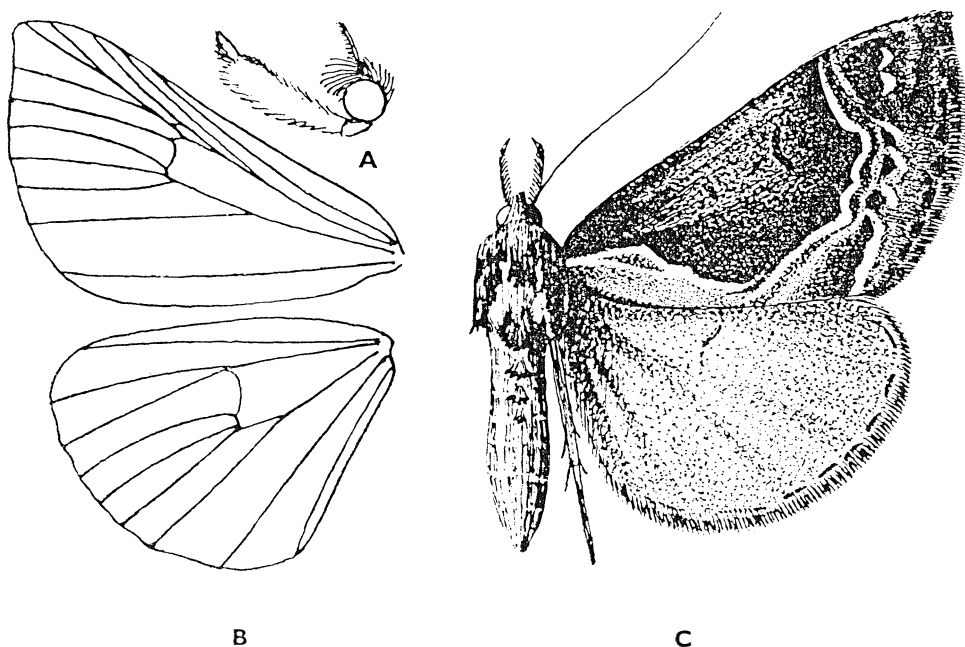
obesalis Tr.

2. nem: *Bomolocha* HBN.

Fejszőrözete rendes, előreboruló, ajaktapogatója igen hosszú, előremered, a 2. íz vaskos, a csúcsíz kicsi, hegyes (5. ábra: A). A hím csápja finoman pillás, s minden íz tövéénél 1—1 erősen sörte látható (2. ábra: B). Tera sűrűn, szinte gyapjasan szőrös, a végén közepesen vaskos pikkelyesomó mered föl, az első potrohszelvényeken hasonló, de kisebb csomók láthatók, a válltakarók hosszúak, szélesek. Elülső szárnya magas, csúcsa kissé kifelé görbül, hegyes, erezetében az r_5 ér is az r_{3+4} nyeléhez csatlakozott, az r_2 érrel areolát alkotnak. Hátulsó szárnya kerek (5. ábra: B).

A gazdag fajszámú holarktikus nemet (főként délkelet- és kelet-ázsiai, valamint észak-amerikai fajok) Európában és hazánkban 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának tő- és középtere bársonyos fekete vagy rozsdabarna, hullámos keretét a belső szegély és a külső keresztvonal fehéres csíkja alkotja. A vesefoltot holdsarló alakú keskeny fekete foltocska, a körfoltot hasonló vonal képviseli, a hullámvonal fekete foltokká és az őket kísérő fehéresszürke ékecskékre szakadozott. A külső szegélytér hamvasszürke (a hímén gyakran szürke, a nőtényen kréta-

5. ábra. *Bomolocha crassalis* F. A: feje, B: erezete és C: ♀ (Eredeti)

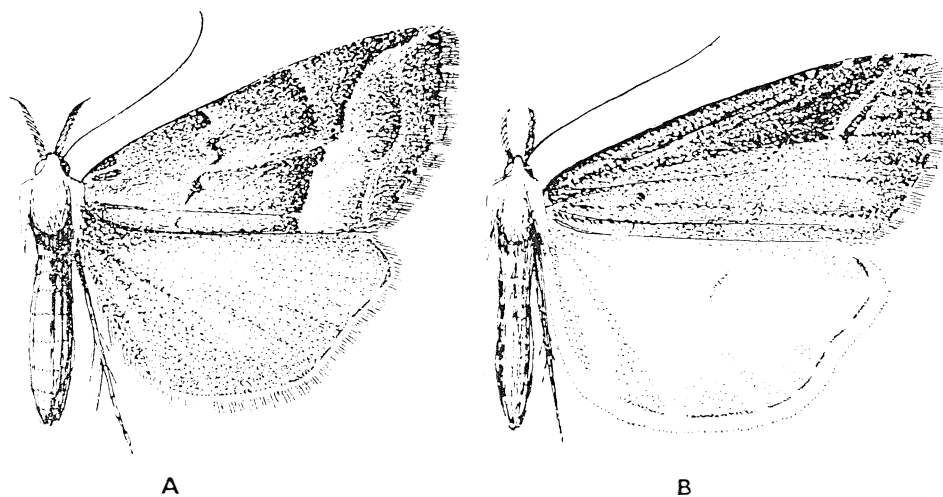
fehér), a sötét alapszín háromszögletes foltokként a csúcs alatt és a külső szöglet mögött lép fel újra, a szaggatott fekete tővonal homályos, sötét pettyekben helyezkedik el, a rojt egyszerű. Hátsó szárnya vöröses árnyalatú barna (hím) vagy szürkésfehér, illetve világosbarna (nőtény), a sejtvégi foltocska homályos (5. ábra: C). Fonákja világos szürkésbarna, csupán a csücsztér és a homályos külső keresztvonal sötétebb. 23—25 mm.

Az Észak- és Közép-Európában, valamint Olaszországban és az ÖrménySZSZK-ban elterjedt fajt hazánkban a nyugati határszél néhány pontján (Szakonyfalu, Sopron, Kőszeg) fogták. Egyetlen nemzedéke V—VII. repül. Az imágó nappal fenyőtörzseken pihen, éjszaka repül, a mesterséges fény vonzza. A hernyó élénkzöld, finom, sötét és homályos hosszanti vonalak díszítik, a szelvényhatárok sárgásak, a háti bibircsek fehérek, közepükön fekete pont látható, amelyből 1—1 fekete szőrszál ered. A légzőnyílások feketék, feje zöld, fekete pontok tarkítják. Tápnövényei *Erica*-, *Calluna*-, *Vaccinium*- és csalánfélék; a talajon fekvő szövedékben alakul át vörösbarna és áttelelő bábbá (= *fontis* THNBG.)

crassalis F.

3. nem: *Hypenodes* GN.

Fejszőrözete rendes, előreboruló, ajaktapogatója igen hosszú, előrenyúló, lapos, szőrözete és pikkelyei fölfelé és lefelé állnak, csúcsíze meredek, egyszerű, kicsi (1. ábra: A). A hím csápja pillás, a pillák örvösen helyezkednek el az egyes ízeken, amelyek tövén még 1—1 erős sörte látható (2. ábra: E). Tora sima, a válltakarók hosszúak. Elülső szárnya megnyúlt, erezetében az r_{2+3+4} nyélen ül, areola nem képződött. Hátszó szárnya szintén kissé megnyúlt, de széles, a sejt hosszú (1. ábra: E). Az imágók aprók, mintázatuk homályos, egyszerű, sárgásbarna, fehér behintéssel vagy rajzolati elemekkel.

6. ábra. A: *Hypenodes taenialis* HBN. ♂ és B: *H. costaestrigalis* STPH. ♂ (Eredeti)

A hernyók főként *Thymus*-féléken élnek.

A lepkék éjszaka repülnek, főként nyeltes területeken találhatók, a mesterséges fény vonzza őket és a csalétket is gyakran felkeresik.

Az európai elterjedésű nemből Magyarországon 2 faj él.

- 1 (2) Elülső szárnyán a külső keresztvonal széles, fekete, ép, kívülről fehéres csík kíséri. Alapszíne világosbarna, a szárny vállán fekete vonal látható, a belső keresztvonal zezzugos, szakadozott, fekete, a sejtvégi folt nagy, de homályos, feketés, a szárny külső harmada jóval világosabb árnyalatú, csak a szegély felé sötétedik el ismét. A hullámvonal fehéres, vékony, homályos, gyengén ívelő, a tövonal fekete pontokra bomlott, a rojt kissé tarka. Hátszó szárnya világosszürke, a sejtvégi folt hiányzik (6. ábra: A). Fonákja világosszürke, csak a homályos külső keresztvonal és a sötét rojt élénkíti. 17—19 mm.

A faj a Kanári-szigetektől Koreáig terjedt el. Magyarországon főleg erdővidékeken él (hegy- és dombvidék, az Alföld déli része [Gerla, Tompa, Kunfehértó]). Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó sötétszürke, feje barna, testtartása araszolóhernyóéra emlékeztető módon meggömbült. Tápnövényei a *Calluna vulgaris* és a *Thymus serpyllum* virágai

taenialis HBN.

- 2 (1) Elülső szárnyán a külső keresztvonalnak csak a felső része látható, amely egészen a csúcs mögé húzódik, kívülről világos csík szegélyezi, A hím alapszíne okkersárgás barna, szárnya a felső szegély alatt a legsötétebb, ahol sötétbarnává válik, a legvilágosabb a belső szegély fölött és a külső keresztvonal alsó részének területén. A nőstény alig tarka vagy egyszínű sötétbarna. A vállfolt homályos, a belső keresztvonal rendszerint alig látható, a sejtvégi folt területe elsötétedett, a hullámvonal homályos, világos vagy sötét foltocskákra szakadozott, a tövonal fekete, szaggatott, a rojt egyszerű. Hátsó szárnya fehéres-sárga, a sejtvégi folt homályos, a tövonal éles (6. ábra: B). Fonákja világosszürke, csak a sejt és a rojt sötétebb. 17–19 mm.

A Kanári-szigetektől a Káspi-tóig elterjedt faj Magyarországon csaknem mindenütt előfordul, nagyobb számban lápvidékeken gyűjthető. Legalább 2 nemzedéke van, V–X. csaknem folyamatosan repül. A hernyó áttetsző, felül sötét és csillogó bíborbarna, világos hát- és barna oldalcsíkokkal, oldala és hasa sárgás, feje feketés. Tápnövényei főként *Thymus*-félék. Bábja barna

costaestrigalis STPH.

4. nem: *Schrankia* HBN.

Fejszőrözete rendes, előreboruló, ajaktapogatója sarló alakúan felgömbül, a 2. íz vaskos, olykor bozontosan pikkelyes, csúcsíze sima (1. ábra: B, D). Csápja pillás, az egyik faj ízeinek tövén 1–1 nagy sörte látható (2. ábra: C, D). Tora, potroha sima, válltakarói nem hosszúak. Szárnyai megnyúltak, a szegélyek kissé hullámosak, az elülső szárny erezetében az r_{3+4} ér összeolvadt és nyélen van az r_2 érrel (1. ábra: F). Az imágók mintázata egyszerű, világos okker- vagy szürkésbarna.

A hazai fajok hernyói ismeretlenek, föltehetően mocsári növényeken élnek.

A lepkék éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket.

A nembe csak 3 európai faj tartozik, közülük 2 hazánkban is honos.

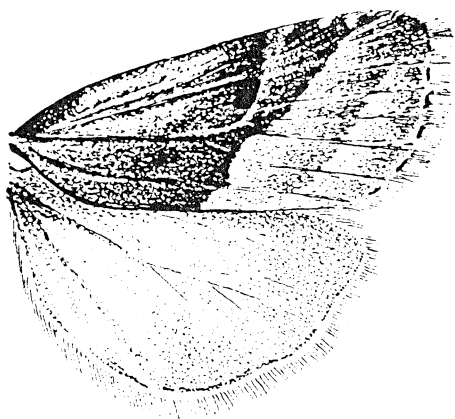
- 1 (2) Elülső szárnyán a külső keresztvonal felső része előtti terület is elsötétedett, egészen a csúcs mögé, így a szárny rézsutosan kettévágott sötét szürkésbarna tövi és középtéri, valamint a világos okkerszürkés külső szegélytéri részre oszlik. A vállfolt jól látható, a belső keresztvonal egészen elmosódott, a sejtvégi folt fekete, nagy, kívülről fehér vonal határolja, fölötte a külső keresztvonal felső része széles, sötét, a hullámvonal kissé ívelt, világos, mögötte sötét árnyék látható, a tövonal igen szaggatott, a rojt egyszerű. Hátsó szárnya szürke (7. ábra: A). Fonákja rajzolatmentes, világosszürke, csak a tövi részek sötétebbek. 15–17 mm.

Az eurázsiai fajt Magyarországon a Baláta-tó környékén, Mikepércsen és Bátorligeten gyűjtötték; igen ritka. Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. Hernyója és tápnövénye ismeretlen (= *turfosalis* WCKE.)

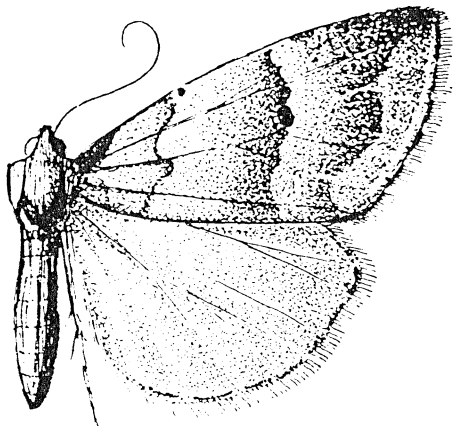
humidalis DBLD.

- 2 (1) Elülső szárnyán a külső keresztvonal keskeny, többé-kevésbé egyenes, kívül széles fehéresszürke sáv kíséri. Az alapszín fehéresszürke, a vállfolt nagy, feketés, a belső keresztvonal hullámos, keskeny, a sejtvégi folt kettős, a hullámvonal háromszor erősen megtörik, mögötte széles sötét árnyék húzódik. A szegélytér ismét világosabb, a tövonal fekete, szaggatott, a rojt egyszerű. Hátsó szárnya világosszürke, a tövonal jól látható (7. ábra: B). Fonákja rajzolatmentes, világosszürke. 12–14 m.m

A

B

7. ábra. A: *Schrankia humidalis* DBLD. szárnyai és B: *Sch. Kalchbergi* STGR. ssp. *orientalis* STGR. ♂ (Eredeti)

A Balkántól a Káspi-tóig elterjedt fajnak Magyarországon kisebb és világosabb szürke alfaja honos: Bátorligeten, Csarodán és Gerlán gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. Hernyója és tápnövénye ismeretlen.

Kalchbergi STGR. ssp. *orientalis* STGR.

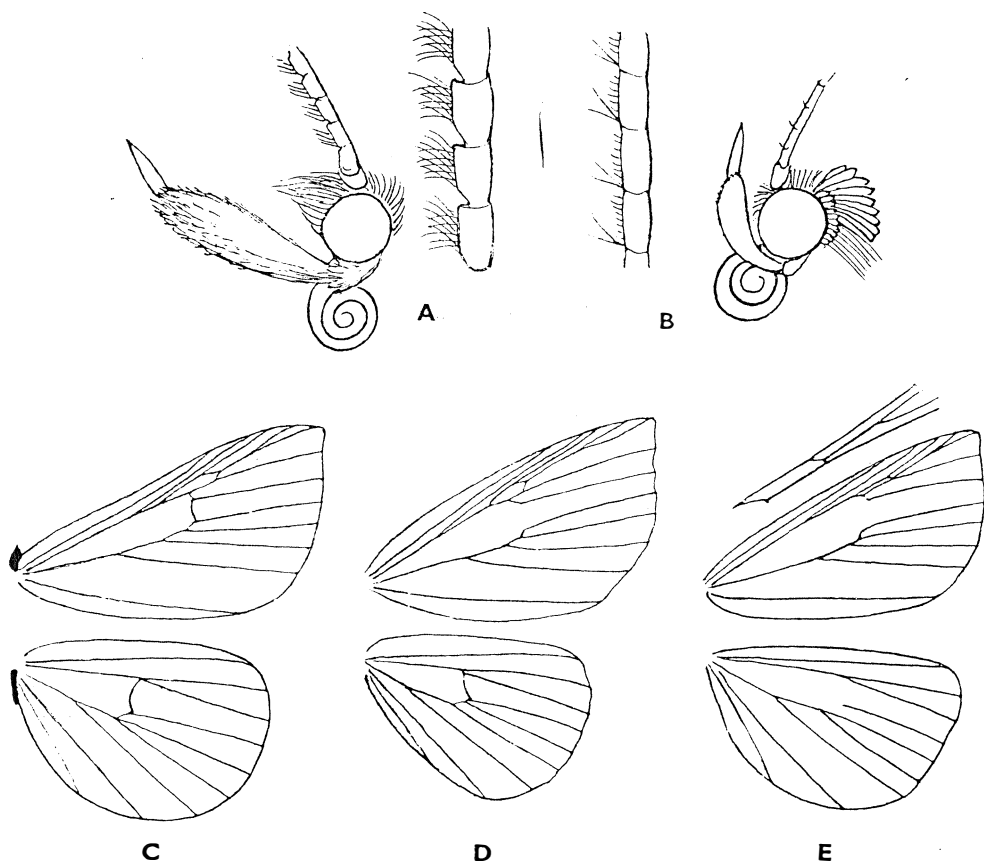
5. nem: *Paracolax* HBN.

Arcán a szőrözet kúp alakú búbot alkot, ajaktapogatója ferdén fölfelé nyúlik, hosszú. 2. ízét a szőrözet és pikkelyzet orsó alakúvá szélesíti, csúcsíze fölálló, hegyes. A hím csápja alul fogazott, az ízeken 2 sorban álló pillák láthatók (8. ábra: A). Tora sima, válltakarói keskenyek és igen hosszúak, potroha sima, farpamacsza nagy. Elülső szárnya magas, csúcsa hegyes, erezetében az r_5 , a nyélen ülő r_{3+4} és az r_2 ér alkotja az areolát. Hátsó szárnya kerek (8. ábra: C).

Az eurázsiai nembe egyetlen faj tartozik, amely hazánkban is honos.

— — Elülső szárnyának alapszíne szürkésokker, amelyet barna behintés tarkít (esetenként még az alapszínt is elnyomja!). A belső és a külső keresztvonal barna, a tő felé ívben meghajlott, többé-kevésbé párhuzamosak, a sejtvégi foltocska holdsarló alakú, a hullámvonal rendszerint elmosódott, legfeljebb apró pontocskák jelzik a helyét, a tővonal szaggatott, jól látható, a rojt egyszerű. Hátsó szárnya olykor kissé világosabb árnyalatú az elülsőnél, a sejtvégi holdfolt és a külső keresztvonal jól látható, a tővonal erős (9. ábra: A). Fonákja világossárgás, a külső keresztvonal homályos, de a hullámvonal jobban kivehető, mint a szárnyak felszínén. 25—27 mm.

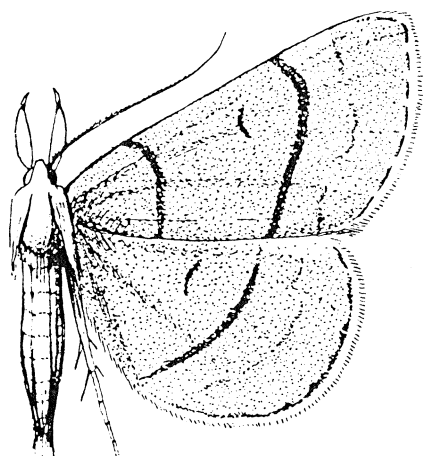
Az eurázsiai elterjedésű faj Magyarországon mindenütt gyűjthető, nyirkos erdőkben tömegesen. Első nemzedéke V—VIII. repül, meleg években részleges második nemzedéke is van (VIII. vége—X.), amelyik jóval kisebb. Az imágókat vonzza a mesterséges fény. A hernyó sötét sárgásbarna, fekete hát- és oldalbibircsei között fehér pontocskák vannak. Feje sötétbarna, nyakpajzsa barna, szegélye fehér, közepét

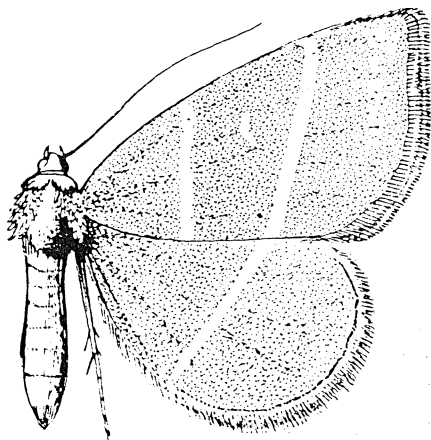
8. ábra. A: *Paracolax* és B: *Trisateles* feje és a hím csápostor részlete (oldalról), — C: *Paracolax*, D: *Trisateles* és E: *Chytolitha* szárnyerezete (Eredeti)

is fehér csík osztja ketté, torlábai barnák, haslábai fehérek, tövükön háromszögletes, barna foltocskák láthatók. Főleg lehullott, fonnyadó vagy száraz leveleken él (első-sorban akácon, tölgyön, fűzön, málnán) (= *derivalis* HBN.) — S á r g á s k a r c s ú - b a g o l y

glaucinalis SCHIFF.

A

B

9. ábra. A: *Paracolax glaucinalis* SCHIFF. ♂ és B: *Trisateles emortualis* SCHIFF. ♀ (Eredeti)

6. nem: *Trisateles* TAMS

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója viszonylag rövid, sarló alakúan fölfelé görbül, 2. íze vaskos, csúcsíze hegyes. A hím csápját rövid pillák díszítik, minden íz tövében 2—2 hosszú sörte látható (8. ábra: B). Gallérja nagy, válltakarói viszonylag rövid pikkelyekből állnak, potroha egyszerű. Elülső szárnya magas, csúcsa hegyes, erezetében a sejt az m_1 és m_2 ér között nyitott, az areola alakulása megegyezik az előző neméével. Hátsó szárnya kerek (8. ábra: D).

A kis fajszerű palearktikus nemből Magyarországon 1 faj honos.

A hernyók első hasi lábpárja csökevényes, hullott lombon élnek.

— — Elülső szárnyának alapszíne fakó zöldessárga, sárga alapon szürkés-behintéssel, rajzolata a széles, okkerfehéres, meredek belső és külső keresztcsáv, valamint a holdfoltból áll. A külső keresztcsáv az elülsőhöz hasonló színű hátsó szárnyon folytatódik (9. ábra: B). Fonákja világos sárgásfehér, a külső keresztvonal gyengén átüt rajta. 22—25 mm.

Az eurázsiai faj Magyarországon a Dunántúl hegyes és dombos vidékén, Budapest környékén és az északi Középhegységben a leggyakoribb; fogták az Alföld déli részén (Tompá, Gerla) is. Két nemzedéke V., VI. és VII—IX. repül. Az imágokat vonzza a mesterséges fény. A hernyó barnássárga, hátvonala barna, bibircsei feke-

ték, oldalán feketés vonalak vagy foltok sorakoznak, feje vörösesbarna, szegélye fekete. Tápnövényei főként tölgy- vagy bükklevelek, a fonnyadó vagy száraz avart szitaszerűen átluggatva fogyasztja; könnyű szövédékben alakul át sárgásbarna bábbá

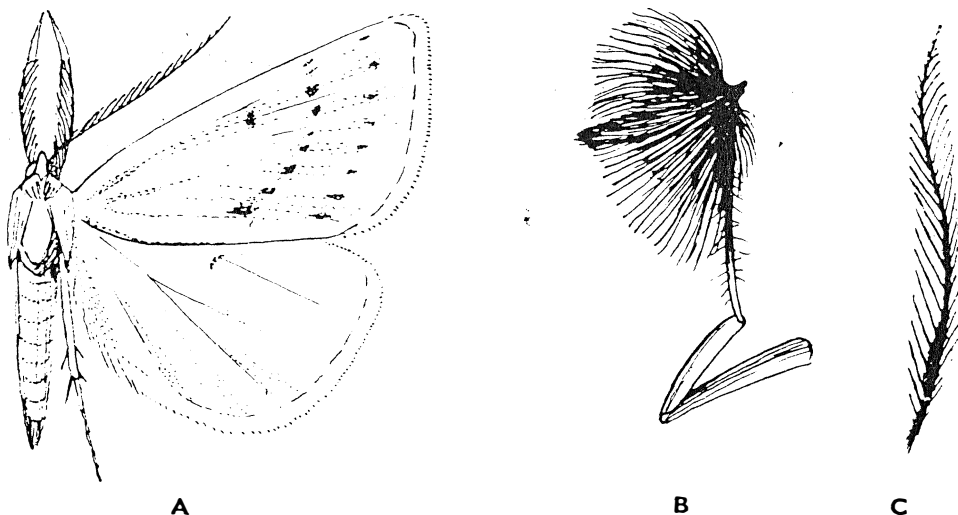
emortualis SCHIFF.

7. nem: *Chytolitha* GROTE

Fejszőrözeete rendes, ajaktapogatója igen hosszú, a szem szélességének 5—6-szorosa, egyenesen előrenyúlik, 2. íze lapos, alul és felül elálló szőrök díszítik, csúcsíze is sima, hosszú. A hím csápja tollas, első harmadában a csáp-ostorra boruló vagy arról felmeredő pikkelyek duzzanatot okoznak rajta (10. ábra: C), az egyes tollágak 2-oldalúan pillásak s a pillák hegyén 1—1 erős, hosszú sörte foglal helyet (2. ábra: F). Tora sima, válltakarói hosszúak. Elülső szárnya magas, csúcsa kihegyezett, erezetében az areola igen hosszú, keskeny, az r_5 , az r_{3+4} és az r_2 erek a tetejéről erednek. Hátulsó szárnya kerek, a sejt mindkét szárnyon nyitott (8. ábra: E). Elülső lábszárának végén ernyőszerűen szétnyíló, szőrökből álló illatpamacs van (10. ábra: B). Potroha egyszerű.

A holarktikus nembe 1 hazai faj tartozik.

- — Elülső szárnya világos csontszínű, ritkás barna behintéssel. A belső keresztvonal csak ritkán látszik, a külső pedig apró, homályos érközi pettyekre szakadozott. akárcsak a hullámvonal, amelynek íve azonban kevésbé görbe. A holdfolt apró, petty alakú, a tövonal szaggatott, igen finom. Hátulsó szárnya fehéressárga, a holdfolt apró, a szegély és a tövonal alig sötétebb az alapszínnél (10. ábra: A). Fonákja világos sárgásszürke. 25—27 mm.

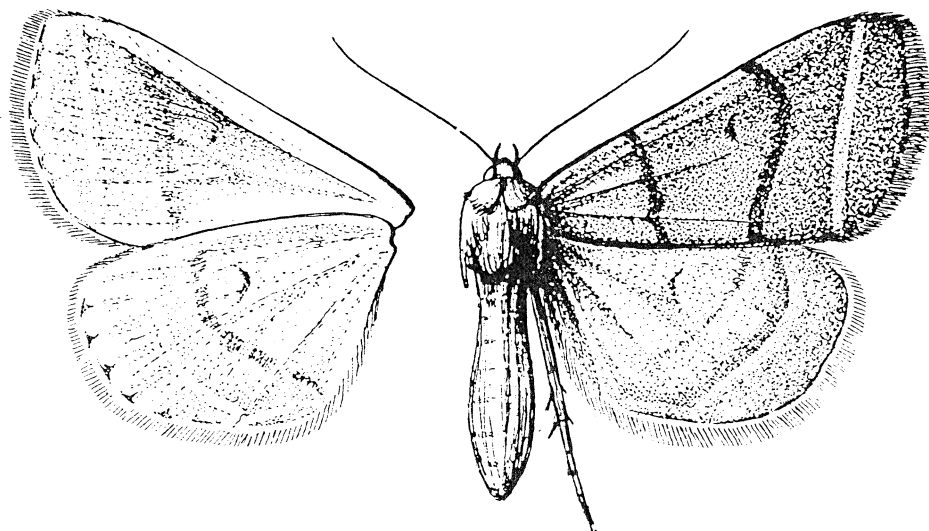
10. ábra. A: *Chytolitha cribrumalis* HBN., B: elülső lába az ernyő- vagy legyezőszerűen kiterjesztett illatszőrökkel, C: hímjének csápja (Eredeti)

A közép-európai elterjedésű faj Magyarországon síkságon és dombvidéken lápok környékén gyűjthető (hegyvidéki példányt eddig nem ismerünk). Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. a családok és a mesterséges fény egyaránt vonzza. A hernyó orsó alakú, háta szürkészöld, oldala szürke, finom okkersárga behintés díszíti, a bibircsek feketék, udvaruk világos. Mocsári füveken, *Carex*-féléken él, s összeszótt moha- vagy fűszálak között alakul át feketésbarna bábbá

cribrumalis HBN.

8. nem: *Simplicia* GN.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója hosszú, sarló alakúan felgömbül, 2. íze a homlokánál magasabbra nyúlik, viszonylag karesú és pikkelyek fedik, csúcsíze hosszú, hegyes, sima (12. ábra: A). A hím csápjja sűrűn pillás, az egyes ízek tövén 1–1 erőteljes sörte foglal helyet (2. ábra: G). Gallérja nagy, tora

11. ábra. *Simplicia rectalis* Ev. ♂ (Eredeti)

sima, válltakarói mérsékelten hosszúak, potroha sima. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa lekerekített, erezetében nincsen areola, az r_5 és az r_3 is az r_{3+4} nyeléről ered. Hátsó szárnya kerek (12. ábra: B). A hím elülső lábszárán vályúban elhelyezkedő gyapjas pikkelycsomó látható (illatpikkelyek?).

A palearktikus nembe 1 faj tartozik, amely hazánkban is honos.

- — Elülső szárnya sötét sárgásszürke, a belső és a külső keresztvonal széles, sötét szürkésbarna, a belső meredek, olykor azonban szinte párhuzamos a külsővel. A holdfolt jól látható, sötét, a hullámvonal meredek, egyenes, sárgásfehér, a tövonal homályos. Hátsó szárnya világos sárgásszürke, a holdfolt homályos, akárcsak a (gyakranhiányzó)

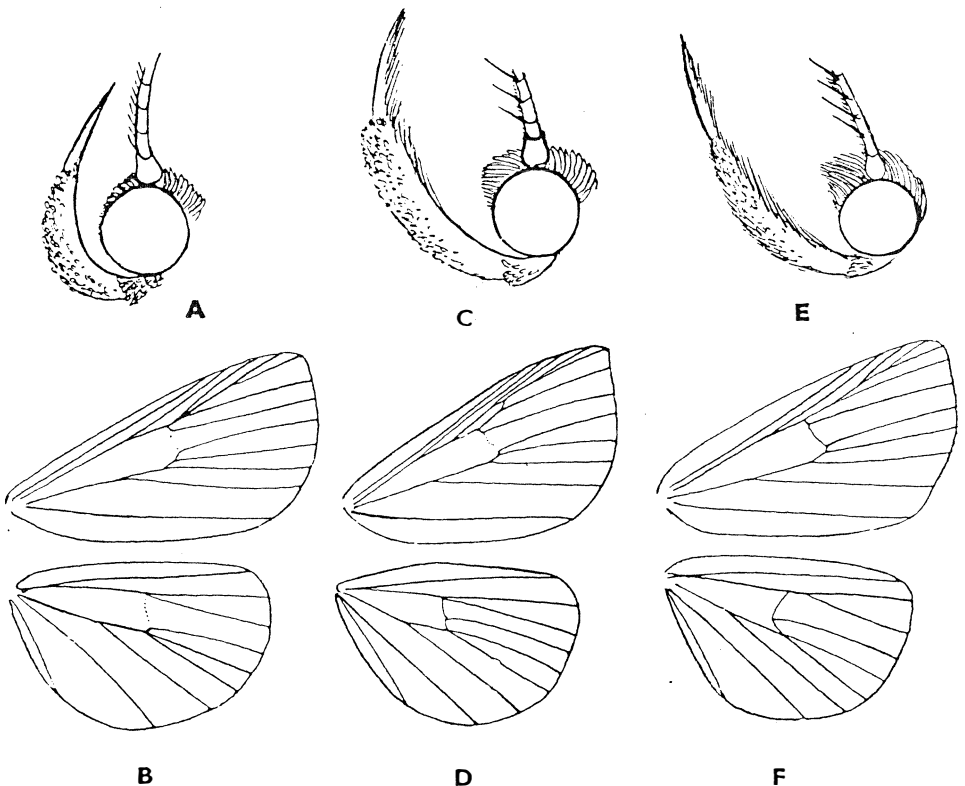
külső keresztvonal. A hullámvonal világos, belülről sötét árnyék kíséri, az *an* ér végződésénél megtörik, íve onnan egyenletes. Fonákja világos sárgásszürke, a holdfoltok homályosak, a külső keresztvonal szintén, a hullámvonal alig észlelhető (11. ábra). 27—31 mm.

A palearktikus faj Magyarországon mindenütt előfordul, a mesterséges fény vonzza és a csalétket is látogatja. Két nemzedéke VI., VII. és VIII., IX. repül. A hernyó 16 lábú, megnyúlt orsó alakú, sárgászöld vagy földbarna, szelvényhatárai sárgásak, hátvonala vékony, szürkésbarna, oldala világos, oldalvonalai sötéttel szegettek. Bibircsei feketék, udvaruk zöldessárga, feje földbarna, rövid szőrök fedik, nyakpajzsa feketésbarna, hasa és lábai világos zöldessárgák. Tölgyfélék és egyéb növények száraz levelein él, laza szövédékben moha között bábozódik. Bábja kékeszöld — Tölgy-karcsúbagoly

rectalis Ev.

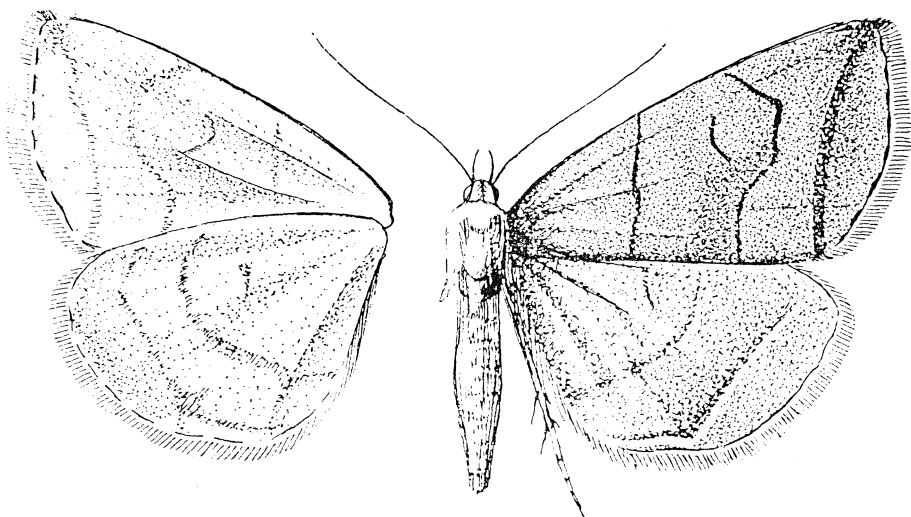
9. nem: *Zanclognatha* Ld.

Fejszőrözete rendes, előreboruló, olykor búbosan kiképzett. Ajaktapogatója igen hosszú, sarló alakúan vagy meredek ívben fölfelé emelkedő, 2. ízét felül elálló serték díszítik, egyébként pikkelyes, csúcsíze hosszú, hegyes

12. ábra. A—B: *Simplicia*, C—D: *Zanclognatha lunalis* Sc. és E—F: *Z. grisealis* SCHIFF. feje és szárnyerezete (Eredeti)

(12. ábra: C, E). A hím csápja pillás, az ízek tövéén 1—1 nagy sörte, egyes fajokén ezenfelül még 1—1 pamaesszerű pillacsomó is látható (2. ábra: H—J). A *Z. lunalis* Sc., *tarsicristalis* HS. és *tarsiplumalis* Tr. hímje csápjának tövi egyharmadában erős duzzanat is észlelhető, amelyből 2—3 fogszerű tövis bukkan elő (vö. 15. ábra: B). A hímek elülső lábán hosszú szőrcsomó van, amely legyezőszerűen szétterjeszthető (vö. 10. ábra: B). Tora, potroha egyszerű, válltakarói igen hosszúak. Elülső szárnya megnyúlt, olykor magas, csúcsa többé-kevésbé kihegyesedő, erezetében az $r_{2+3+4+5}$ nyélen ül (12. ábra: F), vagy az r_{2-5} tövi része areolát zár körül (12. ábra: D). Hátsó szárnya kerek. Az imágók mintázata sárgás- vagy szürkésbarna alapon a 2 kereszt- és a hullámvonalból áll, s az árnyékvonal is többnyire látható. A belső és a külső keresztvonal a hátsó szárnyakon is folytatódik, a külső pedig az *an* ér végződésénél jellegzetesen megtörik.

13. ábra. *Zanclognatha grisealis* SCHIFF. ♂ (Eredeti)

A hernyók 16-lábúak, orsó alakúan megvastagodottak, fejük kicsi, gömbölyű, csupaszok, legfeljebb 1—2 sörte díszíti őket. Fonnyadó, száraz vagy penészedő leveleken és apró dudvákon élnek, laza szövédékben bábozódnak. Fonnyadó salátáival vagy *Leontodon*-levelekkel könnyen felnevelhetők.

Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket, olykor a csalétket is felkeresik. Nappal az aljnövényzetben rejtőzködnek. Több faj imágója áttelel.

Az egész holarktikus és orientális területen elterjedt gazdag fajszerű nemből Magyarországon 6 faj honos. A régi hazai irodalomból ismert *Z. stramentacealis* BREM. kelet-ázsiai faj. Magyarországon nem fordul elő. A *Z. bidentalis* HEIN. pedig a *Z. tarsipennalis* Tr. egyik gyakori formája, és nem önálló faj.

- 1 (4) Elülső szárnyán az egyenletesen ívelő hullámvonal pontosan a szárny csúcsában végződik.
- 2 (3) Elülső szárnyán a belső keresztvonal egyenes, meredeken vagy kissé ferdén fut a belső szegélyre, s ugyancsak jól látható a hosszú holdfoltot többszörösen megtört, de egyenes szakaszokban körülkanyarító külső keresztvonal is, amelyet belülről a széles, sötét árnyékvonal kísér; a tövonal szaggatott. Alapszíne szürkésbarna, rendszerint némi sárgás.

árnyalattal, a vonalak sötétbarnák. Hátsó szárnya szürke, a 2. vonal viszonylag homályos, de jól látható, a belső ér végződésénél megtört hullámvonalat kívülről fehéres csík kíséri. Fonákja világos szürkésbarna, a hátsó szárny világosabb árnyalatú, mint az elülső, a vonalak és a holdfoltok jól észlelhetően átütnek rajtuk (13. ábra). 23–26 mm.

Az európai elterjedésű faj Magyarországon is mindenütt, főként nedves jellegű területeinken megtalálható. Két nemzedéke V–VII. és VII–IX. repül. A hernyó feketésszürke, a hátán fekete, hátulról sárgásszürkével szegett háromszögletű foltok sorakoznak. oldalán rézsutos, fekete vonalkák láthatók, feje fekete. Tápnövényei *Rubus*-félék. *Carpinus*, és a *Chrysosplenium alternifolium*; kövek alatt vagy moha között alakul át karsú, csillogó, sárgásbarna bábbá (= *nemoralis* F.) — *L i g e t i k a r c s ú b a g o l y*

grisealis SCHIFF.

- 3 (2) Elülső szárnyán a belső keresztvonal nem egyenes, hanem 2 lapos hullámot vet, vagy legalább a felső része megtört. A külső keresztvonal nem széles kanyarral veszi körül a holdfoltot, hanem szintén (a felső szegély alatt) — csak ferdén — megtörik, s a holdfolthoz közel fut le. Alapszíne sötét szürkésbarna, sohasem sárgás árnyalatú. Egyébként mindenben megegyezik az előző fajjal. 22–26 mm.

A Dél-Európában és az Amur vidékén elterjedt fajnak Magyarországon egyetlen példányát gyűjtötte a kisvaszari fénycsapda (IX. 15.). Valószínűleg nyári és őszi nemzedéke van. Hernyója és tápnövénye ismeretlen

tenuialis RBL.

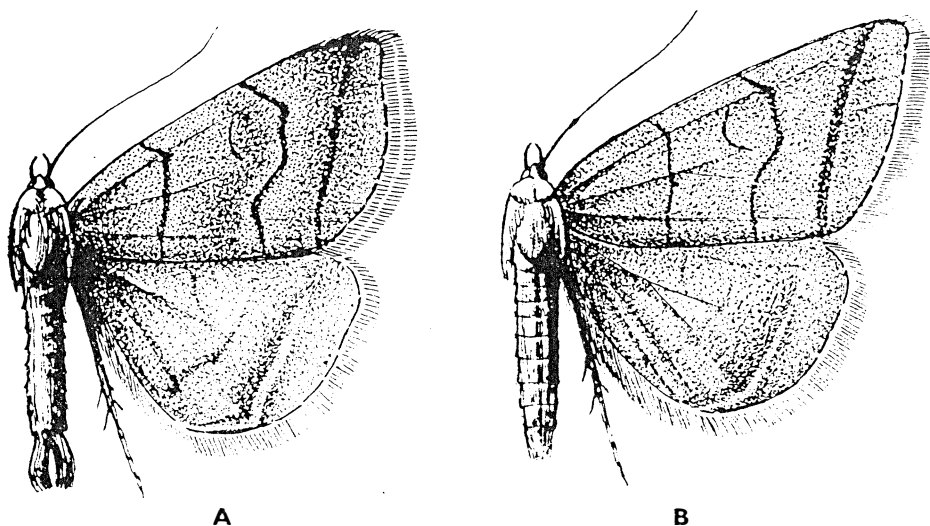
- 4 (1) Elülső szárnyukon a hullámvonal nem pontosan a szárny csúcsában, hanem némileg mögötte végződik.
- 5 (8) Elülső szárnyukon a belső és a külső keresztvonal többször megtörik, de egyenes szakaszokból áll, nem csipkések vagy hullámosak.
- 6 (7) Elülső szárnyán a hullámvonal íve nem egyenletes, főként a cu_2 és az an ér közötti ráncban törik meg kissé. Az árnyékvonal széles, jól látható, gyakran a holdfoltot is magában foglalja, a szárny a csúcs alatt kissé beöblösödik. Alapszíne világos szürkésbarna, sárga árnyalata sokkal erősebb, mint a következő faj esetében, a vonalak barnák, a belső a szegélyalatti éren erősen megtörik, a hullámvonal környéke is árnyékszerűen elsötétedett, a fővonal szaggatott. Hátsó szárnya világos szürkésbarna, a külső keresztvonal és a hullámvonal jól látható, ez utóbbi törése igen éles. Jellemző e fajra a hímek ecetszerű, hosszú farpamacsa is (14. ábra: A). Fonákja világos sárgásszürke, a vonalak jól láthatók, kiváltképpen a külső keresztvonal. 23–26 mm. A második nemzedék kisebb, sokszor sötétszürke.

Az eurázsiai faj Magyarországon is mindenütt előfordul, főként nyirkos erdőkben, ligetekben. Két nemzedéke V–VII. és VII–IX. repül. A hernyó szürkésbarna, sűrű sárga behintéssel, hátán fekete. háromszögletes foltok sorakoznak, amelyeket 2 oldalról S alakban hullámvonal fehér vonal kísér. Oldalain rézsutos fekete vonalkák

láthatók, bibircsei feketék. feje fekete. sárga pettyek díszítik. Tápnövényei málna- és szederfélék, valamint egyéb növények száraz levelei. Bábja sárgásbarna — Szöröslábú karsúbagoly

tarsicrinalis KNOCH

14. ábra. A: *Zanclognatha tarsicrinalis* KNOCH ♂ és B: *Z. tarsipennalis* TR. ♂ (Eredeti)

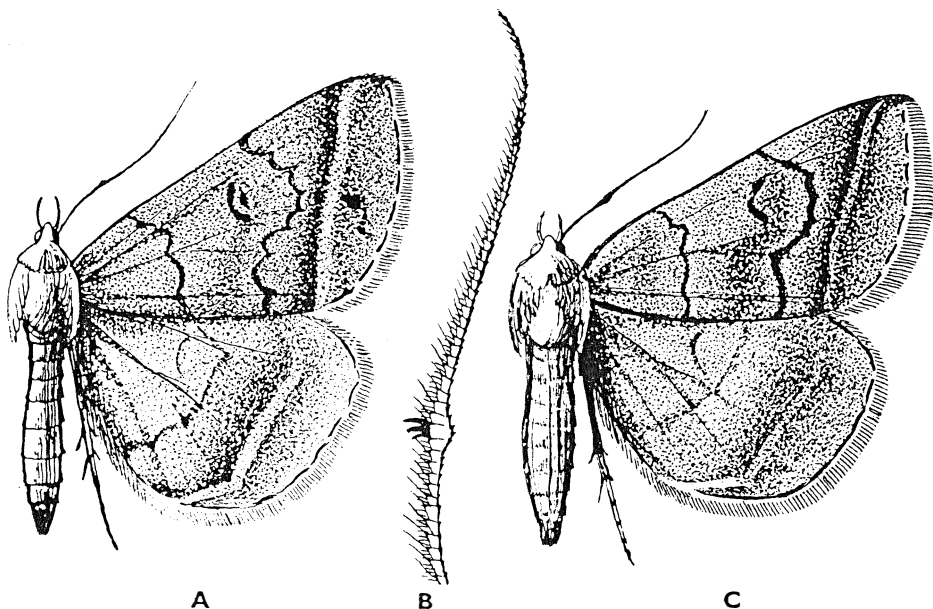
- 7 (6) Elülső szárnyán a hullámvonal íve egyenletes, kifelé homorú, az árnyékvonal csak ritkán látható, akkor is igen homályos, a külső szegély meredek vagy gyengén ívelő. Alapszíne sötétebb szürkésbarna, mint az előző fajé, sárga árnyalata igen gyenge vagy hiányzik. A belső keresztvonal homályos, törése nem annyira éles, az árnyékos csíkok hiánya miatt a mintázat sokkal nyugodtabb, egyszerűbb. Hátsó szárnyán a hullámvonal törése tompa. A hím csápduzzanata igen apró, gyakran alig észlelhető (14. ábra: B). Fonákja az előző fajéhoz hasonlít. 25–29 mm.

Az eurázsiai elterjedésű faj Magyarországon mindenütt megtalálható, de sehol sem gyakori. Két nemzedéke VI., VII. és VIII., IX. repül. A hernyó tompaszürke, hátán sárgászölddel kerített fekete, oldalán szürkésfekete bibircsek láthatók, hasa vörösszürke, feje feketésbarna. A talajon rejtőzve füveken és apró növényeken él, hullott növényi részeket is fogyaszt. Bábja vörössárga (= *tarsicrinalis* HBN. nec KNOCH) — Tolla slábú karsúbagoly

tarsipennalis TR.

- 8 (5) Elülső szárnyukon a belső, de főként a külső keresztvonal csipkés vagy hullámos.
- 9 (10) Elülső szárnyán a külső keresztvonal erősen csipkés, a holdfolt apró, sötét petty körül ível, ezért szemfoltszerű. Alapszíne tompa sárgás-

szürke, a 2 keresztvonal barna, a belső is erősen csipkés. Az árnyék-vonal többé-kevésbé jól látszik. A hullámvonal széles, sárgás, két-
oldali sötét árnyéka mély, a tövonal szaggatott. Hátsó szárnyának
mintázata éles, a belső keresztvonal is többnyire jól látható, a hul-
lámvonal széles, sárgás. A hím csápduzzanata erős (15. ábra: A).
25–27 mm.

15. ábra. A: *Zanclognatha tarsicristalis* HS. ♂ — B: *Z. lunalis* Sc. hím felnagyított csápostora, alsó harmadában a csápi duzzanattal és fogaival, C: ♂ (Eredeti)

Németországtól Magyarországon át a Földközi-tenger medencéjének középső és keleti részére kiterjedt faj. Hazánkban Pécsen, Sümegen, Szentendrén, Vácott, Mátraházán és Makkoshotyán gyűjtötték. Két nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A hernyó sárgásszürke, finom fekete behintés tarkítja, hát- és oldalvonalai vörösesek, a bibircsek feketék, világos udvar veszi őket körül, feje sárgásbarna, csillogó, nyakpajzsa sárgásbarna, fekete pontok díszítik. Polifág, fonnyadó lombon és apró növényeken él

tarsicristalis HS.

- 10 (9) Elülső szárnyán a külső keresztvonal inkább fogazott, mint csipkés, a holdfolt egyszerű. Alapszíne sötét szürkésbarna, gyenge bíborszínű árnyalattal, a keresztvonalak sötétbarnák, a belső nem annyira hullámos, mint az előző fajé. A hullámvonal keskenyebb, az árnyékok többnyire mélyek, a tövonal szaggatott. Hátsó szárnyának rajzolata halványabb, a külső keresztvonal olykor alig látható (15. ábra: C). A hím csápduzzanata erőteljes (15. ábra: B). Fonákja olyan, mint az előző fajé. 26–32 mm.

Az eurázsiai faj Magyarországon mindenütt előfordul, főként napos bozót-erdőkben. meleg lejtőkön. Repülési ideje VI–VIII. Kivételesen meleg években kevés

egyedszámú és apró termetű példányokból álló második nemzedéke is fellép (IX—X.). A hernyó vörössárga, hátán 3 kígyózó és gyakran foltokra szakadt vékony, világospiros vonal húzódik, bibircsei feketék. A légzőnyílások alatt kettős, kígyózó, szaggatott oldalvonal látható, feje sötét vörössárga, lábai és hasa zöldesek. A talajon fonnyadó levelekkel és apró növényekkel táplálkozik (= *tarsiplumalis* HBN.) — *Pelyheslábú karsúbagoly*

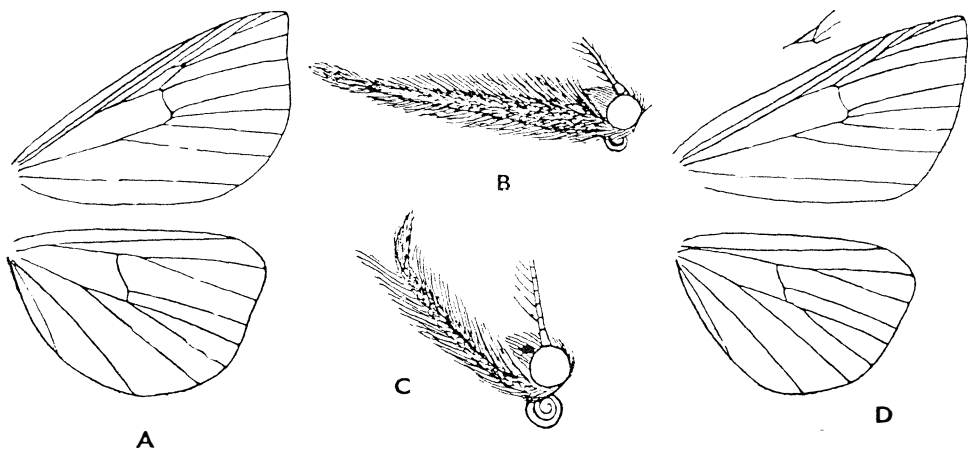
lunalis Sc.

10. nem: *Macrochilo* HBN.

Arcán a szőrözet kúp alakú búbba borul össze, ajaktapogatója igen hosszú, egyenesen előrenyúlik, lapos, felül és alul elálló szőrözte van, csúcsize ferde vagy föllálló (16. ábra: B). A hím csápja tollas, az ízék és a tollágak is kétoldalúan pillásak (2. ábra: K). Tora, potroha sima, válltakarói igen hosszúak. Elülső szárnya magas, erezetében az r_2 és az r_5 ér areolát zár közre, az r_{3+4} nyélen ül. Hátsó szárnya lekerekített, az $rr + m_1$ nyélen foglal helyet (16. ábra: A). A hím elülső lábain nincsenek illatszőrök, de csápja közepén kissé megvastagodott.

Az eurázsiai nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne csontsárga, amelyet dús barnássárga beporzás fed (a nőstények szárnya tisztább). A vonalak barnák: a belső keresztvonal fent megtörten vagy ívelten hajlik, a külső szélesebb, egyenes szakaszokból áll, de nem nyúlik mélyen az apró és homályos holdfolt alá. Mindkét vonal alsó fele meredek, egyenes, a hullámvonal helyenként kissé megtörik, az árnyékvonalak hiányoznak, a szárny a külső szegély felé kissé sötétedik, a tövonal ép. Hátsó szárnya ugyanolyan vagy kissé világosabb árnyalatú, mint az elülső,

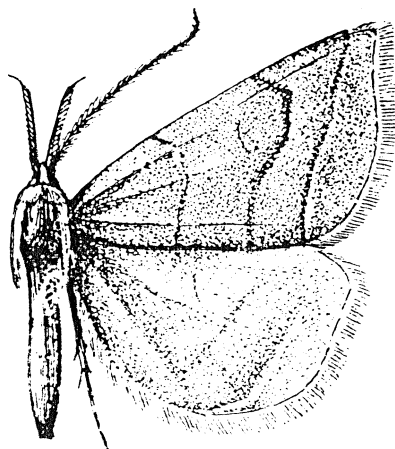

16. ábra: A: *Macrochilo tentacularia* L. szárnyerezete és B: feje — C: *Herminia barbalis* Cl. feje és D: szárnyerezete (az elülső szárny fölött az egyes példányokon fellépő apró areola részletrajza) (Eredeti)

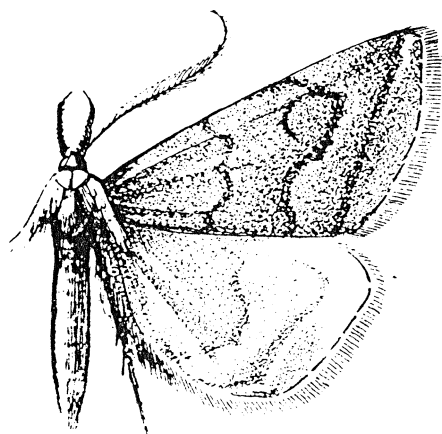
a vonalak homályosak, gyakran csak nyomaik láthatók, a hullámvonal törése tompa (17. ábra: A). Jellemző a szárnyak sötét, feketével sűrűn behintett fonákja. A nőtények jóval kisebbek a hímeknél. 23–28 mm.

Az eurázsiai faj Magyarországon is közönséges, főként ligeterdőkben. Két nemzedéke V–VII. és VII–VIII. repül. A hernyó világos barnásszürke, fehér pontok tarkítják, hátvonala sötét, a bibircseken 1–1 hátrafelé dőlő fehér sörte látható, feje sötét földbarna. Tápnövényei fűfélék, apró növények és a *Hieracium pilosella* — Sötét aljú karsúbagoly

tentacularia L.

A

B

17. ábra. A: *Macrochilo tentacularia* L. ♂ és B: *Herminia barbalis* CL. ♂ (Eredeti)

11. nem: *Herminia* LATR.

Feje az előző fajéhoz hasonlít, de ajaktapogatója meredekebb, a 2. íz szőrözete dúsabb, nagyobb (16. ábra: C). A hím csápjának minden ízén 1–1, váltakozva hosszabb vagy rövidebb sörte látható, amelyek hónaljából 1–1 pillás pamacs ered (2. ábra: L); a csápon nincsen duzzanat. Tora, potroha egyszerű, válltakarói igen hosszúak, a hím elülső lábán illatszőrökből álló, szétteríthető pamacs van (vö. 10. ábra: B). Elülső szárnya magas, az $r_{2+3+4+5}$ nyélen ül, olykor igen apró areolát zárnak körül. Hátsó szárnya kerek, az $rr + m_1$ hosszabb, az $m_3 + cu_1$ rövidebb nyélen ül (16. ábra: D).

Az eurázsiai nembe egyetlen faj tartozik, amely hazánkban is honos.

- Elülső szárnya piszkosszürke, a barnássárga behintés egyenetlen. A keresztvonalak homályosak, a belső hullámos, a külső széles ívet ír le a holdfolt körül, de felső része megnyúlik a csúcs felé, külső szá-

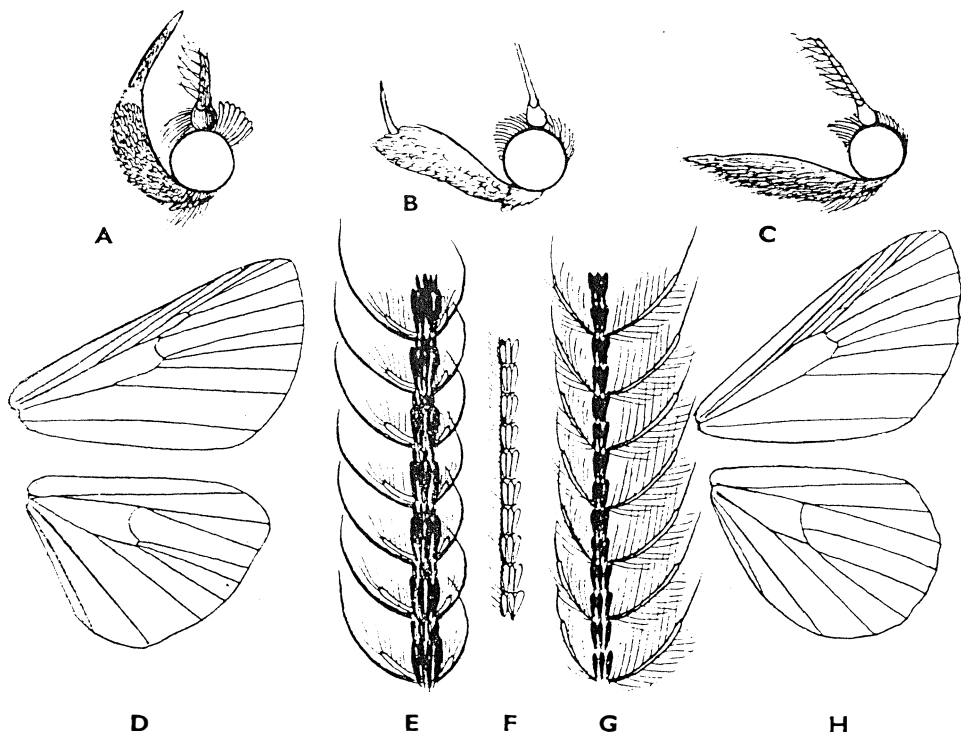
kasza fogazott vagy csipkés. A hullámvonal egyenes, az árnyékvonalak helyett a keresztvonalakat kísérő sötét behintés látható, a tűvonal szaggatott. Hátsó szárnya világos sárgásszürke, a keresztvonal és a hullámvonal igen homályos, zezugos, a hullámvonal törése hegyes, a tűvonal töredezett (17. ábra: B). Fonákja a felszínéhez hasonlít, a tötér sötét, a vonalak homályosak. 26–30 mm.

Az eurázsiai faj Magyarországon főleg a hegy- és dombvidékeken él, az Alföldnek csak egyes peremvidékein találták. Két nemzedéke V–VII. és VII., VIII. repül. A hernyó rozsdabarna vagy barnásszürke, hátvonala fekete, mellette minden szelvényen 2–2 fekete pont látható, oldalát sötét, apró vonalkák díszítik, feje sötétbarna. Főként lombosfák (tölgy, nyír, éger) lehullott, száraz levelein él és laza szövődékben alakul át barnásfekete bábbá — Hosszúcsápú karsúbagoly

barbalis CL

12. nem: *Pechipogo* HBN.

Feje a *Chytoliba* GROTE nem fejszerkezetéhez hasonlít, s a csáp szerkezetében is csupán annyi az eltérés, hogy az egyes tollágakban az erős, hosszú sörte kissé a tollág csúcsa mögül, annak hátoldalából ered (vö. 2. ábra: F). Erezete ugyancsak a fenti neméhez hasonlít, de a sejtek zártak.

18. ábra. A: *Epizeuxis*, B: *Orectis* és C: *Parascotia* feje — D: *Epizeuxis* szárnyerezete és E: hím csápotorának részlete — F: *Orectis proboscidata* HS. és G: *Parascotia fuliginaria* L. hím csápotorának részlete — H: *Parascotia* szárnyerezete (Eredeti)

A nembe egy hazai faj tartozik. A *Pechipogo plumigeralis* HBN. (= *crinalis* Tr.) balkáni és kisázsiai faj, hazai faunalistáinkba téves határozások folytán került.

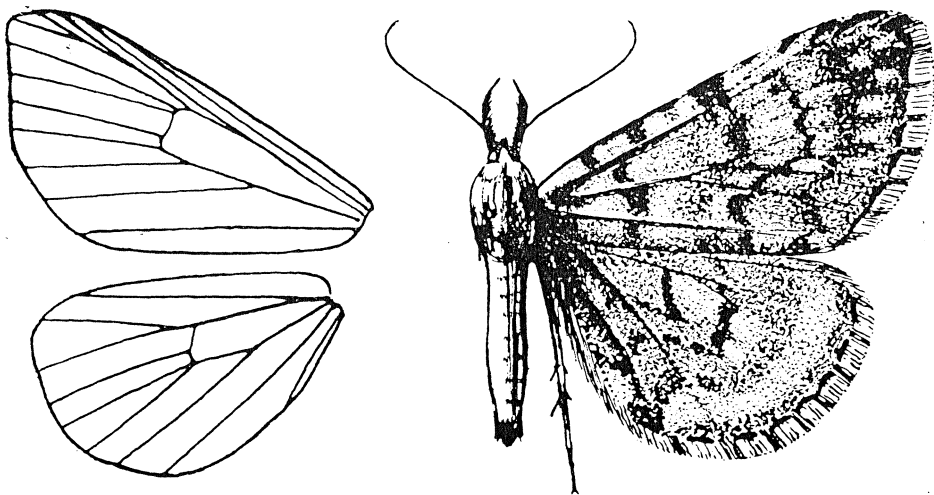
- — Elülső szárnyának alapszíne élénk, világos sárgásbarna, némi pirosas behintéssel. A rajzolat mindhárom vonala éles, jól látszik, zegzugosak, még a hullámvonal is szokatlan élességgel törik meg a külső szöglet fölött. A holdfolt erős, a rojt tővonala finom, sötét keretként zárja le a szárny külső szegélyét. Hátsó szárnya világosabb sárga, némi szürkés behintéssel, a 2 keresztvonal erős, éles, inkább durván ívelő, mint töredezett, kissé összetartók a belső szöglet felé; a holdfolt alig látszik, a tővonal szintén éles és erős. A szárnyak fonákja sárgásbarna, a barna behintés jóval erősebb, mint a szárnyak felszínén, a rajzolati elemek jól láthatók. Feje, tora, vállfedői, potroha olyan világossárgák, mint a szárnyak tőtere. 23—28 mm.

A Dél-Európától (Tirol, Ausztria, Dalmácia) Szibériáig (Usszuri Korea) elterjedt fajnak Magyarországról egyetlen példánya ismeretes, amelyet fénycsapda gyűjtött Erdősmecskén (Mecsek hegység). Egyetlen nemzedéke VII. repül. A hernyó ismeretlen

gryphalis HS.

13. nem: *Orectis* Ld.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója hosszú, középső íze vaskos, ferdén fölfelé mered, a pikkelyek rásimulók, csúcsíze igen vékony, hegyes, fölálló (18. ábra: B). A hím csápja fonalas, sűrűn, de szabad szemmel alig észlelhetően pillás (18. ábra: F). Tora, potroha sima, válltakarói igen hosszúak. Elülső szárnya megnyújtott, s bár csúcsa hegyes, a rojt lekerekíti. Erezetében csak az r_{2+3+4} van nyélen, az r_5 szabad, areola nem jön létre. Hátsó szárnya megnyúlt, szegélye lekerekített, az $rr + m_1$ apró nyélen van (19. ábra).

19. ábra. *Orectis proboscidata* HS. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

A 4 fajt felölélő európai nemből Magyarországon 1 fordul elő.

- — Elülső szárnya krétás- vagy sötétebb- (hamu-) szürke, rajzolata sötét, füstös- vagy barnásszürke, a belső, a külső és a hullámvonal foltokra és ívecskékre szakadozott, ugyanígy az árnyékvonal is. A felső szegélyen ezenkívül több sötét folt foglal helyet, a holdfolt nagy, a külső szegély mentén több fehér foltocska látható, a tővonal szaggatott, a rojt olykor tarka. Hátulsó szárnyának mintázata hasonlít az elülsőéhez, de kissé halványabb (19. ábra). Fonákja rajzolatlan, egyszínű szürke. 18–20 mm.

A Földközi-tenger medencéjének északi részében és a Balkánon elterjedt fajt Magyarországon VIERTL szerint Pécssett gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. Romániai adatok szerint barlangokban húzódik meg (?áttelel). Hernyóját nem írták le, fonnyadt levelek között, avarban rejtőzik, s szövédék nélkül alakul át bábbá

proboscidata HS

14. nem: *Parascotia* HBN.

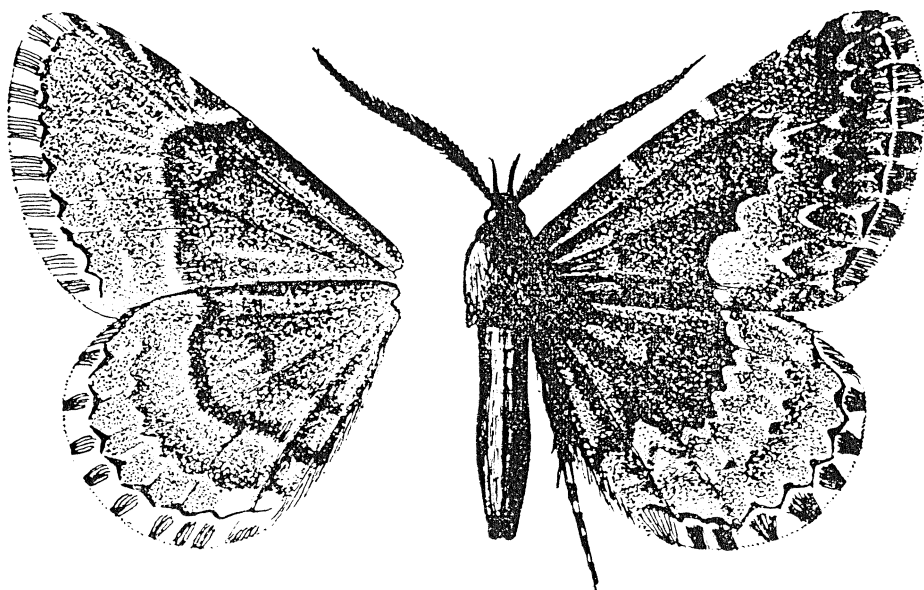
Arcán a szőrözet búbot alkot, ajaktapogatója hosszú, előrenyúl, alul szőrözet vastagítja meg, csúcsíze rövid, szőrös (18. ábra: C). A hím csápja tollas, a tollágak kétoldalúan pillásak s hegyükön 1–1 hosszú sörtében végződnek (18. ábra: G). A nőtény csápja fogas, minden íz tövén 2–2 erős sörte látható. Tora, potroha sima, válltakarói nagyok, szélesek. Elülső szárnya magas, erezetében az r_{3+4+5} nyélen van, amely az r_2 érrel areolát alkot. Hátulsó szárnya kerek, az $rr + m_1$ és az $m_3 + cu_1$ érpárok olykor apró nyélen foglalnak helyet (18. ábra: H).

A hernyók araszolószerűek, s csak 2 pár haslábuk van.
A palearktikus nemből Magyarországon csak 1 faj él.

- — Szárnyainak alapszíne barnásfekete vagy csokoládébarna, a rajzlati elemek okkersárgák. A belső keresztvonal homályos, kívülről fekete szegélye van, a külső igen zegzugos vagy csipkés, belül fekete, kívül sárga behintés kíséri, a holdfolt egyenes, fekete. A hullámvonal többékevésbé egyenes és az érközökben kialakult ékekre vagy ívecskékre bomlott, kifelé sötét árnyéka van. A tővonal szaggatott, igen erős és háromszögletes darabokra szakadt, ezek csúcsain sárga vonalkák láthatók, a felső szegély mentén több sárga foltocska jelenik meg, a rojt tarka. Hátulsó szárnyán a rajzolat hasonló, de a hullámvonal és a tővonal még díszesebb, apró fekete pontok jelentkeznek bennük, a holdfolt erős, a rojt tarka. A szárnyak legsötétebb része a tő- és a középtér. Fonákja barnássárga, a belső és a külső keresztvonal mély és széles árnyékként jelentkezik, kívülről sárgásfehér szegélyük van, a hullámvonalat sárgásfehér foltocskák képviselik, a tővonal ék vagy nyílhegy alakú foltok sorából áll, a rojt tarka (20. ábra). Akadnak egészen elfeketedett és alig rajzolt, illetve világossárga és alig rajzolt egyedek is (pl. ssp. *magna* Diósz., amely nyilván az I. nemzedék nőténye; Retyezát). 18–28 mm.

Az Észak- és Közép-Európában, Olaszországban és az Urálig honos faj Magyarországon csaknem mindenütt előfordul. Két nemzedéke VI., VII. és VIII–X. repül; az első nemzedék imágói általában nagyobbak. A hernyó fekete, hátvonalai fehérek, középvonala fekete, oldalain hullámos, szaggatott fehér vonalkák láthatók. Bibircsei nagyok, serték díszítik, az oldalsók és az egyes szelvények hátulsó bibircspárjai narancsszínűek, feje fekete, sárga vonalak ékesítik. Gombákban és korhadó (főként tölgy- és bükk-) fában él — K é m é n y s e p r ő l e p k e

fuliginaria L.

20. ábra. *Parascotia fuliginaria* L. ♂ (Eredeti)

15. nem: *Epizeuxis* HBN.

Fejszőrözeete rendes, ajaktapogatója nagy, sarló alakúan fölfelé görbül, középső íze vaskos, sűrűn pikkelyezett, csúcsíze hosszú, kihegyesedő (18. ábra: A). A hím csápja kétoldalúan fésűs, minden íz tövén 1–1 pár fésűfog ered, hónaljukban 1–1 szőrpamacs látható (18. ábra: E). Gallérja nagy, válltakarói hosszúak, sertékkal elegyes pikkelyekből állnak, tora, potroha sima. Elülső szárnya megnyúlt, ereztében az r_5 és az r_2 areolát fog közre, amelynek felső csúcsából ered a nyélen ülő r_{3+4} . Hátulsó szárnya kissé megnyúlt, de lekerekített, az $rr + m_1$ apró nyélen van (18. ábra: D).

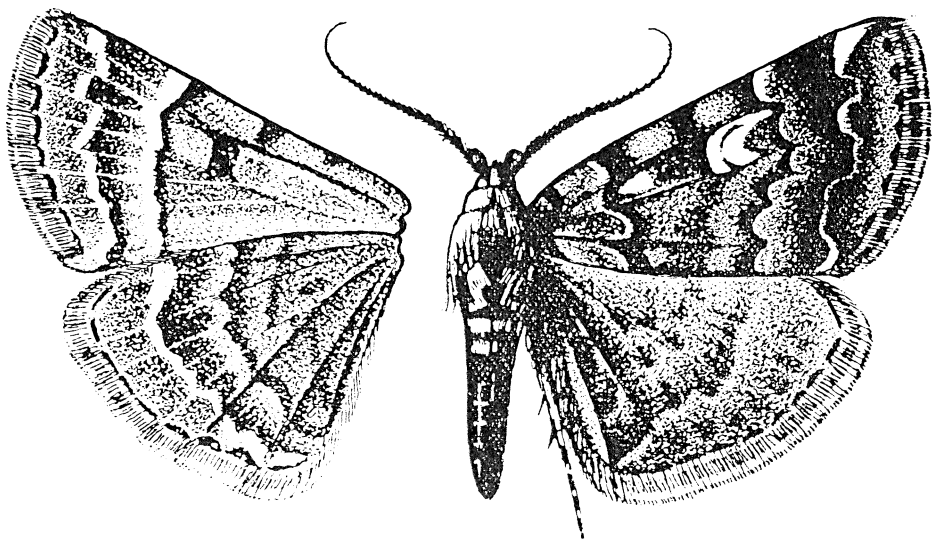
A hernyó első hasi lábpárja csökevényes.

A főként Észak-Amerikában sok fajjal fellépő holarktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnya barnásfekete, többé-kevésbé sűrű fehér behintéssel. A belső és a külső keresztvonal széles, nagyon hullámos vagy csipkés, 2 oldalról széles fehér behintés kíséri, az árnyékvonal szintén széles.

A sejt közepén szögletes fehér folt foglal helyet, a holdfoltot a jellegzetes vesefolt váltja fel, ez okkersárga, belsejében van a fekete holdfolt. A hullámvonal igen zezugos, fehér, a külső szegélytér barnásfekete, csupán a szegély világosabb, a tövonal homályos, sötét és háromszögletes foltokra szakadozott, a rojtban sötét választóvonal látható. Hátsó szárnya sötét barnásszürke, 3 hullámozó, a belső szegélytől a felső szegélyig egyre homályosuló sötét szalaggal, amelyeket kívül-

21. ábra. *Epizeuxis calvaria* F. ♂ (Eredeti)

ről fehér behintés vagy foltoeskák szegélyeznek, a tövonal fekete, szakadozott. Fonákja barnásszürke, a keresztvonalak homályosak, zezugosak, a fehérerek és keresztcsávok miatt a szárnyak kockázottnak tűnnek (21. ábra). 26—32 mm.

A Közép-Európában és Olaszországtól Iránig elterjedt fajt Magyarországon Sopronban, Kaposvárott, Pécsen, Budapesten és a Bükk hegységben gyűjtötték; hegyi és dombvidéki erdőkben található. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. A hernyó csokoládé- vagy vörösesbarna, hátán 2, oldalán 1 sor nagy, fekete bibíres látható, feje, nyakpajzsa egyszínű sötétbarna. Fonnyadó vagy száraz leveleken, avaron él és erős — földszemcsékkel, rögökkel, levéldarabkákkal fedett — szövedékben alakul át tonna alakú sárgásbarna bábbá

calvaria F.

2. alcsalád: Rivulinae

Az alcsaládot a hernyóknak a bagolylepkék hernyói körében egyedül álló alaktani ismérvei alapján (tüskés ajak, a rágók szerkezete, a hasi lábak sertézete stb.) a legújabb időkben állították fel.

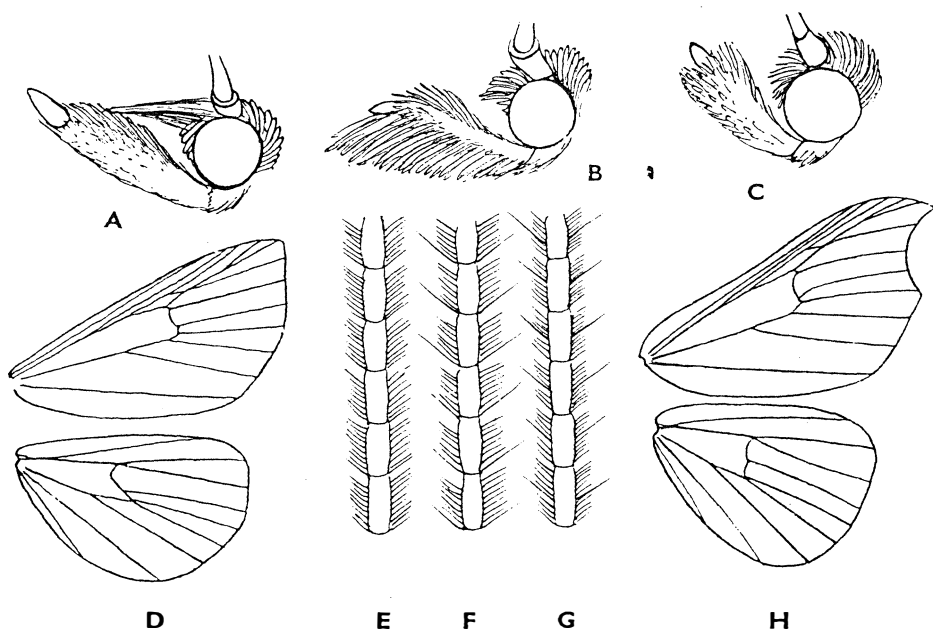
Eddig csupán egyetlen, Magyarországon is előforduló nem és faj tartozik ide.

1. nem: *Rivula* Gn.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója nagy, előrenyúló vagy kissé ferdén fölfelé áll, felül rövidebb, alul hosszabb serték díszítik, csúcsa rövid, apró, tompa (22. ábra: B). A hím csápja pillás, az egyes ízek tövén 1–1 pár hosszabb sörte ered (22. ábra: F). Gallérja nagy, tora, potroha sima, válltakarói hosszúak, karcsúak. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa hegyes, az r_{3+4+5} nyélen ül, areola nincsen. Hátsó szárnya lekerekített, szegélye kissé hullámos, erezetében a sejt olykor nyitott, az $m_3 + cu_1$ apró nyélen foglal helyet (23. ábra).

A holarktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

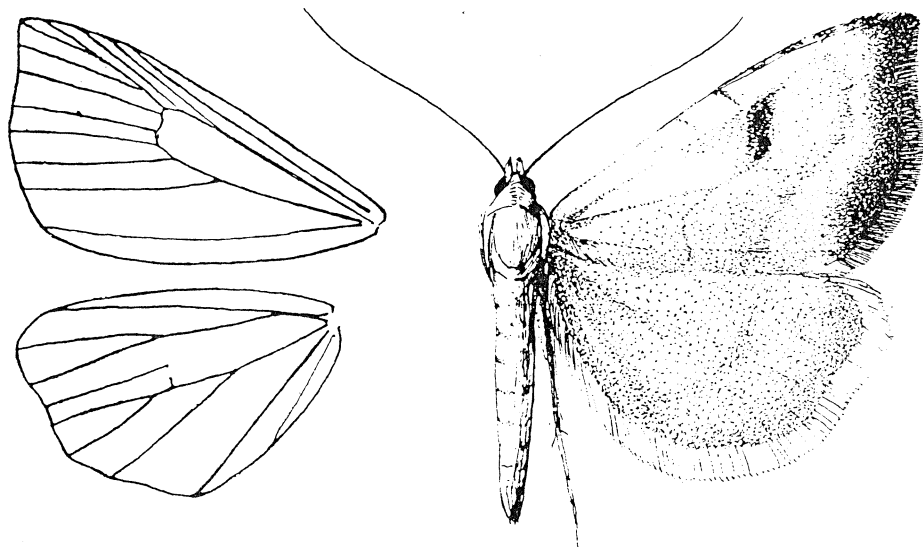
- — Elülső szárnyának alapszíne szalmasárga; a tőtéren majdnem fehér, a külső szegély felé egyre mélyedően sárga árnyalatú. A belső keresztvonal alig látható vagy hiányzik, a külső mély hullámot vet, szintén homályos, a vesefoltot barnásfekete folt képviseli, amelyben 2 fekete petty foglal helyet, a szegély és a rojt rozsdabarnás. Hátsó szárnya világos sárgásszürke, szinte áttetsző, a szegélyek felé sötétebb, a külső keresztvonal folytatása homályos, alig észlelhető (23. ábra). Elülső szárnyának fonákja sárga, a sejt és a középtér szürke, a hátulsó világosabb árnyalatú, a rajzolat alig látható. 21–22 mm.

22. ábra. A: *Colobochyla*, B: *Rivula* és C: *Laspeyria* feje — D: *Colobochyla* szárnyerezete — E: *Colobochyla*, F: *Rivula* és G: *Laspeyria* hím csáppostorának részlete — H: *Laspeyria* szárnyerezete (Eredeti)

Az eurázsiai faj Magyarországon is mindenütt előfordul. Két nemzedéke V–VII. és VII–IX. repül (IX., X. részleges harmadik nemzedéke is előfordulhat). A hernyó zöld, bibircsein néhány sörte látható, hátán 2 fehér vonal fut végig, feje tompabarna. Fűféléken, főleg a *Brachypodium pinnatum*-on él

sericealis Sc.

23. ábra. *Rivula sericealis* Sc. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

3. alcsalád: Catocalinae

Fejszőrözetük rendes, olykor rövid búbba gyűlik össze, de az arc alsó részét szabadon hagyja. Szemük csupasz, pillátlan, ajaktapogatójuk nem olyan hosszú, mint az előző 2 alcsaládban, sarló alakban az arcukhoz közel fölfelé görbül, a csúcsíz általában rövid. A hímek csápja fonalas, alul tompán fogazott és vagy egyenletesen eloszló, vagy apró pamacsokban álló, de mindenkor rövid pillák díszítik. Gallérjuk nagy, válltakaróik szélesek és többnyire rövidek, toruk, potrohuk sima. Elülső szárnyuk magas, az r_{2+3} erek többnyire nyélen ülnek és az r_2 érrel együtt areolát hoznak létre. Hátsó szárnyuk kerek, erezetük rendes. A 2. lábszáron az esetek többségében tövises sora látható, s ez alól csak 6 hazai nem (*Laspeyria* GERM., *Colobochyla* HBN., *Arytrura* ZAHN, *Aedia* HBN., *Cetephia* O., *Lygephila* BILLBG.) alkot kivételt; farpamacsuk nagy. Az imágókra a többnyire díszes mintázat és a színes (fehér, sárga, piros) hátsó szárny, valamint annak többnyire fekete szalagjai jellemzőek. Az esetek többségében a vesefolt már teljes kifejllettségében látható, csak néhány fajon nyomja el a rajzolat vagy jelenik meg még holdfolt, illetve apró pontcskak képében.

A hernyók csupaszok, csak ritkán találunk rajtuk néhány sörtét; araszóhernyókra emlékeztetnek, amennyiben nyúlánkok, és megriasztott állapotban vagy ívben meggömbülve, vagy kiegyenesedve fagallyacskákhoz hasonlítva megmerevednek. Rendszerint 16-lábúak,

a talajszinten laza szövedékben bábozódnak összeszárt levelek, növényi hulladékok, moha között. Táplálékuk általában bokrok vagy fák lombozata.

Az imágók egy része nappali verőfényben repül, virágokat látogatnak, mások az éjszaka folyamán kelnek szárnyra. Mindannyian szívesen látogatják a csalétket és a mesterséges fény is vonzza őket; mind e csalogató szerekre, mind pihentükből könnyen felriadnak, igen éberek és nyugtalanok. Röptük zegzugos és sebes.

Az igen sok fajt felölelő alcsalád az egész Földön elterjedt, a palearktikus nemek többsége Észak-Amerikában is előfordul (holarktikusak), a trópusokon sok igen díszes képviselőjük van, bár az ún. övesbaglyok (*Catocala* SCHRK.-csoport) a forró égövekről hiányoznak. Magyarországról 15 nem és 30 faj ismeretes. A *Zethes insularis* RMB. a Földközi-tenger medencéjében, az *Anophia leucomelas* L. ugyanitt, de Iránig hatolva, az *Apopestes spectrum* ESP. és az *Autophila* HBN. (= *Spintherops* B.) fajok pedig a Földközi-tengertől egészen az Amúr vidékéig és Indiáig nyomulva fordulnak elő. Elterjedésüknek északi határa az Adriai-tenger partvidéke, ezért Magyarországon nem honosak. A *Mormonia* HBN. pedig más fajokat ölel fel, mint amilyeneket eddig egyes európai szerzők beléje soroltak, az e génuszban említett hazai fajok más nembe tartoznak.

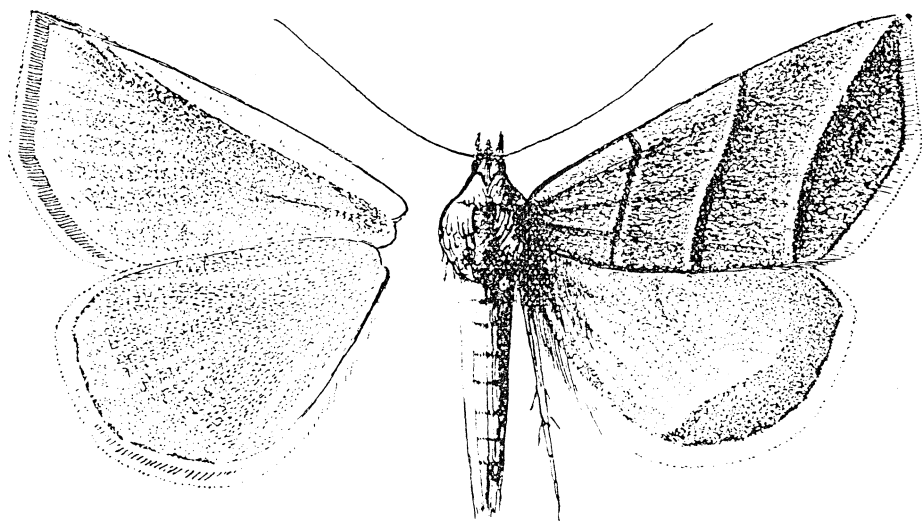
Az alcsaládnak Magyarországon előforduló fajai között gazdasági kártevő nincsen.

A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (4) Szárnyaik fesztávolsága 30 mm alatt van.
- 2 (3) Elülső szárnyának külső szegélye ép (vö. 24. ábra) (= *Madopa* STPH.)
1. nem: *Colobochyla* HBN.
- 3 (2) Elülső szárnyának külső szegélye a csúcs alatt sarló alakban kikanyarított (25. ábra) (= *Aventia* DUP.) 2. nem: *Laspeyria* GERM.
- 4 (1) Szárnyaik fesztávolsága 30 mm, vagy annál jóval nagyobb.
- 5 (14) Hátulsó szárnyuk alapszíne sárga, piros vagy égszínkék, amelyet fekete vagy barnásfekete szalagok díszítenek.
- 6 (9) Szárnyaik fesztávolsága legfeljebb 30 mm.
- 7 (8) Hátulsó szárnyán csak egyetlen (a meredek külső) keresztvonal látható, a hullámvonalnak csak egyetlen kiugró hulláma van (az $m_1 - m_2$ érintkezésben) (27., 28. ábra) (= *Euclidia* auct., *Gonospileia* HBN.)
3. nem: *Ectypa* BILLBG.
- 8 (7) Hátulsó szárnyán 2 szalag (a külső keresztvonal és a hullámvonal) látható, amelyek mindegyike 2 igen mély hullámot vet (az $m_1 - m_2$ és a $cu_2 - an$ érintkezésben) (29. ábra) (= *Euclidia* auct., *Euclidimera* HAMPS.)
4. nem: *Callistege* HBN.
- 9 (6) Szárnyaik fesztávolsága legalább 35 mm, de ennél rendszerint jóval nagyobb.
- 10 (11) Hátulsó lábszárán nincsenek tövisek, hátulsó szárnya sárga (42–45. ábra) (= *Catocala* auct.)
13. nem: *Ephesia* HBN

- 11 (10) Hátsó lábszárakon tövises sora látható, hátsó szárnyuk piros (2 fekete szalaggal) vagy fekete (égszínkék szalaggal).
- 12 (13) Hátsó lábszára végig tövises. Piros hátsó szárnyán a belső keresztvonalat képviselő fekete szalag 2 igen mély hullámot vet (53. ábra) (= *Catocala* auct., *Mormonia* auct.) 15. nem: *Astiotes* HBN.
- 13 (12) Hátsó lábszárán csak a 2 sarkantyúpár között vannak tövises. Hátsó szárnyán a belső keresztvonalat képviselő fekete szalag meredek, ívelt, vagy csak 1 mélyebb hullámot vet. Olykor a szárny sárgás árnyalatú, ha fekete, akkor a szalag égszínkék 14. nem: *Catocala* SCHRK.
- 14 (5) Hátsó szárnyuk alapszíne más: szürke, szürkésbarna vagy feketés, olykor fehér rajzolati elemekkel.
- 15 (20) Hátsó szárnyukon éles, fehér rajzolati elemek láthatók.
- 16 (19) Hátsó szárnyukon a többé-kevésbé kör alakú tötér fehér.
- 17 (18) Elülső szárnyán a felső szegély közepéről a vesefoltig nagy, nagyjából háromszög vagy trapéz alakú, világos folt nyúlik le (40. ábra.) 11. nem: *Aedia* HBN.
- 18 (17) Elülső szárnya többé-kevésbé egyöntetűen sötét, nincsen rajta szembezőköen nagy, világos folt (41. ábra) 12. nem: *Catephia* O.
- 19 (16) Hátsó szárnyán a tötér sötét, amelyet meredek, hosszú, fehér, ék alakú csík zár le (31. ábra) (= *Leucanitis* auct., *Ophiusa* auct.) 5. nem: *Grammodes* GN.
- 20 (15) Hátsó szárnyukon nincsenek éles, fehér rajzolati elemek.
- 21 (24) Fejük, gallérjuk fekete.
- 22 (23) Minden lábszárán tövises sora látható. Elülső szárnya hosszú, keskeny, alacsony (33. ábra) 7. nem: *Eccrita* LD.
- 23 (22) Lábszárain nincsenek tövises, csak szőrözet. Elülső szárnya magas, bár olykor megnyúlt (34–36. ábra) (= *Toxocampa* GN.) 8. nem: *Lygephila* BILLB.
- 24 (21) Arcuk, gallérjuk nem fekete.

- 25 (26) Elülső szárnyának tőtere csokoládébarna, s ugyanilyen színű nagy folt van a középtéren is (32. ábra) (= *Parallelia* HBN., *Grammodes* auct.) 6. nem: *Ophiusa* O.
- 26 (25) Elülső szárnyuk tőtere nem csokoládébarna, rajzolatuk is más.
- 27 (28) Elülső szárnyának külső szegélye egyenesen ívelt, a vesefolt fekete (38. ábra) (= *Pseudophia* GN.) 10. nem: *Minucia* MOORE
- 28 (27) Elülső szárnyának szegélye az m_3 ér végződésénél erősen kicsücskösödik, a vesefolt hold alakú, világos (37. ábra) (= *Megazethes* WARR.) 9. nem: *Arytrura* ZAHN

24. ábra. *Colobochyla salicalis* SCHIFF ♂ (Eredeti)

1. nem: *Colobochyla* HBN.

Fejszőrözete a homlokán hegyes búbként nyúlik előre, ajaktapogatója hosszú, ferdén fölfelé áll, a 2. íz vaskos, felülről rásimuló serték szegélyezik, csúcsíze vaskos, tompa, kicsi (22. ábra: A). A hím csápjá egyszerű, finom, apró pillák díszítik (22. ábra: E). Gallérja nagy, válltakarói szélesek, rövidek, tora, potroha sima. Elülső szárnya magas, az areolát az r_5 és a nyélen ülő r_{3+4} erek határolják, az r_2 érrel együtt. Hátsó szárnya lekerekített (22. ábra: D). A rajzolat meredek vonalakból áll.

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnya összhatásban szürkének tűnik, valójában tompa sötétbarna, sűrű fehér behintéssel. A vonalak rozsdabarnák, szegélyük rozsdasárga. A keresztvonalak egyre jobban ferdülnek a csúcs felé, a belső egyenes, csak a felső szegély alatt törik meg, a külső kissé hajlott, keresztülfut a 2 apró sejtvégi pettyen, a hullámvonal a külső szegély felé homorú ívben hajlik meg; e 2 utóbbit kívülről sötét árnyék kíséri. A tövonal egyenletes, mögötte az érközkben apró fekete pontok láthatók, a rojt fehérésszürke. Hátsó szárnya világos szürkésbarna, legsötétebb a szegélye s annak is a belső szöglete. Belülről a hullámvonal folytatásaként fellépő elmosódott, kissé hullámos fehér csík határolja, a holdfolt alig látható, a tövonal szaggatott, a rojt fehérés. Elülső szárnyának fonákja világos szürkésbarna, legvilágosabb része a felső szegély és a külső szegélytér, rojtja sötét. A hátsó szárny fonákját durva sötét beporzás élénkíti (24. ábra). 22—25 mm.

A palearktikus faj Magyarországon is gyakori, főként füzéseinkben, nedves lápréteken. Két nemzedéke IV—VII. és VII—IX. repül. A hernyó alma- vagy szürkészöld, a szelvényhatárok sárgák, hasa zöldesszürke. Tápnövényei főleg fűzfélék, de a rezgő és a jegenyenyár is. Bábja csillogó feketésbarna — *H á r o m s á v o s a p r ó b a g o l y*

salicalis SCHIFF.

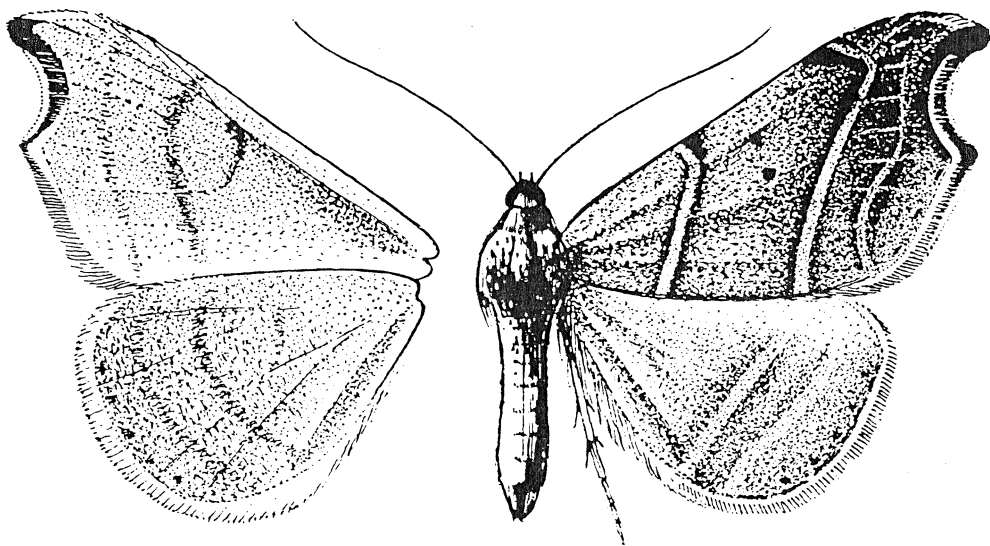
2. nem: *Laspeyria* GERM.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója vaskos, a 2. íz széles, pikkelyek és sörték borítják, csúcsíze rövid, tompa (22. ábra: C). A hím csápja finoman pillás, s minden íz közepéről 1—1 pár hosszabb sörté ered (22. ábra: G). Gallérja nagy, válltakarói szélesek, rövidek, sörték és pikkelyek alkotják, tora és potroha rendes, sima. Elülső szárnya kissé megnyúlt, a felső szegély előbb homorú, majd az élesen metszett hegyes csúcsig domború, alatta szinte félkör ívben kivájt; ereztében az r_3 a vele egy pontból eredő r_{3+4} érpárral és az r_2 érrel együtt alkotja az areolát. Hátsó szárnya kerek (22. ábra: H).

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

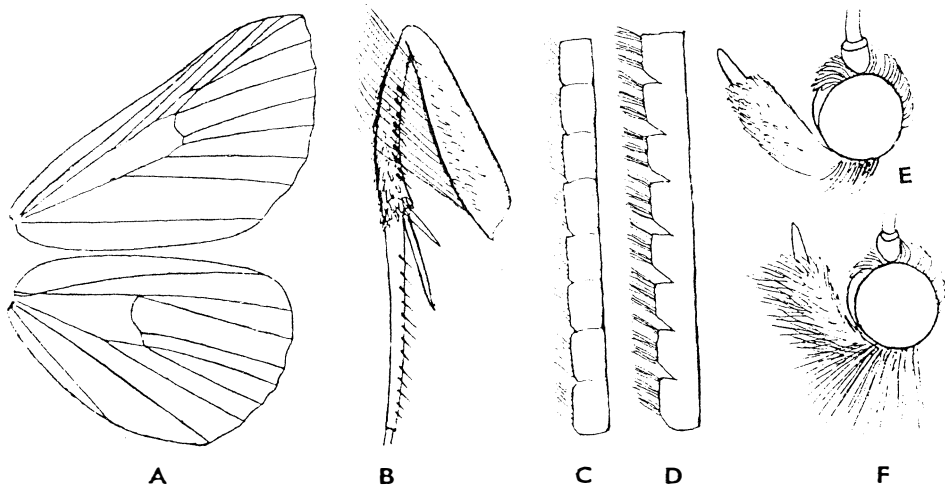
- — Elülső szárnya szürkés őzbarna, sűrű és durva barna pikkelybehintés fedi. Belső és külső keresztvonala sötétbarna, okkersárga szín tölti ki őket, a felső szegély alatt mindkettő élesen megtörik. A sejtvégi 2 fekete pont éles, a hullámvonal keskeny, homályos, 2 hullámot vet, az erek itt világosak. A külső szegélyteret világos okkersárgás árnyalat deríti, a szárny csúcsa feketés, a rojt sötét választóvonala éles, a tövonalat csak a szárny alsó felében képviselik apró fekete pontok. Hátsó szárnya világos okkerszürkés, a szegély felé erősödő feketés behintéssel. A belső keresztvonal egyenes, a hullámvonal ívelt, mindkettő homályos, legélesebbek a belső szöglet táján, a tövonal pontokra bomlott. Fonákja okkerszürke, a külső keresztvonal és a hullámvonal homályos, hátsó szárnyán a tövonal pontjai is jól láthatók, a holdfoltok azonban homályosak (25. ábra). 25—27 mm.

A Dél-Skandináviától Közép-Európán át Olaszországig és az Usszuri folyásáig elterjedt faj Magyarországon főként hegy- és dombvidékeinkről ismeretes. Két

25. ábra. *Laspeyria flexula* SCHIFF. ♀ (Eredeti)

nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A hernyó zöld vagy szürke, középvonala szürke, oldalain szaggatott oldalvonalakkal és ferde vonalakkal. A 11. testszelvényen fekete keresztvonal, a 12.-en 6 fekete bibires látható, feje szürke, 4 fekete folttal. Fenyő-félék és lombosfák zuzmóin él, és sárga szövődékben alakul át kicsi, szürkésbarna bábbá — Csipkés zuzmóbagoly

flexula SCHIFF.

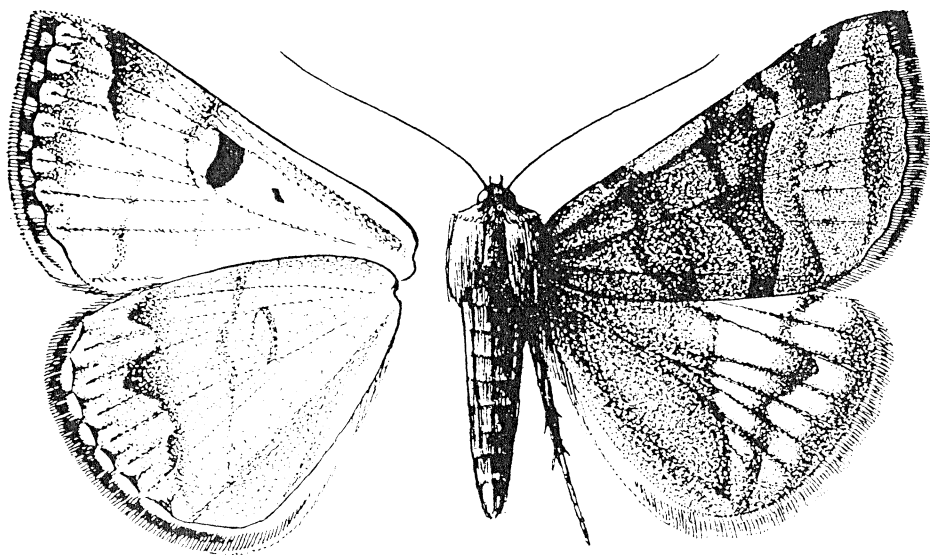

26. ábra. A: *Ectypa* szárnyerezete — B: *Callistege mi* Cl. középső lábának combja, lábszára (a tövises sorával és az 1 pár sarkantyúval), valamint tövises első lábfejze — C: *Ectypa triquetra* F. és D: *Callistege mi* Cl. hím csápostorának részlete (oldalról) — E: *Ectypa* és F: *Callistege* feje (Eredeti)

3. nem: *Ectypa* BILLBG.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója vaskos, ferdén fölfelé emelkedik, a 2. ízét rásimuló pikkelyek és szőrök borítják, csúcsíze sima, rövid, arca csupasz (26. ábra: E). A hím csápja egyszerű, fonalas, röviden és egyenletesen pillás (26. ábra: C). Tora, potroha sima. Elülső szárnya magas, erezetében az r_3 együtt ered a nyélen ülő r_{3+4} párral, s az r_2 érrel közösen alkotják az areolát. Hátsó szárnya kerek, erezete rendes, mindkét szárny külső

27. ábra. *Ectypa glyphica* L. ♂ (Eredeti)

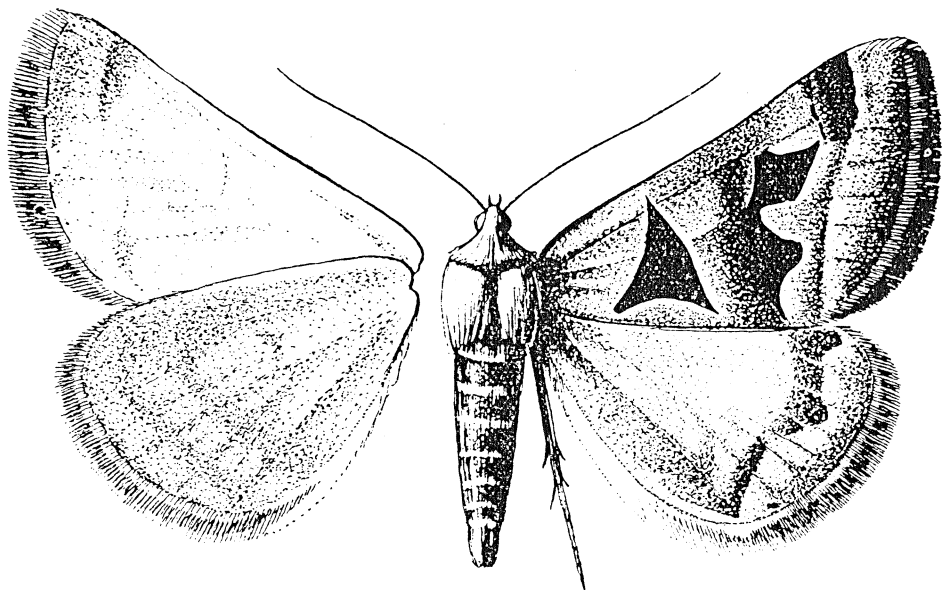
szegélye kissé hullámos (26. ábra: A). Elülső lábszárán nincsenek tövisek, a hátulsón is csak a 2 sarkantyúpár között fordulnak elő. Az imágók tarkák, elülső szárnyukon sötét foltok vannak, hátulsó szárnyuk sárga, a külső keresztvonal jól látható, a belső alig.

A hernyók első hasi lábpárja csökevényes, a hernyó sima, megnyúlt, feje nagy, apró növényeken élnek, moha és törmelék között a talajon bábozódnak.

A holarktikus nemet Magyarországon 2 faj képviseli.

- 1 (2) Elülső szárnyának mintázata homályos, hátulsó szárnyának tötere sötét. Az alapszín szürke, amelyet világosbarna behintés fed, vagy az egész szárny barnássá válik. A belső keresztvonal széles, barna, benne szürke beporzás látható. A külső keresztvonal hasonlóan széles, körülöleli a homályos, szürke vesefoltot, a hullámvonal szaggatott, elmosódott, a szegélytér a legvilágosabb, a sötét rajzlati elemek a felső szegélyen a legsötétebbek, a tövonal ép, hullámos. Hátsó szárnya sárga, a szárny belső fele egészen a holdfoltig és a belső szögletig sötét-

barnás szürke, az erek sötétek, a hullámvonal kissé zezugos és az m_{1-2} érközből hegyes foggal ugrik ki a szegély felé, a szegély.ér sötét, a tővonal homályos. Fonákja világos narancssárga, a fekete vesefolt szembeszökő, a csúcslőző fekete háromszög homályos, a szegély mentén világos foltocskák sorakoznak. A tővonal ép, hátulsó szárnyán a holdfolt homályos, a hullámvonal elég jól észlelhető. Mindkét szárny rojtja tarka (27. ábra). 24–28 mm.

28. ábra: *Ectypa triquetra* F. ♂ (Eredeti)

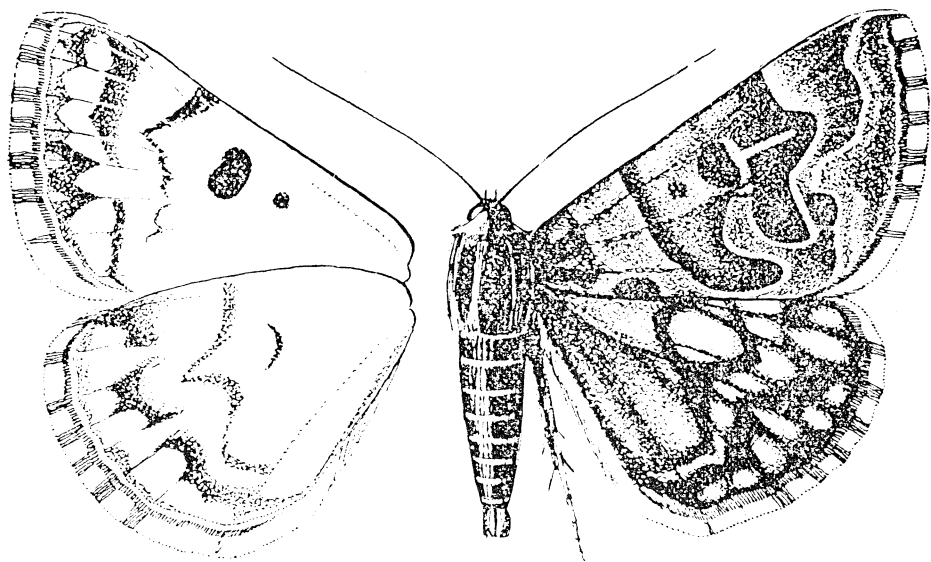
A palearktikus faj Magyarországon is mindenütt előfordul, főként napsütötte réteken, erdei tisztásokon, tarlókon. Az imágó nappal repül, de a fény is vonzza. Két nemzedéke IV–VI. és VII., VIII. repül. A hernyó 14-lábú, sárgás- vagy vörösbarna, hátvonala sötét, hasa sötétbarna, feje sárgásbarna, 2 sötétbarna csikkal. Lóhereféléken él, és tojás alakú, eléggé sűrű szövődékben alakul át barna bábba — K ö z ö n s é g e s n a p p a l i b a g o l y

glyphica L.

- 2 (1) Elülső szárnyának mintázata igen éles, hátulsó szárnyának tőtere is sárga. Elülső szárnyának alapszíne világos ibolyásszürke, némi olaj-szürke behintéssel. A tőtér előtt elhelyezkedő nagy, háromszögletes folt és a középtér előtt látható kettős, szabálytalan alakú folt fekete, az árnyékvonal széles, sötét olajbarna, ugyanilyen színű az egyenes de homályos hullámvonal is, amely csak a felső szegélyen terjed szét feketésbarna és szögletes folttá. A szegély sötét ibolyaszürke, a tővonal ép, a rojt sötétszürke. Hátulsó szárnya sárga, belső szegélytere szürkés, a hullámvonal széles, szerkezete megegyezik az előző fajéval, a szegéllyel együtt szürke, rojtja sárgásszürke. Fonákja narancssárgás, a keresztvonalak igen homályosak (28. ábra). 24–28 mm.

A Délkelet-Európától Nyugat-Szibériáig elterjedt faj Magyarországon főként napsütötte réteken található, főleg nappal repül, de fényre is száll. Két nemzedéke IV—VI. és VII., VIII. repül. A hernyó 12-lábú, barna pontokkal behintett rozsdasárga, 2 hátvonala sűrű pontokból áll, háti bibiresei feketék, kifelé fehérrel derítettek. Légzőnyílásai okkersárgák, fekete keretűek és fehér udvarban foglalnak helyet, hasa feketés, feje fehéresszürke, 2 barna sávval. Tápnövénye az *Astragalus onobrychis*; növényi törmelékekből készült sűrű szövedékben alakul át sima, vöröses-barna bábbá — Háromszöges nappalibagoly

triquetra F.

29. ábra. *Callistege mi* CL. ♂ (Eredeti)

4. nem: *Callistege* HBN.

Fejszőrözete rendes, arca csupasz, ajaktapogatója az arc előtt fölfelé görbül, a második íz szőrözete igen durva, alul elálló, a tőzé igen hosszú, a csücsíz rövid, sima, hegyes (26. ábra: F). A hím csápja alul fogazott, a rövid pillák nyalábokban helyezkednek el (26. ábra: D). Szárnyainak szabása és erezte megegyezik az előző nemével (vö. 26. ábra: A), minden lábszárán tövisek sora foglal helyet (26. ábra: B).

A holarktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli. A ssp. *litterata* CYR. olaszországi alfaj, hazánkban nem fordul elő.

- — Elülső szárnyának alapszíne fekete, sűrű szürke és fehér behintéssel. A rajzolat igen bonyolult: a belső és a külső keresztvonal fehér, kígyózó, belülről széles fekete árnyék kíséri őket, a tő fekete, akárcsak a kör- és a vesefolt; ez utóbbiból rendszerint fehér vonal nyúlik a szegély felé. A hullámvonal fehér, kígyózó, belülről szintén fekete szalag hatá-

rolja, amelyet a fehér erek metszenek át, a szegély szürke, a tővonal homályos, hullámzó, a rojt tarka (fekete és fehér). Hátsó szárnya halvány okkersárgás, rajzolata fekete, a holdfolt nagy, éles, a külső keresztsáv és a hullámvonal széles, igen zezugos, 2 mély hullámot vetnek. Az erek feketével behintettek, ezért az alapszín kockás mezőkre bomlik, a tőszáv fekete, széles, a rojt töve sötét, maga a rojt tarka. Fonákja sárga, a szakadozott rajzolat homályos, fekete, a rojt tarka, a jellegzetes foltok jól láthatók (29. ábra). 26—28 mm.

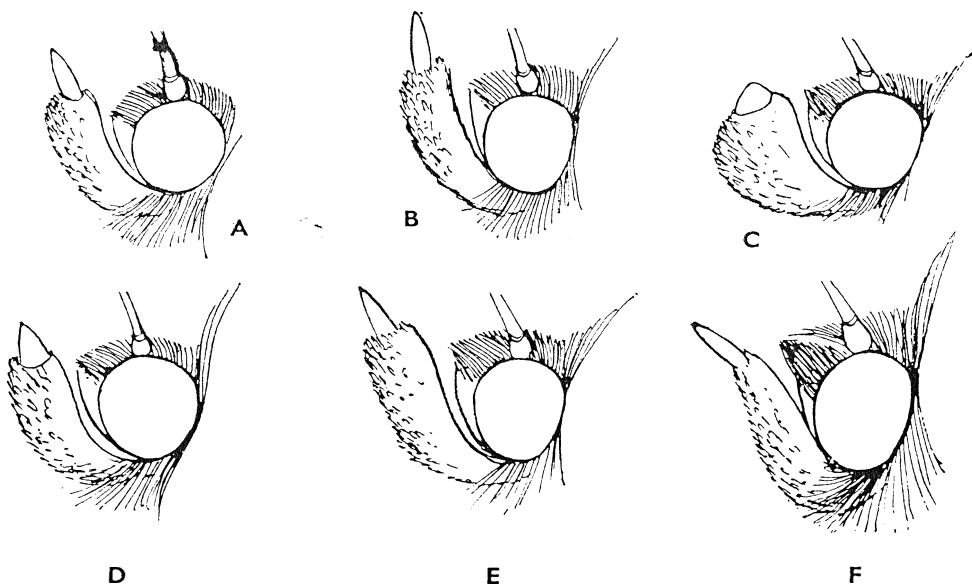
A palearktikus faj hazánkban mindenütt gyakori, főként napsütötte réteken. nappal szálldos. Egyetlen nemzedéke IV—VI. repül. A hernyó 12 lábú, sárga, számos finom, kissé kígyózó hát- és oldalvonallal. A légzőnyílások fehérek, keretük fekete, széles, sötét vörösesbarna sávban foglalnak helyet, a bibiresek igen aprók, feje sötét, fehér vonalakkal. Tápnövényei fű- és herefélék; bábja feketével pontozott vöröses-sárga — L ó h e r e - n a p p a l i b a g o l y

mi CL.

5. nem: *Grammodes* GN.

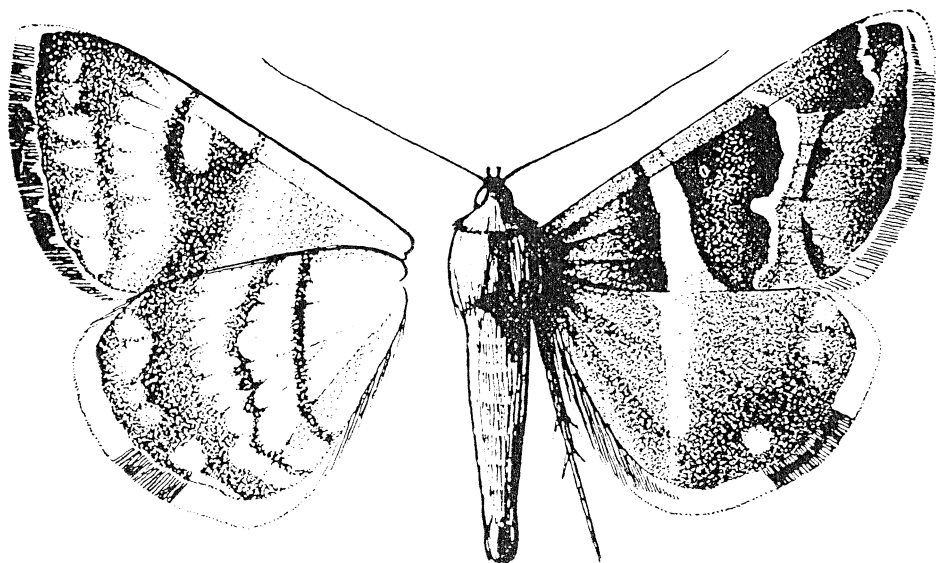
Fejszőrözete rendes, arca csupasz, ajaktapogatója az arc előtt fölfelé görbül, második íze vaskos, pikkelyezett, csúcsíze közepes hosszúságú (30. ábra: A). A hím csápjja fonalas. Válltakarói szélesek, tora, potroha sima. Elülső szárnya magas, csúcsa kihegyesedő, erezte megegyezik az előző és következő nemekéével. Hátsó szárnya lekerekített; a második lábészár tövises.

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli. A *G. geometrica* F. elterjedésének északi határa a dalmát tengerpart: eddig még vándorlásai során sem érte el hazánk területét.

30. ábra. A: *Grammodes*, B: *Ophiusa*, C: *Eccrita*, D: *Lygephila*, E: *Arytrura* és F: *Minucia* feje (Eredeti)

- — Elülső szárnyának töve, a felső szegély, a sejt közepe és a külső szegélytér szürkésbarna. A belső keresztsáv széles, meredek, világos okkersárga, mögötte nagy, ék alakú sötétbarna csík áll. A középtér ugyanilyen színű, egészen a meredek és szintén világos okkersárga külső keresztsávig, amely a felső szegélyen élesen megtörik s egy nyúlványa a sejt alá kanyarodik. A hullámvonalat a külső szegély felé homorú, sötétbarna, szaggatott csík képviseli, amely a csúcs mögött nagy foltta terebélyesedik, s amelyet a barna csücestől világosabb, szürkésárga, csipkés vonal választ el. A külső szegély ismét sötétbarnás,

31. ábra. *Grammodes stolidus* F. ♂ (Eredeti)

a rojt töve világos, egyébként sötét, csak a szárny csücsében fehéresszürke. Hátsó szárnya olajbarna, a szegély felé feketedik, a tőteret a belső keresztvonal folytatásaként felfogható fehér csík zárja le. A csúcs körül 3 elmosódott, fehéresszürke petty, a *cu* erek között pedig 1 éles, fehér petty látható. A rojt élénkfehér, csak az m_3 —*cu*₂ erek között sötétszürke. Fonákja fehér, a tő felé sárgás árnyalatú, a felszínről átütődő, homályos és szaggatott rajzolat barnásszürke (31. ábra) 30—35 mm.

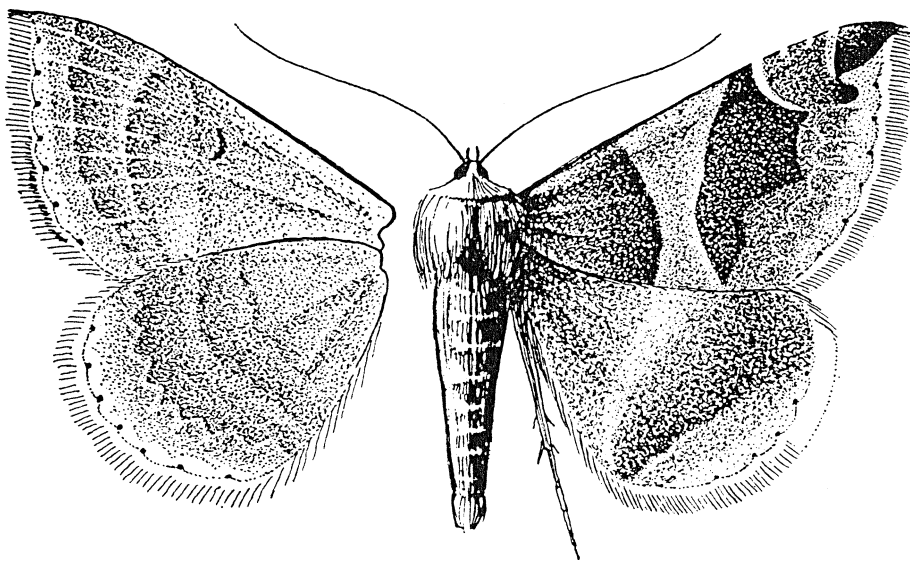
A Dél-Európától Észak-Afrikán át Iránig terjedő faj északi irányú vándorlásai során olykor Magyarország területére is eljut, de meghonosodni eddig még nem tudott. Az eddig ismert példányokat Bajon, Budapesten, Fóton, Szécsényben és Kecskeméten fogták. Két nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A hernyó sárgászöld, háta és a légzőnyílások környéke sárga. A finom, fekete hosszanti vonalkák mellett a hátán az 5. szelvénytől kiszélesedő sötétszürke sáv, oldalain pedig az 1. szelvénytől kezdve egyforma széles csíkok láthatók; a hátoldali bibircsek fehér udvara nagy, feje okkersárga. Tápnövényei a *Paliurus aculeatus*, a *Rubus fruticosus*, a *Coriaria myrtifolia* és tölgyfélék

stolidus F.

6. nem: *Ophiusa* O.

Fejszőrözete rendes, arca csupasz, ajaktapogatója hosszabb az előző neménél, az arc előtt sarló alakúan fölfelé görbül, 2. íze vaskos, csúcsíze hegyes; a nőtényé hosszabb, mint a hímé (30. ábra: B). A hím csápjja szinte fonalas, igen apró pillákkal. Válltakarói igen szélesek, tora, potroha sima, középső láb-szára tövises. Elülső szárnya magas, csúcsa hegyes, erezte megegyezik az előző neméével, hátulsó szárnya kerek.

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

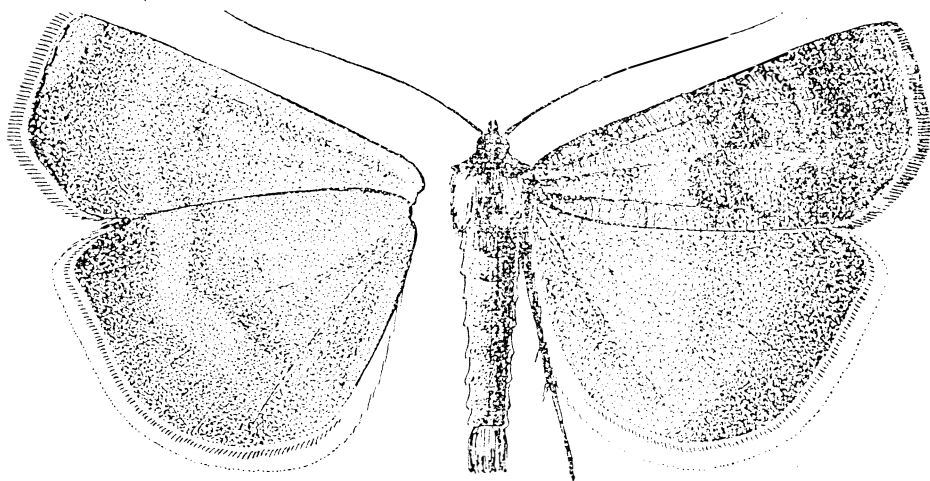
32. ábra. *Ophiusa algira* L. ssp. *europa* SCHAW. ♂ (Eredeti)

- — Elülső szárnyának alapszíne sötét ibolyabarna; a tőteret közepén befűződött, széles világosszürke vagy barnásszürke szalag választja el a középtértől. Ez utóbbinak külső határa képviseli a külső keresztvonalat, amelynek felső része fehér ívként jelenik meg a felső szegély alatt, innen a csúcsig 3 fehér foltocská jelentkezik rajta. A csúcson sötét ibolyabarna, csepp alakú felt foglal helyet, belőle indul ki az igen homályos, de erősen csipkés vékony hullámvonal. A szegély világosszürke, csipkés, az érközökben fekete pontok ülnek, a rojt töve világos, a rojt szürke. Hátulsó szárnya sötétbarna vagy barnásszürke, a tőteret halványabb szürke sáv zárja le. A hullámvonal belső határa a szárny legsötétebb része, a szegély ismét világosabb, az érközökben fekete pontok vannak, a rojt világosszürke vagy fehéres. Fonákja világos rozsdaszürkés vagy barnás, a keresztirányú vonalak és csíkok homályosak, hullámosak, kiváltképpen a hátulsó szárny hullámvonala. Az elülső szárny holdfoltja jól látható, a legmarkánsabb a külső kereszt-

vonat, a szegély világosszürke, az érközi pontok élesek, a rojt szürke (32. ábra). 35—38 mm.

A Dél-Európában (Tiroltól a Krím félszigetig) és a Kanári-szigetektől Észak-Afrikán át, Kisázsian és az ázsiai hegyvidékeken keresztül Japánig elterjedt faj Magyarországon legfeljebb a Dunántúl délnyugati részén honos, egyebüvé csak északi irányú vándorlásai során jut el. Rendszeresen csak a Dunántúl déli részén fordul elő, egybűtt alkalmilag. A déli-európai populációnak e képviselői szürkébb és világosabb színezetűkkel térnek el a feketésbarna alapszínű és a szürke helyett fehér behintésű és rajzolatú szíriai törzsalaktól. Egyetlen nemzedéke V., VI. repűl. A hernyó sárgásszürke, háta sötétebb árnyalatú, finom, feketés, hosszanti irányú vonalak díszítik, hasa világosszürke, légzőnyílásai feketék, feje sárgásszürke. Tápnövényei *Rubus*-félék; moha között alakul át vörösesbarna bábbá

algira L. ssp. europa SCHAW.

33. ábra. *Eccrita ludicra* HBN. ♂ (Eredeti)

7. nem: *Eccrita* LD.

Fejszőrözete rendes, arca csupasz, ajaktapogatója sarló alakú, fölfelé görbűl, viszonylag rövid, 2. íze igen vaskos, szinte bárd alakú, pikkelyes és szőrös, csúcsíze széles de igen apró, alig emelkedik ki a 2. ízből (30. ábra: C). A hím csápjja fonalas, pillázata igen rövid. Válltakarói szélesek, torán gyengén fejlett gerinc látható, potroha sima. Elűső szárnya keskeny, megnyűlt, csúcsa tompa, erezete egyezik az alcsaládra jellemző szerkezettel. Hátulsó szárnya széles, lekerekített. Minden lábszára tövises. Igen közeli rokona a következő nemnek, amely csupán tövistelen lábaival tér el tőle.

A palearktikus nem egyik fajtát Magyarországon is gyűjtötték.

- — Feje, gallérja fekete, elűső szárnyának alapszíne világos hamuszürke, amelyet sűrű barna és sötétbarna, keresztirányú vonalkázás borít. A belső keresztvonal alig észlelhető, az árnyékvonal széles, de homá-

lyos és több ágra szakadva jelenik meg, a vesefolt homályos, sötét, benne ék alakú fekete foltocskák láthatók. A külső keresztvonal homályos, alig észlelhető, előtte sötét árnyék húzódik, amelynek legsötétebb része a világos, de igen homályos hullámvonalat határolja, a tövonal szaggatott, alig látható, a rojt szürke, töve világosabb. Hátulsó szárnya barnásszürke, a szegélytér széles, sötétebb barna árnyalatú. Fonákja világos, meleg barnásszürke, legsötétebb része a középteret lezáró csík és a szegélytér, a holdfoltok alig észlelhetők (33. ábra). 38—42 mm.

A palearktikus régió középső sávjában, Ausztriától Dél-Mongóliáig elterjedt faj Magyarországon — régebbi adatok szerint — Budapesten és Sopronban gyűjtötték; mintegy 4 évtizede nincsenek újabb megfigyelések. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. Az imágók száraz, napos, hegyi és dombvidéki réteken repülnek, könnyen felzavarhatók, röptük gyors, de hamar levágódnak a talajra és egymásra csukott szárnyakkal növények alá rejtőznek. A hernyó barna vagy sárgásszürke hátán széles, sötétbarna, feketével finoman szegélyezett csík fut le, oldalán fehéres, majd sötétbarna szalag követi, ez alatt pedig a légzőnyílások fehér sávban foglalnak helyet. Feje vörösesbarna, fehér csikokkal és foltokkal. Tápnövényei bükkönyfélék, de főként az *Onobrychis viciaefolia*

ludicra HBN.

8. nem: *Lygephila* BILLBG.

Bélyegeinek többségében egyezik az előző nemmel, de ajaktapogatója hosszabb, nem annyira vaskos és széles, csúcsa is nyújtottabb (30. ábra: D). Elülső szárnya kissé magasabb, külső szegélye az m_3 — cu_2 ér közében nem annyira kiugró. Potrohán középen gyenge gerinc fut végig, lábszárain nincsenek tövisek. Az ide tartozó fajok szintén mind barnásszürkék, a vesefoltot többnyire töredezett fekete pettyek képviselik, a keresztirányú rajzlati elemek szintén igen homályosak, fejük és gallérjuk ugyancsak fekete.

A hernyók karcsúak, 16-lábúak, de az első hasi lábpár szintén kissé csökevényes. Tápnövényeik hüvelyes termésű növények, laza szövédékben levelek között bábozódnak.

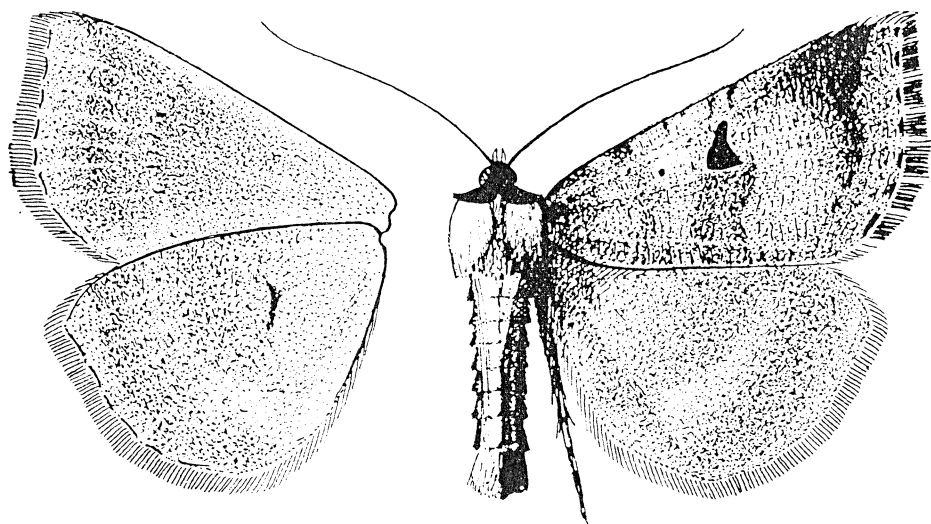
Az imágók éjszaka repülnek, a családok és a mesterséges fény iránt viszonylag közömbösek. Nappal könnyen felzavarhatók, röptük gyors, nyílaló.

A holarktikus nemet Magyarországon 5 faj képviseli.

- 1 (4) Elülső szárnyukon a vesefolt nagy, fekete, fordított szögfejhez hasonló, nem feldarabolt vagy pettyekre szakadozott. Hátulsó szárnyuknak fonákján a belső keresztvonal árnyéka is látható, azaz a szárny tő- és középtere nem rajzolatlanul fehéres.
- 2 (3) A legnagyobb fesztávolságú hazai faj: 38—42 mm. Elülső szárnyán a vesefolt nagy, széles, szögfejszerű, a sejtben még egy apró fekete pont is látható. Alapszíne meleg, világos okkerbarnás szürke, a belső keresztvonal elmosódott, az árnyékvonal a vesefolt alá szorult, széles, meredek, a külső keresztvonal hiányzik, előtte a felső szegély felé egyre szélesedő és sötétedő, barnásszürke árnyék látható, amelynek külső határa alkotja a hullámvonalat. A tövonal szaggatott, vonalakból vagy pettyekből áll; az egész szárnyfelületre sűrű, de finom,

keresztirányú vonalkázás borul, a rojt színe egyezik az alapszínnel. Hátulsó szárnya világos okkerbarnás szürke, a szegély felé sötétebb, akárcsak a középtéren. Fonákján az elülső szárny sötétebb árnyalatú, a hátulsó világosabb, a tő- és a középtér is homályos és sötéttel behintett; nemcsak a külső szegélytérén végigfutó árnyék, hanem a tővonal is szaggatott, a holdfolt jól látható (34. ábra).

34. ábra. *Lygephila lusoria* L. ssp. *fusca* KYSELA ♂ (Eredeti)

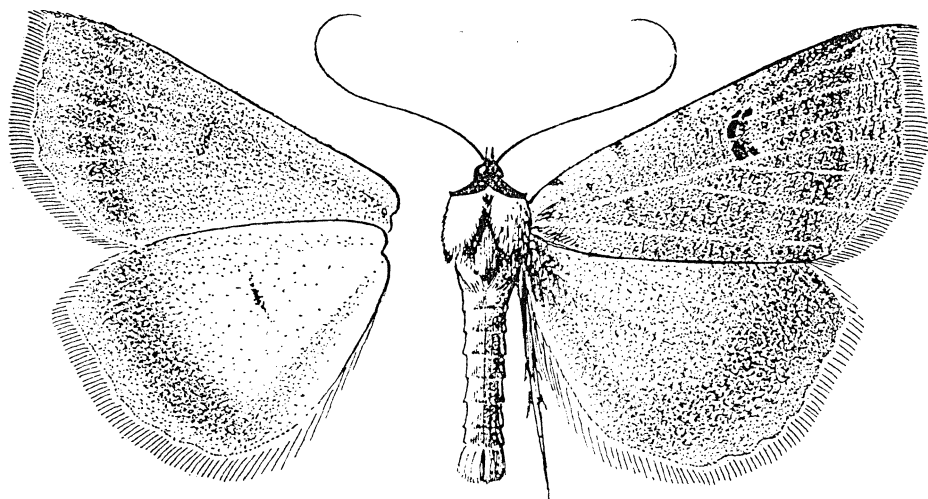
A Közép-Európától Kisázsiaig és a Szovjetunió európai részének déli határáig elterjedt faj Magyarországon a Dunántúli dombvidéken és az Északi Középhegységben él, az Alföldről — kivéve az északkeleti részt — hiányzik. A Bécsi medencével közös hazai populációk melegebb, okkeresebb színűkkel térnek el az egérszürke színű és igen homályos rajzolatú törzsalaktól. Egyetlen nemzedéke V., VII. repül. A hernyó kékes hamuszürke, hátán a piros középvonal fehér csík közepén fut le, ezt 2 oldalról fekete vonal szegélyezi. Oldalán 2–2 piros vonal látható, közöttük fekete és fehér pontozás díszlik, hasa és lábai feketésszürkék, feje barna. Tápnövényei *Vicia*- és *Astragalus*-félék; szövedékben alakul át igen vaskos, feketésbarna bábbá (= *orobi* DUP.) — N a g y e s ü d f ű b a g o l y

lusoria L. ssp. *fusca* KYSELA

- 3 (2) Kisebb faj, mint ez előző: fesztávolsága 33–35 mm, a második nemzedéke még kisebb. Elülső szárnyán a vesefolt jóval keskenyebb, kívülről erősen behorpadt, mellette lent rendszerint még 1 apró fekete pont látható; a sejt közepén helyet foglaló fekete pont is megvan (36. ábra: A). Alapszíne világosszürke, némi sárgás árnyalattal, a keresztirányú vonalkából álló behintés nem annyira sűrű, de határozottabb, a belső és a külső keresztvonal is jobban kivehető. A hullámvonal sötét belső árnyéka élesebb, erőteljesebb. Hátulsó szárnya világos barnásszürke, rajzolata és fonákja egyezik az előző fajéval.

A palearktikus faj Magyarországon főként lápréteken és ritkás, nedves erdőkben él, csaknem mindenütt előfordul. Két nemzedéke V., VI. és VII–IX. repül. A hernyó háta világos sárgásszürke, fekete pontok tarkítják, közepén nagyobb, oldalán kisebb sárga foltok sora fut végig. Oldalain felül széles és fehér, de feketével pontozott csík, ez alatt fehérrel pontozott narancssárga sáv, majd a lábak fölött fekete vonal húzódik. Itt minden szelvényen 3 sötét bibiíres látható, amelyeken 1–1 fehér sörte foglal helyet, hasa sárga, feje sárgás, fekete és fehér foltok tarkítják. Tápnövényei *Astragalus*-, *Coronilla*- és *Vicia*-félék; bábja karsú sötétbarna — K i s c s ü d f ű b a g o l y

pastinum TR.

35. ábra. *Lygephila cracca* F. ♂ (Eredeti)

- 4 (1) Elülső szárnyukon a vesefolt apró fekete pettyekre szakadozott (esetleg árnyékszerű, homályos foltta alakult). Hátulsó szárnyuk fonákja a sötét szegélycsík mögött egészen a tőig rajzolatlan piszkos-fehér vagy szürkés.
- 5 (6) Elülső szárnyán a vesefolt 5 apró, fekete pettyre töredezett, hátulsó szárnyának fonákján a tő- és a középtér — egészen a sötét szegélyig — rajzolatlan fehéréssárga. Alapszíne hamvasszürke, némi ibolyás árnyalattal, a sötét, szürkésbarna behintés és keresztirányú vonalkázás igen gyér. Az erek homályosak, de világosak, a keresztvonalak eltűntek, csak a hullámvonal mögött álló sötét árnyék szembeűnő, a csipkés tővonal homályos, a felső szegélyen feketés foltocskák láthatók. Hátulsó szárnya világos sárgásszürke, szegélytere széles, barnásszürke. Elülső szárnyának fonákja világos szürkésbarna, legsötétebb része a szegélytéri árnyék, akárcsak a hátulsó szárnyán, amely egyébként fehéres, fehéréssárga. A holdfoltok homályosak (35. ábra). 30–41 mm.

A palearktikus faj Magyarországon gyakori. Repülési ideje VI., VII. és VIII–XI. A hernyó agyagsárga vagy szürke, széles hátvonala szürkésbarna, amelynek közepén finom, sötétbarna középvonal fut végig. Oldalán az 5–7. és 10. szelvényen

1—1 fekete vonal látható, a 12.-enpedig háromszögletes, sárgásfehér folt. Hasa világosabb, közepén sötétbarna vonal van, feje szürke, 4 fekete vonalkával. Tápnövényei *Vicia*-, *Coronilla*- és *Astragalus*-félék; bábja vörösbarna — B ü k k ö n y b a g o l y
craccae F.

V á l t o z a t a i:

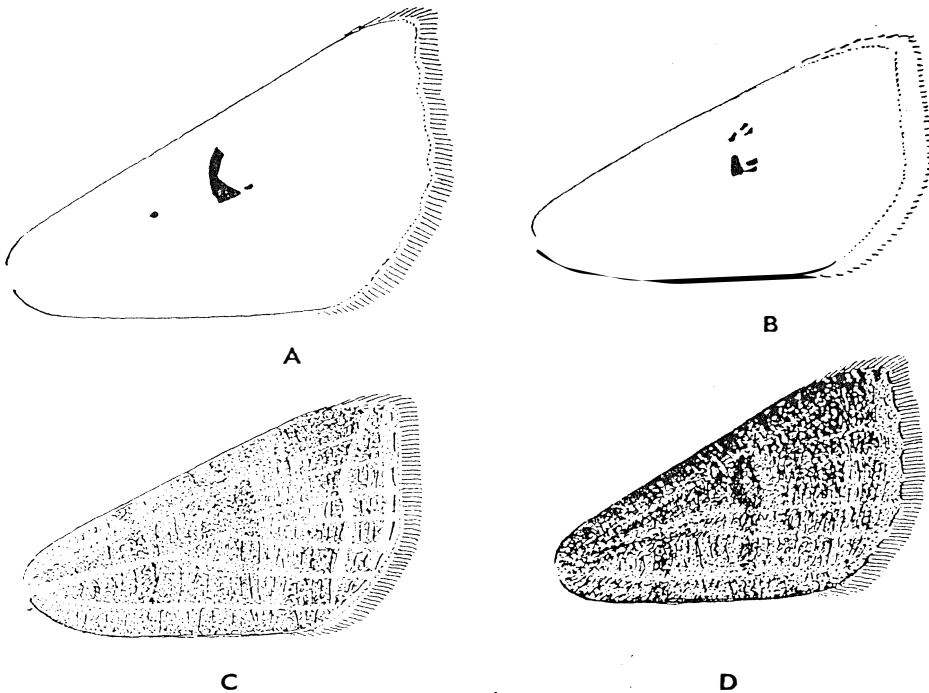
1. Alapszíne szürke, sárgásbarna árnyalattal, az erek világosak. — Főleg karszt-bokorerdők tisztásain a Középhegység déli lejtőin található. Repülési ideje VII—IX. eleje.

craccae F. ssp. *lutosa* WARR.

2. Alapszíne szürke, barna árnyalat nélkül, keresztvonalai élesek, jól láthatók. — Erdély

[craccae F. ssp. *perstrigata* RBL.]

- 6 (5) Elülső szárnyukon a vesefolt még több apró fekete pontra szakadozott, esetleg csupán sötét, árnyékszerű folt képviseli. Hátsó szárnyuk fonákján a tőteret is többnyire sötét behintés tarkítja.
- 7 (8) A nem legkisebb hazai faja: 30—33 mm. Hátsó szárnyának fonákja hasonlít a rokon *craccae* F. fonákjára, azaz majdnem teljesen rajzolatmentes, fehéres, legfeljebb néhány sötét pikkely tarkítja. Elülső

36. ábra. A: *Lygephila pastinum* Tr. és B: *L. viciae* HBN. elülső szárnyának körvonala (azonos nagyításban) a vesefolt részletrajzával — C: *L. viciae* HBN. vesefolt nélküli példányának elülső szárnya és D: *L. limosa* Tr. elülső szárnya (Eredeti)

szárnyának alapszíne tompa sötétbarna, sűrű, sötét keresztvonal-kázás borítja, amely a legsötétebb a felső szegély mentén, szegélytere felé már füstösbarna. A vesefoltot sötét, árnyékszerű folt képviseli, benne olykor elmosódott holdfolt látható, a keresztvonalak alig észlelhetők, a tövonal szaggatott (36. ábra: D). Hátsó szárnya barnás-szürke, a szegélytérén sötétebb.

A dél-európai faj Magyarországon főként a Középhegység déli lejtőin található. Két nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A hernyó világos barnásszürke, finom és sűrű feketés behintés fedi. hátvonala és 2—2 oldalvonala narancssárga. Lábai fölött széles sárgásbarna, afölött pedig keskeny fehér csík vonul végig, feje világosszürke, fekete pontozással. Tápnövényei *Vicia*- és *Coronilla*-félék, sőt a *Colutea arborescens* is; finom szövédékekben a talajon alakul át barna bábbá

limosa TR.

- 8 (7) Nagyobb faj, mint az előző, fesztávolsága: 34—36 mm. Hátsó szárnyának fonákján a tő- és a középteret is sötét behintés tarkítja, akár a rokon *lusoria* L. fajon. Elülső szárnyának alapszíne világos ibolyás-szürke, sűrű olaj- és sötétbarna keresztvonalkázással és behintéssel. A keresztirányú csíkok és vonalak homályosak, szélesek, olajbarnák, a vesefolt vagy sok apró fekete pontocska szakadt, vagy homályos és árnyékszerű. Az erek világosak, a hullámvonal szintén világos és elég jól látható, a tövonal szaggatott (36. ábra: B—C). Hátsó szárnya világos olajbarnás szürke, a szegély felé sötétebb. Elülső szárnyának fonákja majdnem teljesen rajzolatmentes, sötét, hátsó szárnyáé világosabb.

A palearktikus faj Magyarországon ritka, eddig a Mátrában, a Bükkben, a Zempléni hegységben, valamint a Dunántúl középső és nyugati részein találták. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. A hernyó világosszürke, hátán sötét, oldalain 1—1 fehéresszürke csík fut végig. Háti bibiresei feketék, keretük fehér. oldalain sötét, ferde vonalak is láthatók. feje szürkésbarna, Tápnövényei *Vicia*- és *Coronilla*-félék; bábjá csillogó, barna

viciae HBN.

9. nem: *Arytrura* ZAHN

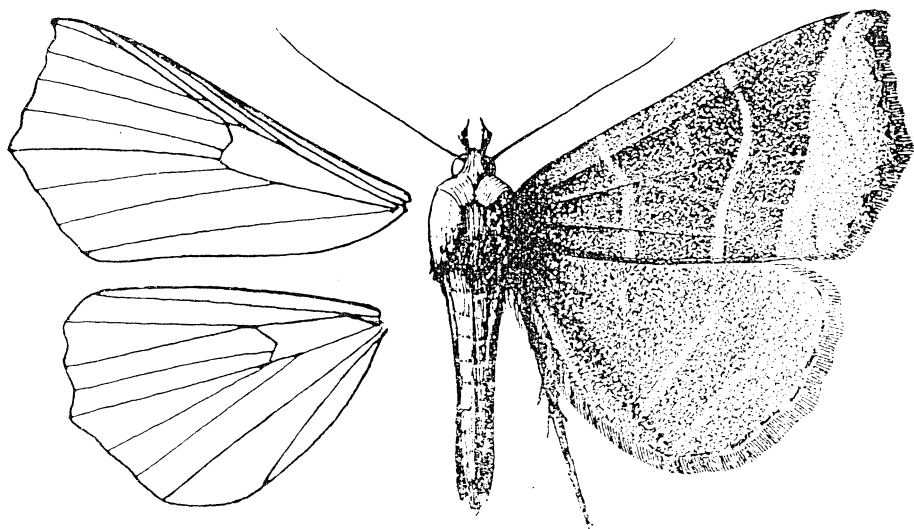
Fejszőrözeete rendes, arca csupasz, ajaktapogatója sarló alakúan felgöbösül, 2 íze széles, rásimuló pikkelyek fedik, csúcsíze rövid, hegyes (30. ábra: E). A hím csápja röviden pillás, minden ízén 1—1 sörte látható. Válltakarói szélesek, tora, potroha sima. Elülső szárnyának csúcsa megnyúlt, hegyes, a külső szegély hullámos, az m_3 ér végződésénél kiugrik, erezte az alsóaládra jellegzetes szerkezetet mutatja. Hátsó szárnyának szegélye szintén hullámos, az m_3 végződésénél szintén kissé kicsücskösödik, erezte rendes, mindkét szárny tőtere keskeny (37. ábra). Az imágók rajzolata egyszerű, ívelt vagy hullámos keresztvonalakból áll.

A hernyók többnyire ismeretlenek.

A főként Kelet-Ázsiában elterjedt nemet hazánkban 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne tompa ibolyásszürke, legsötétebb a középtérén, ám olykor ugyanolyan sötét a tőtér is, gyakran sötétbarna árnya-

lat borítja. A 2 keresztvonal világos sárgásszürke, a belső a sejt alsó határán megtörik, onnan meredeken fut a belső szegélyre, a külső finoman hajló ívet ír le a sejt előtt, innen kifelé a szárny világosabb ibolyásszürke, határa ferde és éles, a tőtől idáig az erek világosak. A szegélytér világos szürkésbarna, a benne végigfutó sötét és zezugos, vékony hullámvonal homályos, a holdfolt kicsi, világosszürke,

37. ábra. *Arytrura musculus* MEN. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

a tővonal apró fekete háromszögekre szakadozott, a rojt sötét. Hátsó szárnya olyan színű, mint az elülső szárny, a szegély felé világosabb, a belső keresztvonal nem látható, a holdfolt homályos. A külső keresztvonal meredek, a hullámvonal tompaszögben megtört, mindkettő homályos, a tővonal szaggatott (37. ábra). Fonákja tompa szürkésbarna, a külső keresztvonal sötét, de homályos, a szegélytér alig világosabb a szárny többi részénél, a holdfoltok halványak. 46—50 mm.

Az Amúr vidékén, Koreában és Japánban elterjedt faj Magyarországon csak ősi lápjainkban honos: a Kisbaltón területén, Debrecenben, és a bátorligeti lápon gyűjtötték. Jellemző példája a jégkor utáni diszjunkt elterjedésnek, de a hazai populáció még nem árul el alfaji elkülönítő bélyegeket. Az imágókat vonzza a mesterséges fény. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó a legnagyobb valószínűség szerint a *Salix cinerea* leveleit fogyasztja

musculus MEN.

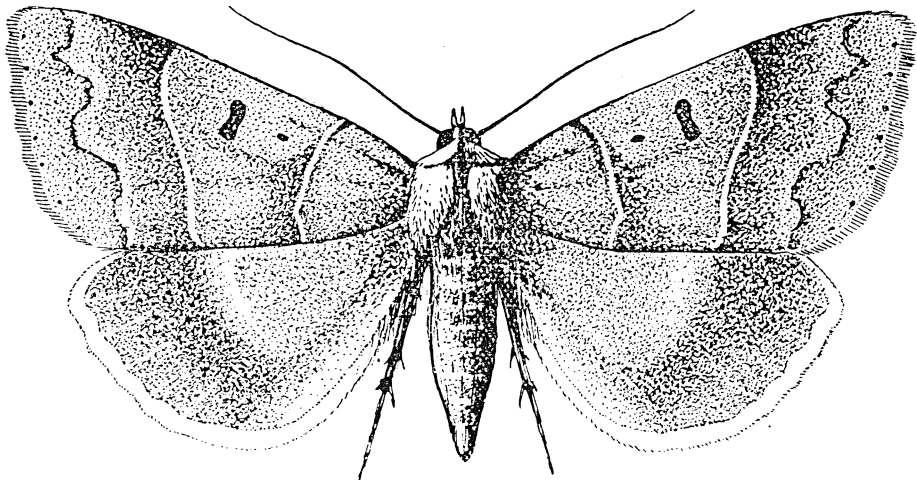
10. nem: *Minucia* MOORE

Fején a szőrözet meredek búbba alakult, arca csupasz. Ajaktapogatója nagy, sarló alakú vagy igen ferdén az arc előtt fölfelé emelkedik, a 2. íz vaskos, rásimuló pikkelyek borítják, csúcsíze előre mutat, hegyes (30. ábra: F). A hím

csápja fonalas, pillái igen aprók. Válltakarói igen szélesek, torán gyenge gerinc van, potroha sima. Elülső szárnya megnyúlt, de széles, csúcsa hegyes. Hátsó szárnya lekerekített, a szárnyak erezete egyezik az alcsaládra jellegzetes szerkezettel. A fajok rajzolata egyszerű, keresztirányú vonalakból, a vese- és a körfolttól áll.

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

Az imágókat a fény és a csalétek egyaránt igen vonzza, röptük szilaj, csapongó. Nappal rejtőzködnek, éjszaka repülnek.

38. ábra. *Minucia lunaris* SCHIFF. ♂ (Eredeti)

- — Elülső szárnyának alapszíne a tompa okkersárga fedésű világos hamuszürkétől az egérszürkén át a vöröses- vagy feketésbarnáig változik. A belső keresztvonal az *an* éren megtörik, a külsőnek finom íve közepén a tő felé kissé behorpadt, mindkettő okkersárga, vékony, kifelé széles sötét árnyék kíséri őket. A körfolt apró, a vesefolt jellegzetes alakú, feketék, a hullámvonal kacskaringós, előtte a szegélytér olykor elcsötétedik, a tővonalat fekete pontok sora képviseli. Hátsó szárnya világosbarna, a széles sötétbarna szegély mögött keskeny, világos közép-vonal húzódik (38. ábra). Fonákja rajzolatmentes sárgásszürke, csak a homályos holdfoltok láthatók. 48–52 mm.

A közép- és Dél-Európában valamint Észak-Afrikában és Kisázsiaiban elterjedt faj Magyarországon is mindenütt előfordul, főként meleg tölgyeseinkben közönséges. Egyetlen nemzedéke IV–VI. repül. A hernyó sárgás, a sötétbarna és rendszertelenül kigyózó sorokban sűrűn fellépő pettyek miatt vörösesbarnának tűnik. Oldalvonalai vörösesbarnák, a 4. szelvényen 1–1 szögletes, sárga folt van, a bibircsek kicsik, feketék, udvaruk sárgásfehér, feje vörösesbarna, 4 sárga csikkel. Tölgyfélék fiatal hajtásain él, laza szövédékben moha vagy levelek között alakul át feketésbarna bábbá — Nagy foltos bagoly

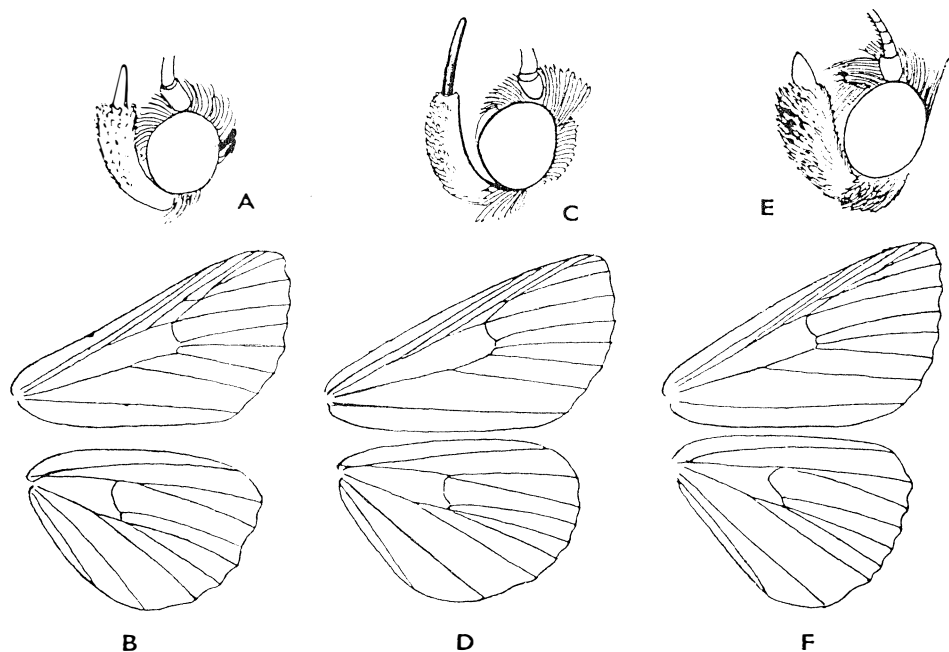
lunaris SCHIFF.

11. nem: *Aedia* HBN.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója meredeken fölfelé görbül, 2. íze vaskos, csúcsíze hegyes, hosszú (39. ábra: A). A hím csápja fonalas, a pillák igen aprók, az ízeken 1—1 nagyobb sörte látható. Válltakarói szélesek, rövidek, tora sima, potrohán pamacsos gerinc fut végig. Elülső szárnya magas, de megnyúlt, külső szegélye hullámos, erezetében az r_{3+4} igen rövid nyélen van, a szegély hullámos (39. ábra: B). A lábszárakon nincsenek tövissek.

Az egyetlen fajt felölő palearktikus nem Magyarországon is előfordul.

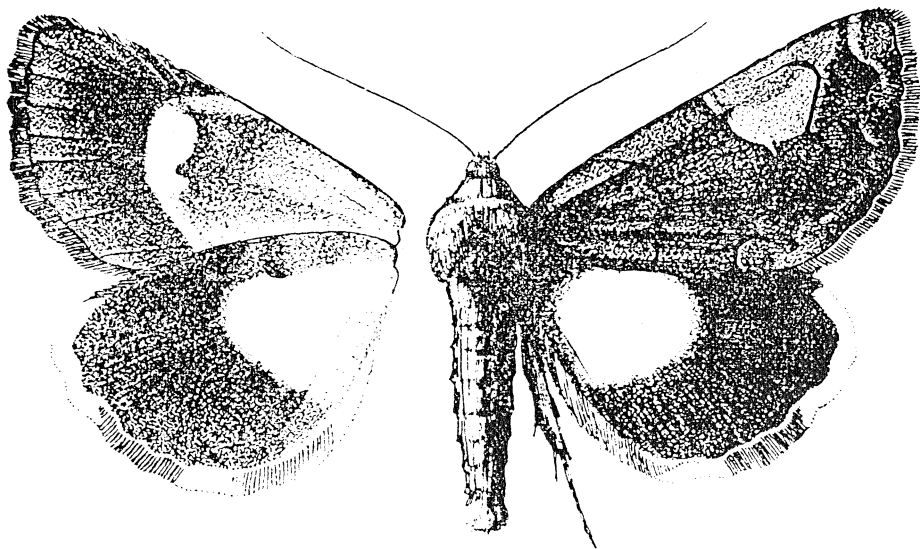
- — Elülső szárnyának alapszíne bíborfényű fekete. A belső keresztvonal 3 hegyes hullámot vet, a külső kacsakaringós és csipkés, mindkettő túsfekete. A felső szegély közepétől a csúcs mögé terjedően s egészen a vesefolt határát jelző fekete vonalig hatolóan hússzínű nagy folt fekszik. A külső szegélytér sötét, olykor feketével behintett vöröses-sárga, mögötte a hullámvonalat az érközőkben elhelyezkedő fekete háromszögletű vagy nyílhegy alakú foltok helyettesítik, a tövonal fekete, ép, a rojt feketésszürke. Hátsó szárnya fekete, a tőtér fehér, kör alakú, de a szegélyek még feketék, a rojt hófehér, csak az m_3-cu_2 erek között fekete. Fonákja az elülső szárnyon szürkésfekete, a külső keresztvonalat a mögötte húzódó ívelt fehér csík jelzi, a vesefolt is fehér, a szárny sötét külső felében az erek feketék, a tövonal ép, a rojt sötét. A hátsón a fehér tőtér a belső szegélyre is kiterjed, a rojt olyan, mint a szárny felszínén (40. ábra). 30—35 mm.

39. ábra. A—B: *Aedia*. C—D: *Catephia* és E—F: *Catocala* feje és szárnyerezete (Eredeti)

A Közép- és Dél-Európától Iránig terjedő faj Magyarországon is mindenütt előfordul, főként szulákfélékkel benőtt ruderáliákon, erdei tisztásokon, erdőszegélyeken. Az imágókat a mesterséges fény vonzza. V–IX. elejéig folyamatosan, de egyre gyéresebb egyedszámban repül, valószínűleg 2 nemzedéke van, amelyek közül a második részleges. A hernyó barna, fehéressárgával keretezett sűrű fekete pettyek borítják, hátvonala vékony, narancssárga, oldalvonalai hasonlóak, de csak az első szelvényeken láthatók jól. A bibiresek kicsik, feketék, széles narancssárga udvaruk van, a légzőnyílások alatt széles fehéressárga csik húzódik, hasa fehér, minden szelvényen 1–1 sötétlila folt látható, feje barna. Tápnövényei szulákfélék; földdarabkákkal borított szövedékben alakul át vörösesbarna bábbá — Folyófübagoly

funesta Esp.

40. ábra. *Aedia funesta* Esp. ♂ (Eredeti)

12. nem: *Catephia* O.

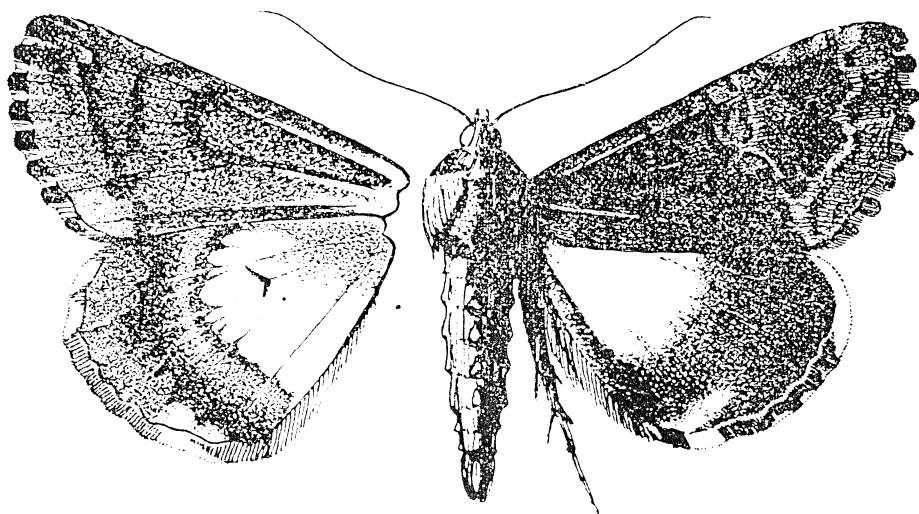
Fejszőrözete rendes, arca csupasz. Ajaktapogatója hosszú, közvetlenül az arc előtt meredeken fölfelé görbül, 2. íze a rásimuló pikkelyek miatt vastos, a csúcász majdnem ugyanolyan hosszú, mint a 2., vékony, sima, botszerű, messze a feje fölé emelkedik (39. ábra: C). A hím csápja fonalas, az apró pilák nyalábokban helyezkednek el. Válltakarói szélesek, tora sima, potrohának közepén pikkelypamacsokból álló gerinc húzódik végig, a lábszárakon nincsenek tövisek. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa tompa, hátulsó szárnya kerek, erezetük egyezik az alsaládéra jellegzetes szerkezettel (39. ábra: D).

A palearktikus nembe 2 faj tartozik, az egyik közülük Magyarországon is honos.

- — Elülső szárnyának alapszíne füstfekete. A belső keresztvonal kígyózó, a ráncban mélyen kiugrik a szegély felé, a külső keresztvonal kanyargós, helyenként fogazott, mindkettő tusfekete, az árnyékvonalat

is töredezett ívekből álló koromfekete vonalak képviselik. A kör- és vesefolt koromfekete, a vonalakat helyenként kívülről sötétbarna foltocskák tarkítják. A hullámvonal világosbarna, zezgugos, kívülről finom, sötét árnyék kíséri, a szegély rozsdabarnás, olykor azonban az is fekete, a tövonal ép, hullámos akárcsak a rojt. Hátszó szárnyának tötere fehér, kivéve a belső szegélyt, egyébként tompa fekete, a belső szöglet mögött fehér folt vagy rövid csík látható. itt és a szárny csúcsában a rojt is hófehér, egyébként fekete, a tövonal fehér. Fonákja

41. ábra. *Catephia alchymista* SCHIFF. ♂ (Eredeti)

sötétszürke, a jellegzetes keresztvonalak homályosak, füstösfeketék, mindkét szárnyon a hullámvonal a legszembeesőbb rajzlati elem. A hátszó szárny a középtérig fehér, a holdfolt jól látható, a rojt olyan, mint a szárnyak felszínén (41. ábra). 39–42 mm.

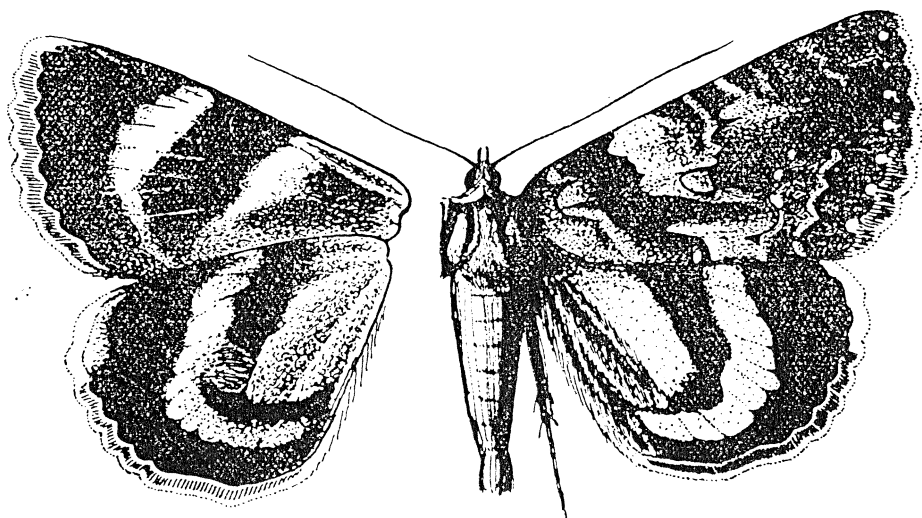
A Közép- és Dél-Európától Belső-Ázsiáig elterjedt faj Magyarországon főként tölgyeseinkben lép fel, az Alföld középső részét kivéve csaknem mindenütt előfordul. Két nemzedéke IV–VI. és VII., VIII. repül. A mesterséges fény vonzza, alkalmilag a csalétket is felkeresi. A hernyó szürke vagy vörösseszürke, számos fekete pont tarkítja. A nagy háti és a kisebb oldalbibircsek sárgák, a 4., 7., 8. és 11. szelvény oldalain 1–1 fehér vagy vörös folt van, ezekben fekete pontok láthatók. Feje szürke, mögötte sárga keresztcsík fekszik, amelyet szintén fekete pontok tarkítanak. Tölgyféléken él, főleg kisebb bokrokon, s laza szövődékben alakul át barna bábbá — F e k e t e ö v e s b a g o l y

alchymista SCHIFF.

13. nem: *Ephesia* HBN.

Fejszőrözete előreborul, arca csupasz. Ajaktapogatója fölfelé irányul, 2. íze vaskos, durva pikkelyek borítják, csúcsíze rövid, tompa (vö. 39. ábra: E). A hím csápja fonalas. Válltakarói rövidek, szélesek, tora sima, potroha sima,

hosszú, farpamacsa nagy, hátulsó lábszárán nincsenek tövisek. Elülső szárnya megnyúlt de magas, hátulsó szárnya kerek, a szárnyak szegélye hullámos, erezetük megfelel az alcsaládra jellemző erezetszerkezetnek (vö. 39. ábra: F). Az ide tartozó fajok elülső szárnya márványos, az övesbaglyokra jellemző mintázattal, hátulsó szárnyuk sárga, 2 ívelt fekete szalaggal. Külön jellemző az övesbaglyokra a külső keresztvonalnak a vesefolt alá bekanyarodó nyúlványa, amely gyakran le is szakad és az ún. hurokfoltot alkotja.

42. ábra. *Ephesia diversa* Hbn. ♂ (Eredeti)

A hernyók színezete és rajzolata fák kérgére emlékeztet; kissé laposak, oldalukon apró, húsos kinövések sora látható, megzavarva megmerevednek és az araszolóhernyókéra emlékeztető testtartást vesznek föl. Bábjuk falevelek közötti laza szövődékben található. Tápnövényeik főként tölgyfélék.

Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény és a csalétek is igen vonzza őket. Nagyon éberek és fürgék, még nappali pihenésükből is könnyen felzavarhatók és gyors, surranó, zezzugos repüléssel menekülnek. Pikkelyzetük könnyen lekopik.

A nagy fajszerű holarktikus nemnek a Palearktikumban is sok képviselője van. Magyarországon 4 faja honos.

Gazdasági kártevők nincsenek közöttük.

- 1 (4) Hátsó szárnyukon a fekete szegélyszalag folyamatos, szinte egyenes folytatása az elülső szárny fekete belső keresztvonalának.
- 2 (3) Elülső szárnyán a hurokfolt kör alakú és teljesen lefűződött a külső keresztvonalról, fonákja tiszta sárgásfehér, a hátulsó szárnyé narancssárgás. Elülső szárnyának alapszíne barnásszürke, a szinte megkettőzött, zezzugos, tusfekete belső keresztvonal mögött a tőtér nagy részén sötét olajbarna szalag húzódik. A keresztvonal előtt a szárnyat sűrű fehér behintés fedi, főként a felső szegély alatt és a belső szegély fölött. A vesefolt többnyire elmosódott, máskor jól látható.

A külső keresztvonal villám alakúan zezzugos vagy fogazott, benne fehér pontocskák láthatók, az m_{1-2} erek magasságában kiugrik a külső szegély felé, környéke sötétszürkés fekete. A hullámvonal ép, fekete, apró ívekből áll, belülről fehér pikkelyek derítik, a szegélytér sötét barnásfekete, az erek feketék, a tövonalat éles fehér pettyek alkotják, a rojt barna, külső harmada fehér. Hátsó szárnya narancssárga, a belső szalag hosszú hurkot vet a tö- és a középtér egy része körül, a felső szegélyen széles, a belső felé egyre keskenyedik és eléri a szegélyt. A külső szegély öve hasonló szerkezetű, a rojt szürke, a csúcs körül sárgásfehér. Fonákján az elülső szárny fekete rajzolatil elemei igen terjedelmesek, a 2 fekete szalag és a tőtér által szabadon hagyott sárgásfehér alapszínen is sok a fekete pikkely. A hátsó szárny fonákjának rajzolata a felszínnek a tükörképe, a fekete behintés itt is dús. A válltakaróknak fekete szegélye van, a tor színe egyezik a tőtérével, potroha sárgásbarna (42. ábra). 36—38 mm.

A Dél-Európában Spanyolországtól, Magyarországon és a Balkánon át Kurdisztánig elterjedt faj hazánkban viszonylag ritkán található; ismert lelőhelyei a Tihanyi-félsziget, Pécs környéke, Szentendre, a Budai-hegyvidék, Vác, Gödöllő, Monor; karsztbokorerdeinkre jellemő faj, Tihanytól a Bükk hegységig fordul elő. Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. A hernyó rozsdabarnás, hátvonala sárga, kerete fekete, lábai fölött fekete csík húzódik, amelyet felül és alul sárgás foltok kísérnek. Minden szelvényen 2—2 fekete bibíres van, amelyeken 2—2 szétálló sörte látható. Tölgyön és kőrisen él — K ő r i s f a - ö v e s b a g o l y

diversa HBN.

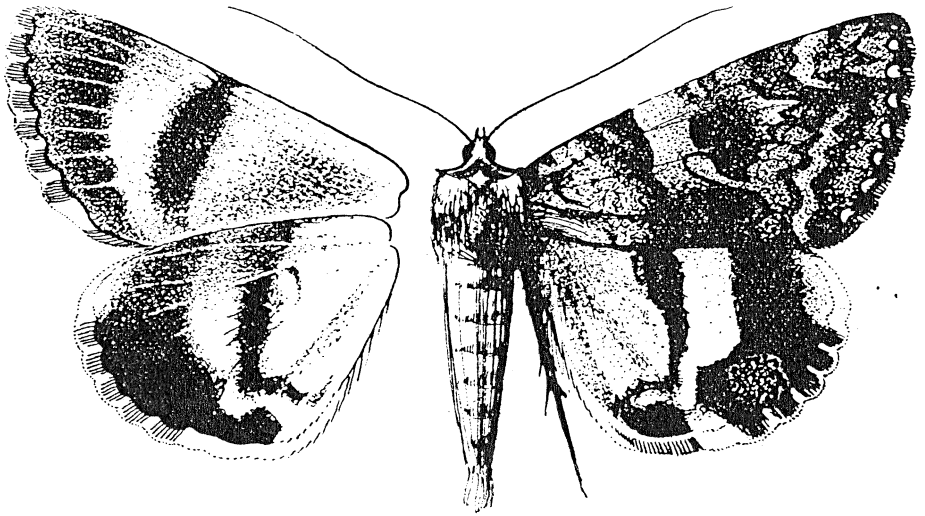
- 3 (2) Elülső szárnyán a hurokfolt teljes összeköttetésben áll a külső keresztvonallal, fonákja sárgásszürke vagy füstössárga. Alapszíne szürke, amelyet igen sűrű barnásfekete behintés fed, olykor az alapszín csak apró foltokban ütkezik ki a tőtéren, továbbá a belső keresztvonal előtt a felső szegélyen és a hullámvonal közepén. A belső keresztvonal széles, bársonyfekete, viszonylag meredek és alig hullámos, a vesefolt éles, kerete fekete, belül és környékén, valamint a belső szegély közepén barnásfekete. A külső keresztvonal bársonyfekete, széles és éles, az m erek környékén messze kiugrik a külső szegély felé, a hullámvonal világos, kerete mindkét oldalon sötét barnásfekete, erősen fogazott. A külső szegély ismét világosabb barna, a tövonal apró holdacsckából áll, a rojt választóvonala sötét, hullámos. Hátsó szárnya sötét sárgásbarna, a belső fekete csík elkeskenyedő, meredek, a ráncban élesen megtörik és többnyire a belső szegélyig halad, a ránc téren erős a sötét behintés. A szegélycsík szintén fekete, igen széles, többékevésbé ép vagy a ráncban elkeskenyedik, a szárny csúcsa sárgás, a rojt sárgásfehér, hullámos, a csík mentén sötétszürke. Fonákján a tompa szürkésfekete részek sötétek, az elülső szárny középső fekete csíkja egyenletes, a külsőn az erek világosak, a tőtér sötét behintése viszonylag gyér. A hátsó szárny fonákja a felszínnek tükörképe (43. ábra). 36—40 mm.

A Dél-Európától Kurdisztánig elterjedt faj Magyarországon a Középhegység meleg, száraz tölgyeseiben, főleg karsztbokorerdőkben él. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. A hernyó sárga, számos vörösesbarna foltocskára tarkítja, ezért inkább barnászörösnek tűnik. A bibíres barnák, a 8. szelvényen sárga folt látható, a 11.

szelvény hátulsó bibircspárja villás hegyű, feje vörösesbarna, sárga foltokkal, hasa sárga. Tápnövényei tölgyfélék, főként magasabb fákon található. — *K i s s á r g a ö v e s b a g o l y*

nymphagoga Esp.

- 4 (1) Hátulsó szárnyukon a fekete szegélyszáv a ráncban megszakad és befejező része teljesen különálló, nagy, kerek vagy tojás alakú folt-

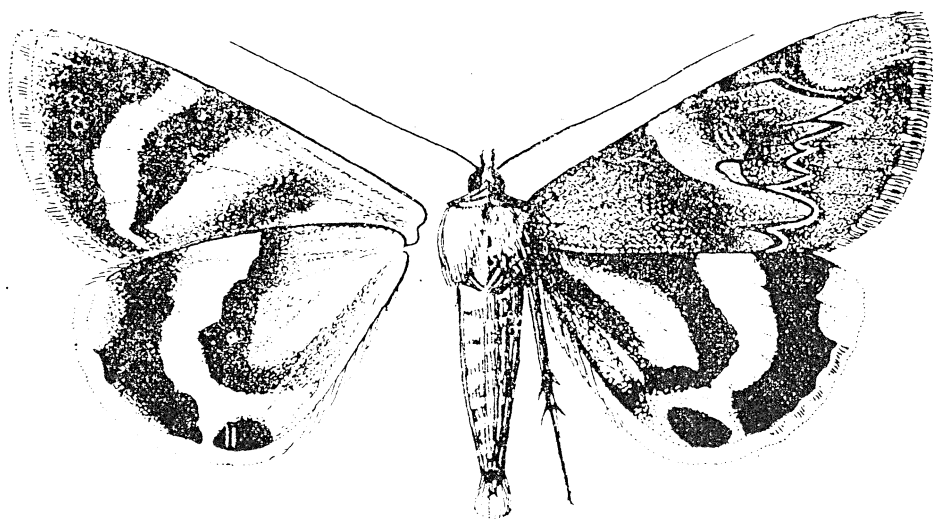
43. ábra. *Ephesia nymphagoga* Esp. ♂ (Eredeti)

ként helyezkedik el a belső szöglet előtt. Az elülső szárny belső keresztvonalának nem egyenes folytatása, mivel az a hátulsó szárny középső sárga csíkja fölött ér véget.

- 5 (6) Elülső szárnyán a hurokfolt összeköttetésben áll a külső keresztvonalal, hátulsó szárnyán a belső fekete szalag teljes hurkot vet a tőtér körül és a belső szegélyig ér. Elülső szárnyának alapszíne fehéres-, okkeres- vagy ibolyásszürke, a tőtér felé egyre sötétedően olajbarna, a belső keresztvonal felső része a sejt határáig megnyúlva szögletes, fekete foltot alkot, alatta kétszer mély hullámot vet, kívülről széles, világos, olajsárgás barna sáv szegélyezi. A vesefolt kerete fekete, belül barna, kívül fekete és szögletes folt határolja. A külső keresztvonal igen zezgugos és nyilálló, a m_{1-2} ereken messze kiugrik a külső szegélytér felé, környéke világos olajbarna, kívül világos csík kíséri, a külső szegélytér sötétebb olajbarna. A hullámvonal fogazott, világos, de alig észlelhető, a szárny csúcsában nagy, tojás alakú, világos olajbarna folt van, amelyet alulról barnásfekete behintés körít, a tővonal szaggatott, a rojt kissé tarka. Hátulsó szárnya sárga, a belső fekete szalag majdnem végig egyforma széles, a szárny csúcsa sárga, a rojt sárga.

Fonákja halványsárga, a fekete csíkok szürkések, homályosak, keskenyek, ferdek, a fekete behintés igen gyér (44. ábra). 44—46 mm.

A Közép-Európától Japánig elterjedt faj Magyarországon elsősorban párás, nyirkos helyeken él, a meleg déli lejtőkről hiányzik. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. A hernyó sötétbarna vagy hamuszürke, bibiresei nagyok, barnák, 1—1 szál sörte van rajtuk, a 8. szelvényen hegyes, barna szarvacska látható, feje olyan színű,

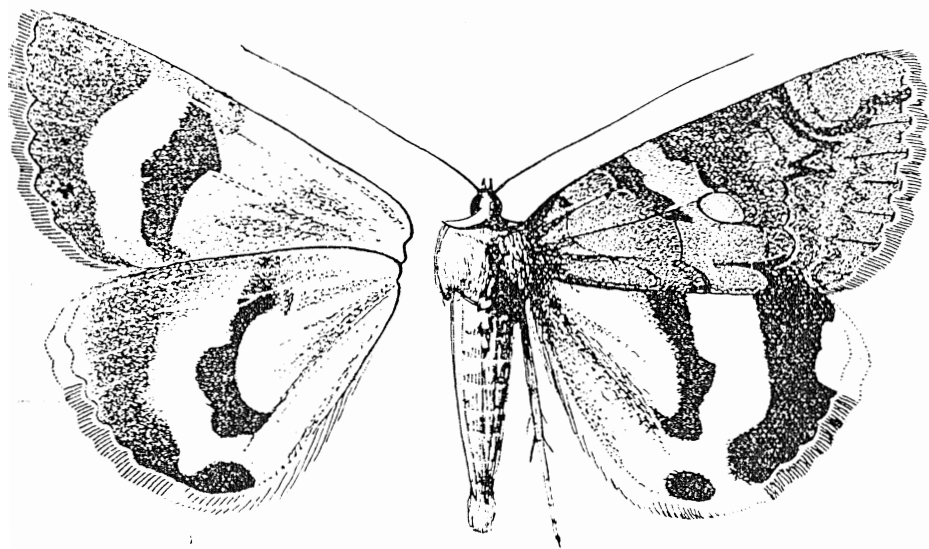
44. ábra. *Ephesia paranympa* L. ♂ (Eredeti)

mint a teste, kerete fekete. Tápnövényei kökény, szilva, körte, egyesek szerint tölgyfélék; főként öreg bokrokon vagy fákön található (= *fulminca* Šc.) — K ö k é n y - ö v e s b a g o l y

paranympa L.

- 6 (5) Elülső szárnyán a hurokfolt leszakadt a külső keresztvonalról, hátulsó szárnyán a belső fekete szalag a ráncban véget ér. Elülső szárnyának alapszíne világos, egyenletes vasszürke, több-kevesebb ibolyás árnyalattal. A fekete keresztvonal hosszú, ferde ékként húzódik a sejt alá, onnan 2 hullámot vetve hajszálvékonyan folytatódik a belső szegélyre, az előtte húzódó sáv kissé világosabb árnyalatú, mint az alapszín. A vesefolt kerete fekete, belseje és környéke barnás. Az igen zezugos fekete külső keresztvonalnak főként felső, eldölt M alakú része éles és széles, mellette olajszürke csík húzódik, a külső szegélytér színe egyezik az alapszínnel. A hullámvonal világos de igen homályos, előtte az erek finoman feketék, a csücsért rajzolatlan, alulról sötét árnyék köríti, a fővonal hullámos, de szaggatott, a rojt töve fehéres. Hátsó szárnya sárga, a belső fekete szalag középen megtörik és kifelé ugrik (ez az előző fajon sohasem észlelhető!), többé-kevésbé egyforma széles. A szárny csücsa sárga, a rojt szintén, csak a

fekete szegélyszáv mentén szürke. Fonákja sárga, a rajzolat fekete, a belső csíkok sötétebbek, mint a szegélyszávok, s a belsők mindkét szárnyon zezugosak, szabálytalanok. A hátulsó szárny tötere narancsos; a gallér szegélye fekete (45. ábra). 37—40 mm.

45. ábra. *Ephesia hymenaea* SCHIFF. ♂ (Eredeti)

Az Ausztriától Délkelet-Európán át az Urálig és onnan az Usszuri folyásáig elterjedt faj Magyarországon mindenütt előfordul, a nem leggyakoribb faja. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. A hernyó hamuszürke vagy barnászvörös, fekete pontok díszítik. Apró bibiresei barnák, a 8. szelvényen nagy, hátrafelé irányuló kinövés van, amely mögött még 1 apróbb foglal helyet, a 11. szelvény kinövése kétágú, vörösesbarna, hasa sárga, oldalain vörösesbarna foltok láthatók, feje barnás, tarka, 2 fehér és 2 fekete csík ékesíti. Kékényen, galagonyán él és karesú, világosbarna bábbá alakul át — Galagonya-övesbagoly

hymenaea SCHIFF.

14. nem: *Catocala* SCHRK.

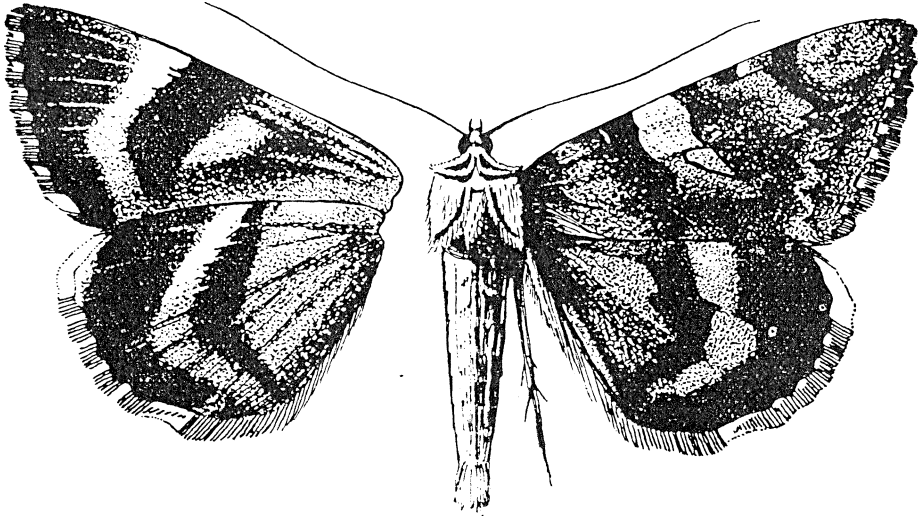
Alaktani sajátosságai egyeznek az előző neméivel (39. ábra: E—F), de hátulsó lábszárán tövisek vannak, ám csupán a 2 sarkantyúpár között. Az elülső szárnyak többnyire magasabbak. Az ide tartozó, jobbára nagy termetű fajok hátulsó szárnya rendszeren piros, csak ritkán barnássárga (illetve fekete, amelyen égszínkék szalag húzódik).

A hernyók hasonlóak az előző neméihez.

A nagy fajszerű holarktikus nemből Magyarországon 7 faj honos. A *C. conjuncta* ESP. a Földközi-tenger medencéjében él, hazánk területére nem hatol fel.

1 (12) Hátulsó szárnyának alapszíne piros vagy esetleg barnássárga (nem fekete, melyben kék öv húzódik).

- 2 (3) Elülső szárnyának fonákján a külső szegélytérrel együtt a szárny csúcsa is fekete. A hátulsó szárny fonákján a belső fekete csík kb. derékszőget bezáró ék alakú, az ék 2 szára kb. egyforma hosszú, ép, nem zezgugos vagy fogazott, vagy hullámos. Elülső szárnyának alap-

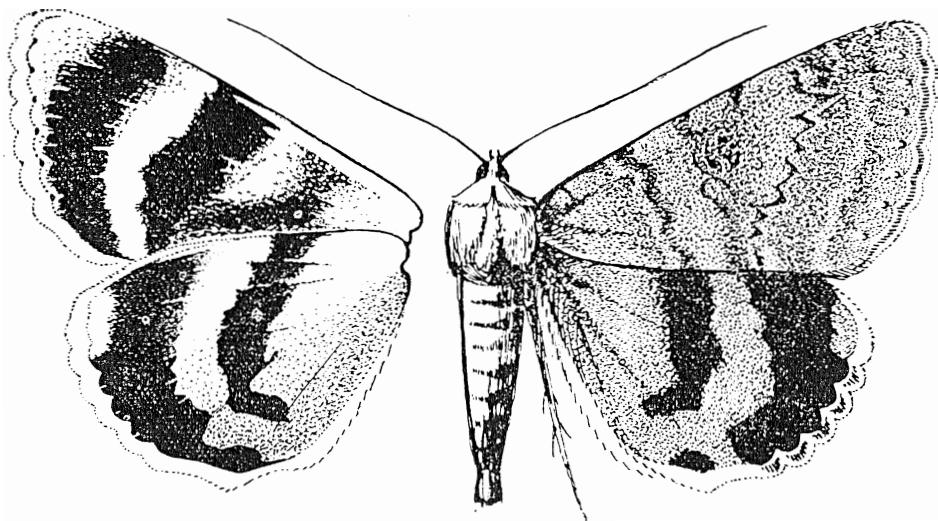
46. ábra. *Catocala conversa* ESP. ssp. *agamos* HBN. ♂ (Eredeti)

színe szürke, igen dús sötétszürke és fekete behintéssel. A belső keresztvonal széles, ferde, a sejt alatt 2 hullámot vet, belülről széles szürke árnyék kíséri. A külső keresztvonal igen zezgugos, villámszerű, a hurokvonal ninesen lefűződve róla, a vesefolt sötét, benne 2 fekete pont látható. Mögötte a felső szegély és a sejt szürkésfehér, az árnyékvonal széles, a külső szegélytérből a hullámvonal alig emelkedik ki, homályos, csipkés. A szárny csúcsa kissé világosabb árnyalatú szürke, a tövonal szaggatott, fehér pettyek derítik, a legsötétebb a szárny ránctere. Hátulsó szárnya sárgásbarna, a hosszú belső fekete szalag az m_3 és az an ér mentén élesen kiszögellik, a ránc elsötétedett. A fekete szegélyszalag a felső szegélyen széles, az m_3 ér mentén behúzódik és elkeskenyedik, a rojt szürke, tarka, a szárny csúcsában fehér. Az elülső szárny fonákja sötét, a fekete rajzlati elemek igen terjedelmesek, a feketés behintés sűrű, a sejt közepe és a középteret határoló világos sáv felső része fehér, a belső szegélytér vörösszürke. A hátulsó szárny vörös, csak a világos csík felső része fehér, egészen a sejten végigfutó ráncig, a belső fekete sáv derékszőgben megtört, éles, elkeskenyedve a belső szegélyig húzódik. A tor és a gallér szegélyei feketés (46. ábra). 48–52 mm.

A dél-európai és észak-afrikai faj Kisázsiaig terjedt el. Magyarországon csak meleg tölgyesekben fordul elő (Pécs környéke, Oszró-Kákics, Velencei-hegység, Budai-hegyvidék, Vác, Gödöllő, Bükk hegység). A csehszlovákiai, délkelet-lengyel-

országi, hazai és balkáni populációk erős feketésszürke behintésükkel térnek el a sokkal világosabb szürke nevezéktani törzsalaktól. Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. A hernyó bársonyfekete, feketésszürke vagy barna, középvonala világos, bibircsei rozsdasárgák, sertéik világosszürkék. A 4., 5. és 6. szelvény oldalán 1–1 világossárga folt látható, a 7. és 8., valamint a 9. és 10. szelvények között oldalt 1–1 nagy, fehéréssárga és fekete pontokkal díszített folt van, a 11. szelvény hátoldalának kiugró nyúlványa kéthegyű, rozsdabarna. feje barna, kerete fekete. Tölgybokrokra él – Füstös öves bagoly

conversa ESP. ssp. *agamos* HBN.

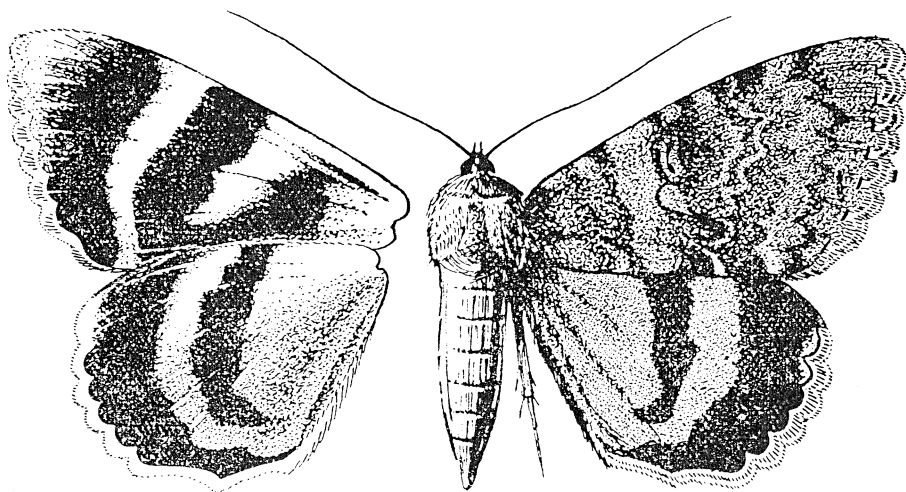

47. ábra. *Catocala puerpera* GIORNA ♂ (Eredeti)

- 3 (2) Elülső szárnyuk fonákjának csücstere világos, fehérésszürke, hátulsó szárnyukon a középső fekete csík zezugos, fogazott vagy hullámos, rendszerint ívelt; ha megtörik, tompaszögű és 2 szára nem egyenlő hosszú.
- 4 (7) Hátulsó szárnyukon a belső fekete szalag hosszú, finoman ível (majdnem egyenes és meredek).
- 5 (6) Kisebb faj, fesztávolsága: 48–54 mm. Elülső szárnyának alapszíne igen világos sárgásszürke, a rajzolat homályos, még a viszonylag jól észlelhető keresztvonalak is; ezek feketések. A belső keresztvonal ferde, gyengén hullámos vagy csipkés, a külső majdnem meredek, finoman csipkés vagy fogazott, fent nem ugrik ki messze a külső szegélytér felé, mindkettőt finom, világosabb árnyalatú csík, majd széles, sötétebb árnyék kíséri. A vesefolt homályos, határai elmosódottak, a hurokfolt többnyire alig látható, lefűződött, a hullámvonal egészen elmosódott, környéke sötétebb, a tövonalat kívülről feketével keretezett világos pettyecskék képviselik, a rojt világos, választó-

vonala jól látható. Hátsó szárnya tompa világospiros, a belső fekete szalag majdnem végig egyforma széles, az m_3 és az an ér mentén csak kissé törik meg, alig szögellik ki, a ránc mögött véget ér. A szegély fekete sávja az an ér mentén többnyire megszakad és kis, tojás alakú folt válik le belőle, a szárny csúcsa sárgáspiros, a rojt sárgásfehér, csak az m_1-cu_2 erek között tarkítják apró, sötét foltok. Az elülső szárny fonákja fehér, némi sárgás vagy szürkés árnyalattal, a fekete rajzlati elemek élesek, a külső szegély fekete pontjai jól láthatók, a rojt fehér. Hátsó szárnyának felső része fehér, alul (az m_2 értől

48. ábra. *Catocala elocata* Esp. ♀ (Eredeti)

kezdvé) sárgáspiros, a fekete elemek élesek, a szárnyakon fekete behintés alig van, vagy egyáltalán nincsen, a világos részek tiszták, a rojt fehér. Törz és potroha olyan színű, mint az elülső szárny alapszíne (47. ábra).

A Dél-Európától és Észak-Afrikától Kisázsian át Tibetig és az Altaj hegységig elterjedt faj Magyarországon főként homokos vidékeken él, egybeült csak szóróványosan fordul elő. Egyetlen nemzedéke VII–X. repül. A hernyó hamu- vagy feketés-szürke, a világos példányokat finom piros behintés, a sötéteket barnásfekete pontozás tarkítja. Hátvonala széles, sötét, a hátsó szelvényeken gyakran négyszögletes foltokra szakadozott, oldalán széles és hullámzó csík fut végig. Feje olyan színű, mint a teste, hasa fehéres, a barna haslábak között nagy, fekete foltok díszítik, a bibircsek aprók. Fő hazai tápnövényei a *Populus alba* és *italica*; törmelékkel, rögökkel kevert szövedékben alakul át a levelek között — Nyárfa-öves bagoly

puerpera GIORNA

- 6 (5) Jóval nagyobb faj, fesztávolsága: 70–75 mm. Elülső szárnyának sárgásszürke alapszínét igen sűrű, sötétszürke vagy feketés behintés fedi, a rajzolat homályos. A belső keresztvonal csipkés, a külső csipkés vagy fogazott, mindkettőt váltakozóan világosabb árnyalat és keskeny, majd sötét és széles sávok batárolják. A szárny legvilágosabb

része a középtér tő felőli sávja. A vesefolt nagy, sötét foliban helyezkedik el, belsejében sötét félhold látható, az árnyékvonal széles szalagként jelentkezik, a hullámvonal sötét és csipkés, a tővonal szaggatott, a rojt és választóvonal csipkés. Hátsó szárnya karmazsinpiros, a belső fekete szalag széles és alig keskenyedő, kiszögellései tompák, az *an* érnél végetér. A külső fekete szegély széles, csak a szárny csúcsa alatt (az *rr* ér végződésénél) látható benne apró fehéresszürke folt, a rojt fehéresszürke, olykor tarka. A belső szegélytérén nincsen, vagy alig látható némi sötét behintés. Az elülső szárny fonákja fehér, a fekete rajzlati elemek élesek, a csúcstéren szürkés behintés fekszik. A hátsó szárnyé is fehér, alul (az m_2 értől lefelé) azonban piros, a fekete rajzlati elemek élesek, a szárnyak világos részei tiszták, nincsen rajtuk fekete vagy szürke behintés (48. ábra).

A Közép- és Dél-Európától Kisázsian át Kurdisztánig elterjedt faj Magyarországon mindenütt előfordul, a legelterjedtebb és leggyakoribb övesbagoly-fajunk. Egyetlen nemzedéke VII–X. repül. A hernyó hamu- vagy barnásszürke, finom sötét behintés fedí, oldalán 2 széles, barna sáv fut le, amelyekben sárgás bibiresek foglalnak helyet. A 8. szelvényen kis sárgás duzzanat van, a 11. kipúposodik, 2 sárga hátulról feketével szegett holdfolt van rajta. Légzőnyílásai széles és hullámvonalú. barnásfekete sávban helyezkednek el, feje 2 tompa hegyben végződik és 1–1 fekete csík díszíti. Tápnövényei fűz- és nyárfélék. Bábja vörösesbarna, behintése kék —

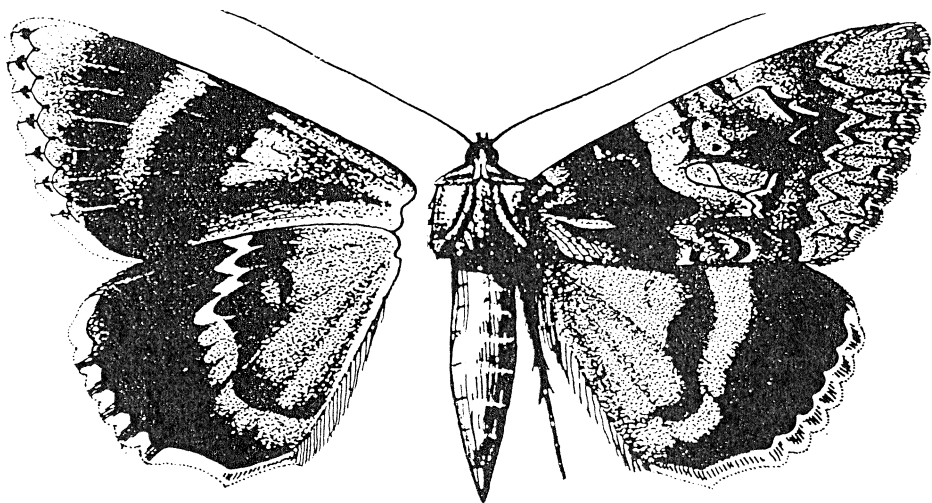
K ö z ö n s é g e s ö v e s b a g o l y

elocata Esp.

- 7 (4) Hátsó szárnyukon a belső fekete szalag hosszú és 2 finoman ívelő hullámot vet, vagy szinte derékszögben megtörik.
- 8 (9) Hátsó szárnyán a belső fekete szalag keskeny és 2 finom hullámot vet. Elülső szárnyának alapszíne fehér, amelyet azonban olyan sűrű világos- és sötétszürke, helyenként pedig fekete behintés fed, hogy csak a középtér egyes részei (főként a belső keresztvonal előtt) maradnak szabadon. Ez utóbbi hullámos és fogazott, belső árnyéka olyan mély, hogy szinte megkettőzöttnek tűnik, a tőtéren ezért a sötétszürke és a fekete behintés igen erős. Az erősen kanyargós külső keresztvonal a belsőhöz közel végződik a belső szegélyen, itt 2 fehéres félholdat alakítanak ki. A keresztvonal felső része hegyes, széles fekete fogakat bocsát a külső szegély felé, a hurokvonal éles, nincsen lefűződve, belül többnyire fehér. A vesefolt jól látható, benne fekete holdfolt vagy 2 apró petty van, a hullámvonal élesen és hegyesen fogazott, meredek, belülről széles és kissé barnás árnyalatú sötétszürke csík kíséri, kívül a külső szegélytér világosabb hamuszürke, az erek itt feketék. A fekete és éles, de szaggatott tővonal öbleiben fehér pettyek foglalnak helyet, a rojt kissé tarka. Akadnak annyira elfeketedett példányok is, hogy a fehér alapszínt csupán egyetlen szögletes foltoeska képviseli a sejt közepén. Hátsó szárnya karmazsinpiros, a belső fekete szalag rendszerint igen keskeny (gyakran csupán fele olyan széles, mint az ábrán látható), majdnem a belső szegélyig nyúlik, a fekete szegély viszont igen széles, a rojt fehér és tarka. Elülső szárnyának fonákja fehér, de a fekete rajzlati elemek igen szélesek és a sötét behintés is sűrű, a tővonal azonban jól látható. Hátsó szárnyáé pirosas, a sötét rajzlat igen terjedelmes, a felül fehér, majd alul piros öv csipkés, éles. Gallérja és válltakarói feketével szegettek (49. ábra). 52–56 mm.

Az Európától Kisázsiaig és Észak-Afrikaig elterjedt faj Magyarország hegy- és dombvidéki tölgyeseiben gyakori, az Alföldről hiányzik. Egyetlen nemzedéke VI—VIII. repül. A hernyó kékes- vagy zöldesszürke, hátát és oldalát fekete, részben ívelő, részben szögletes és többé-kevésbé éles rajzlati elemek díszítik. Bibircsei fehérek, a 8. szelvény duzzanatát fekete szín keretezi, közepe fehér, a 11.-en 2 erősen kiugró nyúlvány látható. Feje sárga, fekete ívecskék tarkítják. Tápnövényei tölgyfélék és a szelidgesztenye; levelek között alakul át vörösesbarna, késsel csíkozott bábbá — Kis tölgyfa-övesbagoly

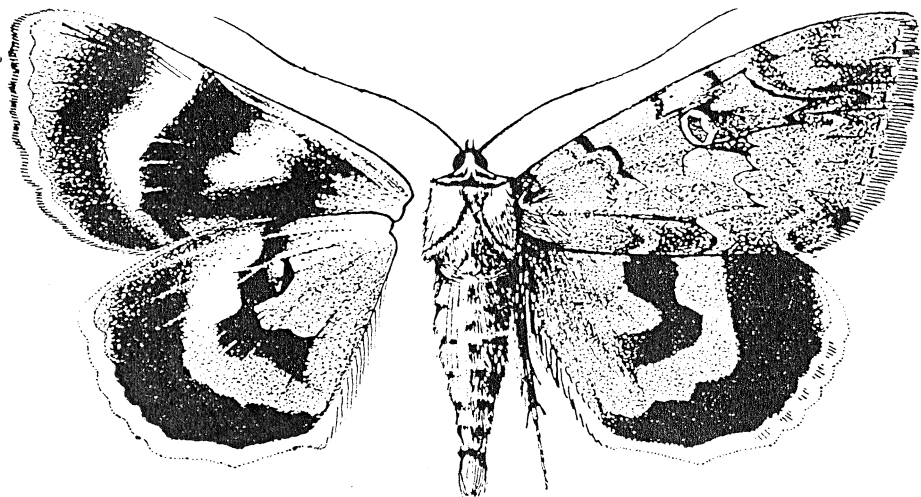
promissa Esp.

49. ábra. *Catocala promissa* Esp. ♀ (Eredeti)

- 9 (8) Hátsó szárnyukon a belső fekete szalag nem 2 finom hullámot vet, hanem szinte derékszögben megtörik.
- 10 (11) Elülső szárnyán a külső keresztvonal középső része igen messze kiszögellik a külső szegély felé, a 2 kiugró fog a leghosszabb valamennyi rokon fajé között. Elülső szárnyának alapszíne világos vagy sötétebb szürkés-, illetve fahéjbarna, a belső keresztvonal fekete, csak a sejt alsó határáig éles, belülről keskeny világos csík, majd sötét árnyék kíséri. Az árnyékvonal keskeny, szintén csak az éles, fekete keretű vesefoltig ér, ebben barna holdfolt látható, alatta az alig körvonala-zott hurokfolt helyezkedik el. A külső keresztvonal villám alakú, fogazott, mögötte a belső szegélyen sötét folt fekszik, a hullámvonal széles és fogazott, de igen halvány, a csúcs felé sötét árnyék kíséri. A szegélytér sötétebb árnyalatú, a tövonal szaggatott, közeiben világos pettyecskék láthatók, a rojt sötétszürke. Hátsó szárnya karmazsinpiros, a belső fekete szalag 2 széles, közepén szinte derékszögben megtört, rövid, de egymással összefüggő foltból áll, az *an* éren véget ér. A fekete szegélytér széles, a szárny csúcsa kissé világosabb, a rojt fehéressárga. Elülső szárnyának fonákja fehér, a fekete sávok tompák

és halványak, a külső szegélytérén az erek feketék. A hátulsó szárnyáé felül fehér, az m_2 értől lefelé piros, a fekete rajzlati elemek tompák, a belső fekete szalag zezugos, a holdfolt többnyire jól látható. A szárnyak világos részei tiszták, sötét behintésük nincsen. Gallérját és válltakaróit fekete szegély tarkítja (50. ábra). 65–68 mm.

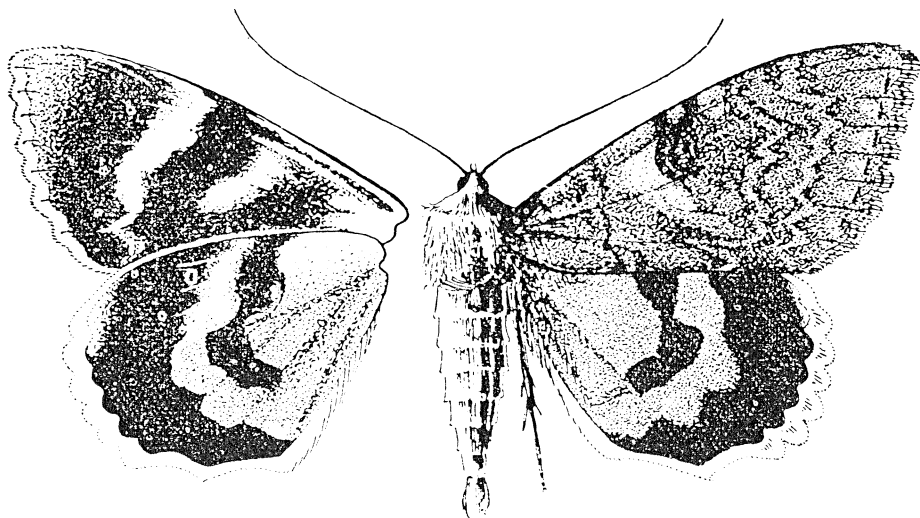
50. ábra. *Catocala electa* BKH. ♂ (Eredeti)

A Közép-Európától Japánig elterjedt faj Magyarországon mindenütt előfordul, füzeseinkben nem ritka. Egyetlen nemzedéke VII–IX. repül. A hernyó világosabb vagy sötétebb sárgásszürke vagy sárgásbarna, finom fekete pontok tarkítják. Háti bibircsei sárgák, a 8. szelvény lencse alakú duzzanata sárga, a 11.-iké kéthegyű, sárgásbarna, légzőnyílásai fehérek, keretük fekete. feje sárga, ívelt barna vonal díszíti. Tápnövényei fűzfélék (nyárfákon nem fordul elő) — Fűzf a - ö v e s - b a g o l y

electa BKH.

- 11 (10) Elülső szárnyán a külső keresztvonal meredek, hullámos, nincsenek messze kinyúló fogai vagy kiszögellései. Elülső szárnyának alapszíne világosszürke, amelyet sűrű, sötétszürke behintés fed, olykor némi sárgás árnyalattal, rajzolata homályos. A belső keresztvonal szinte meredek, belső árnyéka miatt kettőzöttnek tűnik, a sejt közepe és a homályosan körvonalazott hurokfolt egyetlen élénk, fehéresszürke foltta olvad össze. A vesefolt nagy, sötét, benne feketés holdfolt látható, az árnyékvonal éles, a vesefolt alatt kifelé ugrik, majd véget ér. A külső keresztvonal szintén kettős, kiugrásai az m ereken rövidek, de az an ér mentén messze kiszögellik a $t\phi$ felé, a hullámvonal hasonlóan homályos, fogazott vagy hullámos. A $t\phi$ vonal szaggatott, mögötte apró és világos holdfoltocskák sora látható, a rojt szürke és csipkés,

választóvonala éles. Hátsó szárnya sötétpiros, tiszta, a szegélytér széles fekete sávja a szárny alsó felében 2 mély hullámot vet, a rojt fehér. Elülső szárnyának fonákja tiszta fehér, a fekete sávok szélesek, az *an* ér mentén hegyes foguk van. Hátsó szárnyáé felül fehér, alsó felén piros, a fekete rajzolat a felszín tükörképe, a világos részek mindkét szárnyon tiszták (51. ábra). 70—75 mm.

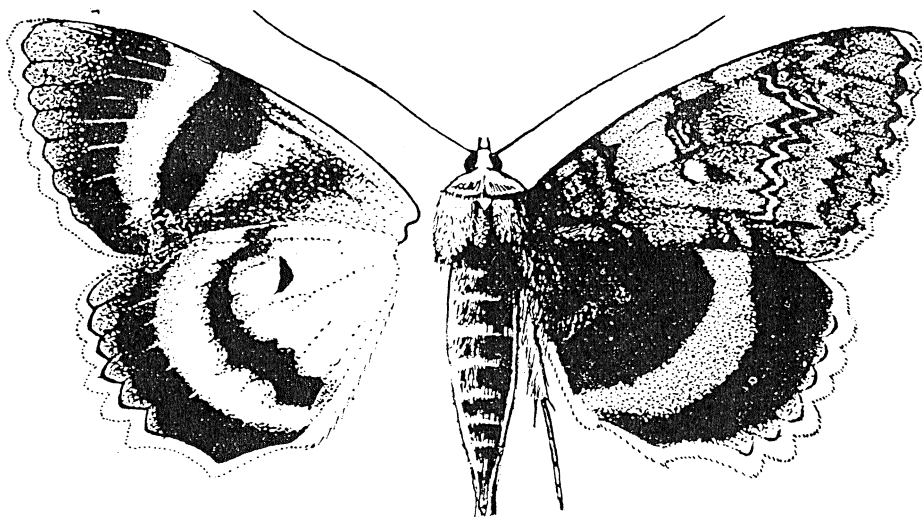
51. ábra. *Catocala nupta* L. ♂ (Eredeti)

A palearktikus, de Észak-Afrikából hiányzó faj Magyarországon mindenütt előfordul, ám nem gyakori. Egyetlen nemzedéke VI—IX. repül. A hernyó világosabb vagy sötétebb szürke, esetleg vörösseszürke, igen hasonlít a rokon *C. elocata* Esp. hernyójához, de a széles hát- és oldalsóvonalak igen homályosak. Tápnövényei fűz- és nyárfélék: bábja barna, kék csíkok díszítik — Piros öves bagoly

nupta L.

- 12 (1) Hátsó szárnyának alapszíne fekete, amelyben széles és égszínkék öv húzódik. Elülső szárnyának alapszíne világos hamuszürke, többnyire némi okkeres árnyalattal, a rajzlati elemek sötétszürkék, s rendszerint csak a külső keresztvonal feketésszürke. A keresztvonalak zezzugosak, fogazottak, kettősek, közüket többnyire világos sárgászürke vagy okkersárga szín tölti ki, 2 oldalról keskenyebb-szélesebb árnyékok kísérik őket. A vesefolt nagy, kerete kettős, közepe és a lefűződött, kerek hurokfolt szintén okkersárgás. A hullámvonal széles és élesen fogazott, a külső szegélytér ismét sötétebb szürke, a tővonal szaggatott, külső fele csipkés, akárcsak a fehér rojt. Hátsó szárnya fekete, az öv égszínkék, de a felső és a belső szegélyen fehéres, a tővonal hullámos, fekete, mögötte a szegély keskeny világos csíkja szintén kékes vagy fehéres, a rojt fehér. Az elülső szárny fonákja fehér, némi kékes árnyalattal, vagy tiszta kékesfehér, a rajzolat tompa

fekete, a szegélyek felé elszürkülő. Hátsó szárnyának tötere nem fekete, hanem kékesfehér, a világos részek tiszták, nincsen sötét beperzásuk, a tövonalak épek, hullámosak, a rojt hófehér. Tora szürke, potroha kékesszürke (52. ábra). 82—86 mm.

52. ábra. *Catocala fraxini* L. ssp. *argillacea* VINCENT ♂ (Eredeti)

A palearktikus faj Magyarországon mindenfelé, főként azonban sík- és dombvidéki meleg nyárfásainkban található. A Bécsi medencétől Magyarországon át húzódó populáció az okkersárgával kitöltött keresztvonalaival tér el a szürke vagy fehérrel kitöltött keresztvonalú nevezéktani törzsalaktól és a közép-európai populációktól. Egyetlen nemzedéke VII—IX. repül. A hernyó szürke, sűrű fekete pontocskák fedik, hátvonala homályos, világosszürke. A 8. szelvény duzzanata lapos, sok finom feketésbarna pont tarkítja, a 11. szelvényen kicsi, kiemelkedő, feketésbarna pettyekből álló keresztsáv van, feje nagy, feketével márványozott, hátsó keretét 2 sárgás ívecske alkotja. Tápnövényei nyárfélék, főleg a fehér nyár; bábja késsel csíkozott sötét vörösesbarna — Kék öves bagoly

fraxini L. ssp. *argillacea* VINCENT

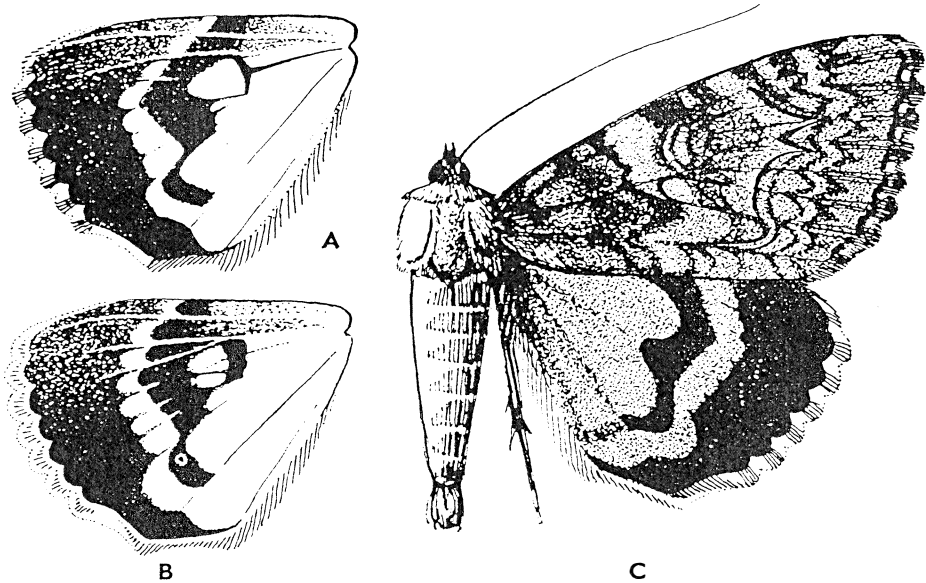
15. nem: *Astiotes* HBN.

Jellemző bélyegei egyeznek a 2 előző neméivel, de középső és hátsó lábszára végig tövises. A hazai fajok imágóira a hátsó szárny 2 mély hullámot vető, hosszú és széles, fekete belső szalagja a jellemző.

A holarktikus nemet Magyarországon 2 faj képviseli.

- 1 (2) Hátsó szárnyának fonákján a fekete holdfolt közepéből hosszú és éles fekete csík húzódik a szárny tövébe (53. ábra: A). Elülső szárnyának alapszíne sötét barnássárga, a belső keresztvonal ferde. a ránc térben keletkező hosszú és kúp alakú kitüremlése a hurokfolt

alá terjed, belülről világosabb csík és széles, feketésbarna árnyék kíséri, kívül a középtér, főként a felső szegély alatt világosabb árnyalatú. A vesefolt nagy, a középtér árnyéka széles. A külső keresztvonal fekete és eléggé éles, felső része eldőlt M betűre emlékeztet, de ez a

53. ábra. A: *Astiotes dilecta* HBN. ♂ és B: *A. sponsa* L. ♂ hátulsó szárnyának fonákja — C: *A. dilecta* HBN. ♀ (Eredeti)

2 kiugró fog nem szokatlanul hosszú. Az árnyékvonal zezgugos és meredek, 2 oldalról sötét kerete van, a tövonal homályos, sötét és szaggatott, a vonalak közeit világosszürke pettyescskék töltik ki, a rojt sötétszürke. Hátulsó szárnya karmazsinpiros, a belső fekete szalag széles, a belső szegély felé elhomályosul, a széles fekete külső szegély belső határa szinte párhuzamos vele, a rojt tarka. Válltakaróinak kerete fekete (53. ábra: C). Elülső szárnyának fonákja fehér, de a sejt fehér csíkja és a külső csík igen keskeny, a fekete részek terjedelmesek, tompafeketék, a külső szegély felé elszürkülnek. Hátulsó szárnyának mintázata tükrörképe a felszínnek, de a belső fekete szalag a ráncban véget ér. A sejt gyakran kettéosztott, alapszíne karminpiros, csak a világos öv 3 felső feltja fehéres (a felső szegély alatt), a rojt tarka (53. ábra: A). (A rokon *C. promissa* Esp. kisebb; hátulsó szárnyán a belső fekete szalag keskeny, igen lapos hullámot vet.) 66–68 mm.

A Dél- és Közép-Európában valamint Észak-Afrikától a kisázsiai Taurus hegységig elterjedt faj Magyarországon csak kevés példányban és főleg meleg tölgyeseinkből került elő (Vörs, Kaposvár, Pécs, Esztergom, Börzsöny, Dunazug-hegység, Gödöllő vidéke, Vác környéke és a Bükk hegység). Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. A hernyó szürkészöld, fehér vagy hússzínű pontok tarkítják, hátán sötét kettős vonal fut végig. Bibircsei fehérek vagy sárgások, a 8. szelvény duzzanata sárga, 2 oldala a lábakig márványozott, feje világosbarna és fekete vonalak tarkítják. Tápnövényei tölgyfélék, amelyeknek alsó gallyain táplálkozik — N a g y ö v e s b a g o l y

dilecta HBN.

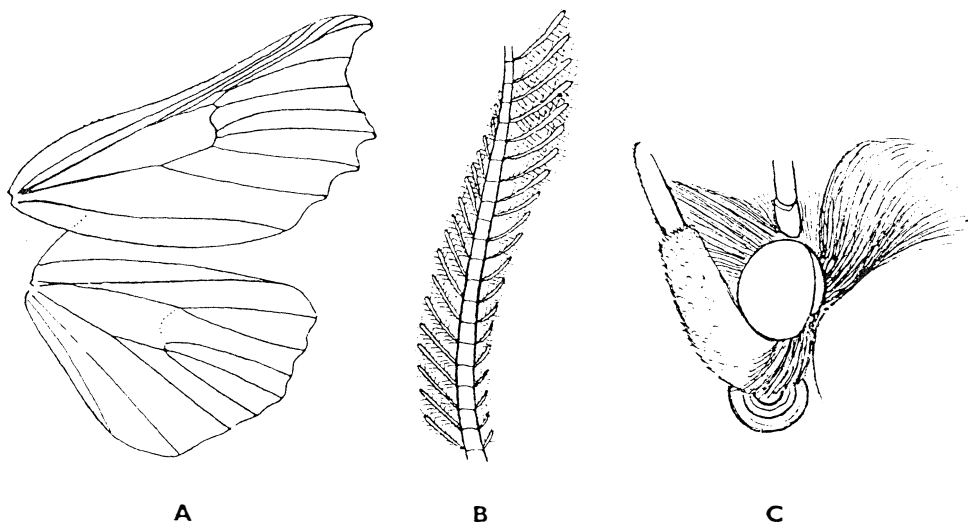
- 2 (1) Hátsó szárnyának fonákján a fekete holdfoltból nem húzódik fekete csík a szárny tövébe (53. ábra: B). Igen hasonlít az előző fajhoz, de átlagosan kisebb, a vesefolt, a mögötte álló foltocska és a hurokfolt többnyire fehér és szembeszökő, de akadnak az előző fajhoz hasonlóan világos sárgásbarnák is. Hátsó szárnya sötétebb piros, fonákján a belső fekete szalag kevésbé szögletesen törik meg, a sejt gyakran kettéosztott. (A rokon *C. promissa* Esp. hátsó szárnyán a belső fekete szalag jóval keskenyebb, laposabb hullámot vet.) 60–62 mm.

Az Európában, Észak-Afrikában és Kisázsiaiban elterjedt faj Magyarországon a hegy- és dombvidék tölgyeseiben él, az Alföldön eddig ismert legdélibb lelőhelye Ócsa. Egyetlen nemzedéke VI–VIII. repül. A hernyó fakéreghez hasonlóan barnás-szürke vagy vörösseszürke, finom sötét behintés díszíti. Háti bibircsei vörösesek, a 8. szelvény duzzanata magas, feketével keretezett sárga foltot visel, a 11. szelvény 2 kiugró és hegyes bibircse igen szembeszökő, feje szürke. 2 tompa kinövés van rajta és fekete keresztcsáv tarkítja. Tápnövényei tölgyfélék. Bábja karcsú, barna, kék csikozású — Tölgyfa-övesbagoly

sponsa L.

4. alcsalád: Scoliopteryginae . . . . .

Fejszőrözetük nagy, durva, előreálló, búbos, ajaktápoatóik hosszúak, fölfelé meredők, vaskosak. A hímek csápja kétoldalúan tollas, a nőstényeké fogazott, gallérjuk nagy, gerinces, majdnem csuklyásan kiképzett, potrohuk széles és lapos, a farpamacs egyenesen lemetezett. A lábszárak vastagok. sűrű szőrözet borítja őket, nincsenek rajtuk tövisek, a hátsó lábak 2 első lábfejét pikkelyesomók díszítik. Szárnyuk széles, megnyúlt, külső szegélyük erősen zezugos, csücskös, a csücs alatt homorú, kivájt, erezetükben van areola, a hátulsók szögletesek. Az imágók alapszíne sárgásbarna, a keresztvonalak többé-kevésbé merőlegesek, egyszerűek, a vese- és körfolt éles, többnyire fehér és szembeszökő.

54. ábra. *Scoliopteryx libatrix* L. A: erezete. B: hím csápostorának részlete és C: feje (Eredeti)

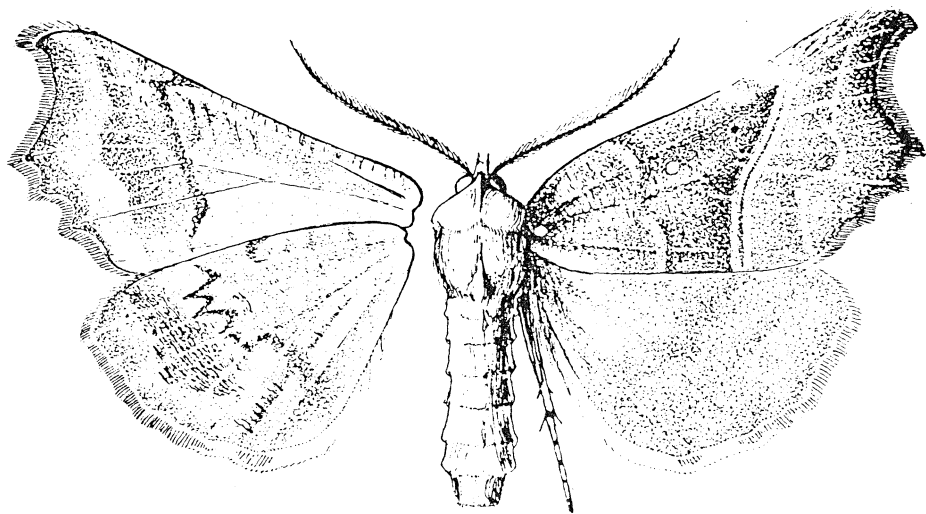

A hernyóknak csupán 3–4 pár haslábuk van, összeszótt levelek között bábozódnak. A lepkék éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket. Röptük lomha.

A kevés nemet felölelő alesalád főként Délkelet-Ázsiában és a trópusokon terjedt el; Magyarországon 1 nem és 1 faj képviseli.

1. nem: *Scoliopteryx* GERM.

Fejszőrözete igen dús, hosszú, a fejtetőn fölfelé áll, arcán ferde búbot alkot. Ajaktapogatója közvetlenül az arc előtt meredeken fölfelé mutat, a 2. íz vaskos, sűrű pikkelyzet borítja. a fejtető fölé emelkedik, csúcsa hosszú,

55. ábra. *Scoliopteryx libatrix* L. ♂ (Eredeti)

széles, sima, tompa, botszerű (54. ábra: C). A hím csápja kétoldalúan tollas, a csápostor nem, de a tollágak kétoldalúan pillásak (54. ábra: B), a nőtényé fogazott. Elülső szárnya megnyúlt, magas, felső szegélye kissé hullámosan ívelt, csúcsa sarló alakúan kigömbül, alatta mélyen kivájt, a külső szegély zezzugosan csücskös, főként az m_3-cu_1 erek végén. Belső szegélye dombrúan ívelt, erezetében az m_1-r_5 egymástól elváltan, az r_5 ér és a hosszú nyélen ülő r_{3+4} pedig az areola csúcsából ered, az r_2 annak felső oldalát alkotja. Hátszó szárnya széles és kissé szögletes, szegélye az rr , m_3 és az an ér végződésénél megtörik (54. ábra: A). Gallérján és torán magas, potrohán alacsony gerinc húzódik.

A holarktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli. Hernyója alkalmanként kárt okozhat.

— — Elülső szárnyának alapszíne világosszürke, amelyet élénk okkersárga behintés és sűrű, apró, barna vonalkázás borít, a külső szegélytér felé pedig rózsaszínű árnyalat tarkítja; az erek itt fehérek. A tő- és a középtér a külső keresztvonalig élénk narancssárga vagy narancsvörös, a keresztvonalak világosak, keretük sötét. A belső keresztvona!

2 nagy ívet ír le, a külső hegyesszögben megtörik a felső szegély alatt, majd meredeken a belsőszegélyre fut. A hullámvonal szögletesen töredezett, fehér, olykor alig észlelhető, a tőtérvén (az *m* ér fő ágán) éles fehér petty látható, ugyanilyen a körfolt is, míg a vesefolt 2 apró fekete pettyre szakadt, s legfeljebb holdfoltszerű árnyék köti össze őket. A szárny legsötétebb része a középtér és a sötétszürke vagy feketés rojt; akadnak azonban egészen sötétszürkés, illetve fehéres vagy világossárga példányok is (ezek áttelelték!). Hátsó szárnya világos szürkésbarna, a sötétebb, széles szegélytérén némi ibolyás árnyalattal. Fonákján a rajzolat különböző árnyalatú sárgásszürke mezőkből, illetve sávokból áll, a szegélytér, a külső keresztvonal és a hátsó szárny szegélyterének sötét, keresztirányban vonalkázott nagy foltja rozsdabarna. Gallérja és torának eleje olyan színű, mint az elülső szárny középtere, potroha szürke (55. ábra). 36—40 mm.

A holarktikus faj Magyarországon mindenütt közönséges. A mesterséges fény és a családok egyaránt vonzza. Áttelelésre barlangokba, pincékbe, odvas fába vonul, s még a következő évben is röpül (III—V.). Két nemzedéke VI., VII. és VIII—X. jelenik meg. A hernyó 16-lábú, fűzöld, lábai fölött sárga, ritkábban vöröses hosszanti szalag húzódik, feje kerek, lapos, zöld. Tápnövényei nyár-, főként azonban fűzfélék, amelyeken (főleg gazdasági célokra nevelt állományokban) külföldi adatok szerint olykor kárt is okoz. Levelek között alakul át tompa, fekete bábbá — Vöröscsipkésbagoly

libatrix L.

5. alcsalád: *Calpinæ*

Fejszőrözetük durva sörtékből álló és előreboruló búbot alkot, szempillájuk van (57. ábra: A és C). Ajaktapogatóik hosszúak, ferdén fölfelé állnak, sörtézetük igen hosszú, csúcscsúruk rövid, a hímek csápja kétoldalúan fésűs, több fajé pillás is. Toruk sima, az első potrohszelvényeken középen ívelt gerinc látható. Elülső szárnyuk megnyúlt és magas, csúcsa kihegyezett, a külső szegély domborúan kifelé ível, a belső mélyen kivájt, majd a tövi fele széles és kiugró lebennyyel borul a lekerekített hátsó szárnyuk fölé. Erezetük a családra jellemző szerkezetnek felel meg, areola van. Az ide tartozó fajok mintázata homályos, de tarka, jellemzők rájuk a szaggatott, keresztirányú vonalak, amelyeknek apró pikkelyei kissé fölemelkednek a szárny síkjából (de nagyobb pamacsokat nem alkotnak!).

A hernyók 16-lábúak, alacsony növényeken élnek, laza szövődékben bábozódnak levelek és moha között.

A nagy fajlétszámú alcsalád főként Indiában és Dél-Amerikában terjedt el, Európában és Magyarországon 1 nem és 1 faj képviseli.

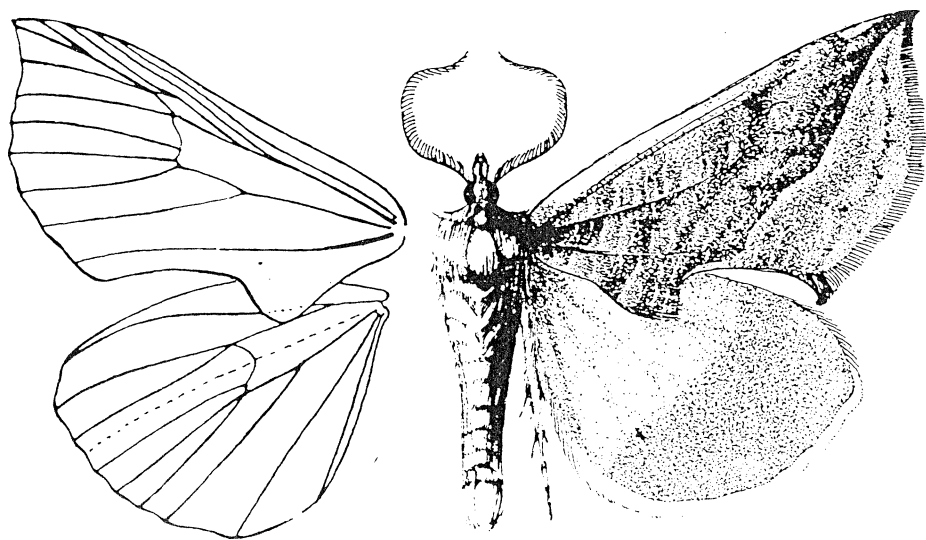
Az európai faj gazdaságilag közömbös.

1. nem: *Calpe* Tr.

Durva sörtékből álló hosszú fejszőrözete előremeredő búbot alkot, alatta az arc sima, szeme nagy, föléje hosszú „szempillák” borulnak. Ajaktapogatója hosszú, ferdén előremered, a tőizen hosszú sörték állnak lefelé, a 2. íz viszonylag vastag, pikkelyes, a pikkelyek közül sűrű és hosszú sörtézet áll ki, ezért

az íz szögletesnek tűnik, csúcsíze igen apró, szinte rejtett, tompa, a hím csápjja kétoldalúan fésűs (57. ábra: C). Gallérja rövid de feláll és szinte csuklyát alkot, tora sűrűn szőrözött, válltakarói szélesek, potrohának első szelvényein közepén alacsony gerinc látható. Elülső szárnya magas, megnyúlt, csúcsa hegyes, belső szegélye jellegzetesen kivájt, illetve széles tövi lebenyt bocsát a kerek hátulsó szárnyra; a szárnyak erezete rendes. A hím farpamacsa nagy, felálló (56. ábra).

A nemet Európában és hazánkban 1. gazdaságilag közömbös faj képviseli.

56. ábra. *Calpe thalictri* BKH. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

- — Elülső szárnyának alapszíne világos vagy sötétebb őzbarna, gyakran rozsdaszínű árnyalattal, a sötét, árnyékos sávok olajzöldek. A felső szegély világos, a belső, a középső (árnyék-) és külső keresztvonal sötét, homályos, összetartó és a belső szegély lebenyén végződnek. A leg-sötétebb rajzlati elem a rozsdaszínű külső keresztvonal, amely a szárny hegyes csúcsából indul ki. A vesefoltot csupán 2 apró és alig észlelhető sötét pontocská képviseli, a külső szegélytér széles, gyakran ibolyásszürke, helyenként homályos, felhőszerű és olajszínű árnyékokkal. A hullámvonal, töredezett és homályos hullámvonal vékony, olajbarna. Az egész szárnyfelületet világos, apró keresztirányú vonalak borítják, amelynek pikkelyei (főként friss példányokon) fölmerednek a szárny síkjából (a feszítés során lelapulnak!). A rojt sötét, a külső szögletben elgörbül a szárny síkjából és szinte kis, hegyes lebenyt alkot. Hátulsó szárnya tompa, zöldes okkersárga, a széles szegélytér sötétebb árnyalatú, a rojt világos (56. ábra). Fonákja szinte rajzolatlan, de az elülső szárny középtere és a hátulsó szárny szegélytere sötétebb, mint a többi részek. 35—42 mm.

A palearktikus régió déli részében élő faj Magyarországon is előfordul; eddig Sümegen, a Budai-hegyvidéken, a Vértes hegységben, Ócsán, Nyír-Agasegyházán és Bátorliget környékén gyűjtötték, — főként meleg, dombvidéki borkórós (*Thalictrum*) állományokban található. A mesterséges fény vonzza. Röpte egyenes, lassú, közvetlenül a talaj fölött száll. Két nemzedéke VI., VII. és VIII., IX. jelenik meg. A hernyó 16-lábú, karcsú, csupasz, pihenő helyzetben 4. és 5. szelvényét kissé begömbíti; tarka, sárgásfehér vagy zöld, hátvonala fekete, amelyet 2 nagy, fekete foltokból álló sor szegélyez. Máskor a hátvonal sötétzöld, amely széles barna sávban foglal helyet. Hasa feketésszürke, haslábai sárgák, kívül 1—1 fekete folt díszíti őket, torlábai tiszta sárgák. Feje mézsárga, 4 fekete folttal, olykor zöldesszürke, nyakpajzsa sárgásbarna vagy sárgásszürke, amelyet fekete behintés díszít vagy pettyek tarkítanak. Bibircsei felül alig láthatók, haslábai fölött és sötét hasoldalán azonban fehérek és szembezők; előfordulnak teljesen egyszínű zöld hernyók is. Tápnövényei *Thalictrum*-félék, nedves időben nappal, egyébként éjszaka táplálkozik rajtuk. Bábja pontozott, csillogó, feketésbarna (= *capucina* Esp.) — **Öblösszárnyú bagoly**

thalictri BKH.

6. alcsalád: Plusiinae

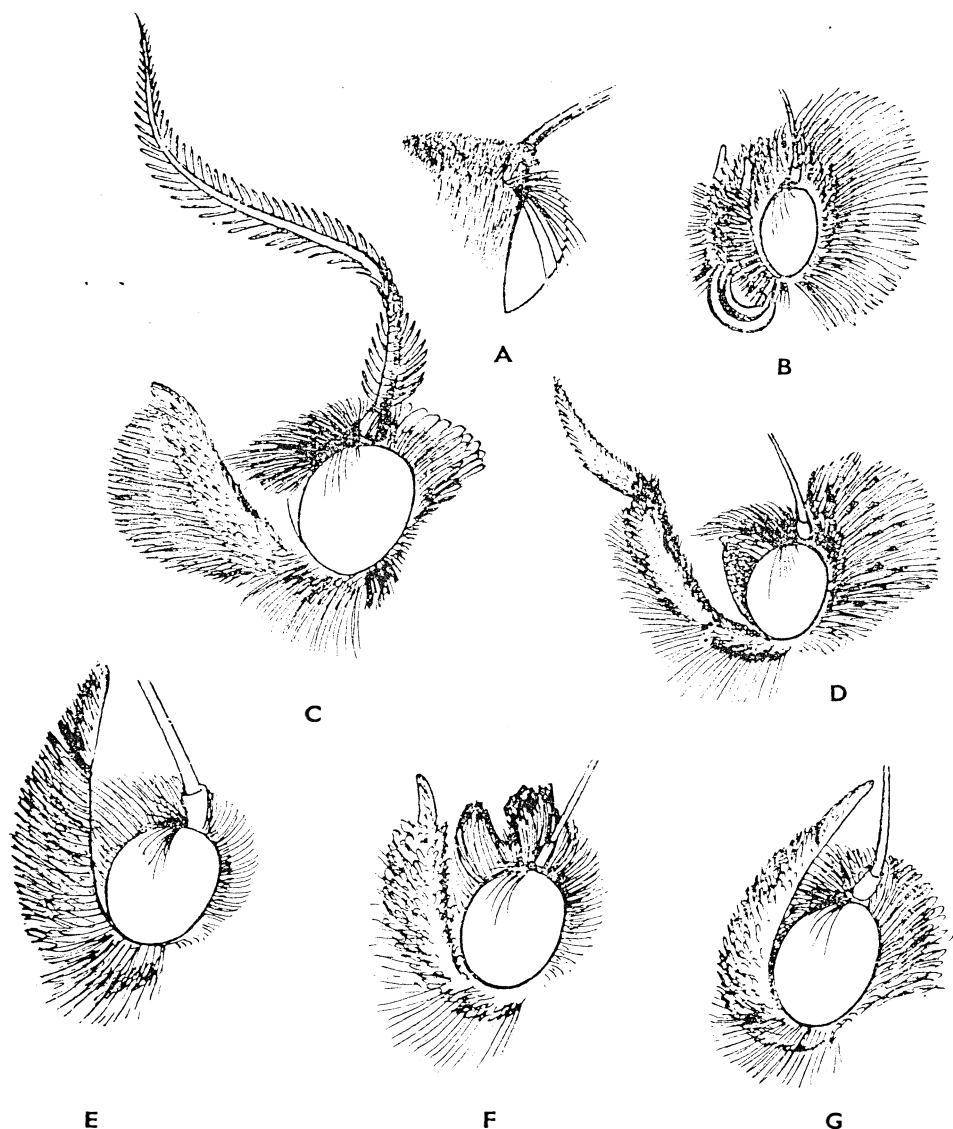
Fejszőrözetük változatos szerkezetű: olykor fölmeredő, máskor az arcon búbot alkot, gyakran pedig körkörösén elhelyezkedve a homlok közepére borul, s ott nagy csomókban áll. Egyes nemek szeme kicsi, tojásdad, másoké nagy, de mindre jellemző a csápok tövéből oldálvást a szemek fölé boruló sörték sora, az ún. „szempilla” (vö. 57. ábra). Ajaktapogatóik nagyok, többnyire az arc előtt meredeken fölfelé emelkednek, de akadnak messzire előrenyújtottak is. Pikkelyzetük és szőrözetük változatos: a 2. íz rendszerint vastok. A hímek csápja fonalas. Toruk széles, szőrök és pikkelyek fedik, a közép- és utótort nagy, felálló pamacsok díszítik, s hasonlóak láthatók az első potrohszelvények közepén is. A lábszárak szőrösek, a hátulsón 1 hazai nemből tövisek sora helyezkedik el. Szárnyuk megnyúlt, de a külső szegély gyakran magas, a szárnyak csúcsa hegyes. Az erezet az egész alcsaládon belül állandó: az r_5 ér együtt ered a közepes hosszúságú nyélen ülő r_{3+4} párral, s az r_2 érrel együtt az areolát alkotják. Hátulsó nyárnyuk kerek vagy kissé megnyúlt, erezetük a családra jellemző, rendes, nyélen ülő erek nem fordulnak elő rajtuk (vö. 68. ábra). Az imágók többségére az ékes, fémes fénnel csillogó, arany- vagy ezüstsínű pikkelyekből álló behintés vagy pettyek, foltok és egyéb rajzlati elemek a jellemzők; sok fajra továbbá a körfolt alatt (tehát a sejt alsó határa alatt közepén) elhelyezkedő és a külső keresztvonal felé kinyúló, ezüst- vagy aranszínű, a görög γ betűhöz hasonló ún. „gamma-folt”. A mintázat rendszerint bonyolult, a bagolylepke-rajzolatra jellemző foltok (vese-, kör-, csapfolt) hiányoznak vagy homályosak, illetve rejtettek. A hátulsó szárnyak egyszerűek, a fonák többnyire rajzolatlan. Az egyik nemből nincsenek arany- vagy ezüstsínű elemek, a fajokat ezzel szemben felálló pikkelycsomók díszítik (*Abrostola* O.).

A hernyók nagyok, rendszerint csupaszok, küllemük az igazi bagolylenkéikéire („trifidae”) hasonlít, nem úgy, mint az előző *Hypeninae*, *Riuliniae* és *Catocalinae* alcsaládokéi, amelyeknek testtartása, viselkedése, alkata inkább az araszólepkékéire emlékeztet. Apró növényeken táplálkoznak, áttelelnek (csupán az *Abrostola* O. hernyói telelnek báb állapotban), bábjuk sajátságos szövődékben főként a tápnövény leveleinek fonákján található.

Az imágók — egy-két kivételtől eltekintve — éjszaka repülnek. Néhány faj imágóit vonzza a mesterséges fény, mások azonban kerülnek, s a csalétket sem keresik fel; ezeknek gyűjtése a hernyók felkutatásával és nevelésével lehetséges. Röptük gyors, zegzúgos, olykor surranó, nyugtalanok és mozgékonyak. A nappal repülő fajok jellegzetes képviselője az *Autographa gamma* L., amely ebben a napszakban is látogatja a virágokat. Pihenőre sötét zugokba, növények, avar alá vonulnak.

Az igen nagy fajszerű (kb. 230 leírt fajt felölelő) alcsalád főként az orientális és etiópiai régióban terjedt el, de mintegy 150 faja a holarktikumban él. Több vándorfaj ismeretes közöttük, így Európában az *Autographa gamma* L. A palearktikumból 107 fajt, Magyarországról 11 nemet és 20 fajt mutattak ki. A *Syngrapha* HBN. (= *Autographa* Hmps. nec HBN.) nembe havasi, magashegyvidéki és a magas északon elterjedt fajok tartoznak, Magyarországon ezek nem fordulnak elő; a *S. interrogationis* L. Európa havasaitól (így a Kárpátokban is) Szibérián át Koreáig a fellápok áfonyásaiban él, míg a *S. ain* HOCHW. kb. ugyanezen a területen a havasok vörösfenyő-állományaiban gyűjthető.

A hazai fajok közül csupán az egyes években mértéktelenül elszaporodó *Autographa gamma* L. léphet fel veteményes kertekben kártevőként; vegyszerekkel védekezünk ellene

57. ábra. A: *Calpinae* és *Plusiinae* feje az alcsaládra jellemző szempillákkal (előlről) — B: *Plusia*, C: *Calpe*, D: *Polychrysia*, E: *Chrysoptera*, F: *Autographa* és G: *Panchrysia* feje (Eredeti)

A nemek határozókulcsa*

- 1 (2) Elülső szárnyán nincsenek fémesen csillogó, ezüst- vagy aranyszínű pikkelyek, nem is fényes, de a jellegzetes bagolylepke-rajzolatot alkotó fekete vonalaknak (külső és belső kereszttsávnak, valamint a foltok keretének) pikkelyei helyenként fölmerednek a szárny síkjából. Hamvas, sötétszürke vagy szürkésbarna fajok (71., 72. ábra)
12. nem: *Abrostola* O.
- 2 (1) Elülső szárnyukat fémesen csillogó, arany- vagy ezüstszerű pikkelyek, foltok, pettyek vagy egyéb rajzolati elemek díszítik, vagy a szárny legalábbis fényes; felálló pikkelyek nincsenek. A fajok többsége díszes, élénk, világos mintázatú.
- 3 (4) Ajaktapogatója igen hosszú, ferdén fölfelé és messze előrenyúlik: a *Hypeninae* alcsalád tagjainak hosszú ajaktapogatójára emlékeztet (57. ábra: D). A kettős, ezüstfehér keretű körfolt jól látható, szembezőkö (63. ábra). (= *Plusia* O. partim, *Chrysoptera* LATR. partim)
5. nem: *Polychrysa* HBW.
- 4 (3) Ajaktapogatója lényegesen rövidebb, meredek, többnyire egészen az archoz simulva fölfelé mered. A körfolt hiányzik vagy nem kettős, legfeljebb a gammafolt helyezkedik el alatta.
- 5 (14) Elülső szárnyukon a gammafolt jól látható, egy kivétellel ezüst- vagy aranyszínű; esetleg a nagy és ezüstszerű körfolt helyettesíti.
- 6 (7) Elülső szárnyán a jellegzetes gammafolt látható, de nem ezüst- vagy aranyszínű, hanem fehéresszürke (58. ábra: A) (= *Plusia* O. partim, *Phytometra* HMPS. partim)
1. nem: *Trichoplusia* McDUNN.
- 7 (6) Elülső szárnyukon a gammafolt vagy az azt helyettesítő körfolt ezüst- vagy aranyszínű.
- 8 (9) Elülső szárnyán a gammafolt igen széles, szinte ék vagy trapéz alakú, illetve a szögletes körfolt helyettesíti (67., 68. ábra) (= *Plusia* O. partim, *Phytometra* HMPS. partim)
10. nem: *Chrysaspidia* HBW.
- 9 (8) Elülső szárnyukon a gammafolt keskeny, a görög gamma betűhöz hasonló alakot ölti; ritka esetekben középen kettészakad.
- 10 (13) Elülső szárnyukon a gammafolt alsó határa a belső keresztvonal alsó feléhez csatlakozik (pl. 62. ábra).

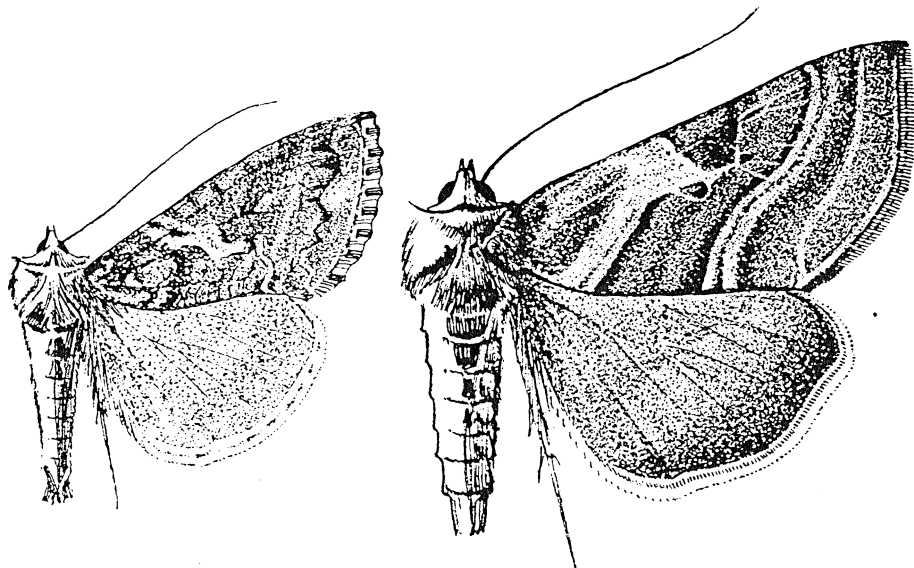
* Mivel a nemek többsége az ivarszervi szerkezet különféle módosulásain alapszik. a kulcsot a külső alaktani, főként mintázati különbségek mesterséges kombinációival szerkesztettük meg a hazánkban számba jöhető fajok részére.

- 11 (12) Elülső szárnyán a belső keresztvonal és a gammafolt ezüstszínű, egyéb élénk ezüst- vagy aranszínűen csillogó rajzlati elem a szárnyon nincsen (62. ábra) (= *Plusia* auct., *Phytometra* Hmps. partim)
4. nem: *Macdunnoughia* KOSTROW.
- 12 (11) Elülső szárnyán a gammafolt ezüst- vagy aranszínű, 2 darabra szakadt, a középtér és a külső szegélytér nagy része élénk aranszárga vagy aranyvörös fényben csillog (= *Plusia* O. partim)
2. nem: *Chrysodeixis* HBN.
- 13 (10) Elülső szárnyán a gammafolt nem csatlakozik a belső keresztvonalhoz; a szárny mintázata, rajzolata bonyolult, nem annyira leegyszerűsített, mint az előző 2 nemé (69., 70. ábra) (= *Plusia* O. partim, *Phytometra* Hmps. partim)
11. nem: *Autographa* HBN.
- 14 (5) Elülső szárnyukon nincsen gammafolt, legfeljebb a többnyire határozatlan körvonalú körfolt folytatása látható a sejt alatt, de ez soha nem ezüst- vagy aranszínű.
- 15 (16) Ajaktapogatója, bár hosszú, de nem előrenyújtott: meredek és magasán a feje fölé nyúlva végződik (57. ábra: E). Elülső szárnyán a nagy aranszínű foltok a külső szegélytérben helyezkednek el (65. ábra) (= *Plusia* auct.)
7. nem: *Chrysoptera* LATR.
- 16 (15) Ajaktapogatója rövid. Az aranszínű foltok nem kizárólag a külső szegélytérben láthatók, esetleg hiányoznak s a szárny csupán bársonyosan fényes.
- 17 (18) Elülső szárnyának csúcsa mögött nagy, szögletes, sötét csokoládébarna folt látható, s ugyanilyen színű a tőtér is. A szárny mintázata bársonyos, fényes, nincsenek benne arany- vagy ezüstszínű pikkelyek
[8. nem: *Plusidia* BTL.]
- 18 (17) Elülső szárnyán nincsenek ilyen elhelyezkedésű sötét csokoládébarna színű rajzlati elemek.
- 19 (20) Elülső szárnyán nincsenek ezüst- vagy aranszínű pikkelyek vagy rajzlati elemek, a szárny bársonyos, fényes (58. ábra: B, 66. ábra) (= *Plusia* O. partim, *Phytometra* Hmps. partim)
9. nem: *Euchalcia* HBN.
- 20 (19) Elülső szárnyukon élénken csillogó arany- vagy ezüstszínű pikkelyek és rajzlati elemek láthatók.
- 21 (22) Elülső szárnya a hegyesszögben lezárt tőtér és a külső szegélytér kivételével — tehát az igen széles középtér — csillogó, világos arany-

sárga (64. ábra). Ajaktapogatója magasan a feje fölé ér (57. ábra: G) (= *Plusia* O. partim, *Phytometra* HMPS. partim)

6. nem: *Panchrysia* HBN.

- 22 (21) Elülső szárnyán a mintázat más, az arany- vagy ezüstsínű részek fémesen villogók. Ajaktapogatója kicsi (57. ábra: B), (= *Agrapha* HBN., *Phytometra* HMPS. partim) 3. nem: *Plusia* O.

A

B

58. ábra. A: *Trichoplusia ni* HBN. ♂ és B: *Euchalcia variabilis* PILLER & MITTERP. ♂ (Eredeti)

1. nem: *Trichoplusia* McDUNN.

Fejszőrözete borzas, előreálló, ajaktapogatója fölfelé mered, 2. íze vas-kos, pikkelyek és sörték borítják, csúcsíze rövid, kissé előregörbül, sima: a tapogató hasonlít az *Autographa* HBN. neméhez (vö. 57. ábra: F). Torszerkezete az alcsaládéra jellemzően alakult: gallérja középen felálló ívben csukódik össze, a közép- és utótoron szétnyílt, kettős nagy pamacs nyúlik hátrafelé, az első három potrohszelvényen kisebb pamacsok vannak, lábszárai tövisesek (az egyetlen hazai tövises lábszárú neme az alcsaládnak!). Elülső szárnya megnyúlt, viszonylag keskeny, csúcsa hegyes.

A nembe egyetlen faj tartozik, amely Észak-Amerikában, a palearktikum déli részén, az orientális régió nyugati felében és Afrikában terjedt el. Magyarországon is honos.

- — Elülső szárnyának alapszíne szürke, némi olajbarna borítással és sötét behintéssel. A mintázat nyugtalan, zavaros: a 2 keresztvonal homályos, feketés, megkettőzött, közepükön itt-ott fényes pikkelyek lát-

hatók, a hullámvonal zezgugos, mögötte apró nyílfoltok vannak. A gammafolt világos fehéresszürke, olykor csillogó, világos pikkelyek élénkítik, körvonalai azonban homályosak, a vesefolt elmosódott, a szárny itt és a középtér alján a legsötétebb (sötétbarna), a tővonal szaggatott, feketés, a rojt tarka. Hátulsó szárnya tompa barnásszürke, erei feketések, szegélytere sötétebb árnyalatú, rojtja fehér (58. ábra: A). Fonákja egyszínű szürke, az elülső sötétebb, a hátulsó fehéres, legfeljebb a külső keresztvonal határa üt át rajta. 30—34 mm.

A faj Dél-Európában, a Kanári-szigeteken, Észak-Afrikában, Elő- és Közép-Ázsiában (Turkesztánig), Japánban. Észak-Amerikában (Jamaika, Kuba és Haiti) terjedt el; Közép- és Észak-Európába, így Magyarországra is csak vándorlásai során jut el. Hazánkban ritkán és szórványosan figyelték meg (Kaposvár, Budapest, Maglód, Kisvárd). Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó sárgászöld, finom, kettős és sötét hátvonallal s a vörös légzőnyílások fölött húzódó, felül feketével szegélyezett fehér oldalsávval. Bibiresei feketék, oldalain igen nagyok. Tápnövényei a *Solanum nigrum* és *Urtica*-félék. Bábja barna

ni HBN.

2. nem: *Chrysodeixis* HBN.

Fejszerkezete hasonlít az előző fajéhoz. tora és potroha ugyancsak hasonló alkotású, de lábszárain nincsenek tövisek. Elülső szárnya kissé magasabb.

A nagy fajszerű, főként a trópusokon és szubtrópusi területeken elterjedt nemet a palearktikum déli részében csupán 2 faj képviseli; közülök egyet Magyarországról is kimutattak.

— Elülső szárnyának földbarna alapszínét gyenge ibolyás árnyalat élénkíti s a középtér alsó részében, valamint a külső szegélytérén fémes sárgás vagy aranyló, de többnyire elmosódott határú foltok és sávok díszítik. A belső keresztvonal világos, kívülről sötétbarna kerete van, a sejt alsó határa mentén élesen kiugrik a külső szegély felé, itt összeköttetésben áll a gammafolt körvonalával, majd visszafut a tő felé és meredeken a belső szegélyre tart. A tőtér és a felső szegély egy része hamvas, szürkésbarna, a 2 részre szakadt gammafolt viszonylag kicsi, főként ezüstszerűen csillogó kerete szembeeszkő, a vesefolt egészen homályos, itt van a szárny legsötétebb része, míg a gammafolt alatt (a középtér alsó fele) aranyszínűen csillogó sárgás vagy vöröses. Ugyanilyen színű foltok helyezkednek el a kétszer élesen megtört és kettős, sötétbarna külső keresztvonal előtt a külső szegélytérén, nevezetesen a szárny csúcsa alatt, a szegélytér középső részén valamint a külső szöglet fölött. A hullámvonal sötét de elmosódott, a szárny csúcsa mögül ferdén a külső keresztvonalhoz fut s majdnem érintkezik annak a külső szegély felé kiugró hegyével, majd innen zezgugosan, a külső szögletben látható aranyszínű folt elé futva végződik. A tővonal éles, a rojt élesen elválik a csillogó szárnyfelülettől, az alapszínnel egyező hamvasbarna. Hátulsó szárnya világosbarna, a széles külső szegélytér sötétebb, az erek feketések, a rojt világos, tarka. Fonákja világos sárgásfehér, a külső keresztvonal és a hullámvonal közötti tér sötétbarnás és széles szalagként fut végig mindkét szárnyon. Potroha világos sárgásszürke, a hím nagy farpamacska alul sötétbarna. 31—39 mm.

A Földközi-tenger medencéjében, Kisázsiában és Szíriában elterjedt fajt egy ízben gyűjtötték Kaposvárott; lehetséges, hogy a dalmát tengerpart mentén igen gyakori és Jugoszlávia nyugati felében is honos faj a Dunántól délnyugati felében is tenyészik. A hernyó hasonlít az *Autographa gamma* L. hernyójához, világos sárgászöld, oldalvonalai szélesek és fehérek, légzőnyílásai feketék, bibircsei fehérek, feje zöld, kerete fekete. Különféle apró, lágyszárú növényeken (főként *Cytisus*-, *Urtica*-, *Solanum*-fajokon) él és fehér szövedékben alakul át fekete bábba

chalcytes Esp.

3. nem: *Plusia* O.

Fejszőrözeete rövid, felálló, arcán lelapult, ajaktapegatója rövid, felálló, 2. ízét hosszú sörték díszítik, csúcsíze hegyes, rövid (57. ábra: B). A hím csápjafonala, gallérja felálló, ívelt, válltakarói szélesek, torát a jellegzetes szörpamacsok díszítik, a potroh első szelvényein levők kisebbek, a lábszáraikon nincsenek tövisek. Elülső szárnya széles, csúcsa hegyes, hátulsó szárnya kissé megnyúlt, külső szegélye lapos, a szárnyak erezete rendes. Az ide tartozó fajok igen díszesek, az arany- vagy ezüstsínű alapszín vagy foltok fémesen villognak, és a más-más dőlési szögben beeső fényben különböző árnyalatúak vagy fényűek (ezért az alcsalád egyes, igen fényes pikkelyzetű fajait kissé megdöntött helyzetben ábrázoltuk — de a szárnyakat a perspektíva törvényei szerint nem rövidítettük meg —, hogy az egyik oldal fényes részei szinte vakítóan jelentkezzenek, a másik oldaléi pedig vak tükörként látsszanak); a mintázat és rajzolat változatos és sokféle.

A hernyók apró növényeken élnek, zöldek, csíkjaik fehérek.

Az imágókat a mesterséges fény vonzza, röptük gyors, nyugtalan. Az éjszakai órákban kelnek szárnyra, napközben növények alatt rejtőzködnék.

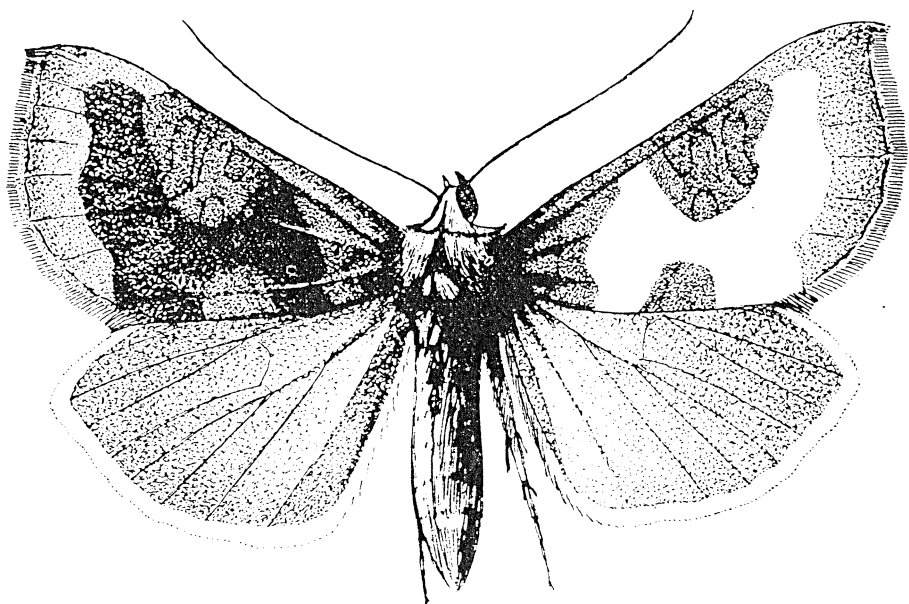
A 9 fajt felölelő holarktikus nemet Magyarországon 3 faj képviseli.

Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Elülső szárnya villogó, zöldes aranyszínű, csak a keskeny középtér és a kis tötér ibolyásbarna; az előbbi a felső szegélyen széles, a belsőn igen keskeny, középen gyakran kettészakadt, s olykor alsó fele egészen el is tűnik. A kör- és a vesefolt sötét kerete csak nehezen észlelhető, a külső szegély világosbarna, mögötte (a példányt bizonyos dőlési szögben szemlélve) sötétebb-világosabb, fémesen csillogó keskeny zöld sáv húzódik (kb. a hullámvonal helyén). A rojt szintén világosbarna, a tövonal majdnem teljesen ép, feketés. Hátulsó szárnya barna, a külső szegélytér kissé árnyékosabb. A ferde szögben tartott példány egyik oldalának csillogó részei vakítóak, a másikéi vak tükörfoltként jelentkeznek (59. ábra). Fonákja világos, tompa sárgászöld, apró, finom, fekete pikkelybehintés tarkítja, csupán az elülső szárny közép- és tötere sötétebb. 28—28 mm.

A *Pireneusoktól* Elő-Ázsián át Japánig elterjedt faj Magyarországon is mindenütt közönséges. Az imágók virágokat látogatnak, a mesterséges fény nagyon vonzza őket. Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó világoszöld, több finom és fehér hátvonallal és hasonló színű, hullámos oldalvonallal. Lábai fölött fehér csík húzódik, hasa világoszöld, finom fehér pontok tarkítják, feje sárgászöld. Tápnövényei *Urtica*-, *Ballota*-, *Salvia*-, *Echium*-, *Marrubium*-félék, amelyeken lágy, fehér szövedékben alakul át feketésbarna bábbá — A r a n y b a g o l y

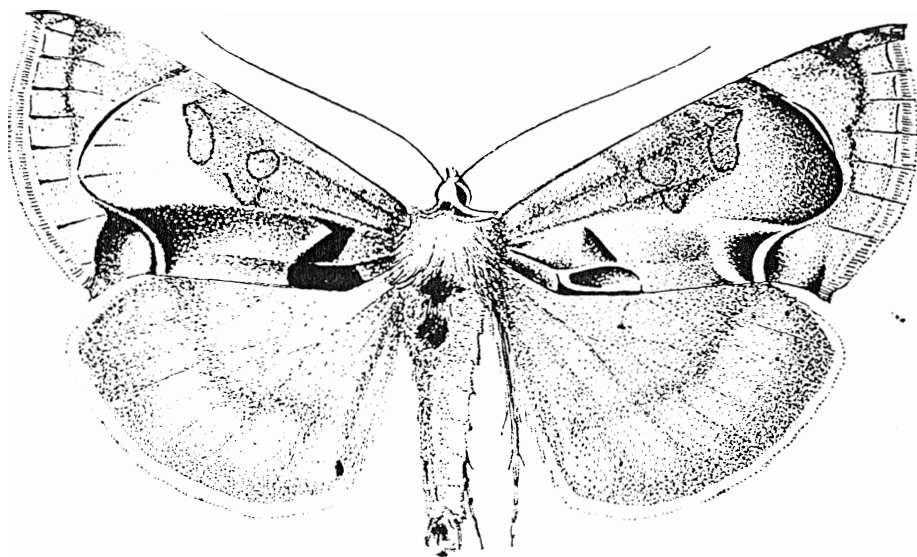
chrysitis L.

59. ábra. *Plusia chrysitis* L. ♂ (Eredeti)

- 2 (1) Elülső szárnyuk alapszíne villogóan fémes- vagy ezüstöszöld, és a középtérnek csak a felső része barna. Esetleg az alapszín ibolyásbarna és a sejt előtt helyezkedik el 1 nagy, aranszínű folt.
- 3 (4) Elülső szárnyának alapszíne villogó fémes- vagy ezüstöszöld, a középtér felső része barna; a pikkelyek annyira fénylenek, hogy a belső szegély tövi részén, valamint a külső szögletben elhelyezkedő foltok szinte a szárny felületének kiemelkedő vagy belapult részeinek tűnnek (a tükröződő részeket a megdöntött példányról készített ábra jól szemlélteti). A külső keresztvonal igen széles és mély hullámmal kanyarítja körül a középteret, előtte a hullámvonal alig észlelhető, de sötétbarnás, fénylő része a csúcs mögött jól látható. Előtte az erek finomak és feketék, a barna mezőben fekvő kettős körfolt és a vese-folt sötét kerete alig észlelhető, a tövonal halvány, szaggatott, a rojt világosbarna. Hátszó szárnya csillogó világosbarna, a belső keresztvonal elég jól látható, a sötét szegély keskeny, a rojt fehér (60. ábra). Fonákja világos sárgás- vagy szürkészöld (elülső szárny), illetve fehéres (hátszó szárny), a külső keresztvonalak erősen íveltek s bár homályosak, de jól láthatók. 33—37 mm.

A Piemonttól a Balkánon s a belső-ázsiai hegységeken (Urál, Altaj) át Japáni, elterjedt fajt az utóbbi évtizedekben mutatták ki hazánkból is. Főleg lápréteken él de ritkás lápi erdőkben is gyűjtötték. Legtöbb lelőhelye a Dunántúlról ismert, azonkívül az Alföld északi és nyugati részén, valamint az északi Középhegység előterében fogták. A mesterséges fény vonzza. Két nemzedéke VI., VII. és VII., VIII. repül, a második nemzedék imágói valamivel kisebbek. A hernyó fényes sárgászöld, feje és a torlábak sárgába hajlók, a rágószervek némileg sötétebbek. A rajzolat 3 pár

60. ábra. *Plusia zosimi* HBN. ♂ (Eredeti)

halványsárga és részben szakadozott vonalból áll: az első a hát közepén vonul végig, a második a légzőnyílások fölött, a harmadik pedig az előző kettő között helyezkedik el. A bibiresekből apró sörték erednek. Tápnövénye a *Sanguisorba officinalis*

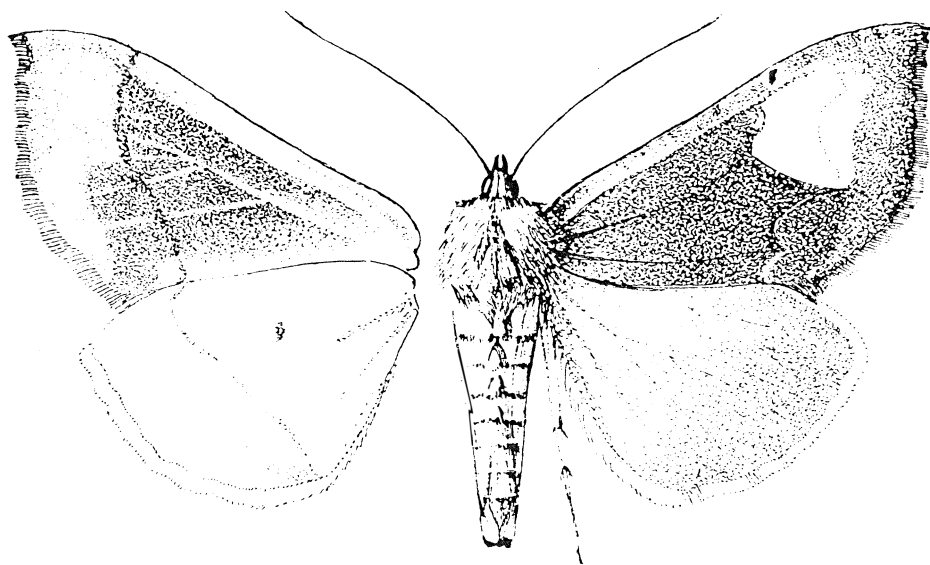
zosimi HBN.

- 4 (3) Elülső szárnyának alapszíne ibolyásbarna. A szárny legsötétebb része a középtér, amelyet tompa aranybarna behintés is fed a sejt előtt. Az r_2 és cu_1 erek között hatalmas, szögletes, villogóan aranyzöld folt helyezkedik el, az alig láthatóan finom és hullámzó külső keresztvonal rajta halad át, csupán a belső szegélyen álló és holdsarló alakú része szélesebb és aranyló színű. A hullámvonal nem látható: az aranyfolt és a sötét aranybarnával fedett tér külső határa képviseli, a tővonal homályos, sötét, a rojt barnás. Hátulsó szárnya fényes, világos bronzbarna, a szegély felé sötétebb. Elülső szárnyának fonákja sötét sárgászürke, a tő- és a középtér nagy része sötét ibolyásszürke, a külső keresztvonal széles, de homályos, barnásszürke. A hátulsó szárny fonákja tompasárga, a külső keresztvonal finom, nagyon homályos, a holdfolt jól látható (61. ábra). 38–48 mm.

Az Angliától és Franciaországtól a közép-ázsiai hegységeken (Urál, Altaj) át az Amur vidékéig, illetve Koreáig és Japánig elterjedt faj Magyarországon is honos.

Kaposvárrott, Szécsényben, a Zempléni-hegységben, a Mátrában, a Bükkben, Sümegen és Farkasgyepün gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. A hernyó zöld, hátán hullámos fehér vonalak húzódnak, oldalán felül feketével szegett széles fehér csík fut végig, bibircsörtéi fehérek, feje fűzöld. *Salvia*- és *Mentha*-félék, valamint az *Eupatorium cannabinum* leveleinek fonákján táplálkozik és fehéresszürke szövedékben alakul át fekete hátú zöld bábbá — Nagy foltú aranybagoly

chryson ESP.

61. ábra. *Plusia chryson* ESP. ♂ (Eredeti)

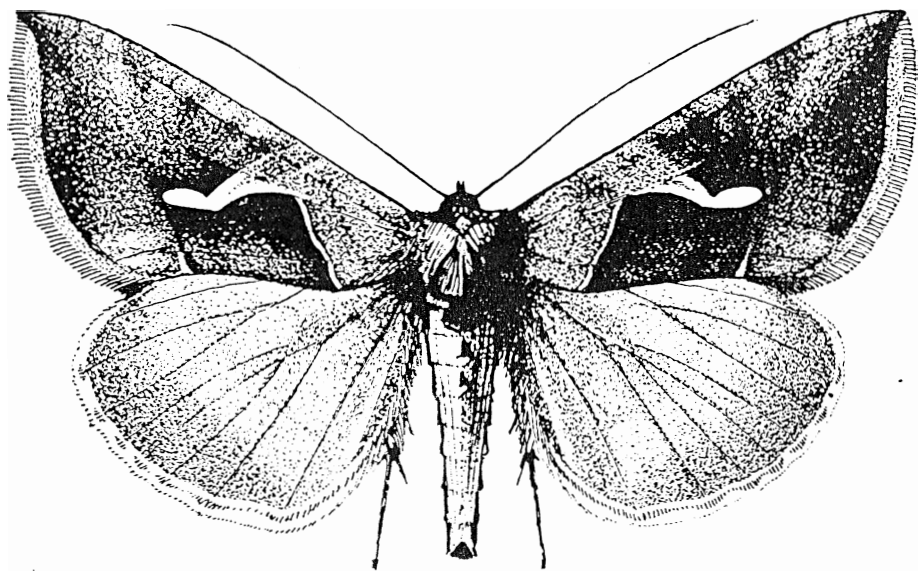
4. nem: *Macdunnoughia* KOSTROW.

Feje, szőrözete, ajaktapogatója az előző nem fajaiéhoz hasonlít (vö. 57. ábra: B). A hím csápjá fonalas, gallérjának, torának és válltakaróinak szerkezete tipikus, potrohpamacsai ugyancsak megvannak, lábszárain nincsenek tövisek.

A palearktikus nem fajai főként a régió délkeleti felében terjedtek el, Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne sötét csokoládébarna (tavaszi és őszi nemzedék) minden sárga árnyalat nélkül, vagy a középtér rozsdabarna, több-kevesebb sárga árnyalattal (nyári nemzedék). A belső keresztvonal felső része nem látható, alsó fele ferde, ezüstfehéres vagy ezüstös, összeköttetésben áll a hosszúra megnyúlt és csak ritkán kettészakadt gammafolttal. A külső keresztvonal felső része szintén alig észlelhető, alsó része keskeny, ezüstös, gyakran érinti a gammafoltot; a 2 keresztvonal közötti mező a szárny legstótebb része. A külső szegélyteret barna felhő fedi, benne a zezugos hullámvonal alig látható, a tövonal világosszürke csíkként jelentkezik, a rojt szürkés. Hátsó szárnya bronzbarna, a szegély felé sötétedő (62. ábra). Elülső szárnyának fonákja szürkésbarna, a külső keresztvonal homályos, a

hullámvonal alig észlelhető, a gammafolt sárgásszürke, de elmosódott. A hátulsó szárny fonákja sárgásszürke, s a sötét barnásszürke, de homályos holdfolt, a külső keresztvonal és a sötét szegély tartítja. 28—32 mm.

62. ábra. *Macdunnoughia confusa* STPH. ♂ (Eredeti)

Mintegy 1918-ig a palearktikus faj Japántól Közép-Ázsiáig és Nyugat-Szibériáig terjedt el, majd Elő-Ázsián át Európa déli részére húzódott, azután észak felé nyomulva elérte Angliát és nyugaton Spanyolországot is. Hazánkban csak a Középhegység magasabb részein ritka, egybűt gyakori. Három nemzedéke IV—VI., VI—VIII., és VIII—X. repül. A mesterséges fény erősen vonzza. A hernyó zöld, ritkán barnás vagy ibolyás árnyalatú. Hátvonala sötétzöld, szegélye fehér, ezeket hullámos, sárgás vagy zöldes csíkok követik. oldalsávja fehér, légzőnyílásai fehérek. Bibircsörtéi feketék, feje és torlábai szintén feketék. Tápnövényei *Achillea*- és *Matricaria*-félék. Fehér szövődékben alakul át fekete hátú zöldesfehér bábbá (= *gutta* Gn., *circumflexa* Esp.) — Cseppfoltú ezüstbagoly

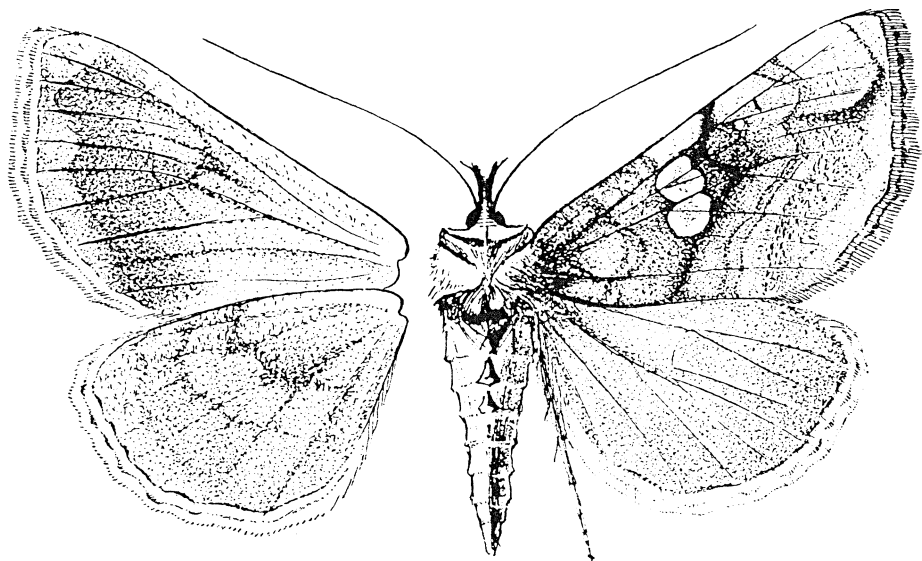
confusa STPH.

5. nem: *Polychrysis* HBN.

Fejszőrözete a homlokán hegyes búbot alkot, alatta az arc sima. Ajaktapogatója igen hosszú, ferdén fölfelé- és előrenyúl, 2. íze vaskos, pikkelyes, de hosszú sörték merednek közülük lefelé, a csúcsíz hajlott, hosszú, kihegyesedő, durva pikkelyek fedik (57. ábra: D). A hím csápjá fonalas vagy gyengén fűrészes. Tora a csoportra jellemző szerkezetű, a szőrpamacsok mind az utótoron, mind a potrohon nagyok, lábszárain nincsenek tövisek. Elülső szárnya széles és magas, hátulsó szárnya lekerekített, de külső szegélye kissé belapult. Erezete rendes.

A holarktikus, de főként a palearktikus régió keleti felében elterjedt nemet Európában és Magyarországon is csak 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnya tompa aranyszínű, a csúcstér és a külső szegélytér felé ezüstös behintés díszíti. A rajzolat barna: a belső keresztvonal kettős, 3 ívecskéből áll, a külső keresztvonal szintén kettős de széle-

63. ábra. *Polychrysis moneta* F. ♀ (Eredeti)

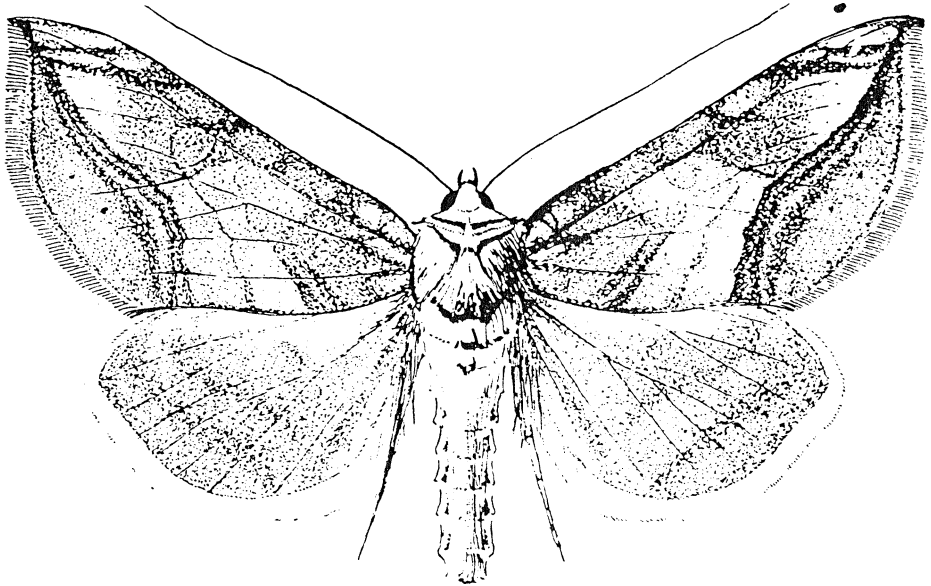
sebb, az r és m_3 erek között eldőlt M alakú, egyébként alig ívelő részecskékből áll, az árnyékvonal éles, zezugos, környezetével együtt a szárny legsötétebb részét alkotja. A körfolt nagy, kettős, együttesen 8-as alakú, ezüstfehér, csak a belseje aranyárgás, igen szembeszökő, a hullámvonal felső része sötét, széles kanyart ír le a csúcstérben, majd a szegélyhez közelebb kerülve elhalványodik és zezugosan fut le. Közte és a külső keresztvonal között az érközőkben durva, de apró keresztirányú vonalkázás látható, a tövonal homályos, a rojt szürke. Hátsó szárnya világosbarna, a szegély felé árnyékosabb. Az elülső szárny fonákja világos sárgásszürke, durva sötét behintéssel, a külső keresztvonal keskeny, homályos, a hullámvonallal együtt széles és sötétszürke sávot fognak közre, a tövonal jól látható. A hátsó szárny fonákja világosabb sárga, a keresztvonalak szélesek és jól láthatók, a hullámvonal elmosódott, a rojtok választóvonalja éles (63. ábra). 34–40 mm.

Az európai faj keleten a Kaukázusig és az Örmény SZSZK-ig terjedt el, Magyarországon Pécs környékén, a Zselicségben és a Budai-hegyvidéken gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke V., VI. repül. A mesterséges fény és a csalétek nem vonzza. A hernyó zöld, hátán és oldalán keskeny fehér vonalak húzódnak. feje kicsi. sárgászöld. Tápnövényei *Aconitum*-félék: a levelek fonákján tojás alakú sárga szövődékben alakul át fekete hátú világoszöld bábba

moneta F.

6. nem: *Panchrysia* HBN.

Fejszőrözeete fölfelé áll, majd előreborul. Ajaktapogatója nagy, mere-deken fölfelé görbül, a 2. íz vaskos, pikkelyes, a csúcsíz viszonylag hosszú, pikkelyes, hegyes (57. ábra: G). A hím csápja fonalas. Torszerkezete tipikus, első 2 potrohszelvényén is szőrpamacsok láthatók, lábszárain nincsenek tövi-sek. Szárnyai szélesek, magasak, csúcsuk hegyes, a szárnyak erezete rendes.

64. ábra. *Panchrysia deaurata* Esp. ♂ (Eredeti)

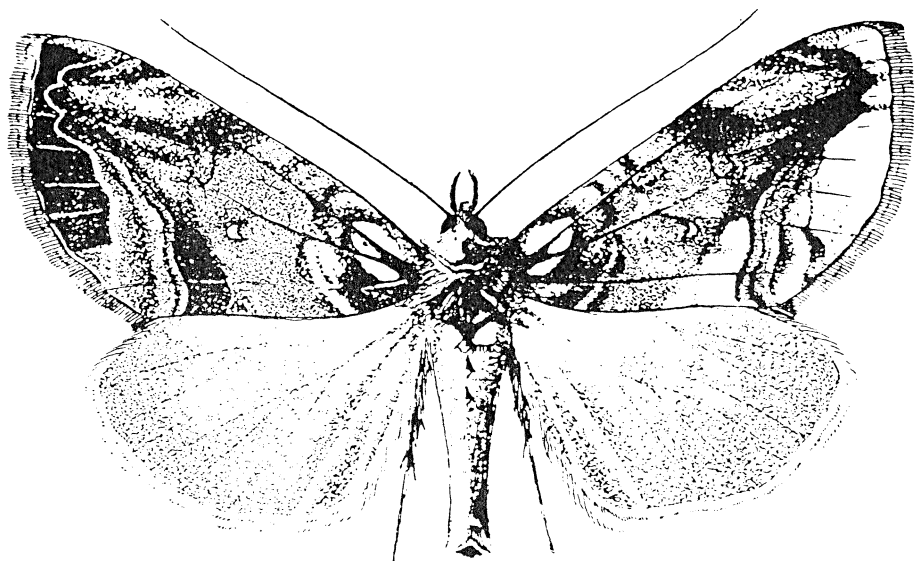
A palearktikus nemet hazánkban 1 faj képviseli. A *P. v-argenteum* Esp. csak 1900 m-nél magasabb havasi zónákban fordul elő Svájcban. Ausztriában és a Balkánon: Magyarországon nem honos.

- — Elülső szárnyának széles középtere világos, tompa aranyszínű, némi vörössárga behintéssel. A tő- és a szegélytér világos szürkésbarna, rajzolata barna: a belső keresztvonal kettős, derékszögben megtört, ezért a tőtér hegyesen kiszögellik, az árnyékvonal finom, a külső keresztvonal igen hosszú, kettős, a szárny csúcsáig ugrik előre, onnan hegyes-szögben megtörve és széles ívben meggörbülve a külső szöglet mögött végződik, itt ólomszürke, kívülről a hullámvonal finoman ívelő sötét árnyéka kíséri. A szegélytér közepén 2 fekete pont látható, a kettős körfolt és az elmosódott vesefolt sötét kerete alig észlelhető, ez utóbbi terjedelmes barna árnyékban helyezkedik el. A tővonal homályos, a rojt szürkésbarna. Hátsó szárnya csillogó világos sárgásbarna. a szegély felé sötétebb (64. ábra). Fonákja világos sárgásbarna, a keresztvonalak szürkéssárgák, homályosak. 32—40 mm.

A Dél- és Közép-Európától a száraz és meleg belső-ázsiai sztyepekig elterjedt faj Magyarországon Sümegről, a Budai-hegyvidékről és Fótról ismeretes. A mesterseges fényt és a csalétket is kerüli. Két nemzedéke VI., VII. és VII., VIII. repül. A hernyó fűzöld, a torszélvényeken 5 fehér vonal, a potrohszélvényeken fehérrel keretezett sötétzöld félholdak láthatók, a 11. testszélvényen gúla alakú kiemelkedés van. Oldalvonala sötétzöld, kétoldalt fehér szegéllyel. Légzőnyílásai fehérek, hasoldala és lábai zöldek, feje zöld, ritkás fekete szőrözettel. Meleg domboldalakon *Thalictrum*-félék levelei közé szőve él, s a tápnövény ágacskaí között selymes, fehér szövedékben alakul át sötét hátú, fehéressárga vagy zöldes bábbá

deaurata ESP.

65. ábra. *Chrysoptera c-aureum* KNÖCH ♂ (Eredeti)

7. nem: *Chrysoptera* LATR.

Fejszőrözete rendes, ajaktapogatója igen nagy, meredeken a feje fölé emelkedik, a sűrű pikkelyzet miatt nemcsak a 2. hanem a csúcsíz is igen vastkos, a pikkelyek mesze túlnyúlnak az ízeken (57. ábra: E). A hím csápja fonalas. A gallér íve magas, a tor szőrpmacscai igen nagyok, a potrohszélvényeken is fellépnek, a lábszárakon nincsenek tövisek. Elülső szárnya megnyúlt és magas, csúcsa hegyes, hátulsó szárnyának külső szegélye lapos.

A palearktikus nembe egyetlen faj tartozik, amely Magyarországon is honos.

- — Elülső szárnyának alapszíne ibolyás borítással fedett szürkésbarna, a rajzlati elemek (vonalak és árnyékok) sötétbarnák. A belső keresztvonal kettős, ívelt, a felső szegély tövén kis aranyszínű foltocskák látható. A külső keresztvonal szintén kettős, messze kikanyarodik a csúcs

felé, ahol sötét árnyékok tarkítják, a vesefolt kerete jól, a körfolté alig látható, alattuk (a cu_2 ér alatt) 1 apró aranyszínű petty foglal helyet. Az árnyékvonal finom, alsó fele és a külső keresztvonal vége magas, ék alakú aranyszínű foltot zár közre, a csúcster és a külső szegélytér aranyszínű, csak a külső szögletben fedi némi barnás árnyék. Megdőntött példány egyik oldalán az aranyszínű részek erősen csillognak, a másikon vakok, ilyenkor a kanyargós és világos hullámvonal is jól látszik. A tővonal ép, fekete, a rojt szürkésbarna. Hátulsó szárnya világosbarna, a szegély felé elsötétedő (65. ábra). Fonákja sárgásszürke, az elülső szárnyé sötétebb, mint a hátulsóé, csak a külső keresztvonal látható, az is homályos. 34—37 mm.

Az Észak-, Közép- és Kelet-Európában Franciaországtól az Urálig és a Fekete-tenger mellékéig elterjedt nevezéktani törzsalak Magyarországon csaknem mindenütt előfordul, de csak foltszerűen. Egyetlen nemzedéke VI—IX. repül. A hernyó világoszöld, az 5., 6., 7., 10., 11. testszelvényeken duzzanat látható. A 4—10. szelvényeken sárgásfehér, gömbölyű bibircsek vannak, amelyek háromszögletes, világossárgával keretezett sötétzöld foltokban foglalnak helyet. Oldalvonala széles, fehér, hátrafelé több apró vonalkára oszlik, a légzőnyílások fehérek, keretük barna, hasa fehéreszöld. A 6. és 7. szelvényen, valamint a haslábakon 3—3 nagy barna bibircs van, feje világos sárgásbarna, fekete sörték díszítik. Tápnövényei a *Thalictrum aquilegifolium* és az *Aquilegia vulgaris*, amelyek alatt selymes, fehér szövédékben alakul át kékesfekete hátú világoszöld bábbá — C - b e t ű s a r a n y b a g o l y

c-aureum KNOCH

8. nem: *Plusidia* BTL.

Feje és ajaktapogatójának szerkezete az előző nemééhez hasonlít, de a csúcsíz nem olyan sűrűn pikkelyes, inkább sima. A hím csápja kissé fűrész, elülső szárnya széles és magas, csúcsa letompított, lábszárain nincsenek tövis. Torának és potrohának szerkezete megegyezik az előző nemekével.

A 2 fajt felölélő palearktikus nemet Magyarországról még nem mutatták ki, de az európai faj előfordulása, kivált nyugati határaink mentén nem kizárt.

- — Elülső szárnyának alapszíne világos szürkésbarna, erős rózsás behintéssel, amely főként a szárny alsó felében élénk. A középteret több erős keresztvonalka tarkítja, a tőtér sötét csokoládébarna, de ez a szín nem ér el a kettős, egyenletes ívben kanyarodó belső keresztvonalig. A vesefolt és a kettős körfolt sötétbarna kerete igen éles. A külső keresztvonal szintén kettős, belül fehéres, éles, íve lapos, majdnem meredek, csak a csúcs mögött törik meg élesen és tart a felső szegélyre. A középter alsó részének élénk rózsásbarna színe áttérjed rajta és nagy, magas foltot alkot a külső szögletben; ezt a fehéres hullámvonal zárja le, amely kanyarogva áthalad a csúcsteret elfoglaló és széles talpatáival a felső szegélyre támaszkodó nagy, csokoládébarna folton. Ennek környéke és a külső szegélytér a szárny legvilágosabb része, a meleg, világos szürkésbarna alapszín itt a legtisztább. A tővonal éles, ép, a rojt barnásszürke. Hátulsó szárnya tompa sárgásbarna, a szegély felé sötétebb. Az elülső szárny fonákja sötét szürkésárga, a hátulsóé világosabb sárga, szinte rajzolatmentes. 28—32 mm.

A Közép-Európától Közép-Ázsiáig elterjedt fajt Magyarországon még nem gyűjtötték, előfordulása legfeljebb az ország nyugati és északi részén várható. Egyetlen nemzedéke VI. repül. A hernyó zöld, a 4–11. testszelvényeken duzzanatok láthatók, a torszelvényeken 3 fehér hát- és oldalvonal van, amelyek a potrohszelvényeken ferde keresztvonalakká alakultak át. Légzőnyílásai fehérek, keretük fekete, feje zöld. Tápnövényei *Thalictrum*- és *Aquilegia*-félék, de a *Cheiranthus cheiri* is. Fehér szövődékben alakul át barna hátú zöld bábbá

[*cheiranthi* TAUSCH]

9. nem: *Euchalcia* HBN.

Fejszőrözete rendes, de homlokán 2 kisebb-nagyobb csomóban rendeződik, e tekintetben, valamint ajaktapogatójának alkatában is az *Autographa* HBN. nemre emlékeztet (vö. 57. ábra: F). A hím csápja fonalas vagy gyengén fűrészes. Elülső szárnya zömök, magas, vagy kissé megnyúlt, csúcsa hegyes, hátulsó szárnyának külső szegélye kissé hullámos; szárnyainak erezte egyezik a csoportra tipikus szerkezettel. Lábszárain nincsenek tövisek, gallérjának, torának és potrohának szőrözete olyan, mint a többi nemből. Az imágók olajszürkék vagy olajzöldek, az elülső szárnyon széles vagy keskeny hajlott sávok és csíkok láthatók. A szárnyak fényesek; de nincsenek fémesen csillogó (arany- vagy ezüstszerű) pikkelyei vagy rajzolati elemei. A tőtér élesen lemetezett, világos.

A hernyók kékeszöldek, zöldek, bibircseik feketék, keretük fehér; *Aconitum*-, *Pulmonaria*-, *Cynoglossum*-féléken élnek és az összehúzott vagy összenőtt levelek fonákján szövődékben bábozódnak.

Az imágók éjszaka repülnek, sem a mesterséges fény, sem a csalétek nem vonzza őket, ezért — bár Magyarországnak valószínűleg sok pontján előfordulnak — csak kevés lelőhelyi adatuk ismert, s azok többsége is az onnan származó tenyésztett példányokon alapul.

A nem majdnem kizárólag a palearktikumban fordul elő; 1 faja Észak-Amerikában él, Magyarországról 3 faja ismeretes.

Gazdasági kártételük nincsen.

- 1 (4) Elülső szárnyukon a körfoltnak a sejt alá nyúló része rendszerint alig látható, homályos, a külső szegélytér színezete egyenletes, az $m_2 - cu_1$ érközben nincsen sötét, négyszögletes folt (58. ábra: B).
- 2 (3) Nagyobb faj, fesztávolsága 35–42 mm. Elülső szárnyának alapszíne fényes oliv-szürkészöld. A tőtér széles, világos árnyalatú, ferdén lemetezett, a külső keresztvonal belső része rózsaszínű, a külső fehéres, belülről zöldesszürke, a középtér felől feketés csík határolja. A tőtér tövi részén szürkésbarna felhő ül, külső része a sejt közepéig hatol és szinte a felső szegély közepén végződik. A körfolt csak sejthető, a sejt alá nyúló része a leghatározottabb, de itt is homályos, a vesefolt alig látható, mögötte a sejt elsőtétült. Ez a tér az árnyékvonal felső részét képviseli, az alsó viszont széles és sötét olajzöld csikként húzódik végig a középtéren. A külső keresztvonal belső határa feketészöld, benne zöld vonal húzódik, kívülről sötétebb, ám egyre világosodó rózsapiros szalag követi (amely a felső szegélyen is széles) egészen a fehéres hullámvonalig. A külső szegélytér ismét fényes rózsaszínű: e vonalak, csíkok és szalagok finoman ívelnek és párhuzamosak. A szárny

külső felében az erek rendszerint fehéresek, a tővonal fehér, a rojt szürke. Hátsó szárnya zöldfényű sötétbarna, a szegély felé elsötétedik, torszörözete ugyanilyen színű (58. ábra: B). Fonákja sárgászöld, az elülső szárnyán a tő- és a középtér, valamint a széles külső kereszt-sáv sötétebb árnyalatú, a hátulsóan az alapszín világosabb sárga, a tőtér és a külső keresztvonal sötét, e rajzolati elemek azonban mind igen homályosak. Az elülső szárny színezete igen változatos, vannak rózsaszínnel egészen fedett és sötét, zöldes vagy barnás árnyalatú példányok is.

A Palearktikum nyugati felében elterjedt faj 2 nagy területen lép fel: az egyik Nyugat- és Közép-Európán át a Fekete-tenger mellékét és a Káspi-tó környékét öleli fel, a másik Finnországtól az Urál hegységen át Mongóliáig terjed; köztük Németországból, Lengyelországból és a Szarmata alföldről nem ismeretes. Magyarországon valószínűleg minden hüvösebb bükkösünkben előfordul, ahol sisakvirágos állományok vannak, de eddig csak a Budai-hegyvidékről és a Dunazúg-hegységből ismerjük. (Jellemző példája a csak kineveléssel gyűjthető, rejtett életmódot folytató imágójú fajnak!) Egyetlen nemzedéke V., VI. repül. A hernyó kékeszöld, hátvonalai sötét feketészöldek, oldalonvonalai feketések, a légzőnyílások széles sárga csíkban foglalnak helyet, hasa szürkészöld, feje fekete, szögletes, zöld rajzolattal. Tápnövénye az *Aconitum lycoctonum*; a hernyók az összehúzott levél fonákján találhatók, ugyanitt van finom fehér szövédékekben elhelyezkedő sötétzöld bábja is (= *ultristis* F.)

variabilis PILLER & MITTERP.

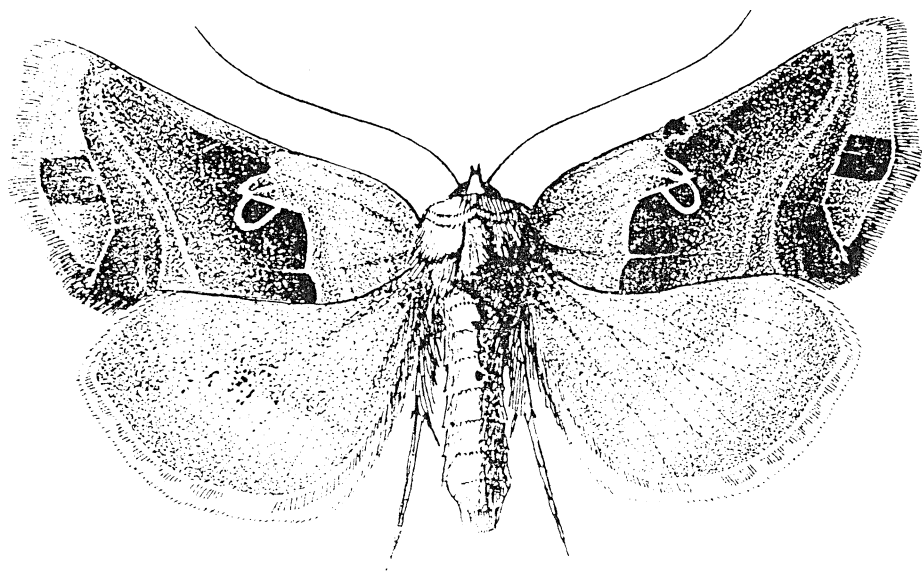
- 3 (2) Kisebb faj, fesztávolsága 26–30 mm. Elülső szárnyának alapszíne olajzöld, a tőtér sokkal mélyebben nyúlik a sejtbe és ott hegyesebb szöget zár be, feketés határa sem egyenes vagy homorú, hanem domború. A csíkok, vonalak és szalagok kevésbé párhuzamosak, a csúcs mögött szinte egy pontba futnak össze, több a barna behintésük, s így a külső szegélytér is barna, a tővonal fehér, legsötétebb az olajos zöldesbarna középtér. Hátsó szárnya zöldes sötétbarna, a szegélyek felé elsötétedő. Fonákja egyezik az előző fajéval.

A nevezéktani törzsalak elterjedési területe Közép- és Kelet-Európán át keskeny csíkban egészen az Amúr vidékéig húzódik, Magyarországon az imágó rejtett életmódja miatt csak kevés lelőhelye ismert (Sopron, Kaposvár, Börzsöny, Dunazúg-hegység, Budai-hegyvidék, Szécsény, Bükk hegység, Mátra, Zempléni-hegyek). Egyetlen nemzedéke V., VI. repül. A hernyó zöld, sűrű fekete behintés tarkítja. A pontok között fehér foltocskák láthatók, hasa fehéreszöld, lábai zöldek, feje zöld, felül fekete. Tápnövénye hazánkban a *Pulmonaria mollis* (és a *Cynoglossum officinale*): a levelek között levő szövédékekben alakul át csontsárga, zöld vagy feketésbarna bábbá

modesta HBN.

- 4 (1) Elülső szárnyán a körfoltnak a sejt alá nyúló része igen éles, fehér keretű, a külső szegélytér az m_2-cu_1 érközből a középtér színével megegyező nagy, szögletes folt van. Alapszíne világos olajszürke vagy olajzöld, a belső keresztvonal kettős, rózsaszínű vagy fehéres, a tőtér és annak mélyen a sejtbe kanyarodó része okkeres rózsaszínű, az *an* érre a belső keresztvonalból kiinduló ezüstfehéres vonal szökell ki. A középtér széles, a tő felé egyre sötétedő csokoládébarna, a külső keresztvonal a csúcs felé nyúlik, ívelt, a finom fehéres hullámvonal hasonló, a közéjük zárt tér sötét olajbarnás. A külső szögletben fényes és rozsdabarnás, a külső szegélytér világos olaj-rózsaszínű, a tővonal

fehér és a külső szöglet fölött a hullámvonalba kanyarodik, itt a rojt is sötét. A vesefolt homályos, egymás felé fordított 2 gúlára emlékeztet, a rajzolat legszembeszökőbb eleme a csokoládébarnával kitöltött és fehér keretű alsó körfolt. Hátsó szárnya világos oliv-okkersárgás, a külső keresztvonal homályos folytatása és a szegélytér azonban sötétebb (66. ábra). Elülső szárnyának fonákja sárgás vagy okkeres-szürke, a hátulsóé sárgás, mindkettő szinte rajzolatlan.

66. ábra. *Eualcalia consona* F. 5 (Eredeti)

A Közép-Európától Belső-Ázsián át az Amúr vidékéig elterjedt fajt Magyarországon csak gyér egyedszámban fogták, vagy nevelték hernyóból a második nemzedéket. Ismert lelőhelyei főleg a Dunántúlon és az északi Középhegységben vannak. Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó kékeszöld, hát- és oldalsóvonalai alig láthatók, a légzőnyílások kerete fekete. Feje kékeszöld, 2 fekete csíkkal, lábai világos barnásárgák. Tápnövényei *Lycopsis*- és *Pulmonaria*-félék; sűrű fehér szövődékben alakul át feketésbarna hátú zöld bábba.

consona F.

10. nem: *Chrysaspidia* HBN.

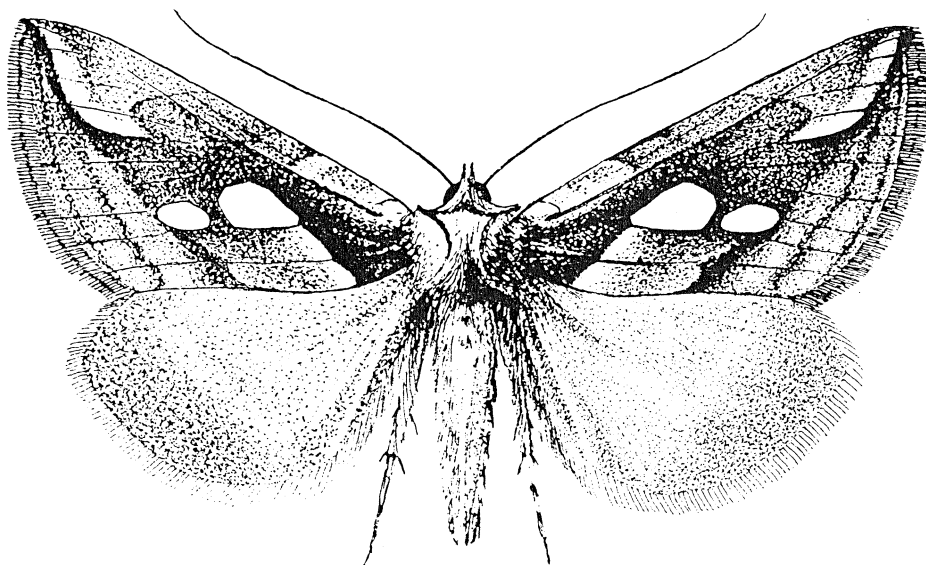
Fejszőrözete nem annyira határozott csomókba rendezett és ajaktapogatója is rövidebb, mint a következő nemé, a csúcisz tompa, rövid. A hím csápjja fonalas, gallérjának és tőrszőrözetének szerkezete egyezik a rokon nemekéével, az első potrohszelvényeken apró szőrpamátok láthatók. Az erezet szerkezete tipikus (vö. 68. ábra), lábszárain nincsenek tövisek. Az ide tartozó fajokra nagy, határozott körvonalú, fényes, ezüstszerű foltok jellemzők.

A hernyók zöldek, hát- és oldalonvonalai fehérek, fűféléken vagy egyéb apró növényeken élnek.

A lepkék éjszaka repülnek, a mesterséges fény iránt nem közömbösek, de a csalétek nem vonzza őket.

A nagy fajlétszámú, holarktikus elterjedésű nemet Magyarországon 2 faj képviseli. Gazdasági jelentőségük nincsen.

- 1 (2) Elülső szárnyának alapszíne mély aranybarna, a legsötétebb a keresztvonalak mentén, a tőtéren és a középtér középső részén, de fémes arany színű a tőnél a felső szegélyen, a középtér alsó részén, a csúcs

67. ábra. *Chrysaspidia festucae* L. ♂ (Eredeti)

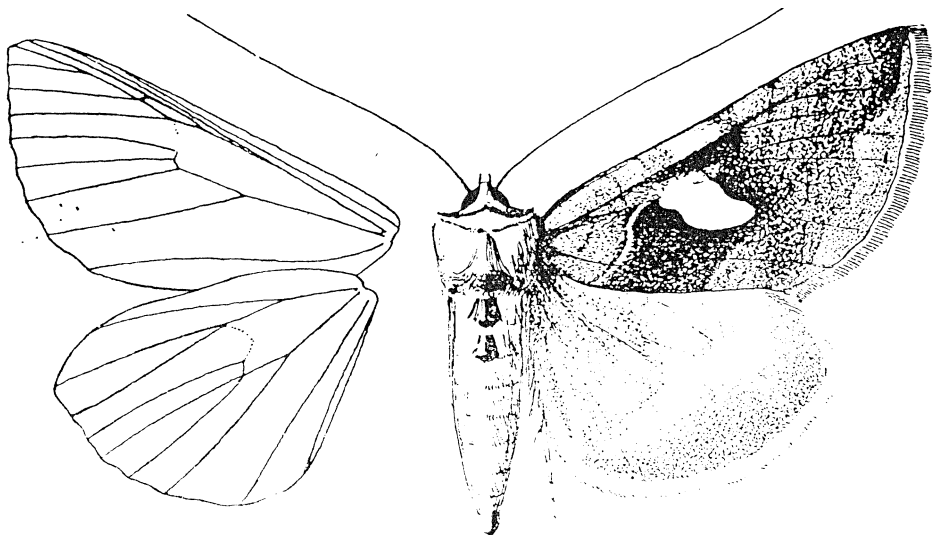
mögött és a külső szegélytérén; e helyeken azonban több-kevesebb barna behintés tarkítja. A középtéren a *cu* erek között 1 nagy, szögletes, kijjebb 1 kisebb, tojás alakú, fénylő és ezüstszerű folt, míg a csücsztér alján az $r_3 - m_1$ érközben ugyanilyen színű és ék alakú folt helyezkedik el. A belső és külső keresztvonal igen ferde, csak a sötét terek határáként észlelhetők, az árnyékvonal viszont széles sötét behintés alakjában jelenik meg a középtéren. A hullámvonal többé-kevésbé ép, ferde, kettéosztja az arany színű külső szegélyteret. A kör- és a vesefolt nem látható, a tővonal feketésbarna, homályos, a rojt ugyanilyen színű. Hátsó szárnya bronzbarna, a szegély felé elsötétedik, a rojt rózsaszínű (67. ábra). Fonákja világos okkerszürkés, a tőtér, a sejt és a középtér nagy része sötétszürke. A hátsó szárnyon csak az ívelt külső keresztvonal és a holdfolt sötétszürke. 30–34 mm.

Az Európától Belső-Ázsiáig elterjedt nevezéktani törzsalak Magyarországon is mindenütt előfordul. Két nemzedéke V–VII. és VII–IX. repül. A hernyó zöld, hátvonalát fehér vonalak szegélyezik, számos oldalvonala sárgásfehér vagy fehér,

lábai fölött sötétzölddel szegélyezett fehér sáv húzódik, feje zöldsbarna. Fűféléken, főleg *Carex*-, *Festuca*-, *Typha*-, valamint *Glyceria*- és *Sparganium*-féléken él, s az összehúzott levelek fonákján alakul át laza, szürkésfehér szövedékben barna hátú, de sárgászöld vagy csontszínű bábbá — K o c k á s e z ü s t b a g o l y

festucae L.

- 2 (1) Elülső szárnyán csak a széles gammafolt ezüstszerű, alapszíne sötét ibolyásbarna, sűrű, finom, apró keresztvonalkázással. A belső keresztvonal többnyire nem látható, máskor fehéres, finoman ívelt és ferde, a középtérre sötét rozsdabarna felhő borul, ez a szárny legsötétebb

68. ábra. *Chrysaspidia bractea* SCHIFF. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

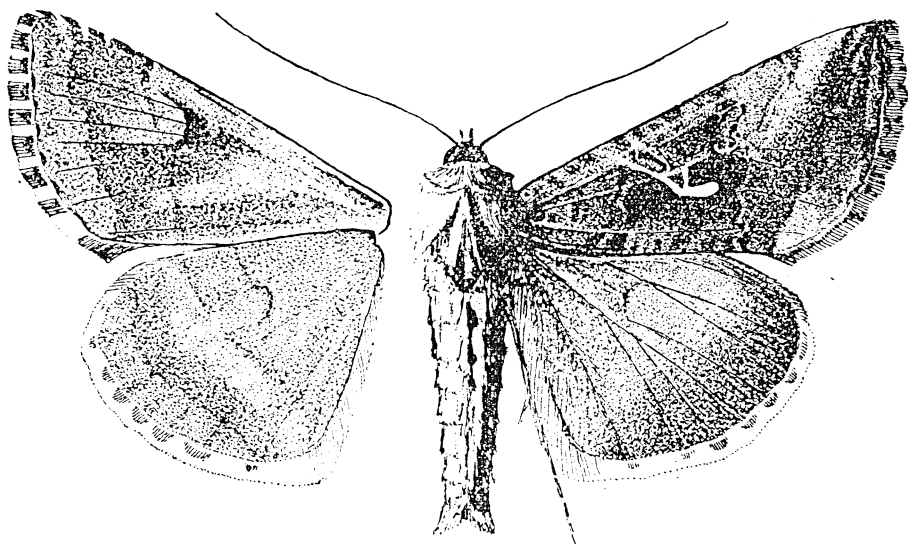
része. A külső keresztvonal alig észlelhető: finom keresztvonalkák hálózataira bomlott. A hullámvonal a világosabb árnyalatú külső szegélytér belső határaként fogható fel, zezugos, a csúcs alatt azonban l éles sötét foltot határol. A gammafolt nagy, széles, lábfej alakú, fénylő ezüstszerű, a tövonal ép, a rojt sárgásbarna. Hátsó szárnya tompa bronzsárga, csak a szegély felé sötétebb némileg, barnásabb. Potroha sárgásbarna, a pamacsok sötét gesztenyebarnák, a tor világos szürkésbarna (68. ábra). Az elülső szárny fonákja sötétszürkével behintett barnássárga, a hátsóé világos sárgásszürke, a keresztvonalak igen homályosak, keskenyek. 36—42 mm.

Az Észak- és Közép-Európától egyre keskenyedő sávban Belső-Ázsiáig húzódó területről kimutatott fajt Magyarországon Budapesten, Kunfehértón és a Bükk hegységben gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó megtevéstésig hasonlít az *Autographa jota* L. hernyójához, fűzöld, hátvonala és a légzőnyílások csíkja fehér, feje világoszöld, barna mintázattal. Különféle apró növényeken él (*Hieracium*, *Leontodon*, *Plantago*, *Tussilago*, *Eupatorium*, *Urtica* stb.) — F o l t o s a r a n y b a g o l y

bractea SCHIFF.

11. nem: *Autographa* HBN.

Fejszőrözete az arcon és a homlokon 2 nagy búbot alkot, amelyek kissé ferdén előremerednek. Ajaktapogatója csak a fejtetőig ér, a 2. íz vaskos, pikkelyek és serték fedik, csúcsíze kicsi, hegyes (57. ábra: F). A hím csápja fonalas, gallérja magas, a torpamacsok nagyok, a potrohszelvényeken is fellépnek, lábszárain nincsenek tövisek. Elülső szárnya megnyúlt, külső szegélye magas, csúcsa hegyes, hátulsó szárnyának szegélye lapult, az erezet rendes (vö. 68. ábra). A fajok mintázata sötét, márványos, jellemző rájuk a kicsi és arany- vagy ezüstsínű gammafolt.

69. ábra. *Autographa gamma* L. ♂ (Eredeti)

A hernyók zöldek, pettyesek vagy csíkosak, polifágok, apró növényeken élnek.

Az imágók éjszaka repülnek, az *A. gamma* L. nappal is; virágokat látogatnak, amelyek nektárját lebegve is szívják. A mesterséges fény is vonzza őket. Röptük gyors, zezugos, surranó.

A nagy fajszerű, főként holarktikus elterjedésű nemet Magyarországon 3 faj képviseli.

Az *A. gamma* L. a kártevő bagolylepkék közé tartozik. Polifág, zöldsféléket épp úgy károsít, mint dísznövényeket vagy facsemetéket. Áttelelése nálunk legfeljebb kivételes, a délről északra tartó állandó migrációs hullámok biztosítják az utánpótlást, s a tavasszal bevándorló példányok nyomán több hazai nemzedék is fejlődik. Különféle vegyszeres porozással védekeznek ellene. Tömeges fellépése és kártétele legfeljebb a hazánktól délre fekvő országok adataiból lenne jelezhető (nemzetközi előrejelző szolgálat szükségessége!)

- 1 (2) Elülső szárnyán a gammafolt teljes, megnyúlt, nem szakadt 2 részre. Alapszíne különböző árnyalatú ibolyásszürke, a keresztvonalak fényesek, olykor ezüstfehéres, igen zezugosak, csak a belső ívben meghajlott. A gammafolt ezüstös, csak ritkán aranyló színű, körülötte a középtér feketésszürke. A külső keresztvonal zezugos, még inkább

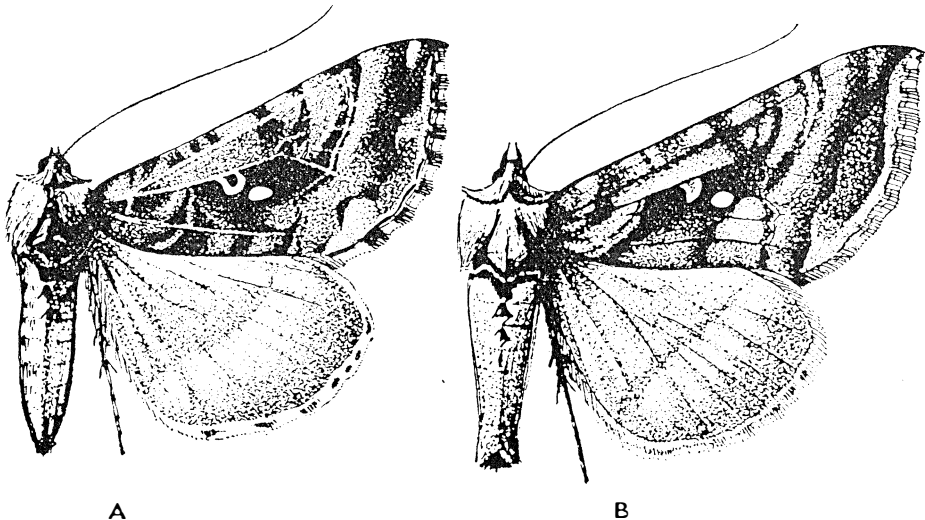

a hullámvonal, kettőjük között szabálytalan, sötét és ferde árnyék húzódik a csücsztől a külső szöglet mögé. A kör- és a vesefolt ferde, keretük feketés, a rojt tarka, színe megegyezik az alapszínnel. Hátsó szárnyának belső fele bronzos szürkésbarna, külső része barnásfekete, az erek feketések (69. ábra). Fonákja sárgásszürke, a rajzolat igen elmosódott, a felszínnek elnagyolt és homályos tükörképe. Gyakoriak a sárgás vagy barnás behintésű, illetve alapszínű példányok is; esetleg az alapszín világos fehéresszürke vagy sötét szürkésfekete. 34–42 mm.

A holarktikus régióban elterjedt faj egyes években Magyarországon is mindenütt közönséges. Az imágók bevándorlása IV., V. indul meg és nyár derekáig tart. Az első itt fejlődött nemzedék VI. második felétől repül, majd nyár végén és IX., X. folyamán ismét magas az egyedszám. A hernyó zöld, finom fehéres vagy sárgás, helyenként megkettőzött vonalak díszítik. Légzőnyílásai fehérek, keretük fekete, fölöttük egyenes, sárga csík húzódik, feje zöldesbarna, oldala fekete. Polifág; vékony, fehéres szövődékben alakul át fekete bábbá — G a m m a l e p k e

gamma L.

- 2 (1) Elülső szárnyukon a gammafolt 2 foltocskára szakadt; ezek ezüst- vagy arany színűek.
- 3 (4) Elülső szárnyának alapszíne sötét ibolyásbarna, a legsötétebb a közep-térben és a hullámvonal mögött, egyébként szürkésbarna. A keresztvonalak világossárgák, finoman íveltek, jól láthatók, keskeny, sötét árnyékok kísérik őket. A kettétört gammafolt inkább ezüstös, mint arany színű, körülötte rozsdabarna felhő van, amely a belső szegély és a külső szöglet felé narancssá válik. A hullámvonal igen zezugos, a vesefolt elmosódott, a fővonal szaggatott, a rojt tarka, erősen hullámos. Hátsó szárnya bronzbarna, a szegély felé sötétbarna (70. ábra: A). Fonákja sárgásszürke, a keresztvonalak fogazottak, sötétek és homályosak, a holdfoltok jól láthatók. 30–35 mm.

70. ábra. A: *Autographa v-aureum* HBN. ♀ és B: *A. jota* L. ♂ (Eredeti)

A palearktikus fajnak a magas északi és a legdélibb országok kivételével Európában elterjedt nevezéktani törzsalakja Magyarországon a nyugati határszélről, a Börzsöny hegységből, Szécsényből, a Bakonyból és a Bükkből ismeretes. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó zöld, hátvonala sötét, keskeny, finom fehéres-sárga szegélye van; a többi hátvonal homályos, sárga. Légzőnyílásai sötétek, fölöttük hullámos fehér csík húzódik, feje és torlábai feketék. Apró növényeken polifág (= *pulehrina* HAW.)

v-aureum HBN.

- 4 (3) Elülső szárnyának alapszíne világos, tompa rózsaszínű, olajbarnás árnyalással. Egyébként nagyon hasonlít az előző fajhoz, de a gamma-folt arany színű, a hullámvonal ívelt és nem annyira zezgugos, belső árnyéka olajbarna. A belső szegélyen álló világos foltok sötét narancs-sárgák, a fővonal homályos, a rojt egyszínűbb. Hátulsó szárnya sötét bronzbarna, szegélye barnásfekete (70. ábra: B). Fonákja élénk sárgásbarna, a homályos keresztvonalak sokkal egyenesebbek és épebbek. s nem annyira zezgugosak és nyugtalanok, mint az előző fajéi. 38—40 mm.

A palearktikus fajt Magyarországon Sopron környékén, a Bakonyban, a Vértesben, Keposvárott, a Eörszöryken, a Bükkben és a Zempléni-hegységben gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó élénkzöld, fehér pontok tarkítják, hátvonala sötét, szegélye fehér, egyeb hát- és oldalonvonalai fehéresek. Légzőnyílásai sárgák, bibircsei fehérek, feje zöld. Polifág, laza szövetségben alakul át fekete bábbá — i - b e t ű s a r a n y b a g o l y

jota L.

12. nem: *Abrostola* O.

Fejszőrözete és csápja hasonlít a rokon *Autographa* HBN. nemééhez (vö. 57. ábra: F), de homlokán a szőrözet egyszerűbb búbot alkot. A hím csápja fonalas. Elülső szárnya megnyúlt, de széles, hátulsó szárnyának szegélye kissé belapult, erezete megegyezik az alcsaládra jellemző szerkezettel (vö. 68. ábra). A tor és a potroh szőrözete is az előző nemkééhez hasonlít. Az ide tartozó fajok foltjai fekete keretűek, többé-kevésbé élesen rajzoltak, a fekete keresztvonalak pikkelyeivel együtt a pikkelyek felmerednek a szárny síkjából.*

A hernyóknak mind az 5 pár haslábuk megvan (az előző nemekben a 2 első pár elkorcsosult vagy hiányzik!), főként csalánféléken élnek, nem annyira társasan, mint inkább helyileg tömörülve; a kifejlődött hernyók áttelelnek.

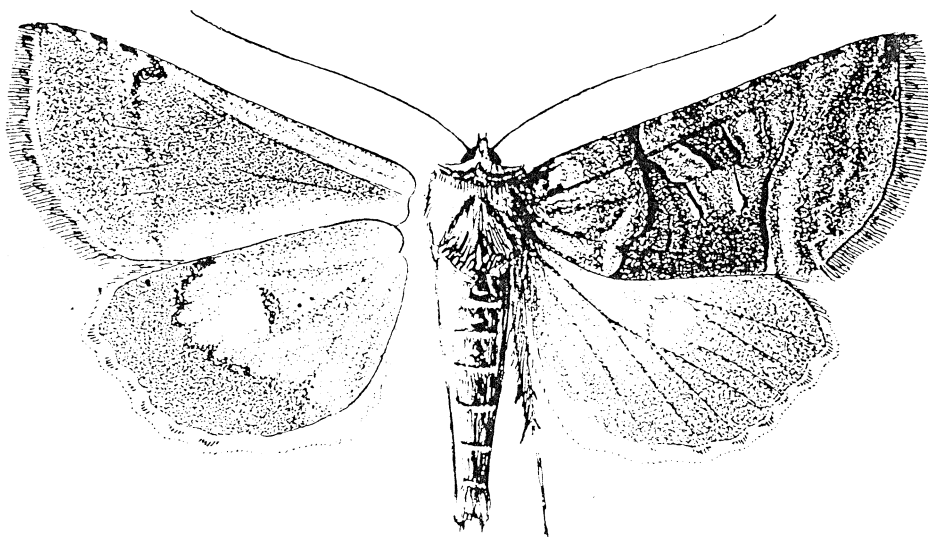
Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket, néha csalétken is megjelennek. Napközben növények alatt rejtőzködnek.

A holarktikus nemből Magyarországon 3 faj fordul elő.

- 1 (2) Elülső szárnyának alapszíne hamvas ólomszürke, a megkettőzött körfolt és a vesefolt téglalap alakú, felül és alul nyitottak, fekete keretük igen széles és éles, pikkelyeik különösen a *cu* erek között felmerednek a szárny síkjából,* mögöttük a pikkelyek töve fehér. A tóter

* Ha a preparálás során a feszítőszalag itt halad át a szárnyon, akkor a pikkelyek lelapulnak!

szürke és nem rózsás, a fekete belső keresztvonal teljes ívet ír le vagy felül kiegyenesedik, a fekete külső keresztvonal íve igen lapos, majdnem egyenes és meredek, előtte világos csík húzódik. A hullámvonal homályos, fogazott, nyílfojtjai — ha vannak is — kicsik, a tővonal ép, fekete, a rojt sötét. Hátsó szárnya szürkésfekete, a tőtéren világosabb, a rojt fehéres és hullámos. Fonákja szürkésfekete, a felső szegély külső fele tarka, csak a külső keresztvonal egyenes és fekete

71. ábra. *Abrostola triplasia* L. ♂ (Eredeti)

árnyéka látható. A hátsó szárny fonákja belül sárgás vagy világos barnásszürke, a külső keresztvonal csipkés, éles, fekete, a széles szegélytér szürkésfekete, a holdfolt jól látható (71. ábra). Olykor akadnak zöldes árnyalatú példányok is. 27—32 mm.

A palearktikus faj Magyarországon is mindenütt előfordul, főként a Középhegységben, valamint nedves területeken. Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó zöld vagy vörhenyes, 4., 5., 11. szelvényén duzzanat látható, hátvonala fehér, ez minden szelvényen kiszélesedik s az alapszín 1—1 foltja osztja ketté. Oldalain ferde és sötétzöld vonalkák láthatók, amelyek a 11. szelvényen ék alakban összefutnak és 1—1 nagy barna bibiresben végződnek. A többi bibircs fehér, a légzőnyílások fehérek, keretük fekete, fehér csíkban helyezkednek el, hasoldala és haslábai zöldek, torlábai és feje barna, homlokán háromszögletes sárga folt van. Tápnövényei csalánfélék, 1—1 csalánosban olykor tömegesen, sőt a *trigemina* WERNB. társaságában él; laza szövődékben alakul át barna bábbá (= *tripartita* HUFN., *triplasia* HBN.)

triplasia L.

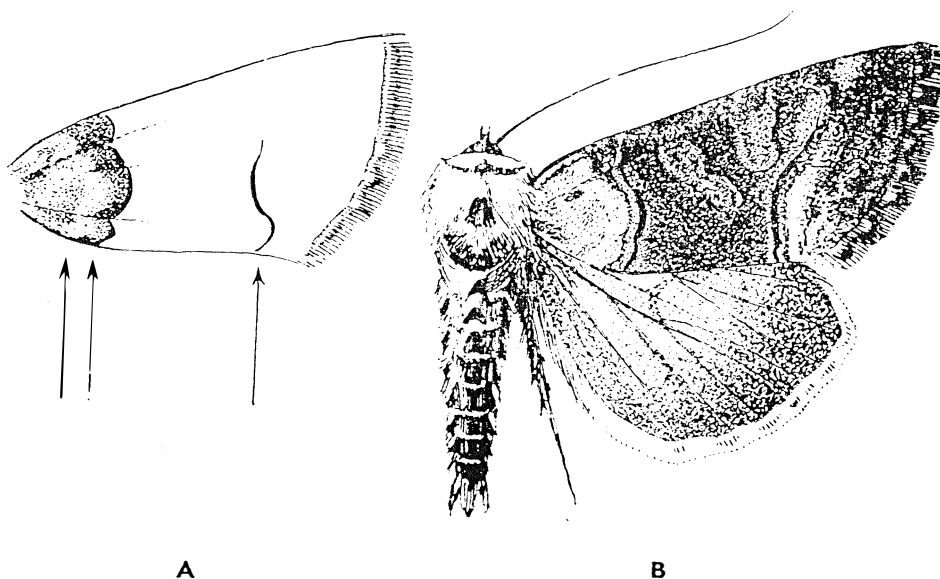
- 2 (1) Elülső szárnyuk alapszíne feketés- vagy barnásszürke, a tőtér világos krémszínű vagy pirosfehér, a vese- és a kettős körfolt lekerekített, nem szögletes, keretük többnyire zárt.

- 3 (4) Elülső szárnyán a fekete belső keresztvonal szinte egyenletes ívben görbül, belülről finom és keskeny barna vonal követi, a külső keresztvonal íve egyenletes, a belső szegélyen csak kevéssé megtört. Az alapszín feketésszürke, a tőtér világos krémszínű, éppúgy a szegélytér alsó része. A hullámvonal nyíl- és ékfoltocskái jól láthatók, az erek a külső szegélytérben feketék. A foltok kerete éles, fekete, lekerckített, a rojt sötét, a választóvonal hullámos. Hátsó szárnya sötét barnás-fekete, a tőben sárgás, az erek feketék (72. ábra: B). Fonákja feketésszürke, az elülső szárnyé teljesen rajzolatlan, a hátsó az előző fajééra emlékeztet, de a fekete keresztvonal egyenes, alig csipkés, a feketés szegélytér szélesebb, közelebb nyomul a holdfolthoz. 27—30 mm.

A palearktikus faj Magyarországon a Dunántúlon, az északi Középhegységben és az Alföld déli peremén gyakori, főleg száraz, napsütötte helyeken. Két nemzedéke egymásba olvad, V.-től egyre gyéresebb egyedszámban VIII-ig repül. A hernyó kékes-féher, finom fekete pettyek tarkítják, a 4. szelvényen nagyobb bibircsek vannak, udvaruk sárga. Oldalvonala széles, sárga, fölötté minden szelvényen 1—1, alatta 2—2 fekete petty van. A légzőnyílások fehérek, feje sárgászöld, fekete pontok díszítik, torlábai feketék, haslábai fehéresek. Tápnövénye a *Cynanchum vincetoxicum*; bábja vörösesbarna

asclepiadis SCHIFF.

- 4 (3) Elülső szárnyán a fekete belső keresztvonal több, egymáshoz zárkozó ívet ír le, belülről széles barna csík kíséri, a külső keresztvonal a külső szöglet mögött mély (a tő felé homorú) hullámot vet (72. ábra: A). A hullámvonal nyíl- és ékfoltocskái alig láthatók, az erek sem feketék és a foltok fekete kerete is halvány, olykor alig látszik. Alapszíne barna árnyalatú feketésszürke, a tőtér kevésbé tiszta pirosas árnyalatú, egyebekben megegyezik az előző fajjal. 31—35 mm.

72. ábra. A: *Abrostola trigemina* WERNB. elülső szárnyának tőttere és külső keresztvonalának alsó fele (részletrajz) — B: *A. asclepiadis* SCHIFF. ♂ (Eredeti)

A palearktikus faj Magyarországon mindenütt gyakori. Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó 4., 5. és 11. testszelvénye erősen megduzzadt, zöld vagy hússzínű, torán fehér vonal fut le, amelyet a 4. és 5. szelvényen nagy, sötét folt oszt ketté, a további szelvényeken pedig kettéválík. Az oldalvonalat még apró és ferde vonalkák díszítik, a bibircsek fehérek, a légzőnyílások csikját vörös pontok tarkítják, az 1. hasi légzőnyílás mögött nagy, sárgásfehér folt van. Haslábai barnás-szürkék, sárga pettyek ékesítik, feje barna, sárga foltokkal, homlokán háromszögletes sárga folt látható, nyakpajzsa barna, közepén sárga csík osztja ketté. Tápnövényei csalánfélék, amelyen gyakran tömegesen található; fehér szövődékben alakul át világosbarna bábbá

trigemina WERNB.

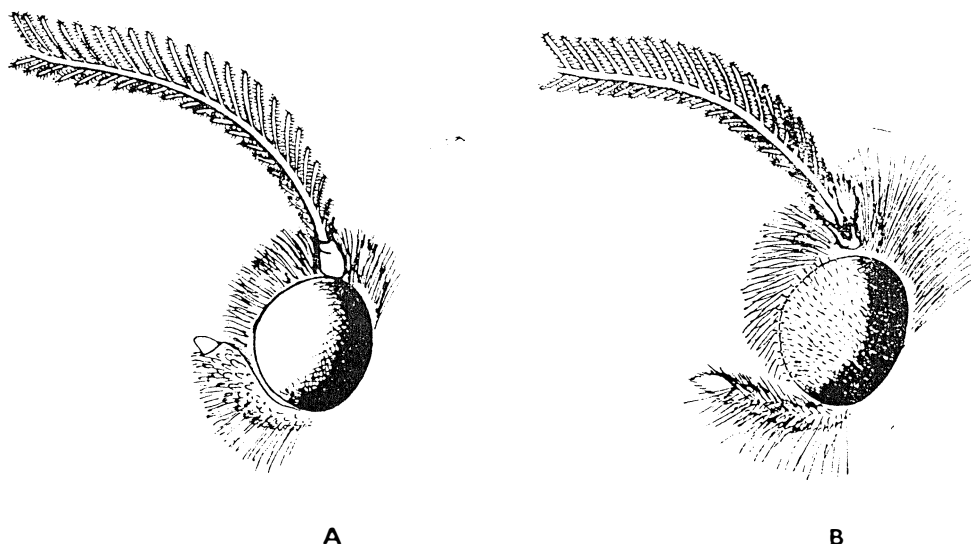
7. alcsalád: *Oxytrypiinae*

Fejük kicsi, szemük csupasz, ajaktapogatójuk apró, pikkelyek és sörték borítják. Mindkét ivar csápjá kétoldalúan tollas, toruk és potrohuk vaskos, erőteljes, szőrözetük rendes. Elülső szárnyuk megnyúlt, az erezetben areola van, hátulsó szárnyuk kerek, az erezet tipikusan quadrifid; elülső lábszáruk nem, de a középső és a hátulsó tövises. A bagolylepké-rajzolat teljes, a mintázat díszes és bonyolult.

A hernyó föld alatti rhizomákban endofág életmódot folytat.

Az imágók nappal repülnek.

Az alcsaládba egyetlen nem és faj tartozik, amely a palearktikum középső részén él. Gazdaságilag közömbös.

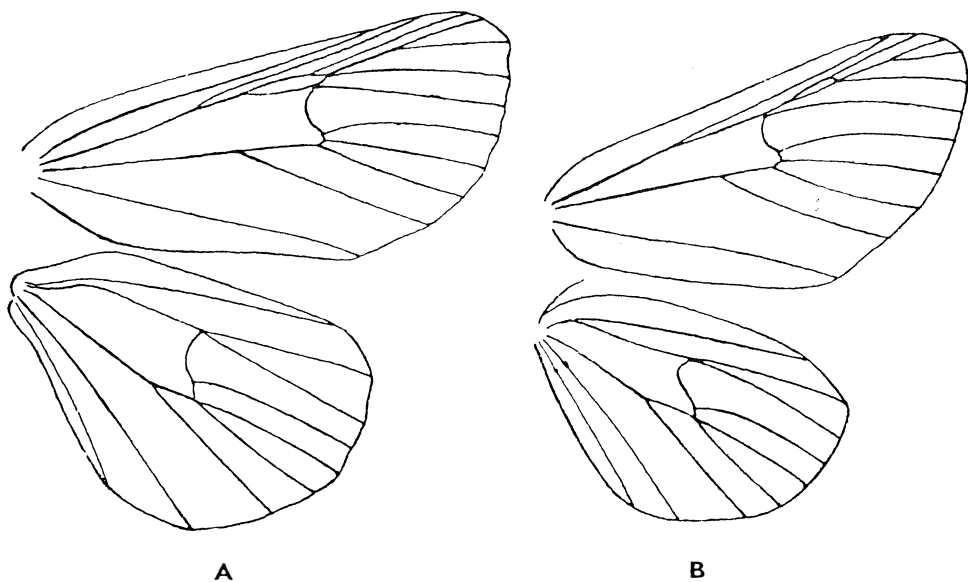
73. ábra. A: *Oxytrypia* és B: *Colocasia* feje (Eredeti)

1. nem: *Oxytrypia* STGR.

Fejszőrözete fölfelé áll, feje igen kicsi, a torhoz szorított, szeme viszonylag nagy és csupasz. Ajaktapogatója kicsi, fölfelé görbülő, viszonylag vaskos, pikkelyek fedik, amelyek közül hosszú sörték merednek előre és lefelé, csúcsíze apró, tompa. Mindkét ivar csápjá kétoldalúan tollas, a tollágak pillásak (73. ábra: A). Gallérja magas, válltakarói szélesek, rövidek, szőrökből állnak. Torszőrözete tipikus, csak az utótoron van középen kisebb pamacs, potroha erőteljes, vaskos, széles, különösen a nőstényé, amelynek igen hosszú, robusztus, mindig kiálló és erősen szklerotizált tojócsőve van. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa lekerekített, külső szegélye igen ferde, erezetében az r_5 ér az areola felső csúcsából ered a közepes hosszúságú nyélen ülő r_{3+4} párral, az r_2 az areola felső harmadából indul ki. Hátsó szárnya kerek, az erezet rendes, belső szegélytere keskeny (74. ábra: A). Hátsó és középső lábszára tövises.

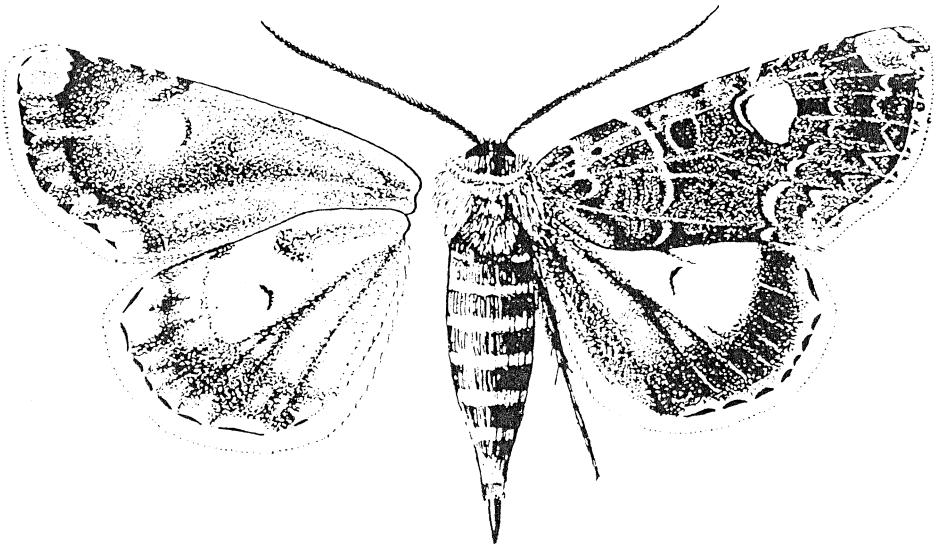
A nembe egyetlen faj tartozik, amely Belső-Ázsián kívül csak Magyarországon fordul elő.

- — Elülső szárnyának alapszíne meleg olajbarna, helyenként ibolyás vagy ólomszürke behintéssel. A belső keresztvonal finom ívekből áll, fehéres vagy világos hússzínű, kívülről feketés behintés szegélyezi. A tőtér tövéből még 1 apró keresztvonal indul ki a felső szegélyről, de az an ér fölött véget ér. A körfolt ibolyásfekete, kerete finom, fehéres, a vesefolt fehér, igen nagy, belülről 2 bíborfekete vonal határolja. Az árnyékvonal elmosódott vagy jól látható, a külső keresztvonal fehér, széles ívben kanyarodik, apró holdfoltokból áll, amelyeket belülről apró fekete nyílfoltok vagy fekete behintés kísér. A hullámvonal párhuzamos vele, ék alakú fehér foltokból áll, ezek tetején belül

74. ábra. A: *Oxytrypia* és B: *Colocasia* szárnyerezete (Eredeti)

nagy, fekete nyílfoltok helyezkednek el. A csücsztér fehér vagy hússzínű foltként jelentkezik, a tővonal apró fekete gúlákra vagy foltocskákra szakadt, a felső szegélyen több apró fehér ékecske látható, az erek helyenként fehérek, a rojt fehér, töve tarka. Hátulsó szárnya fehér, a holdfolt és a széles külső szegély fekete, de nem éri el a szegélyen végigfutó, szakadozott, éles tővonalat. A *cu* erek és a belső szegély

75. ábra. *Oxytrypia orbiculosa* Esp. ♀ (Eredeti).

szintén feketével behintettek, a rojt fehér. Fonákja fehér, a behintés fekete, de a rajzolat elmosódott; legélesebb része a külső keresztvonal. A vesefolt, a csücsztér és az erőteljes foltocskákra szakadozott tővonal. A rojt fehér (75. ábra). 35–44 mm.

Eddig csak a közép-ázsiai Turkesztánban és Magyarország középső részén gyűjtötték. Lelőhelyei: Budapest (Budai-hegyek és a homokos pesti síkság), Csepel-sziget, Peszérpuszta, Nyír-Ágasegyháza, Kecskemét, Izsák, Székesfehérvár. Hazánkban utoljára a harmincas évek végén gyűjtötték, egy megfigyelés szerint a Mátra déli lábánál is előfordul (a példányt azonban nem sikerült megfogni). A faj az igen meleg, napsütötte, dolomitos domboldalakon vagy homokbuckás területeken tenyésző *Iris arenaria*- és *I. pumila*-állományokban él, a főváros környékéről ezen élőhelyek eltűnésével azonban már valószínűleg kipusztult. Egyetlen nemzedéke IX. végén, X. elején repül, a verőfényes délelőtti órákban (10–12^h): az imágók fel-felszökkennek a tápnövényeik körüli száraz fűből, sebesen, nyilallásszerűen repülnek és hamarosan ismét levágódnak a talajra. A hernyók az *Iris arenaria* és *pumila* föld alatti szárában („gumóiban”) élnek, barnásszürkék és föld alatti vagy endofág életmódjuknak megfelelően az *Euxoinae* alesalád „mocsospajorjaira” hasonlítanak — N a g y f o l t ú b a g o l y

orbiculosa Esp.

8. alcsalád: **Colocasiinae**

Fejük kicsi, a torhoz szorított, szemük szőrös, fejszőrözetük bozontos és egész arcukat elfedi. Ajaktapogatójuk kicsi, előrenyújtott, hosszú sörték borítják. A hímek csápjja kétoldalúan tollas, a nőtényeké fonalas. Toruk és potrohuk bozontosan, szinte gyapjasan szőrös. Elülső szárnyuk megnyúlt, csúcsa lekerekített, az areola teljesen elvált a sejtől (!), hátulsó szárnyuk kerek, erezetük rendes.

A hernyó szőrös, főleg mogyorón és gyertyánon él.

Az alcsaládba egyetlen hazai nem és faj tartozik. Rendszertani helyzete vitás, egyes szerzők a következő alcsaládba osztják.

Gazdasági jelentősége nincsen.

1. nem: **Colocasia** HBN.

(= *Demas* STPH.)

Fejszőrözete hosszú, borzas, egész arcát elfedi, szeme nagy, apró szőrök borítják. Ajaktapogatója rövid, előreálló, vékony, rendszertelenül elálló hosszú. dús sörtézet mered ki belőle, csúcsa apró, szőrös, hegyes. A hím csápjja kétoldalúan tollas, a tollágak pillásak, a csáp tőzét tölcésrszerű pikkelyzet veszi körül (73. ábra: B); a nőtényé egyszerű, fonalas. Elülső szárnya megnyúlt, de viszonylag magas, csúcsa szélesen lekerekített, a külső szegély ferde. Ereze-tében az areola eltávolodott a sejtől, az r_2 és az r_3 ér közös nyelén ül, csúcsá-ból a közepes hosszúságú nyélen helyet foglaló r_{3+4} érpár ered. Hátulsó szárnya lekerekített, erezte rendes, vagy esetleg az $rr + m_1$ és az $m_3 + cu_1$ érpá-rok apró nyélen vannak (74. ábra: B). Tora és potroha bozontosan szőrös, a válltakarók szinte egybeolvadnak a tor szőrözetével, a lábszárak dúsan szőrözöttek, hátulsó és középső lábszára tövises.

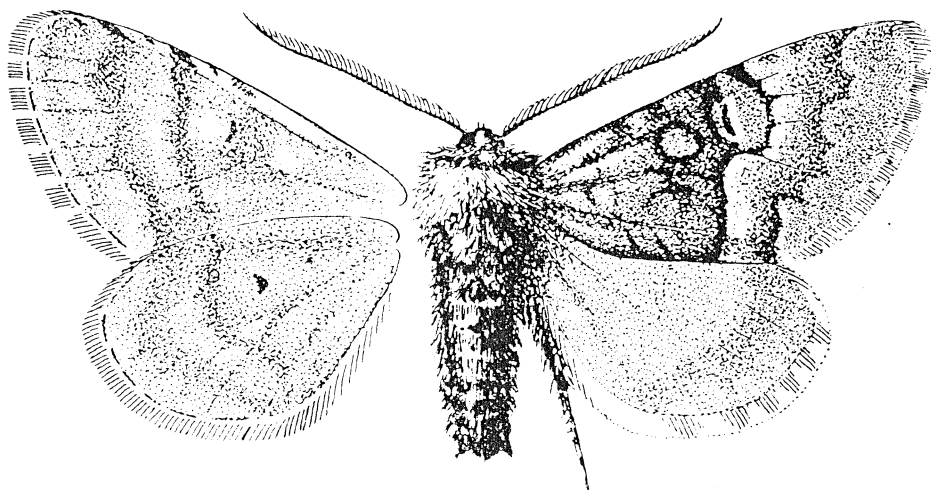
A néhány fajt felölelő holarktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne kissé fénylő gyöngyszürke, több-kevesebb barna behintéssel vagy árnyalattal (olykor akadnak egészen elsötéte-dett, barnásfekete példányok is); a rajzolat fekete és barna, terje-delme és ereje szintén igen változó. A tőtér homályos, szürke vagy barnásszürke, a belső keresztvonal feketés, de többnyire homályos, szakadozott vagy elenyészett. A körfolt a rajzolat legszembe-tűnőbb eleme, nagy, kerek, kerete erős, belsejét szürke vagy esetleg barna szín tölti ki. A külső keresztvonal alsó része meredek, alig ívelő, felső része fogazott, mély hullámként kanyarítja körül a vesefoltot, amely-nek rendszerint csak belső kerete, valamint a belsejében álló holdfolt látható, külső fele rendszerint fehér. A vesefolton halad át az árnyék-vonal is, amely alatta a külső keresztvonalba torkollik; e vonalig (tehát a szárny belső felén) az alapszínt gyakran teljesen elnyomja a meleg, barnásfekete behintés. A hullámvonal igen zezzugos és foga-zott, homályos, máskor igen éles és széles, a szegélytér szürke, fel-hős, olykor az erek vége sötét, s ilyenkor az egyébként gyöngyszürke rojt is tarka, a tővonal nem látható. Hátulsó szárnya világos barnás-szürke, csak a szegélytér kissé sötétebb szürke. Fonákja szinte rajzolat-

mentes, világos sárgásszürke, csak a homályos külső keresztvonal, a hullámvonal és a holdfoltok láthatók. A legélesebbek a felső szegély feketés ékecskéi, a tővonal szaggatott, a rojt szürke vagy tarka. A tor és a potroh szürkésfekete (76. ábra). 34—36 mm.

Az Európában és Kisázsiaiban elterjedt faj Magyarországon is mindenütt található, főként erdős, bokros helyeken. Két nemzedéke egyre gyérülő egyedszámban csaknem folyamatosan repül (IV—VIII.). A hernyó világos pirosasbarna vagy

76. ábra. *Colocasia coryli* L. ♂ (Eredeti)

okkeres hússzínű, a 3. testszelvénytől kezdődően széles, sötétbarna vagy fekete hátvonala van. Az 1. szelvényen feketével keretezett szürke folt látható, a 4. és 5. szelvényen 1—1 rövid, vörös szörpamacs, az 1. szelvény két oldalán 1—1 előreálló, a 11.-én pedig 1—1 fölfelé mutató fekete szörpamacs díszlik; feje vörösszürke. Lombosfákon polifág, de főként meggyorón és gyertyánon fordul elő. Laza, vékony és szürke kokonban alakul át vörössesbarna vagy feketés bábbá — M o g y o r ó b a g o l y

coryli L.

9. alcsalád: *Pantheinae*

Fejük viszonylag kicsi, a torhoz szorított, szőrözete tipikus. Kis ajaktapogatójuk előremeredő, hosszú sörtek borítják, szemük szőrös. A hímek csápja kétoldalúan tollas, a nőstényeké fonalas. Toruk dúsán szőrözött, gyapjas, lábszáraik bozontosan szőrösek, hátulsó és középső lábszáruk tövises. Elülső szárnyuk megnyúlt külső szegélye igen ferde, areola van, a keresztér mélyen beszögellik. Hátulsó szárnyuk kissé megnyúlt, külső szegélye lapos vagy kissé hullámos, erezetében az $rr + m_1$ nyélen van, a keresztér beszögellik. az erezet jellegzetesen quadrifid. Az ide tartozó fajokra a bonyolult, de éles rajzolat és a hatamas vesefolt jellemző.

A hernyók szőrösek vagy sörték borítják őket. Kemény, összeragasztott szövedék alatt bábozódnak.

Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket. Röptük csapongó, gyors. A holarktikumban elterjedt alcsaládot Magyarországon 2 nem és 2 faj képviseli. Az ide sorolt *Episema* O. (= *Diloba* B.) nem rendszertani helye máig is vitás: bizonyos alaktani sajátosságai miatt sokáig a *Notodontidae* családba sorolták, mások miatt pedig a bagolylepkék *Apantelinae* alcsaládjába; egyes amerikai szerzők külön monotipikus családot állítottak fel a számára! Az alaktani bélyegek többsége azonban, s főként a hernyók jellegzetességei és chaetotaxiája az itt tárgyalt alcsaládba utalja.

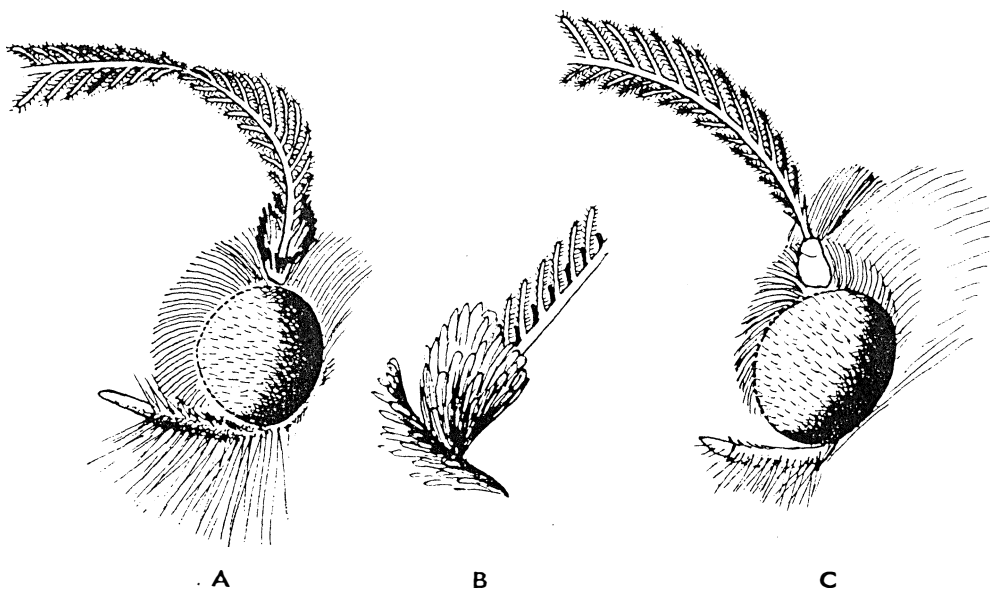
A fajoknak Magyarországon gazdasági jelentősége nincsen, bár a *Panthea coenobita* Esp. helyenként már okozott károkat lucfenyőállományokban.

A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (2) Elülső szárnyának alapszíne szürke, rajzolatának legszembeeszkőbb eleme a nagy, kettős körfolt és vesefolt (79. ábra) (= *Diloba* B.)
1. nem: *Episema* O.
- 2 (1) Elülső szárnyának rajzolata igen éles és zezzugos, fekete-fehér keresztcsíkokból áll (80. ábra)
2. nem: *Panthea* HBN.

1. nem: *Episema* O.

Fejszőröze hosszú, előreboruló, egész arcát elfedi, szeme nagy, szőrös. Ajaktapogatója közepes hosszúságú, előrenyújtott, vékony, a második ízén rendszertelenül álló hosszú sörték vannak, a lefelé állók igen hosszúak, a

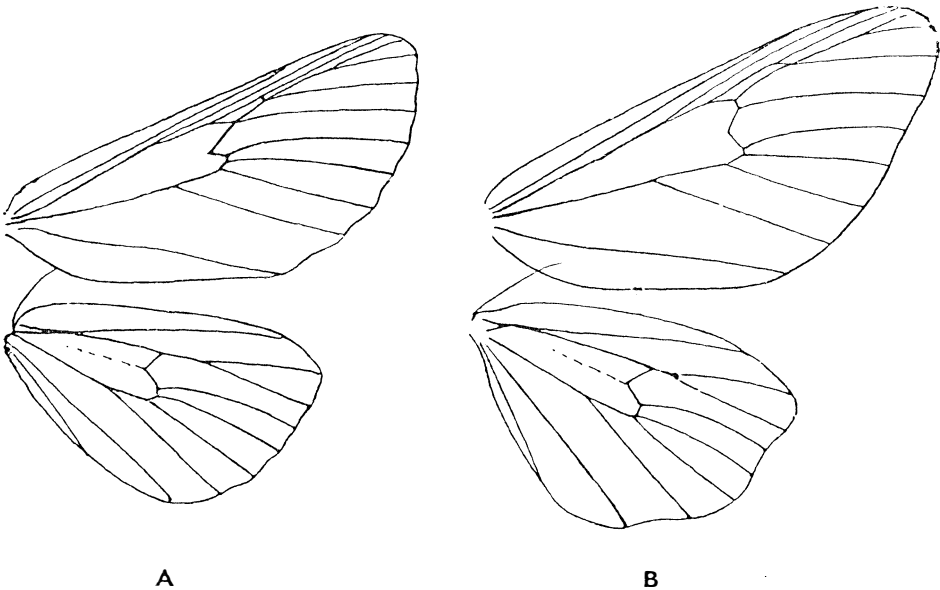
77. ábra. A: *Episema* feje oldalról és B: csáptöve felülről — C: *Panthea* feje (Eredeti)

csúcsíz viszonylag hosszú, letompított. A hím csápja kétoldalúan tollas (77. ábra: A), a tollágak pillásak, a csáptőízlet tölcserre rendeződött pikkelyek veszik körül (77. ábra: B); a nőtény csápja fonalas. Galléja magas, szőrökből áll, tora és potrohagyapjas, lábszárai bozontosan szőrösek, hátulsó és középső lábszára tövises. Elülső szárnya megnyúlt, de magas, külső szegélye igen ferde, gyengén hullámos, erezetében az r_5 a közepes hosszúságú nyélen ülő r_{3+4} érpárral együtt az areola alsó csúcsából ered, a keresztér mélyen és hegyesen beszögellik a sejt belseje felé. Hátulsó szárnya kissé megnyúlt, külső szegélye lapos, erezetében az $rr + m_1$ nyélen van, a belső szegélytér keskeny (78. ábra: A).

A palearktikum nyugati felében elterjedt nembe egyetlen. Magyarországon is honos faj tartozik.

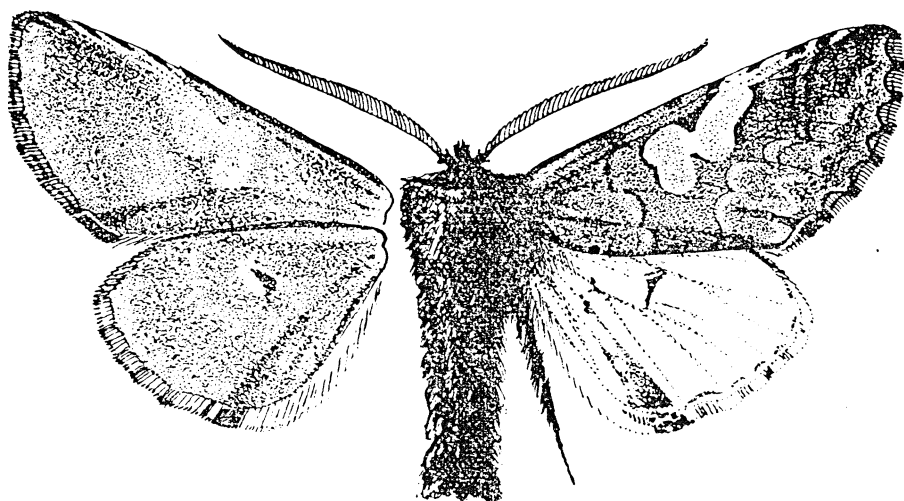
Külföldi adatok szerint olykor kisebb károkat okoz.

- — Elülső szárnyának alapszíne szürke, a középtéren némi ibolyás árnyalat látható, a pikkelyek zsírosan fénylenek. A belső keresztvonal fekete, több szélesen kanyarodó ívből áll, ferde. A belső szegélyen közel kerül az ugyancsak fekete, alsó felében 3 széles ívet leíró, felső részében azonban meredek és megkettőzött külső keresztvonalhoz. A gyakran érintkező vagy részben összeolvadó és egymáshoz ferdén illeszkedő kettős kör- és vesefolt nagy, széles, szembeszökő, fehéres hússzínű. Fölöttük a felső szegély a szárny csúcsáig ugyanilyen árnyalatú, a csúcs-tér azonban kissé elsötétedett, a hullámvonal homályos, erősen fogazott. A külső szöglet mögött a ráncban erős fekete csík fekszik, amely a rojtban is folytatódik, a tövonal csipkés, hegyei átszelik a szürke rojtot, ezért az tarka. Hátulsó szárnya fehéresszürke, a holdfolt homá-

78. ábra. A: *Episema* és B: *Panthea* szárnyerezete (Eredeti)

lyos, a ráncban szintén széles és feketés csík húzódik, amely ugyancsak folytatódik a rojtban, s ezért a belső szögletben szembeszökő sötét foltot alkot. A rojt fehér, a tövonal szaggatott és homályos. Az elülső szárny fonákja egyszínű sötétszürke, a kör- és a vesefolt halvány, a felső szegély külső felén feketés ékecskék jelzik az erek végződését, a rojtban erős választóvonal látható. A hátulsó szárny fonákja világos sárgásszürke, a holdfolt és a belső szegély feketés foltja jól látható (79. ábra). 40–42 mm.

79. ábra. *Episema caeruleocephala* L. ♂ (Eredeti)

Az Európában és Elő-Ázsiában az Örmény SZSZK határáig elterjedt faj Magyarországon mindenütt található, a hegy- és dombvidéken gyakori, az Alföldön nagyon lokális. Az imágókat vonzza a mesterséges fény. Egyetlen nemzedéke késő ősszel, IX–XI. repül. A hernyó kékes- vagy zöldesfehér, hátvonala sárga, elmosódott, a 2. és 3. szelvényen 1–1 nagy bibircs, a 4.-től kezdve 2–2 kisebb bibircs látható, amelyeken 1–1 erős, fekete sörte van. Fekete légzőnyílásai sárga oldalsíkban helyezkednek el, oldalbibircsei feketék, hasa szürkészöld, apró fekete pontokkal. feje kék, felül 2 fekete folttal. Tápnövényei *Prunus*-félék, de egyéb lombosfákon (mogyoró, hárs stb.) is megél; kemény burokkban alakul át késsel behintett vöröses-barna bábbá — Őszi kékesbagoly

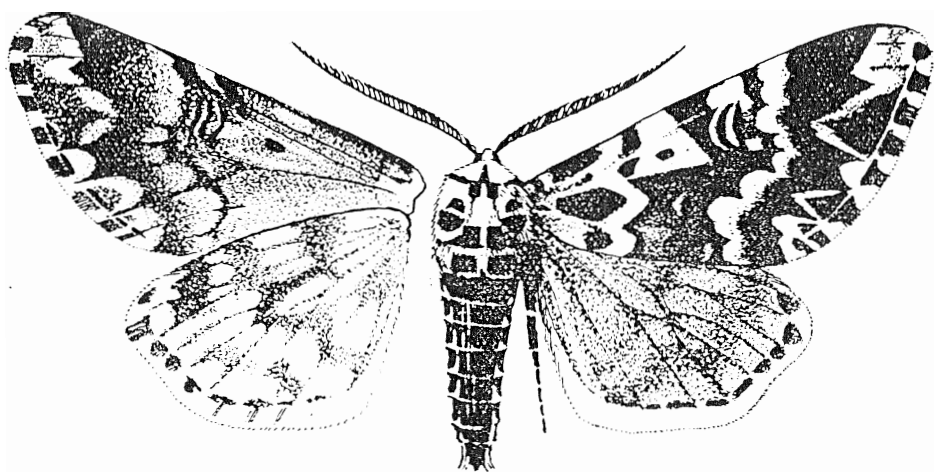
caeruleocephala L.

2. nem: *Panthea* HBN.

Fejszőrözete rövid, tipikus, szeme nagy, szőrös. Ajaktapogatója kicsi, előrenyújtott, alul hosszú sörték díszítik, csúcsize apró, hegyes. A hím csápja kétoldalúan tollas, a tollágak pillásak (77. ábra: C); a nőstényé szinte fonalas: egyoldalúan fogazott és rövid pillák borítják. Torát és potrohát rásimuló rövid, de dús szőrözet borítja, a válltakarók szélesek, a hátulsó és középső lábszárak tövisesek. Elülső szárnya megnyúlt, de magas, csúcsa szélesen lekere-

kített, külső szegélye igen ferde, a nőstényé kissé belapult. Hátulsó szárnya megnyúlt, de széles, csúcsa tompa, külső szegélye hullámos (78. ábra: B); szárnyainak erezete megegyezik az előző neméével. Az imágók rajzolata zegzugos, fekete és fehér keresztsávokból és vonalakból áll.

A főként Észak-Amerikában sok fajt felölelő holarktikus nemet a palearktikus régióban egyetlen, közép-európai elterjedésű faj képviseli, amely Magyarországon is található. Hazánkban gazdasági kártételéről nincsen tudomásunk.

80. ábra. *Panthea coenobita* Esp. ♂ (Eredeti)

- — Elülső szárnyán a tötér fehér, benne 3 fekete, szögletes folt látható. A belső keresztvonal fekete, erősen fogazott, belülről széles fehér sáv kíséri. A középtér fekete, de a felső szegélyről a sejt alsó határáig nagy, trapéz alakú fehér folt nyúlik le, benne van a fekete, petty alakú körfolt. Az árnyékvonal széles, koromfekete, hullámzó, a külső keresztvonal csipkés és fogazott, mélyen a sejt alá kanyarodik, mögötte a vesefolt kerete fekete, benne fehér holdfolt látható, udvara és fölötte a felső szegély szintén fehér. A külső keresztvonalat széles fehér és csipkés sáv kíséri, előtte a külső szegélytér ismét fekete, benne halad a nagyon zegzugos, ék alakú fehér foltokból összetett hullámvonal, amelyet több kisebb-nagyobb fekete háromszög tölt ki. Talpazatuk mentén keskeny fehér vonal fut végig a széles, de szaggatott fekete tövonal mögött, a rojt tarka, fekete és fehér. Hátulsó szárnya szürke, elmosódott belső és külső keresztsávval, a tövonal homályos foltokra szakadt, a rojt fehér. Fonákja többé-kevésbé tükrözi a felszín rajzolatát, de a sötét részek sötétszürke beporzásként jelentkeznek. Gallérja fehér, szegélye fekete, a fehér válltakarók belső tövén 1—1, rajtuk pedig 2—2 nagy, fekete folt van. A szintén fehér közép- és utótör belső részén ugyancsak 1—1 nagy, szögletes folt látható; potroha fekete, a szelvények oldalain apró fehér foltocskák foglalnak helyet (80. ábra). 48—56 mm.

A közép-európai hegyvidéki faj Magyarországon csak a nyugati határszél fenyveseiből ismeretes (Sopron környéke). Egyetlen nemzedéke VII., VIII. repül. A mesterséges fény vonzza. A hernyó kékesszürke, barnásszürke vagy feketésbarna, hátvonala fehér vagy sárgás, szaggatott, oldalvonala vörös. A torszelvények hátán gallérszerű barnásszürke vagy feketés szőrzet látható, ezek a potrohszelvényeken pamacsokká gyűlnek össze. A 11. és 12. szelvényen e pamacsok igen hosszúak. Légzőnyílásai fehérek, keretük fekete, előttük 1–1 fehér nyílfolt van, feje szürke. Tápnövényei fenyőfélék, főként a jegenyefenyő, amelyről könnyen kopogtatható. Bábja csillogó vörösesbarna, áttelel

coenobita Esp.

10. alcsalád: Beninae

Fejük kicsi, szorosan a torhoz nyomott, szemük csupasz, ajaktapogatóik rövidek, ferdén fölfelé állnak, a hím csápjja fonalas, a pillák igen aprók. Toruk sima, válltakarók hosszúak, potrohuk sima. Elülső szárnyuk megnyúlt, de széles, csúcsuk hegyes, erezetükben nincsen areola, az r_{2+3+4} nyélen van, az r_5 ér tőlük elváltan ered. Hátsó szárnyuk lekerekített, illetve kissé szögletes, az erezet tipikus, de a keresztér mélyen behúzódik a sejtbe. A *Bena* BILLBG. nem kivételével középső és hátsó lábszáraik simák, nincsenek rajtuk tövisek. Az ide tartozó fajokra a világoszöld, sárgászöld elülső szárny a jellemző, a keresztvonalak egyszerűek vagy hiányoznak, a szárnyak szinte rajzolatlanok, a hátulsók többnyire hófehérek.

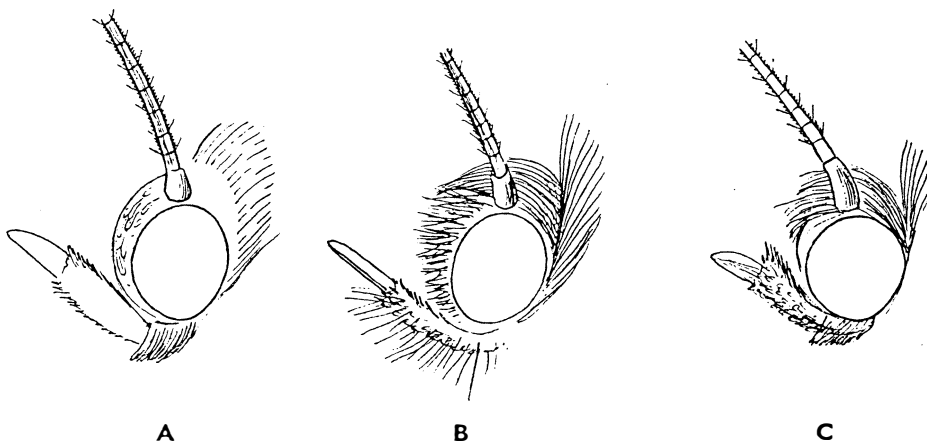
A hernyók elől szélesek, hátrafelé keskenyednek, szabadon élnek lombosfákon, csónak alakú selymes kokonban bábozódnak.

Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény iránt viszonylag közömbösek. Röptük egyenes vonalú, lomha.

A viszonylag kis fajszerű alcsaládot Magyarországon 3 nem és 4 faj képviseli. Gazdasági jelentőségük nincsen.

A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (4) Nagyobb fesztávolságú fajok (30–40 mm). Elülső szárnyuk sárgászöld, a rajzolat fehérkesztvonalakból vagy sávokból áll.

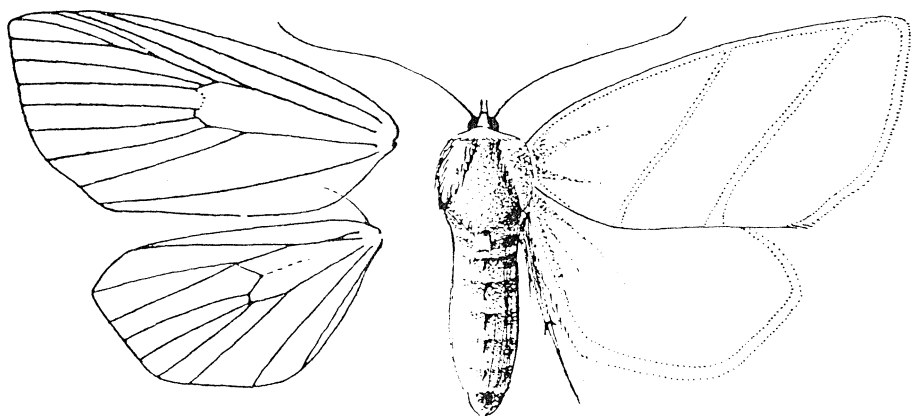

81. ábra. A: *Bena*, B: *Hylophila* és C: *Earias* feje (Eredeti)

- 2 (3) Nagy faj: 38—42 mm fesztávolságú. Elülső szárnya élénk almazöld (82. ábra) (= *Hylophilina* WARR., *Hylophila* auct.)
1. nem: **Bena** BILLBG.
- 3 (2) Kis faj: 30—34 mm fesztávolságú. Elülső szárnya élénk sárgászöld (83. ábra) (= *Bena* auct.)
2. nem: **Hylophila** HBN.
- 4 (1) Kis fesztávolságú fajok (20—24 mm). Elülső szárnyuk világoszöld, fehéreszöld, a rajzolat sötétzöld keresztvonalakból áll vagy hiányzik (84. ábra)
3. nem: **Earias** HBN.

1. nem: **Bena** BILLBG.

Fejszőrözeete és pikkelyei simán az arcára borulnak. Ajaktapogatója ferdén előremutat, középső íze vastos, sima, csúcsíze széles, kihegyesedő. A hím csápja pillás, minden íz tövén 2—2 sörte van (81. ábra: A). Tora, vállfedői.

82. ábra. *Bena prasinana* L. ♀ és szárnyerezete (Eredeti)

potroha sima, középső és hátulsó lábszárain tövisek vannak. Elülső szárnya megnyúlt, széles, ereztében az r_4 nyeléből ered az r_3 és az r_2 , a csúcs hegyes, külső szegélye meredek, a külső szögletnél belapult. Hátulsó szárnya szögletes, a rojt lekerekíti, erezete rendes, de az $sc + rr$ a bagolylepkéktől eltérő módon hosszan anasztomizál, a belső szegélytér keskeny (82. ábra).

A kis fajlétszámú palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne élénk almazöld, a felső szegély éle fehér. A belső és a külső keresztvonal hosszú, ferde, párhuzamosak, halvány sárgásfehérek, a tövonal hiányzik, a rojt hófehér, akárcsak a hátulsó

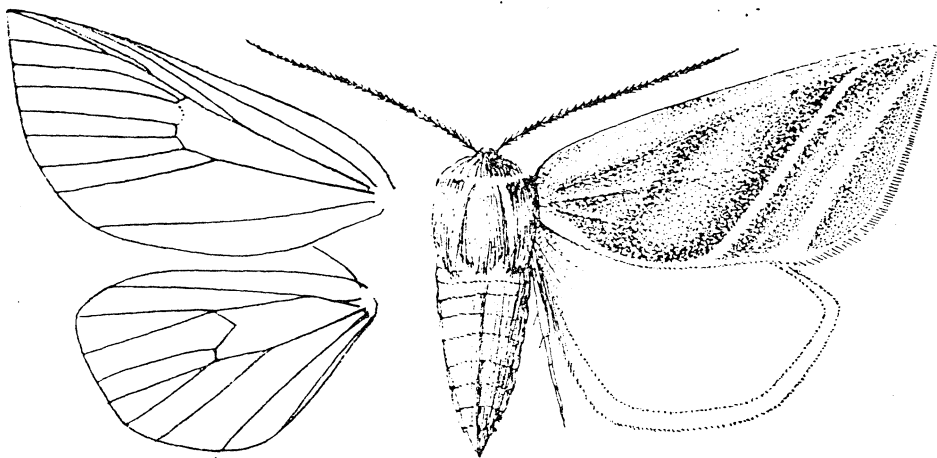
szárnya. Tora, válltakarói ugyanolyan színűek, mint az elülső szárny alapszíne, potroha fehér vagy világoszöld (82. ábra). Fonákja fehér, az elülső szárnyé némileg zöldes árnyalatú, a hátulsóé hófehér. 38–42 mm.

Az Európában és Elő-Ázsiában elterjedt faj Magyarországon kis egyedszámban, elsősorban a Dunántúlon és az északi Középhegységben található. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó sárgászöld, a 2. szelvényen hegyes, zöld vagy sárga, kúp alakú nyúlvány, a potrohszelvények oldalain pedig sárga oldalvonal látható; feje csillogó zöld. Az avarban áttelelve nyár elejéig tölgyféléken él. a levelek fonákjára szőtt zöldessárga kokonban alakul át hátán ibolyaszínű, hasán sárgás és rózsaszínű bábbá (= *bicolorana* FUESS.) — Tölgyfa-zöldbagoly

prasinana L.

2. nem: *Hylophila* HBN.

Fejszőrözete előresimított, arcán kissé borzas, ajaktapogatója előrenyújtott, a 2. íz karcsú, pikkelyek fedik és nagy serték díszítik, csúcsíze hosszú, vékony. A hím csápján apró pillák és mindegyik csápíz tövén 2–2 sörte lát-

83. ábra. *Hylophila fagana* F. ♀ és szárnyerezete (Eredeti)

ható (81. ábra: B). Tora sima, válltakarói hosszúak, lábszárain nincsenek tövissek. Elülső szárnya megnyúlt, széles, csúcsa hegyes, ereztében a meghajlott r_4 éren van az r_2 és r_3 is, areola nem alakult ki. Hátulsó szárnya megnyúlt, de lekerekített, erezete rendes, az $m_3 + cu_1$ olykor apró nyélen van, a belső szegélytér keskeny (83. ábra). Potroha vaskos, rövid.

A kis fajlétszámú palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnya élénk sárgászöld, felső és belső szegélyén rózsaszínű behintés látható. A belső és a külső keresztvonal széles, sötétzöld, ferde, egymással párhuzamos sávokká alakult, a külsőt többnyire fehér, olykor rózsás csík kíséri. A fehér hullámvonal szintén ferde,

egyenesen a szárny csúcsába hajlik. Olykor a külső fehéres keresztvonalon kívül minden más rajzlati elem hiányzik, máskor a csíkok sötét zöldessárgák, a csúcs felé összehajlanak. A rojt rózsaszínű, a tővonal fehér. Hátsó szárnya zöldessárga (hím) vagy fehér (nőstény), a rojt fehér vagy rózsaszínű. A hím potroha sárgászöld, a nőstényé fehér (83. ábra). Fonákja rajzolatlan, sárgászöld (hím) vagy fehér (nőstény). A második nemzedék színezete egyenletesebb. 30–40 mm.

A palearktikus faj Magyarországon is mindenütt előfordul. 2 teljes, melegebb helyeken egy részleges 3. nemzedéke is van, amelyek csaknem egybefolyanak; IV–IX. repül, a mesterséges fény vonzza. A hernyó sárgászöld, hátán 3 sárga csík fut végig, amelyek között finom sárga pontozású lánc halad. Feje sima, tompazöld, sárga vagy vöröses nyaksávval. Tápnövényei tölgyfélék, továbbá a bükk és a gesztenye. Fehér vagy sárgásbarna kokonját a levél felszínére ragasztja, s benne alakul át kékesvörös hátú, oldalán pirosas, hasán sárga. s finom kékeszürke csíkokkal ékesített bábbá (= *prasinana* L., *hongarica* WARR.) — B ü k k f a - z ö l d b a g o l y

fagana F.

3. nem: *Earias* HBN.

Fejszőrözete előreborul, homlokán kissé búbos. Ajaktapogatója rövid, ferdén előremered, csúcsízét pikkelyek borítják, egyébként vaskos, zömök, hegyes és rövid. A hím csápján finom pillák vannak, az ízék tövén 2–2 sörte látható (81. ábra: C). Tora, potroha sima, válltakarói hosszúak és keskenyek, lábszárain nincsenek tövisek. Elülső szárnya háromszögletes, de kissé megnyúlt, csúcsa hegyes, erezetében nincsen areola, az r_{3+4+5} hosszú, közös nyélen foglal helyet. Hátsó szárnya lekerekített, csúcsa tompa, a külső szegély kissé belapult, erezetében az $m_3 + cu_1$ összeolvadt és nyélen ül az m_2 érrel, ezért az erezet igen sajátosan alakult és etekintetben a bagolylepkék között egyedülálló (85. ábra: A). A lepkék fehéresek vagy tiszta világoszöldek, rajzolatuk igen homályos keresztvonalakból áll, vagy hiányzik. Hátsó szárnyuk fehér, rajzolatmentes.

A hernyók lombosfákon élnek, csónak alakú szövedékben bábozódnak.

A palearktikus nemből Magyarországon 2 faj él.

Gazdaságilag közömbös fajok, illetve az *E. chlorana* L. külföldi adatok szerint olykor fűzültetvényekben kárt okozhat.

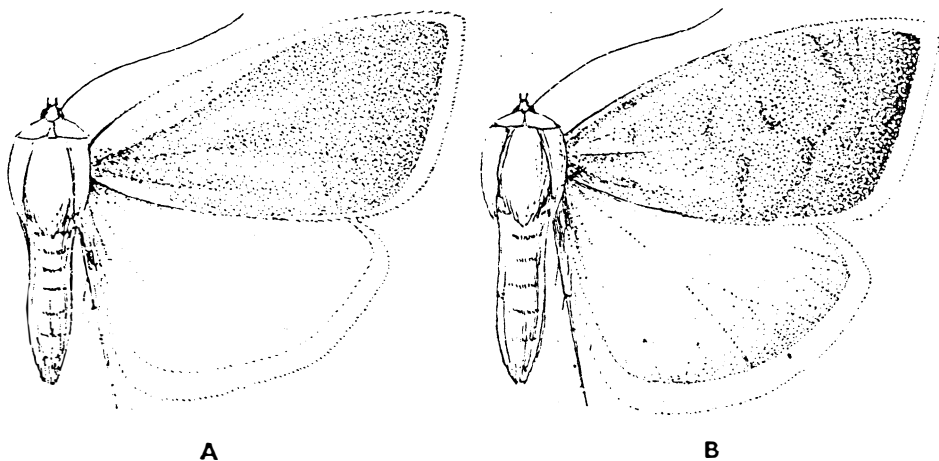
- 1 (2) Elülső szárnya rajzolatmentes, üde fűzöld, a felső szegély és a rojt fehér. Hátsó szárnya szintén fehér, tora világoszöld, potroha fehéres (84. ábra: A). Fonákja rajzolatmentes, fehér. 20–23 mm.

A palearktikus faj Magyarországon fűzesekben mindenütt megtalálható. Két nemzedéke csaknem folyamatosan IV–VI. és VII–IX. repül. A mesterséges fény vonzza. A hernyó fehéres, szürkével tarkázott, vonalai piszkosszürkék, a 3., 4., 6. és 12. testszelvényen hegyes bibirespárok vannak. Feje világoszöld, nyaksávja fehér. Tápnövényei fűzfélék, főként a *Salix viminalis*, amelynek csiga alakúan összecsavart hajtáscsúcsaiban él. Kokonja fehér vagy sárgás, bábja barna, felül kék sávok díszítik. hasoldala sárgásbarna — F ü z f a - z ö l d b a g o l y

chlorana L.

- 2 (1) Elülső szárnya fehéreszöld, olykor finom kékeszöld árnyalatú, a felső szegélytér világosabb, a külső szegélytér sötétebb zöld. Az árnyék-

vonallal töredeztet, a külső keresztvonal felül megtört, a hullámvonal igen finom, ferde, a rajzlati elemek homályosak, a rojt fehér. Hátsó szárnya fehér, tora halványzöld, potroha fehér (84. ábra: B). Fonákja fehér. 20–21 mm.

84. ábra. A: *Earias chlorana* L. ♂ — B: *E. vernana* HBN. ♂ (Eredeti)

A közép-európai faj Magyarországon az Alföldön és a Dunántúlon gyakori, egybeüti csak alkalmilag fordul elő. Két nemzedéke IV–VI. és VI–VIII. repül. A hernyó zöldesfehér, minden szelvényén 4 apró, szőrös bibircs van, hátát finom barnásvörös pontok tarkítják. Légzőnyílásai feketék, feje feketésbarna, torlábai feketék, hasa és haslábai piszkosfehérek. Tápnövénye a fehér nyár, amelynek összefont hajtás-csúcsaiban a levelek felszínét rágja le. Barna szövődékét a levelek fonákjáról lerágott gyapjúval fedi és ágra erősíti; bábja vörösesbarna, ibolyás csíkokkal — N y á r f a - z ö l d b a g o l y

vernana HBN.

11. alcsalád: Euteliinae

Fejük szorosan a torhoz lapított, szőrözetük előreborul, szemük csupasz. Ajaktapogatójuk viszonylag hosszú, ferdén fölfelé mutat, pikkelyek borítják, szempilláik nincsenek; a hím csápja vaskos, fonalas. Toruk és potrohuk széles, vaskos de rövid, a potroh egyes szelvényein nagy pikkelyekből kialakult lapok láthatók, a hím potrohvégét 2 oldalra és hátrafelé irányuló szőrpamacs díszíti, a nőstények tojócsöve kiáll, keményen szklerotizált. Lábszáraikon nincsenek tövis. Elülső szárnyuk megnyúlt, csúcsa tompa, külső szegélye hullámos, az erezhelyen van areola. Hátsó szárnyuk megnyúlt, a külső szegély hullámos, a belső szegélytér keskeny. Az imágók rajzolata bonyolult, keresztirányú de szaggatott fehér, barna és fekete vonalakkal, csíkokból és sávokból áll, a bagoly-lepke-rajzolat jellegzetes foltjai elmosódottak. A rajzolat a hátsó szárnyon folytatódik, a fonákon a tükröképe látható.

A hernyók minden haslába megvan, kifejtettek, bibircsesek (1—1 sörtevel) vagy csupaszok, szabadon élnek, kokonban bábozódnak.

A főként a trópusokon (nagyreszt Új-Guineában!) elterjedt alcsaládot a palearktikus régióban 3 nem, Magyarországon 1 nem és 1 faj képviseli.

Gazdasági jelentőségük nincsen.

1. nem: *Eutelia* HBN.

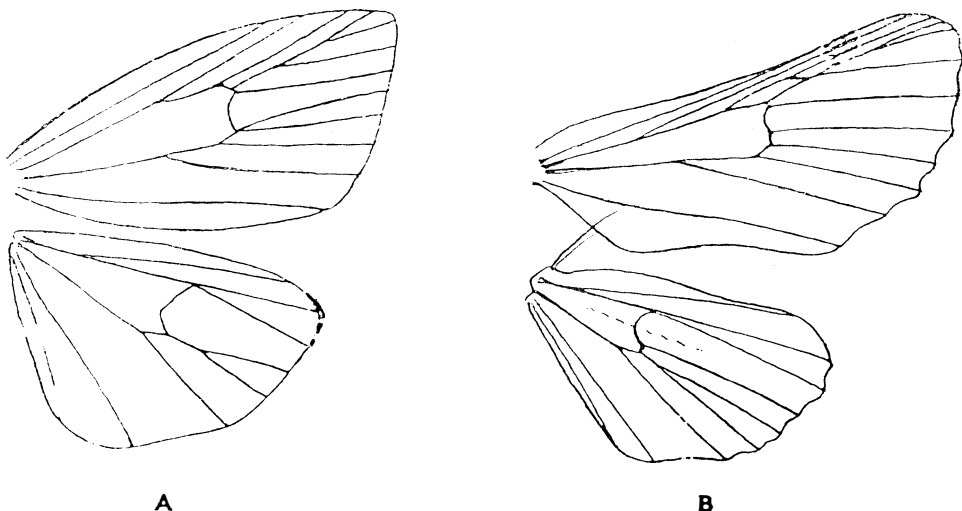
(= *Eurhipia* B.)

Fejszőrözeete előreborul, arca sima, szeme csupasz. Ajaktapogatója hosszú, ferdén fölfelé áll, a 2. íz vaskos, sűrű pikkelyek borítják, csúcsíze ugyanolyan hosszú, mint a 2., sima, vége hegyes, jóval az arca fölé emelkedik. A hím csápja fonalas, de vastag, töve pikkelyek koszorújából ered (87. ábra: A), gallérja magas, tora széles, válltakarói szélesek és rövidek, mindkettő sima, potroha széles, rövid, az első 2 szelvényen 2—2 fekete, a 3-on egyetlen fehér, széles pikkelyekből alkotott, párnaszerűen felduzzadó lapocska látható. A hím farpamacsának 2 oldaláról 1—1 hosszú, szarvszerűen szétálló szőrpamacs ered, a nőtény tojócsőve kiáll, kemény, egyszerű. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa tompán lekerekített, erezte megegyezik a családra jellemző szerkezettel, külső szegélye hullámos. Hátsó szárnya megnyúlt, kicsi, külső szegélye lekerekített és hullámos, erezte tipikusan quadrifid, az $m_3 + cu_1$ apró nyélen van, a belső szegélytér keskeny (85. ábra: B). Lábszárain nincsenek tövisek.

A lepkék éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket.

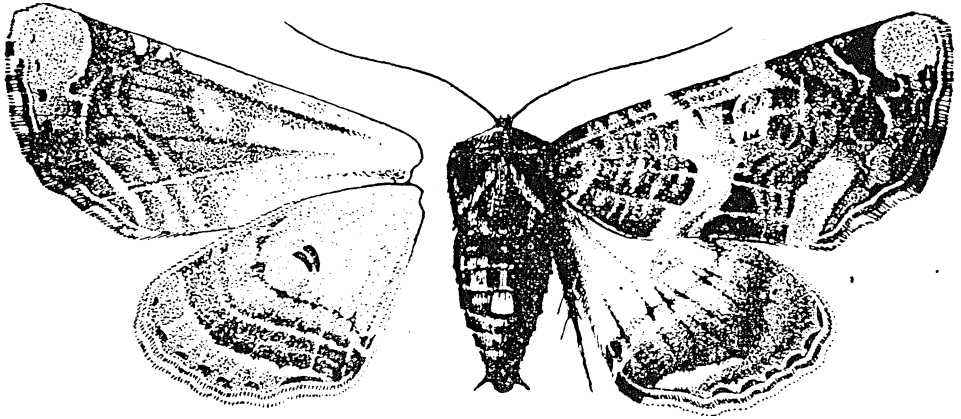
Az egész Földön elterjedt nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne fehér, amely azonban csak a tőtér előtt, a külső keresztvonal mögött és egyes apró foltok képében maradt fedetlenül, egyébként a szárnyat dús, szaggatott, keresztirányú, barna és fekete vonalkázás és csíkozás díszíti. A belső keresztvonal fekete

85. ábra. A: *Earias* és B: *Eutelia* szárnyerezte (Eredeti)

és szagztatott, olykor homályos, a tőteret fehér, barna és fekete vonalak tarkázzák. A fekete árnyékvonal és a külső keresztvonal a belső szegélytérén a legerőteljesebb és legszélesebb, fölfelé szagztatottak, a külső keresztvonal körülöleli a darabokra töredezett vesefolt környékét, kívülről barna sávban több sötétbarna árnyékvonal kíséri. A hullámvonal nem látszik, helyén fehéres udvarban nagy, barnás-fekete folt foglal helyet, fölötte a csücsztérben rózsás, kerek folt van,

86. ábra. *Eutelia adulatrix* HBN. ♂ (Eredeti)

alatta szintén rózsaszínűen árnyalt, kissé ívelt vagy téglalap alakú folt. A tővonal fekete, hullámos, ép, a szegély közepén félhold alakú fekete árnyékok fekszenek mögötte. A rojt belső választóvonal a fehér, kijebb feketés, a vesefolt fehér, benne 4 apró fekete pont van, kerete fekete, de töredezett, az erek helyenként fehérek. Hátsó szárnyának belső fele fehér, a külső keresztvonal és a hullámvonal folytatódik a szárnyon, szélesek, barnásszürkék vagy sötétbarnák. A szegélytér világosbarna, a 2 sötét rész között keskeny fehér csík húzódik a belső szögletből, a fekete tővonal vaskos holdfoltokra töredezett. A fehér rojtban széles, sötét választóvonal fut végig, a rajzolat a belső szegélyen és rojtjában a legsötétebb. Fonákja fehér, a rajzolat szürkésbarna és barna, a felszínnek a tükörképe, de nem annyira éles és tarka, s bár jobban tagolt, mégis elmosódott. Tőre és potroha sötét, csak a 3. szelvény pikkelypárnája világít (86. ábra). 26–28 mm.

A Dél-Európában. Észak-Afrikában és Kisázsiaától a közép-ázsiai Ferganáig elterjedt faj Magyarországon a Badacsonyi felvidékről, a Vértesből, Szentendréről, a Budai-hegyvidékről, a Mecsekből és Kisvárdáról ismeretes. Két nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A hernyó zöld (akadnak kékeszöld és barnásvörös példányok is), hátvonala finom, fehér, 2 sárgásfehér oldalvonal a azonban széles és éles, egyenes. Légzőnyílásainak kerete barna, fölöttük finom sárga vonal látható. feje kicsi, sárgásbarna, nyakpajza elől sárga; hátul sötétbarna szegélye van, lábai zöldék.

Tápnövénye a *Pistacia lentiscus*, hazánkban a *Cotinus coggygia*. A hernyó a levelek fonákján tartózkodik és szemcsékkel fedett, tojás alakú kokonban a földben bábózik.

adulatrix HBN.

12. alcsalád: Nycteolinae

Fejszőrözetük előreboruló, arcuk sima, szempillájuk nincsen, a szemek csupaszok. Ajaktapogatóik ferdén előremeredők, a csúcsíz hosszabb, mint a tő- és a 2. íz együttvéve, pikkelyesek. A hímek csápja fonalas, pilláik igen aprók. Toruk és potrohuk keskeny, válltakaróik hosszúak. Elülső szárnyaik lécs alakúan megnyúltak, a felső és a belső szegély párhuzamos, mivel a felső szegély a tőnél messze kiugró vállal ízesül, csúcса hegyes; az európai fajok ereztében nincsen areola. Hátsó szárnyuk széles, kör alakú, külső szegélye belapult, egyes erek nyélen vannak, a belső szegélytér széles. Az imágók rajzolata homályos, sötét, jellemző rájuk a sávok vagy pettyek felmeredő pikkelycsomói.

A hernyóknak 16 lábuk van, hosszú, ritkán álló serték fedik őket, összeszórt levelek között élnek, bábjuk csónak alakú.

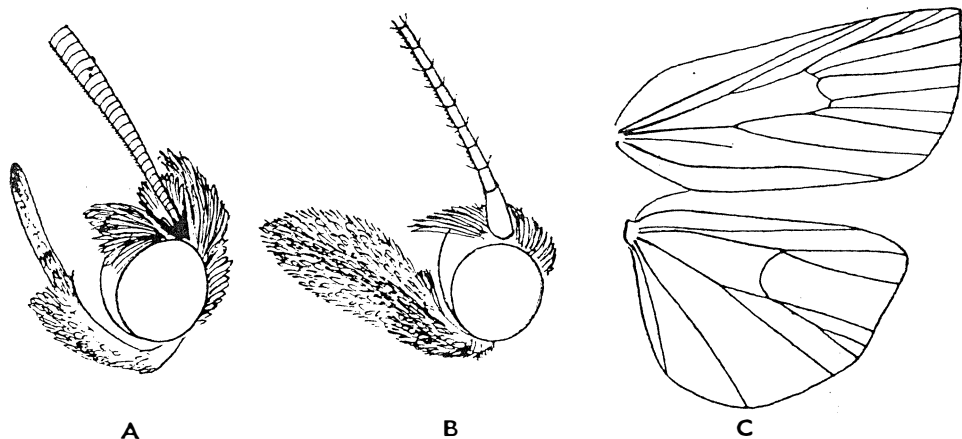
Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény vonzza őket, röptük gyengén szállongó. Az alcsaládot Európában egyetlen holarktikus nem, Magyarországon pedig annak 4 faja képviseli.

Gazdasági jelentőségük nincsen.

1. nem: Nycteola HBN.

(= *Sarrothripus* CURT.)

Fejszőrözete előreborul, arca, szeme csupasz, szempillái nincsenek. Ajaktapogatója hosszú, ferdén előremutat, az ízek karcsúak, de pikkelyzete igen széles, lapos, a csúcsíz hosszabb, mint a középső és a tőíz együttvéve. A hím csápja fonalas, pillái igen aprók, minden íz tövén 2–2 apró sörte látható

87. ábra. A: *Eutelia* és B: *Nycteola* feje — C: *Nycteola* szárnyereztete (Eredeti)

(87. ábra: B). Tora, potroha sima, keskeny válltakarói hosszúak. Elülső szárnya megnyúlt, lécszerű, válla meredek, a csúcs hegyes, a külső szöglet majdnem derékszögű. Erezetében az r_{2+3+4} nyélen van, az r_5 ér tőlük viszonylag messze ered. Hátsó szárnyuk széles, csúcsa lekerekített, az m_2 a sejt alsó sarkából ered (!) a nyélen ülő $m_3 + cu_1$ párral együtt, a belső szegélytér igen széles (87. ábra: C). Az imágókra a szürke vagy szürkésbarna, illetve fekete-fehér mintázat és az egyes csíkok vagy pettyek felmeredő pikkelyei jellemzők. Összképükben hasonlítanak a *Tortricidae* molylepkecsalád *Acleris* HBN. nemének tagjaira, amelyekkel gyakran összecserélik őket.

A hernyók összes hasi lába megvan, ritka sörték díszítik őket, laposak, a nyár folyamán összeszűnt levelek között élnek, csónak alakú kokonban bábozódnak.

Az imágók áttelelnek, a mesterséges fény vonzza őket, éjszaka repülnek.

Magyarországon 4 fajuk honos.

- 1 (2) Elülső szárnyának mintázata éles fekete-fehér keresztsávokból és szalagokból áll. A külső keresztvonal rendszerint éles, hófehér, a tőtér belső fele ibolyásszürke, határa zezgúgos, külső fele fehér, benne több szaggatott, olykor felhőszerű feketés keresztsáv fut le. A belső keresztvonal kanyargós, fehér, szegélye fekete, a középtér ibolyásszürke vagy ibolyásbarna, a vesefolt környéke feketés. A külső keresztvonal fekete, kerete éles, a vonal igen zezgúgos és kanyargós, felső része rendszerint elenyészik a felső szegély sötét árnyékában. A hullámvonal erősen zezgúgos, fekete, az érzékszervek kialakult, de egymással összefüggő, elmosódott határu szögletes foltokból áll, mögötte a felső szegélyen (és gyakran a középtéren is, előtte azonban mindig) fehér foltok vagy csíkok kísérik. A csúcstér mögött fekete folt látható, a szegély fehér, némi szürke behintéssel, a tövonal fekete félholdacskák folyamatos sorából áll, a rojt világosszürke, sötét választóvonalja jól látható. Akadnak olyan példányok, amelyeknek sötét rajzlati elemei nagyon kiterjedtek (a közép- és szegélytéren egyaránt), de vannak egészen világos rajzolatúak is. Hátsó szárnya világos szürkésbarna, a szegély felé sötétebb. Feje, gallérja, tora, válltakarói fehérek, szegélyük és csíkos rajzolatuk fekete, potroha világos szürkésbarna (88. ábra: C). Az elülső szárny fonákja szürke, csak a felső szegély fehéres, benne a vonalak kezdőfoltjai élesek, a tövonal is jól látható, egyébként rajzolatlan. A hátsó szárny fonákja fehéres, csak a külső szegély mentén fut le 1 igen homályos, keskeny, zezgúgos csík. 22–26 mm.

Az euroszibériai fajt Magyarországon eddig csak a nyugati határszáron gyűjtötték; a hűvös, hegyvidéki élőhelyekhez ragaszkodik. Valószínűleg 2 nemzedéke van: VI., VII. és VIII., IX. repül, áttelel. A hernyó zöld, a bibircseken hosszú fehér sörték láthatók. Tápnövényei fűzfélék

degenerana HBN.

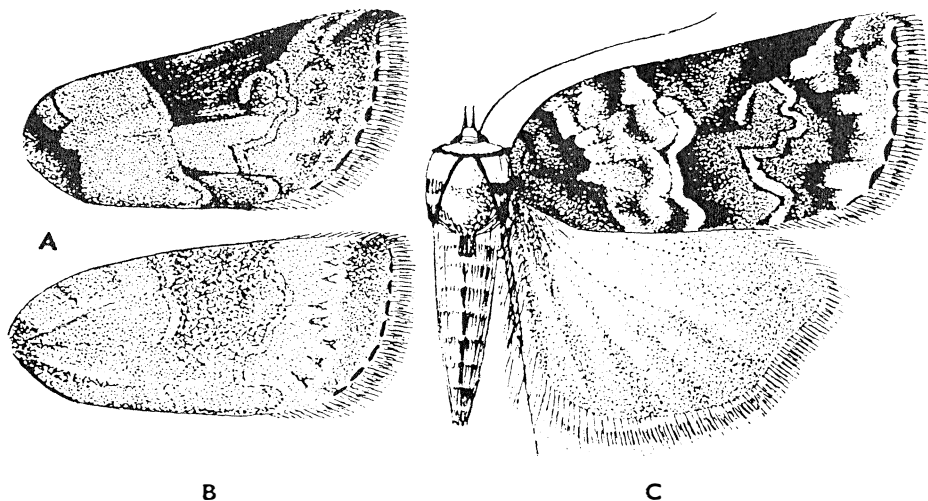
- 2 (1) Elülső szárnyuk rajzolata a sötét alapszín (szürke, barna, vörösesbarna) miatt többnyire homályos, elmosódott és szintén ezen színek valamely sötétebb árnyalatából vagy feketéből (de nem fehérből) áll. A külső keresztvonal rendszerint olyan színű, mint a szárny alapszíne, legfeljebb szürkésfehér, de nem hófehér.

- 3 (6) Elülső szárnyuk alapszíne hamvas, egér- vagy galambszürke, a belső keresztvonal nem egyenletesen fogazott, a külső keresztvonal legalsó íve igen mély hullámot vet a belső szegély fölött.
- 4 (5) Elülső szárnyának alapszíne szürke, némi feketés árnyalattal, a tőtér belseje keskeny feketés sávokból áll. A belső keresztvonal ferde, alig zegzúgos, a nyílfolt fekete, éles, a középtér felső része barnásfekete, ez a rész a keresztvonalak és az erek mentén a legsötétebb. A külső keresztvonal szintén homályos, igen kanyargós, mélyen beszögellik a sejt alá, a hullámvonal homályos és szétszakadt sötét foltocskákból áll, előtte a külső szegélytér árnyékosabb. A tővonal fekete, szaggatott, mindkét keresztvonalnak a belső szegély fölött vetett hulláma mély és egymással párhuzamos, a rojt szürke (88. ábra: A). Hátsó szárnya igen világos, szinte áttetsző, szürkésbarna, a szegély felé árnyékosabb. Fonákja olyan, mint az előző fajé. 23–25 mm.

A Nyugat-Európától Közép-Szibériáig és Észak-Afrikaig elterjedt fajt Magyarországon Magyaróvárott, Kaposvárott, Baján, Egerben, Debrecenben és Bátorligeten gyűjtötték. Két nemzedéke VI., VII., és VIII–X. repül, áttelel. A hernyó leírását nem ismerjük, tápnövényei *Salix*- és *Populus*-félék (= *dilutana* auct., *pseudodilutana* OBR., *cuneana* PATOCKA, *goniophora* KOVÁCS)

siculana FUCHS

- 5 (4) Elülső szárnyának alapszíne világos hamu- vagy galambszürke, olykor némi barnás árnyalattal. A tőtér világos, a belső keresztvonal homályos, szinte meredeken fut a belső szegélyre, a ráncban mélyen kiszögellik a külső szegély felé. A középtéren legfeljebb finom, világosbarna árnyék látható. A külső keresztvonal szintén homályos, nem annyira zegzúgos, mint az előző fajé, a 2 keresztvonal sokkal közelebb

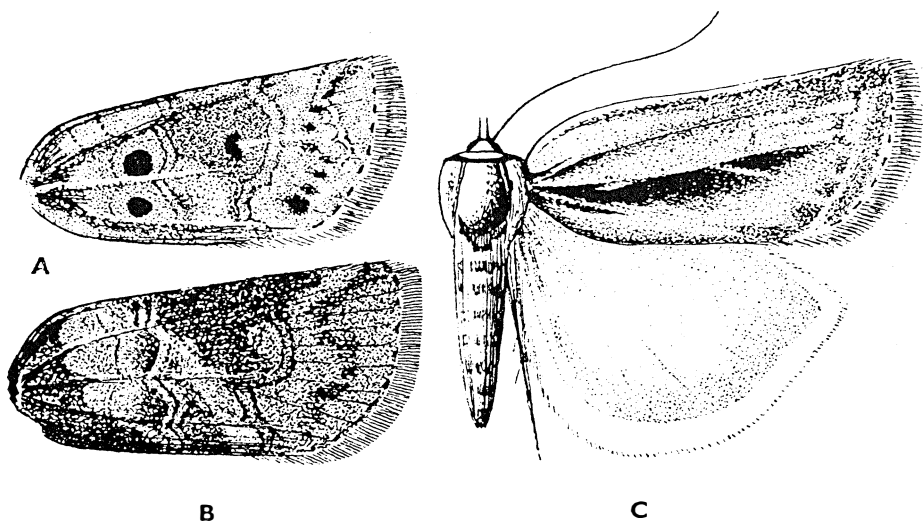
88. ábra. A: *Nycteola siculana* FUCHS és B: *N. asiatica* KRUL. elülső szárnya — C: *N. degenerana* HBN. ♂ (Eredeti)

van egymáshoz, mint az előző fajon. A hullámvonal egészen elmosódott, inkább nyílfoltok, mint szögletes foltocskák határolják, a külső szegélytér árnyékoltabb, a tövonal szaggatott fekete vonalkák sorából áll, a rojt szürke (88. ábra: B). Hátulsó szárnya és fonákja olyan, mint az előző fajoké. 23–25 mm.

A palearktikumban elterjedt faj Magyarországon mindenütt előfordul, a lápi égererdőktől (pl. Ócsa) és a patakparti fűzesektől (Szentendre) kezdve a száraz tölgyerdőig (Nadap) és homokos területekig (Balaton déli partja, Ohat). söt kerti ruderaliákban és a fővárosban is. A gyűjtési adatok alapján 2 nemzedéke VI–X. repül, az őszi áttel. A hernyó leírását nem ismerjük, polifág, főleg tölgyön él, amellet leginkább fűzön és nyáron (= *hungarica* Kovács)

asiatica KRUL.

- 6 (3) Elülső szárnyának alapszíne sötét barnásszürke, csak ritkán hamu- vagy galambszürke. A belső keresztvonal egyenletesen fogazott, a külső keresztvonal nem vet mély hullámot a belső szegély fölött, a szárnyakon gyakran sötét pettyek vagy hosszanti irányú csíkok láthatók. A sötét alapszínt olykor vöröses vagy élénk barnás árnyalat tarkítja, a leggyakoribb alak (89. ábra: B) rajzolata többé-kevésbé megegyezik az előző fajokéval, de a sötét tőtér terjedelmesebb, a középtér sötét része háromszögletes, a belső keresztvonalat kívülről sötét folt támasztja meg a középtér alsó felében. A külső keresztvonal kanyargós, a hullámvonal szintén, erőteljes és sötét, a tövonal szaggatott apró pontocskákból áll (egyik ide tartozó alakon sem annyira terjedelmes, mint az előző fajokon). A másik gyakori formán a tőtérben 2 nagy fekete petty látható, a vesefolt is feketés, a hullámvonalat belülről szintén feketés pettyek kísérik, a szárny alapszíne általában világosabb szürke (89. ábra: A). Ismét másik, de ritkábban előforduló alakon a keresztirányú rajzolat szinte teljesen hiányzik és a sejt alatt

89. ábra. A–C: *Nycteola Revayana* Sc. ♂ különféle formái (Eredeti)

húzódik sötét rozsdabarnás árnyék, a sejtben okkeres behintés lép fel, csak a hullámvonal foltoçskái észlelhetők (89. ábra: C). Gyakoriak az annyira elsötétedett példányok is, hogy a tipikus rajzolat alig látható. Hátsó szárnya világos vagy sötétebb szürkésbarna, a rojt világosszürke (89. ábra: C). A fonák színezete és rajzolata megegyezik az előző fajkéival. 22–25 mm.

A palearktikus faj Magyarország tölgyeseiben mindenütt előfordul. Két nemzedéke VI., VII. és VIII., IX. repül, a második áttelel. A hernyó zöld, szelvényhatárai sárgások, sárga szövédékben bábozódik. Tápnövényei tölgyfélék

Revayana Sc.

13. alcsalád: Jaspidiinae

Fejük szőrözete vagy pikkelyei többnyire előreborulók és arcukat is takarja, máskor a homlokukon szinte pajzsot alkot és alatta az arc sima, illetve a szőrözet fölmeredő és a homlokon különféle dudor képződik: Ajaktapogatójuk az esetek többségében ferdén fölfelé görbül, a 2. íz sűrűn pikkelyezett és vaskos, a csúcsíz apró, szemük csupasz, szempilláik nincsenek. Ahí mek csápja fonalas, pillái aprók, de akadnak hosszan pillázott csápú fajok is. Elülső szárnyuk háromszögletes, magas, az areola rendszerint megvan (az első 6 és a 12. nemből); ha hiányzik (a 7–11. nemből), akkor az r_{3+4} mindig nyélen ül. Hátsó szárnyuk kerek vagy lekerekített, a külső szegély olykor belapult, erezete tipikus, bár egyes érpárok lehetnek olykor apró nyélen, a belső szegélytér többnyire széles. Toruk, potrohuk karcsú, sima, csak kevés fajé vaskos, lábszáraikon nincsenek tövisek. Az imágók mintázata, ha olykor egyszerű is, élénk, színes, gyakran a hátsó szárny is tarka. A rajzolat keresztesíkokból, foltokból, pettyekből áll.

A hernyók csupaszok, első vagy első 2 hasi lábpárjuk rövid, csökevényes. Apró növényeken, fűféléken élnek, de akadnak közöttük ragadozók is (pajzstetveken), mások zuzmókon élnek. A bábozódás föld feletti szövédékben történik.

Az imágók között vannak olyanok is, amelyek nappal repülnek virágról virágra, többségük azonban éjszaka kel szárnyra. Röptük zengő, nem tulságosan gyors. A mesterséges fény vonzza őket, s egyesek a csalétket is szívesen fölkeresik.

A rokon *Amphipyrae* alcsaládtól a hernyók csökevényes első hasi lábpárja és az imágók quadrifid erezete különíti el őket.*

Az alcsalád az egész Földön elterjedt, a legnagyobb fajszaót a trópusokon és a meleg égövek alatt éri el, sok nemet és fajt ölel fel; Magyarországon 12 nem és 20 faj honos.

Gazdasági jelentőségük nincsen.

A n e m e k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (2) Elülső szárnyán a középső és a külső szegélytér sötét, a külső keresztvonal felső része mögött a felső szegélyen nagy, szögletes fehér folt

* Külső bélyegei, életmódja stb. miatt az itt tárgyalt alcsaládba tartozik az *Agrotis venustula* HBN. is, amelyet csupán trifid erezete miatt tárgyalunk az *Amphipyrae* alcsaládban.

helyezkedik el. Hátsó szárnyának külső felén vagy a szegélytérben sötét csík húzódik végig (92–94. ábra) (= *Acontia* TR. et auct.)

1. nem: *Tarache* HBN.

2 (1) Szárnyaik mintázata más.

3 (4) Elülső szárnyának alapszíne sárga, rajzolata zebraszerű fekete csíkokból és pettyekből áll (95. ábra) (= *Erastria* TR., *Agrophila* B.)

2. nem: *Emmelia* HBN.

4 (3) Elülső szárnyuk mintázata más.

5 (8) Hátsó szárnyuk fekete, középtere esetleg tojássárga.

6 (7) Hátsó szárnyának középtere tojássárga (112. ábra) (= *Heliaca* HS.)

11. nem: *Panemeria* HBN.

7 (6) Hátsó szárnya füstösfekete, rajzolatlan (113. ábra) (= *Heliodes* GN.)

12. nem: *Apaustis* HBN.

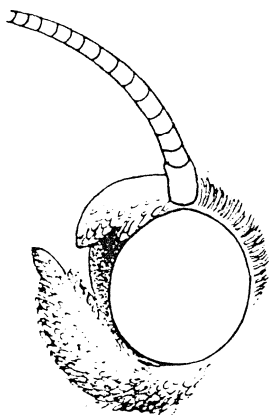
8 (5) Hátsó szárnyuk nem fekete.

9 (10) Elülső szárnya világos húsrózsaszínű, a belső szegély közepén nagy, csokoládészínű, tojás alakú folt van (107. ábra) (= *Thalpocharis* LD. partim)

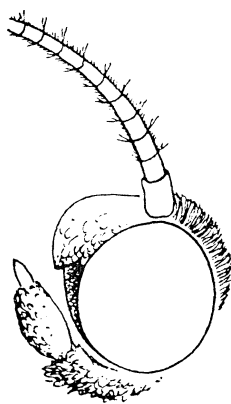
8. nem: *Calymma* HBN.

10 (9) Elülső szárnyuk mintázata más.

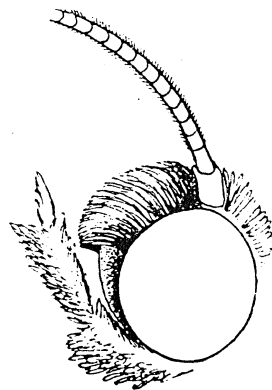
11 (14) Elülső és hátsó szárnyuk sötét egér- vagy palaszürke.

A

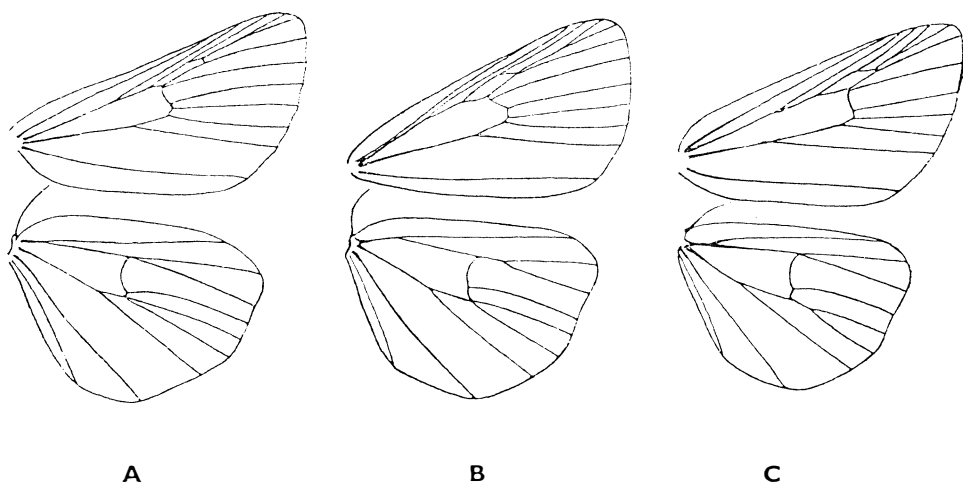
B

C

90 ábra. A: *Tarache*, B: *Emmelia* és C: *Phyllophyla* feje (Eredeti)

- 12 (13) Hátsó szárnya sötét egérszürke, a világos hullámvonalban sötét, szögletes folt helyezkedik el a cu erek között (109. ábra) (= *Thalpochares* LD. partim) 9. nem: **Eublemma** HBN.
- 13 (12) Hátsó szárnya sötét palaszürke, folytatódnak rajta az elülső szárny finom, hullámos keresztsávjai és vonalai (110. ábra) (= *Thalpochares* LD. partim) 10. nem: **Leptosia** GN.
- 14 (11) Szárnyaik alapszíne és mintázata más.
- 15 (16) Elülső szárnya olajbarna, széles külső keresztsávja sötét bíborrózsaszínű (102. ábra) 6. nem: **Prothymia** HBN.
- 16 (15) Elülső szárnyuk mintázata más.
- 17 (18) Elülső szárnyának alapszíne feketésbarna, a külső keresztvonal mögött kanyargós, krétafehér keresztsáv húzódik (99. ábra: C, 100. ábra) (= *Erastria* auct., *Lithacodia* auct.) 5. nem: **Jaspidia** HBN.
- 18 (17) Elülső szárnyuk mintázata más.
- 19 (20) Elülső szárnyának legszembeszökőbb rajzlati elemei nem meredek, vagy a szárny csúcsa felé dőlő keresztirányú vonalak és csíkok (97., 98. ábra) (= *Unca* OKEN, *Erastria* O. et auct.) 4. nem: **Eustrotia** HBN.
- 20 (19) Elülső szárnyuk legszembeszökőbb rajzlati elemei meredek, vagy a szárny csúcsa felé dőlő keresztirányú vonalakból és csíkokból állnak.
- 21 (22) Homlokát szőrözet borítja, alatta az arc csupasz, ajaktapogatójának 2. íze karcsú. Elülső szárnyának alapszíne világos vörösesbarna (őz-

91. ábra. A: *Tarache*, B: *Eustrotia* és C: *Jaspidia* szárnyerezete (Eredeti)

barna), a külső keresztvonal és a hullámvonal fehér, ferde, a csúcs felé dőlnek (96. ábra) (= *Erastria* auct.) 3. nem: *Phyllophyla* Gn.

- 22 (21) Homlokát és arcát pikkelyek borítják, ajaktapogatójának 2. íze vaskos. Elülső szárnyának alapszíne és rajzolata összességében más (103–106. ábra) (= *Thalpochares* Ld., *Micra* auct.)

7. nem: *Porphyrinia* Hbn.

1. nem: *Tarache* Hbn.

Fején a pikkelyek sapkaszerűen borulnak a homlokára, alatta az arc csupasz, erősen kitinizált, lemezszerű. Ajaktapogatója sarló alakban fölfelé görbül. vaskos, a 2. íz pikkelyzete sűrű, csúcsíze apró, zömök, hegyes. A hím csápja fonalas (90. ábra: A). Tora és potroha sima, válltakarói hosszúak. Elülső szárnya megnyúlt és magas, csúcsa tompa, erezetében az r_2 és az r_5 ér közé esik az areola, felső csúcsából ered a nyélen ülő r_{3+4} . Hátulsó szárnya kerek, a külső szegély 2 helyen kissé lapított, erezetében az $m_3 + cu_1$ ölyköt apró nyélen ül (91. ábra: A). Az imágókra a nagy fehér és sötét foltok jellemzők. A hátulsó szárny is többnyire hasonló rajzolatú, de legalább a külső szegélyen mindig feketés szalag vonul végig.

A hernyók apró növényeken élnek, első pár hasi lábuk megrövidült.

Az imágók verőfényes időben nappal is repülnek, virágokat látogatnak, éjszaka a messzerséges fény is vonzza őket. Röptük sebes, zengzős.

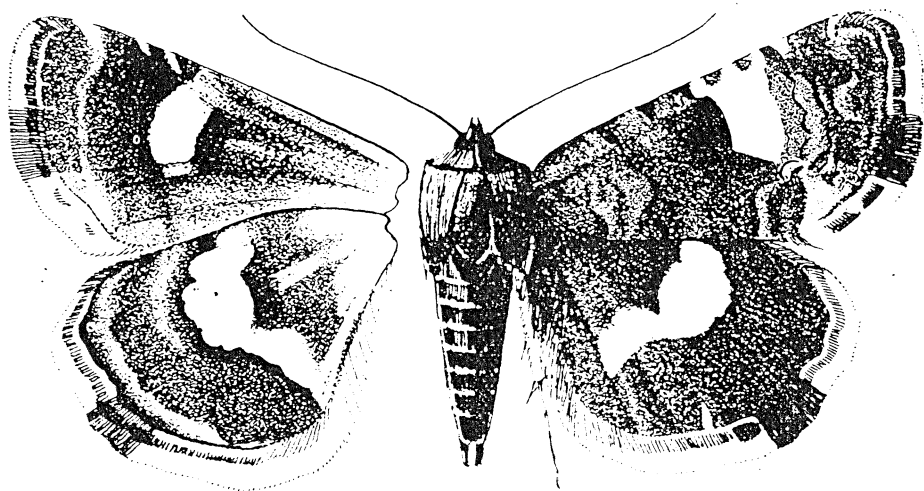
Az egész holarktikumban és Afrikában is elterjedt nagy fajszerű nemet Magyarországon 2 faj képviseli. A régi irodalmi adatok szerint Peszérén gyűjtött *T. titania* Esp. téves határozáson alapul (valószínűleg a *T. lucida* Hufn. ab. *albicollis* F. egy sajátos eltérésről lehetett szó), mivel a faj elterjedésének északi határa az Adria északi partvidéke. A *T. urania* Friv. hasonlóképpen csak a dalmát tengerpartig hatol, s a Balkánon és Kisázsiaiban fordul elő.

Gazdasági jelentőségük nincsen.

- 1 (2) Szárnyainak fehér rojtját a külső szegély közepén nagy, fekete folt szeli ketté, hátulsó szárnyának fehér öve a tő felé is élesen határolt. Elülső szárnyának alapszíne sötét ibolyásbarna vagy barnásfekete, a keresztvonalak feketék, a belső 3 szakadozott ívből áll, a külső széles kanyart ír le, szintén apró, de kifelé fordult ívecskékből áll. A bagoly-lepke-rajzolat jellegzetes foltjai nem láthatók. A külső keresztvonal öblében nagy, fehér, olykor rózsás árnyalatú szögletes folt helyezkedik el, a hullámvonal zengzős, de csak sötétén árnyékolt belső határa észlelhető. A külső szögletben lilásszürke foltocskák láthatók, a tővonal fekete, kívül fehér, a rojt választóvonal a széles, tagolt. Hátulsó szárnya feketés, a fehér öv rövid, s bár belső határa olykor fogazott (a sejtől a sötét holdfolt szögellik bele), mindig ép. A belső szöglet előtt apró, fehér ékecske áll, a rojt fekete választóvonal a széles. Fonákja feketésbarna, olykor lilás árnyalatú, a rajzolat szinte tükörképe a felszínének de egyszerűbb, a tövek fehérek, akárcsak a jól látható hullámvonalak. Gallérjának, torának, válltakaróinak színe megegyezik az elülső szárny alapszínével, potroha feketésebb, a szelvények határai fehérek (92. ábra). 20–22 mm.

A Közép- és Észak-Európától Észak-Afrikaig és Belső-Ázsiáig elterjedt faj Magyarországon mindenütt gyakori. Két nemzedéke V—VII., és VII—IX. repül. A hernyó szürke, olykor vörösszürke, finom sötét behintés tarkítja. Kettős hátvonala világosabb, oldalán fehér csík fut végig, hasoldala világosszürke, feje sárga, fekete vonalak díszítik. Tápnövénye a *Convolvulus arvensis*, amelynek virágjaiban rejtőzik, s a földben alakul át vörösesbarna bábba — F e k e t e n a p p a l i b a g o l y

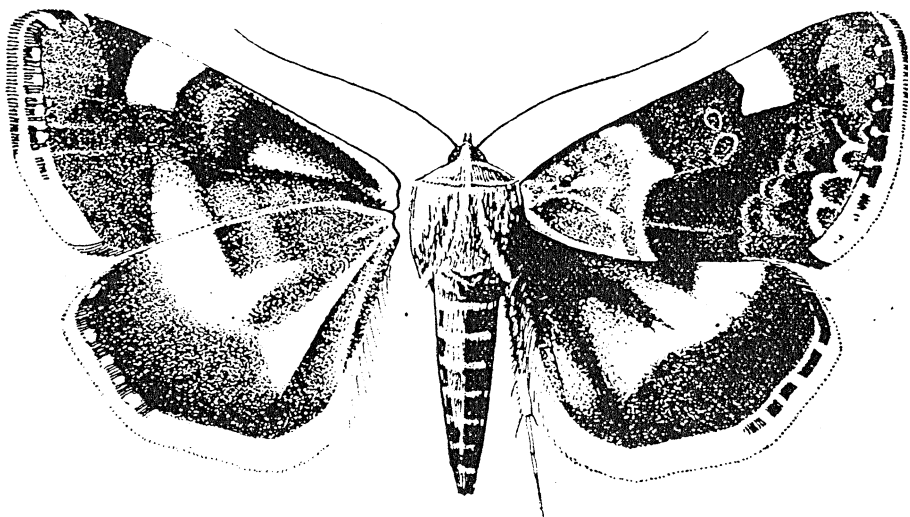
luctuosa Esp.

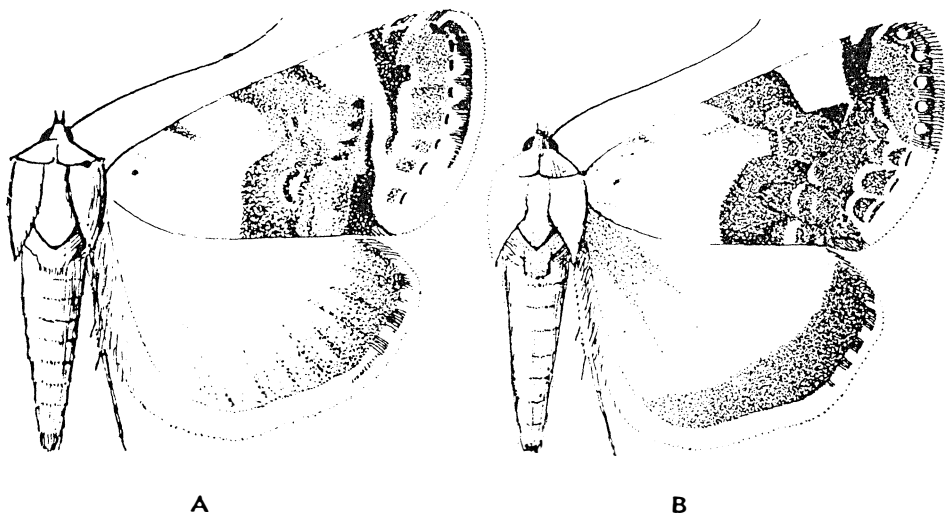
92. ábra. *Tarache luctuosa* Esp. ♂ (Eredeti)

- 2 (1) Szárnyainak fehér rojtját csak a csücs alatt szelik át fekete színű szőrök, hátulsó szárnyának fehér öve fehér csíkokat bocsát a tő felé, vagy az egész szárny fehér, csak a külső szegély mentén van fekete szalag vagy behintés. Elülső szárnyának alapszíne ibolyásszürke és barna, olykor sárgásbarna; a rajzolat terjedelme igen változó. A leg-sötétebben rajzolt forma tötere ibolyásszürke, fehér betétekkel, a belső keresztvonal fehér, a középtér sötét olaj- vagy ibolyásszürke, a vese-folt 8-as alakú, kerete kékesfehér. A külső keresztvonal homályos ívét belülről (az érközökben) fekete félholdak és nyílfoltok határolják, s a felső szegélyen nagy, szögletes fehér foltban vész el. A külső szegélytér olajbarnás, a szegély felé ibolyás árnyalatú, a hullámvonal fehér, befelé sötét és kifelé világosabb sapka alakú foltokat kanyarít körül a szegélytérén. A tővonal fekete, a csücs felé fekete pettyekké alakul át, amelyek előtt vízszont fehér pettyek foglalnak helyet a rojt széles és sötét választóvonalában. Hátulsó szárnya fekete, a ráncban és a sejt alatt sötét csíkok metszik át a fehér övet. Fonákja a felszín tükörképe, de a fekete rajzolat nyugodtabb, tisztább. Tora és válltakarói tarkák, potroha sötét, a szelvényhatárokon fehér öv van (93. ábra). Egyik, világosabban rajzolt formáján a tötér teljesen fehér, a rajzolat melegbarna, némi rezes vagy sárgás árnyalattal, a fekete beté-

tek csak a belső keresztvonal és a felső szegély nagy fehér foltja körül látszanak. Hátsó szárnyán csak a külső szegély szalagja fekete, tora, potroha fehér (94. ábra: B). Fonákján még kevesebb a fekete rajzolat és behintés (ab. *albicollis* F.). Másik, még világosabb rajzolatú formáján a hófehér szárnyon a rajzolat világosbarna és sárga, szaggatott, a keresztvonalak alig felismerhetők, a szárny legsötétebb része

93. ábra. *Tarache lucida* HUFN. ♂ (Eredeti)

94. ábra. A: *Tarache lucida* HUFN. ab. *insolatrix* HBN. ♂ és B: *T. lucida* HUFN. ab. *albicollis* F. ♂ (Eredeti)

a csúcstér és a középtér alsó felének rajzolati elemei. Hátulsó szárnyán a szegély behintése is gyér és világos barnásszürke (94. ábra: A). Fonákja majdnem teljesen tiszta fehér (ab. *insolatrix* HBN.). 26—29 mm.

A palearktikus faj Magyarországon is mindenütt előfordul, az előbbinél azonban ritkább. Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó csupasz, 12-lábú (a 11. testszelvény magas), vörösesbarna, finom sárga foltok és vonalak díszítik. Bibircsei kicsik, sötétbarnák, tövük sárga, hegyesek, feje vörösesbarna. A légzőnyílások sávja hullámos sárga foltokból áll, maguk a légzőnyílások fehérek, keretük fekete. Tápnövényei *Convolvulus*-, *Glechoma*-, *Chenopodium*-, *Malva*-félék. A földben bábozódik — F e h é r n a p p a l i b a g o l y

Lucida HUFN.

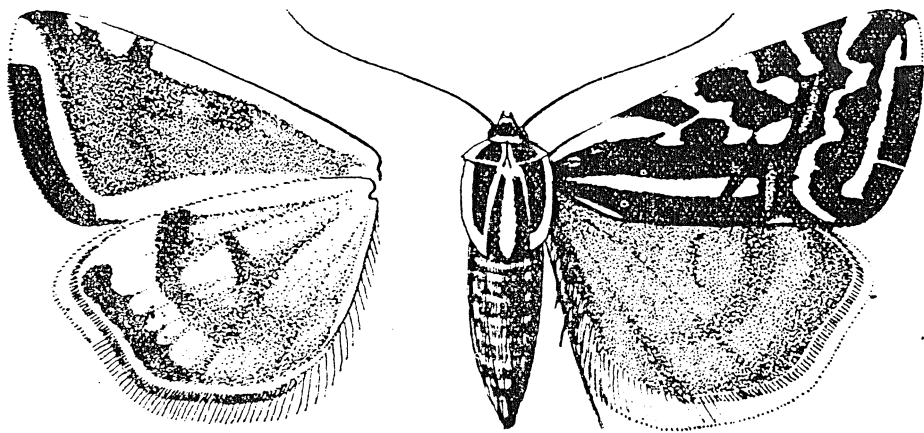
2. nem: *Emmelia* HBN.

Homlokát a pikkelyek sapkaszzerűen borítják, alattuk az arc keményen kitinizált, csupasz. Ajaktapogatója viszonylag rövid, a tő- és a 2. íz a ráboruló pikkelyek miatt vaskos, csúcsíze rövid, hegyes. A hím csápja fonalas, a pillák igen aprók, minden íz tövén 4—4 sörte látható (90. ábra: B). Tora, potroha sima, a válltakarók hosszúak. Elülső szárnya megnyúlt, viszonylag keskeny, csúcsa hegyes, hátulsó szárnya szintén kissé megnyúlt, a külső szegély belapult, a szárnyak erezete megegyezik az előző neméével.

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

— — Elülső szárnyának alapszíne élénksárga, a rajzolat koromfekete, egyes helyeken csillogó. A sejt alján és a belső szegélyen 1—1 széles, hosszanti fekete szalag húzódik, de csak a keskeny külső keresztvonalig tartanak. Ez utóbbit kívülről széles, fényes fekete sáv kíséri és a felső szegélyen 2 fekete folthoz végződik. A kör- és a vesefoltot 1—1 nagy, tojásdad fekete petty képviseli, fölöttük a felső szegélyen szintén 1—1 nagy fekete folt van. Az árnyékvonal keskeny, fekete, a belső szegélytől a vesefoltig ér, a hullámvonal zezugos, sárga. A külső szegély szintén sárga, a kettő közötti téren szabálytalan alakú fekete szalag húzódik, a tövonal széles, fekete, csak a csúcs alatt sárga. A nőtény fekete rajzolata általában terjedelmesebb, mint a hímé. Hátulsó szárnya vöröses- vagy szürkésbarna, a külső keresztsáv és a szegély csíkja sötétebb árnyékként jelentkezik, ugyanilyen a holdfolt is. A rojt sárgásfehér, választóvonala szürke. A fonák alapszíne halványsárga, a rajzolat sötétszürke, elülső szárnyán csak a szegélyek sárgák, a rojt olyan, mint a szárny felszínén. A hátulsó szárny fonákja tarka, a keresztsávok jól láthatók, a holdfolt széles, az erek kissé elsötétedtek, a rojt választóvonala széles. Feje, gallérja, válltakarói, tora fekete, szegélyeiket keskeny sárga csíkok díszítik, potroha barnásszürke (95. ábra). 18—22 mm.

Az Indiában és Afrikában is előforduló és az egész palearktikus területen fel-lepő faj Magyarországon is közönséges: minden száraz, napsütötte lapályon és dombvidéken, erdőszegélyeken, réteken és ruderális területen megtalálható. Két nemzedéke (esetleg egy részleges harmadik is) V—IX. végéig repül. Az imágók nappal is repülnek, röptük lökésszerű, szaggatott, gyors, nehéz szemmel kísérni. A mesterséges fénnyel is nagyon vonzza, a csalétket is felkeresi. A hernyó fűzöld vagy barna, a légzőnyílások széles fehér vagy sárga csíkban helyezkednek el, tompa fekete hátvonalát finom

95. ábra. *Emmelia trabealis* Sc. ♀ (Eredeti)

vörösséagra oldalon szegélyezi. Bibircsei aprók, nyakpajzsa barna, 3 hosszant fekete vonal díszíti, feje vörösesbarna, hátul fekete szegélye van, lábai barnák. Tápnövényei *Convolvulus*-félék; fűcsomók között alakul át apró, barnászörös bábbá — Z e b r a b a g o l y

trabealis Sc.

3. nem: *Phyllophyla* Gn.

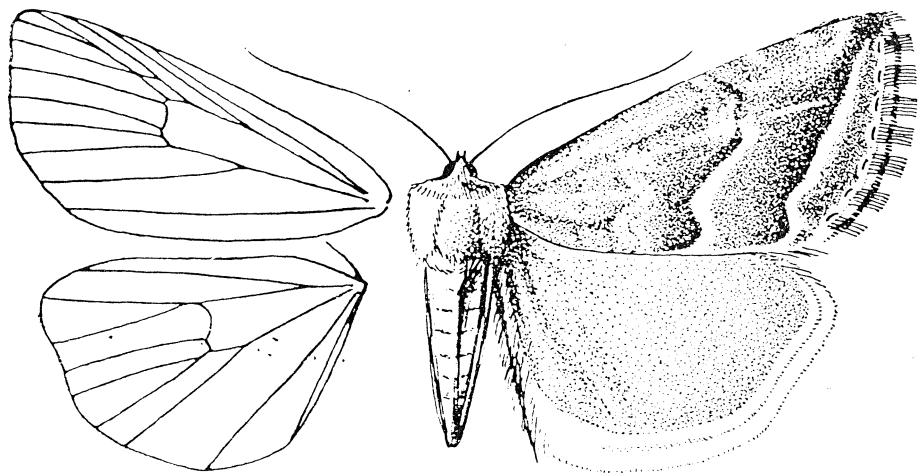
Fejszőrzete dús, a homlokán összeborul, alatta az arc keményen kiti-nizált, csupasz. Ajaktapogatója hosszú, fölmeredő, a tőíz és a 2. íz pikkely-zete elálló, csúcsa hegyes. A hím csápja fonalas, a pillák alig észlelhetően aprók (90. ábra: C). Tora, potroha sima, válltakarói rövidek. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa hegyes, hátulsó szárnya szintén kissé megnyúlt, külső szegélye belapult. A szárnyak erezete tipikus: elülső szárnyán van areola, a szerkezet megegyezik a *Tarache* HBN. neméével (96. ábra).

A palearktikus nemből Magyarországon 1 faj honos.

- — Elülső szárnyának alapszíne vöröses- vagy őzbarna, a behintés ereje változó, a tőtéren gyérebb, itt több a fehér pikkely, a keresztirányú vonalak mögött sötétebb. A belső keresztvonal alig látható, igen homályos és zezugos, a külső keresztvonal a belső szegélyen mély hullámot vet, fölötté ferde, megkerüli a fehér, de igen homályos vese-

folttot. A hullámvonal párhuzamos vele, ferdén a csúcsba húzódik, a tővonal feketés, szaggatott, apró vonalokból áll. A felső szegélyen néhány apró, fehéres folt látható, a rojt vörösesbarna, tarka, a választóvonal sötét, jól látható. A szárny legszembeszökőbb rajzlati eleme a külső keresztvonal és a hullámvonal sötét szegélye. Hátsó szárnya fehéres, gyér őzbarna behintéssel, rojtja fehér (96. ábra). Fonákja

96. ábra. *Phyllophyla obliterata* RMBR. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

szinte rajzolatlan, az elülső szárnyé világosszürke, a hátulsóé fehéres, csak a tarka rojt díszíti. 23–25 mm.

A palearktikum déli részében elterjedt fajt Magyarországon eddig csak Balatonalmádon, Tarcalon, Fácánkerten, Szederkényben és Pécsen gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke VI–VIII. repül. A mesterséges fény vonzza. A hernyó zöld, bibircsei feketék, hát- és oldalvonalai fehérek. A légzőnyílások fölött is fehér csík húzódik, ennek felső szegélye azonban fekete, a nyílások fehérek, keretük fekete, feje zöld, nyakpajza barnássárga. Tápnövényei az *Artemisia coerulescens* és *A. campestris*

obliterata RMBR.

4. nem: *Eustrotia* HBN.

Fejszőrzete rendes, előreberuló, arca is fedett. Ajaktapogatója fölfelé görbül, az ízek durván pikkelyezettek, a csúcsíz sima, rövid, zömök. A hím csápja fonalas, a pillák igen aprók (99. ábra: A). Tora és potroha sima, válltakarói szemlések. Szárnyai magasak, elülső szárnyának crezete megegyezik az előző nemkéével, de a keresztér igen ferde, az areola nagy. Hátsó szárnya lekerekített, a külső szegély belapult, az $rr + m_1$ nyélen foglal helyet (91. ábra: B). Az imágók mintázata igen változatos, egymástól annyira eltérő, hogy ennek alapján akár mindegyik fajt külön nembe lehetne sorolni.

A hernyók 7. testszélvényén nincsen hasi láb, a 8.-ikéi elkorcsosultak; zöldek vagy sárgászöldek, néhány egyszerű fehér vagy sárga csík díszíti őket, *Carex*-féléken és különféle füveken élnek.

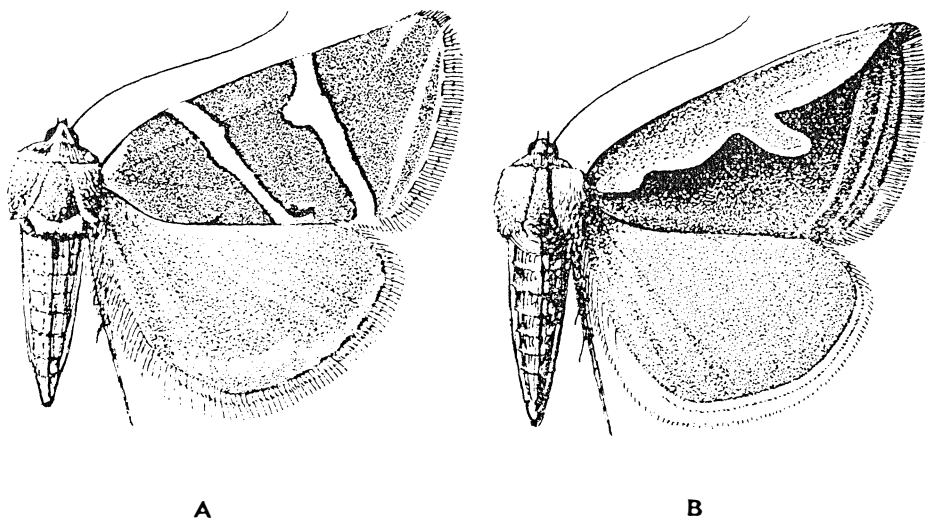
Az imágók éjszaka repülnek, főként nedves területeken, lápokban találhatók, a mesterséges fény vonzza őket.

A nagy fajszerű holarktikus nemnek 3 képviselője Magyarországon is honos.

Gazdasági jelentőségük nincsen.

- 1 (4) Elülső szárnyuk rajzolata éles és egyszerű, alapszíne olajbarna.
- 2 (3) Elülső szárnyának alapszíne meleg világos olajbarna, a rajzolat csillogó, szinte ezüstfehér. A tőtér vállán apró fehér folt látható, a tőteret széles, igen ferde és ezüstfehéres szalag zárja le, a középteret pedig hasonlóan széles, de kevésbé ferde külső keresztszalag; mindkettőnek a kerete éles és fekete, az utóbbiba beleolvad a fehér vesefolt, mindkettő a szárny töve és nem a csúcsa felé dől. A hullámvonal keskeny, fehér, egyenes, a csúcs mögött kis fehér ék látható; e 2 utóbbi rajzlati elemnek nincsen fekete kerete. A szegély fehér, a tővonal szaggatott, halvány, a rojt szürke. Hátsó szárnya szürkével behintett sárgászöld, a szegélyen elmosódott és közepén megszakított fehér szalag látható, a tővonal homályos, szaggatott, a rojt szürkésfehér. Válltakarói és tora olajbarna, szegélyük fehér (97. ábra: A). Fonákja szürkésbarnával behintett, az elülső szárnyé sötétebb árnyalatú, mint a fehér hátsó szárnyé, rajzolatuk alig észlelhető, legfeljebb a holdfolt és a külső keresztsáv látható. 18–20 mm.

A palearktikus faj Magyarországon főként lápos területeken, nedves réteken gyűjthető, de a Középhegység alacsonyabb fekvésű pontjain is előfordul. Két nemzedéke V–VII. és VII–IX. repül. A mesterséges fény vonzza, csalétken is fogható.

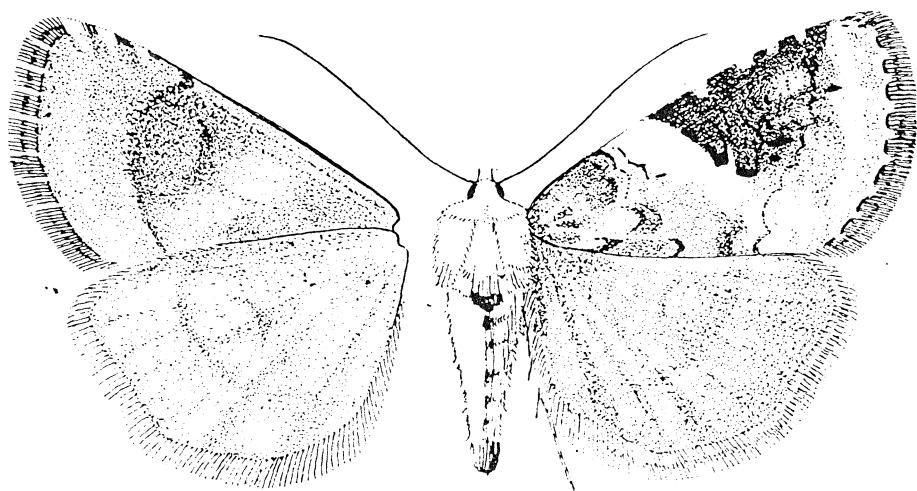

97. ábra. A: *Eustrotia Bankiana* F. ♀ és B: *E. uncula* CL. ♂ (Eredeti)

A hernyó zöld, hátvonala sötét, oldalonvonal fehér, a légző nyílások vörösek, sárga csíkban helyezkednek el, feje barnászöld. Tápnövényei *Carex*-félék; a talajon vagy fűcsomók között alakul át laza szövetségben fekvő világosbarna bábbá (= *argentula* HBN., *olivana* SCHIFF.)

Bankiana F.

- 3 (2) Elülső szárnyának alapszíne sötét olajbarna, némi vöröses árnyalattal, a legsötétebb a felső szegélyen végighúzódnó széles, hullámos,

98. ábra. *Eustrotia candidula* SCHIFF. ♂ (Eredeti)

sötét hússzínű csík alatt. A belső szegélyen a hússzínnek sötétebb árnyalata húzódik, a kör- és a vesefolt a felső szegély csíkjába olvad, keretük fehéres. A külső szegélyen 2 meredek, világos vonal látható, a belső fehéres, a külsőt fekete pikkelyek szegélyezik, a tövonal fekete, ép, a rojt barna. Hátsó szárnya világos barnásszürke, a szegély felé árnyékolta, a rojt fehéres (97. ábra: B). Elülső szárnyának fonákja sötét barnásszürke, rajzolatlan, a hátulsóé fehéresszürke, sűrű és durva barnásszürke behintés fedi, a holdfolt homályos. 20—22 mm.

A palearktikum északi és középső részén elterjedt faj Magyarországon lápréteken, nedves vagy mocsaras területeken fordul elő. A Középhegység magasabb pontjairól hiányzik. Két nemzedék V—VII. és VIII., IX. repül. A második nemzedék meleg vörösesbarna árnyalatával tűnik ki (= *rufitincta* DANIEL & KOLB). A mesterséges fény vonzza, a csalétket is felkeresi. A hernyó zöld, hátán sötét vonal fut végig, amelynek szegélye fehér. A légzőnyílások vörösesbarnák, hosszanti sárga csíkban foglalnak helyet. Tápnövényei *Carex*-félék. A talajon alakul át apró rögökkel és növényi részekkel tarkított sűrű szövetségben vaskos, rövid, barnászöld bábbá (= *rufitincta* DANIEL & KOLB) — Lápi apróbagoly

uncula CL.

- 4 (1) Elülső szárnyának rajzolata elmosódott, bonyolult, alapszíne rózsás árnyalatú fehér. A tőtérvilágos okkerbarnás, ez a szín a belső szegély mentén egészen a külső keresztvonal végződéséig kiterjed, benne fut

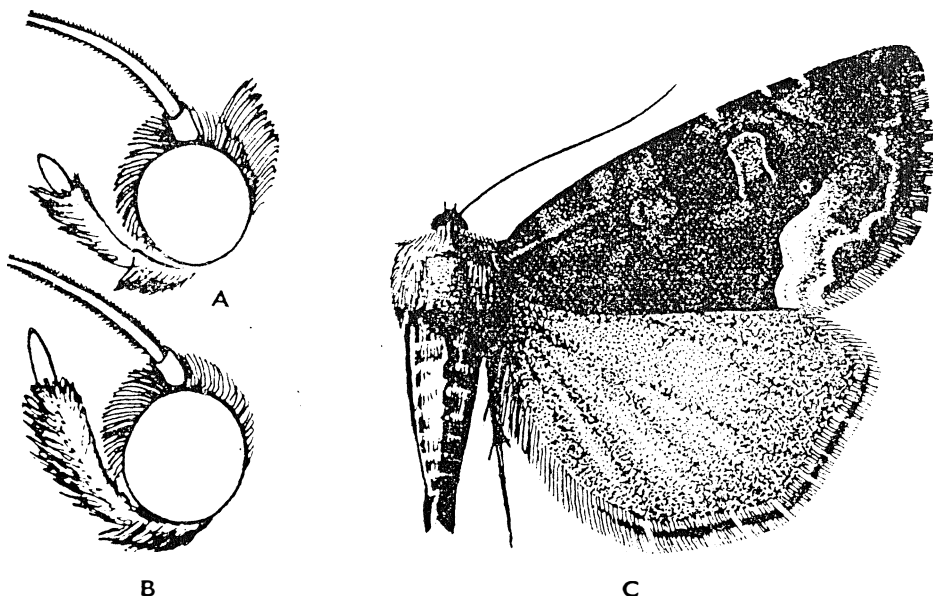
le a többszörösen ívelő, de homályos keretű belső keresztvonal (belseje gyakran fehér). A tőtérre széles, fehér és ugyanolyan ferde kereszt-sáv következik, majd a középtérnek a felső szegélyre támaszkodó nagy barna, szinte félkör alakú foltja. Benne helyezkedik el a fekete vonalakra töredezett vesefolt kerete; ennek belseje kékesszürke. A külső keresztvonal csipkés, homályos, kerete sötét, a hullámvonal elmosódott, fehéres. A külső szegélytér fehér, gyér barnás behintés tarkítja, a felső szegélyen apró fehér pettyek sorakoznak, a szagztatott tővonal fekete, fehér félholdacsókák körítik, a rojt barna. Hátulsó szárnya fehér, behintése világosbarna, a holdfolt, a külső keresztvonal és a szegélytér szalagja homályos, a rojt barnás. Teste fehér vagy piszkosfehér, az utótör pamacsja barna. Az elülső szárny fonákja barnásszürke, a hátulsó fehéres, rajzolatuk kevés, főként csak a külső keresztvonal ívelt árnyéka és a homályos holdfoltok láthatók (98. ábra). 20—22 mm.

A palearktikus faj Magyarországon mindenütt gyakori. a 2 előző fajtól eltérően száraz helyeken is. Két, esetleg részleges harmadik nemzedéke.V—IX. repül. A mesterséges fény vonzza. A hernyó zöld, szelvényhatárai sárgák. 3 sötét oldalonala van, az alsókat alul fehér vonal szegélyezi, feje zöld. Tápnövényei fűfélék, de a *Polygonum* szárában is találták; előfordul a *Rumex acetosella* és *Sparganium*-féléken is. Laza szövődékben alakul át barnássárga bábbá (= *pusilla* VIEW.) — F e h é r e s a p r ó b a g o l y

candidula SCHIFF.

5. nem: *Jaspidia* HBN.

Fejszőrözete rendes, előreboruló, arcát is fedi. Ajaktapogatója nagy, fölfelé görbül, a 2. íz durva, alul elálló pikkelyek és szőrök fedik. ezért vas-

99. ábra. A: *Eustrotia* és B: *Jaspidia* feje — C: *Jaspidia pygarga* HUFN. ♂ (Eredeti)

kos, csúcsíze viszonylag hosszú, hegyes. A hím csápja fonalas, a pillák alig észlelhetően aprók (99. ábra: B). Vállfedői rövidek, szélesek, utótorán és első potrohszelvényein apró szőrpamacsok láthatók. Elülső szárnya megnyúlt, csúcsa lekerekített, erezte megegyezik a *Tarache*-csoportéval, de a cu_2 ér messze a tő felől ered. Hátsó szárnya lekerekített, külső szegélye belapult, az $m_3 + cu_1$ nyélen foglal helyet (91. ábra: C). Az imágók alapszíne barnásfekete, legalább a külső keresztcsáv előtt fehér csík húzódik, a rajzolat nyugtalan, bonnyolult.

A hernyók zöldek, első hasi lábpárjuk elkorcsosult, fűféléken élnek.

Az imágók éjszaka repülnek, a mesterséges fény és a csalétek is vonzza őket. Röptük jellegzetesen gyors, surranó, a valódi bagolylepkékére emlékeztet.

A nagy fajlétszámú holarktikus nemből Magyarországon 2 faj honos.

Gazdasági jelentőségük nincsen.

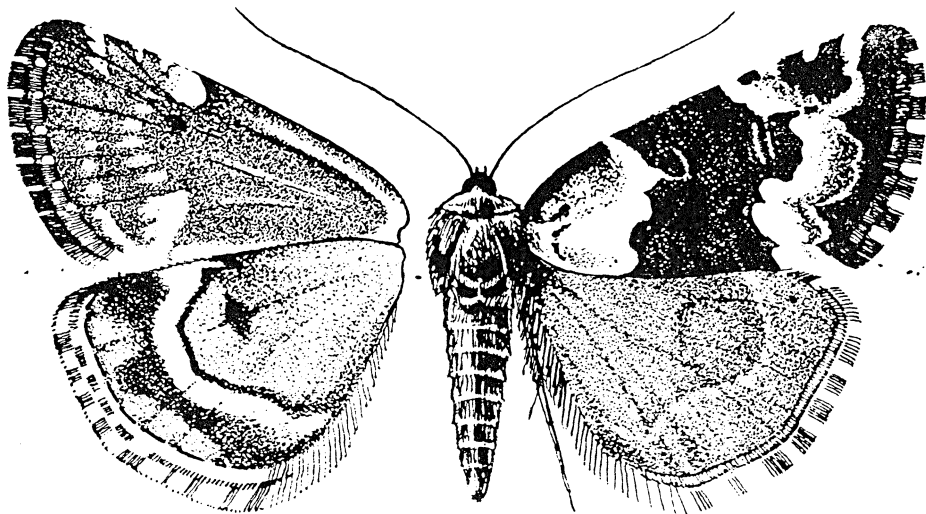
- 1 (2) Elülső szárnyán csak a külső keresztvonal előtt húzódik szélesebb fehér csík, hátsó szárnyának fonákja rajzolatlan. Elülső szárnyának alapszíne barnásfekete, a világosabb részek barnák, a sötét árnyékok feketék; a tőteret lezáró fekete keresztvonal kanyargós, a tőter árnyék-vonala kiterjedt. A kör- és a vesefolt szürke, keretük fehér és fekete. A külső keresztvonal tüsfeke, éles, széles és zezgugos ívben kanyarítja körül a sejt végét, belülről barna, majd fekete árnyék kíséri, kívülről a belső szegélytől a szárny közepéig húzódó és fokozatosan keskenyedő fehér sáv határolja. A hullámvonal fehér, kígyózó, belülről feketés nyílfoltok, illetve a csücsztér mögött elhelyezkedő nagy, szögletes, fekete foltok szegélyezik. A felső szegély külső felén apró fehér pontocskák vagy ékecskék láthatók. A szárny legsötétebb része a középtér és a csücszelőző fekete folt, a tővonal éles, szaggatott, a rojt szürke, a külső szegély közepén fehér foltocskák tarkítják. Hátsó szárnya sötétbarna, a rojt világosabb, választóvonala sötét. Torának és potroh-pamacsainak színe egyezik az elülső szárny alapszínével, egyébként potroha szürkés (99. ábra: C). Az elülső szárny fonákja sötétszürke, csak a felső szegély világos pontocskái láthatók, a hátsóé világosszürke, amelyet dús sötétszürke behintés takar annyira, hogy a külső keresztvonal és a holdfolt csak ritka esetekben észlelhető. 26–28 mm.

A palearktikum déli részében elterjedt faj Magyarországon országszerte található, az Alföld déli, meleg buckaerdőiben tömegesen. Legalább 2 nemzedéke V–IX. repül. A mesterséges fény vonzza. A hernyó sárgászöld, vörös hátvonala széles, oldalonvonalai keskenyek, szintén vörösek. Hasa és lábai sárgászöld. Feje sárga, több barna vonalka díszíti. Tápnövényei fűfélék, főként a *Molinia caerulea* és erdei füvek: laza szövédékben alakul át vörösesbarna bábbá (= *fasciana* auct., *strigilis* SCHIFF.) — F e h é r s á v o s a p r ó b a g o l y

pygarga HUFN.

- 2 (1) Elülső szárnyán a tőter nagy része is fehér, hátsó szárnyának fonákja élesen rajzolt. Elülső szárnyának alapszíne feketésbarna, helyenként oliv és szürke pikkelyek tarkítják, a tőter felső részén sötét folt helyezkedik el. A belső keresztvonalnak csak a külső, a külsőnek meg csupán a belső fekete szegélye látható, ezek élesen elhatárolják a sötét,

kanyargós középteret. Mindkét keresztvonal kígyózó, hullámos és csipkés. A körfoltnak csak fehér kerete látható, közepe olajszürke, a vesefolt közepén fehér és olajszürke holdfoltocskák helyezkednek el, kerete fekete. A hullámvonal kanyargós, keskeny, fehér, belülről sötét árnyékok szegélyezik, csak felső része széles és hasít le 1 nagy feketésbarna foltot a csúcs mögött. A külső szegélytér feketésbarna, a tövonal fekete, szaggatott, a rojt feketés választóvonala éles, mögötte a rojt

100. ábra. *Jaspidia deceptor* Sc. ♂ (Eredeti)

fekete, előtte tarka (fekete-fehér). Hátsó szárnya sötétbarna vagy füstösszürke, a holdfolt homályos, a külső keresztvonal finom, keskeny, elmosódott, fehéres, 2 nagy hullámot vet. Tora tarka. Elülső szárnyának fonákja szürkésfekete, a külső keresztvonal és a hullámvonal az érközökben apró fehér foltocskákból áll. A legélesebbek a felső szegély foltjai. A tövonal fekete, szaggatott, a közökben az erek végén apró fehér pontok ülnek, a rojt olyan, mint a szárny felszínén. A hátsó szárny fonákja krétafehér, a rajzolat éles, sötétszürke, a holdfolt széles, a külső keresztvonal mély ívet ír le, előtte széles fehér öv húzódik. A külső szegélytér hasonlít az elülső szárny felszínének külső szegélyteréhez, a tövonal fekete, a szárnyon sűrű a szürke behintés, a rojt tarka (100. ábra). 18—22 mm.

A palearktikum középső sávjában elterjedt faj Magyarországon főként meleg, nyílt erdőkben és bozótokban, erdei tisztásokon található. Egyetlen nemzedéke V., VI. repül. A mesterséges fény vonzza. A hernyó fűzöld, hátvonala sötét, kétoldaltól fehér vonal szegélyezi. Oldalvonala fehér, feje zöld, gallérja fehér. Tápnövényei fűfélék, főként a *Phleum*; laza szövődékben alakul át rövid, sárgásbarna bábba — Tölgyes-apróbagoly

deceptor Sc.

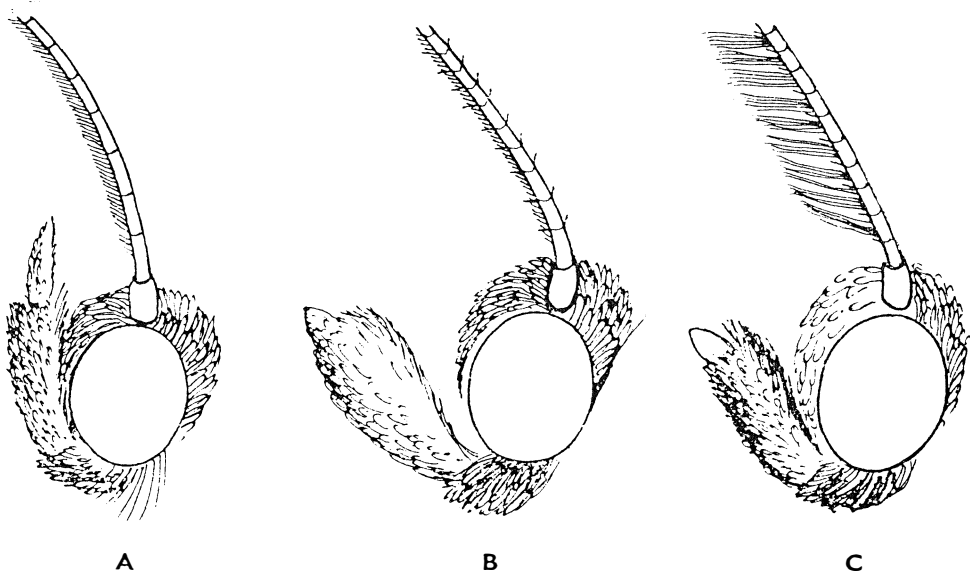
6. nem: *Prothymia* HBN.

Fején a pikkelyek előreborulnak, arca fedett. Ajaktapogatója meredeken fölfelé görbül, a 2. íz pikkelyzete durva, alul elálló, a csúcsíz viszonylag hosszú, hegyes. A hím csápja fonalas, a pillák aprók (101. ábra: A). Tor- és potrohszőrözete durván szálas. Elülső szárnya magas, csúcsa hegyes, erezete tipikus (areola van). Hátsó szárnya kerek, erezetében az $m_3 + cu_1$ apró nyélen van (102. ábra).

A kis fajlétszámú palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Alapszíne olajbarna. Elülső szárnyán a külső keresztcsáv széles, sötét bíborrózsaszínű, akárcsak a halvány és elmosódott világos hullámvonalat kívülről kísérő csík; a jellegzetes foltoknak nyoma sincsen. A felső szegély kissé világosabb árnyalatú, mint az alapszín, a tövonal fekete és szaggatott, a rojt olajbarna. Hátsó szárnyán folytatódhatnak a keresztcsávok, többé-kevésbé bíborszínű behintés élénkíti őket, a rojt sötét. Potroha, tora olyan színű, mint a szárnyak (102. ábra). Fonákja sárgásbarna, némi szürke behintéssel, a rajzolatból csak a keskeny és sötétszürke keresztvonal ível a szárnyakon, mögötte a színezet sötétebb, előtte világosabb árnyalatú. 18–20 mm.

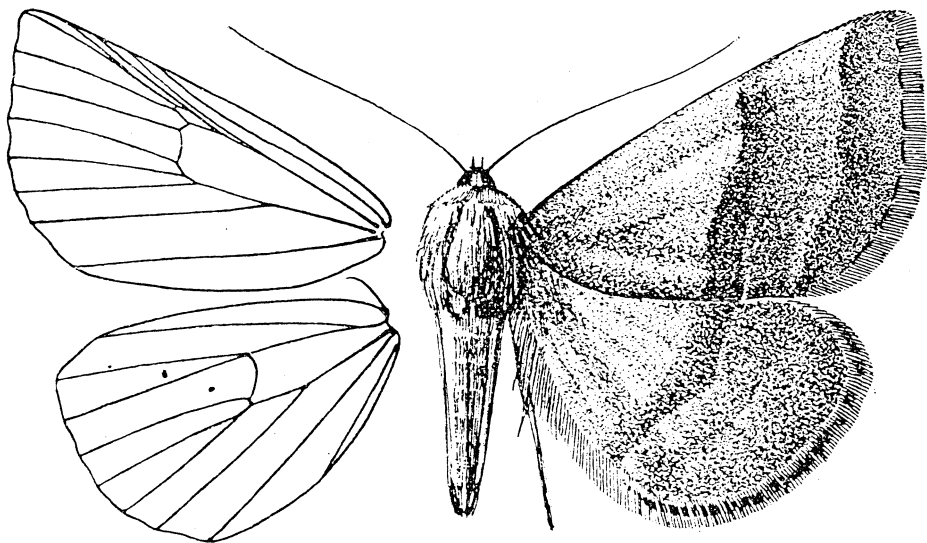
A palearktikumban elterjedt faj Magyarországon mindenütt előfordul, leginkább ritkás erdőkben, erdei tisztásokon. Két nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A mesterséges fényt felkeresi. A hernyó bársony zöld, hasoldala kissé világosabb, hátvonala világos. Légzőnyílásai vörössesárgák, fehér csíkban helyezkednek

101. ábra. A: *Prothymia*, B: *Porphyrinia* és C: *Calymma* feje (Eredeti)

el, 2 világos oldalvonal húzódik fölöttük. bibircsei feketék. feje tompabarna, 2 sötét vonal díszíti. Tápnövénye a *Polygala vulgaris*. Nappal a növény szárához simulva pihen; szürke szövédékhben alakul át bábbá — Pirossávos apróbagoly

viridaria CL.

102. ábra. *Prothymia viridaria* CL. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

7. nem: *Porphyrinia* HBN.

Fején a pikkelyek előreborulnak, simák, arca is fedett. Ajaktapogatója nagy, meredeken fölfelé görbül vagy ferdén előremutat. 2. íze vaskos, a pikkelyek és a szőrözet dús, sűrű, csúcsíze apró, tompa. A hím csápja fonalas, a pillák igen aprók, minden íz tövén 1—1 pár sörte látható (101. ábra: B). Tora, potroha sima, válltakarói olykor eléggé hosszúak. Elülső szárnya megnyúlt és magas, csúcsa hegyes, erezete az alcsalád második csoportjáéval egyezik meg: az areola hiányzik, az r_{2+3+4} nyélen van, az r_5 ér tőlük messze ered. Hátsó szárnya kerek, erezete rendes, olykor az $m_3 + cu_1$ rövid nyélen foglal helyet (pl. *P. parva* HBN., *P. noctualis* HBN.). Az imágók finom pasztellszínűek, kissé fényesek, legszembeszökőbb rajzlati elemeik a díszes keresztcsávok, s mindere jellemzők a hosszú rojtok és a tipikus bagolylepke-rajzolat foltjainak hiánya (a vesefoltot többnyire csak 2 fekete pont képviseli). Hátsó szárnyukon nincsen rajzolat, vagy csak ritkán folytatódik rajta a külső keresztvonal árnyéka. Fonájkjuk rajzolatmentes.

A hernyók kissé orsó alakúak, többnyire 12-lábúak (az első 2 hasi lábpár elcsökevényesedett), bibircseiken viszonylag hosszú sörtek vannak. Többnyire apró növények összeszött hajtásaiban élnek és a talajon növényi törmelék között szövédékhben bábozódnak.

Az imágók viszonylag kicsik, gyakran tetszetősen színezettek, a nappali verőfényben is szárnyra kelnek, főleg azonban éjszaka repülnek, meleg, homokos vagy sivatagos helyeken. A mesterséges fény vonzza őket, a csalétket nem látogatják. Röptük nem gyors, inkább rövid szakaszokból áll.

A nagy fajlétszámú palearktikus nem főként a terület déli részén terjedt el, s itt a szubtrópusi, sőt az orientális zónába is átnyúlik. Magyarországon 6 faj honos. A régebbi hazai lepkészeti irodalomban említett *P. polygramma* DUP. és a *P. candidana* F. a Földközi-tenger medencéjében terjedt el, a *P. helychrysi* RMBR. Olaszországban, Szicíliában és Korzikán él, míg a *P. viridula* GN. az Adria északi partvidéke mentén a Balkánon át Kisázsiaig honos; egyikük sem éri el Magyarország déli határait, tehát faunaterületünkön nem fordulnak elő.

Gazdaságilag jelentőségük nincsen.

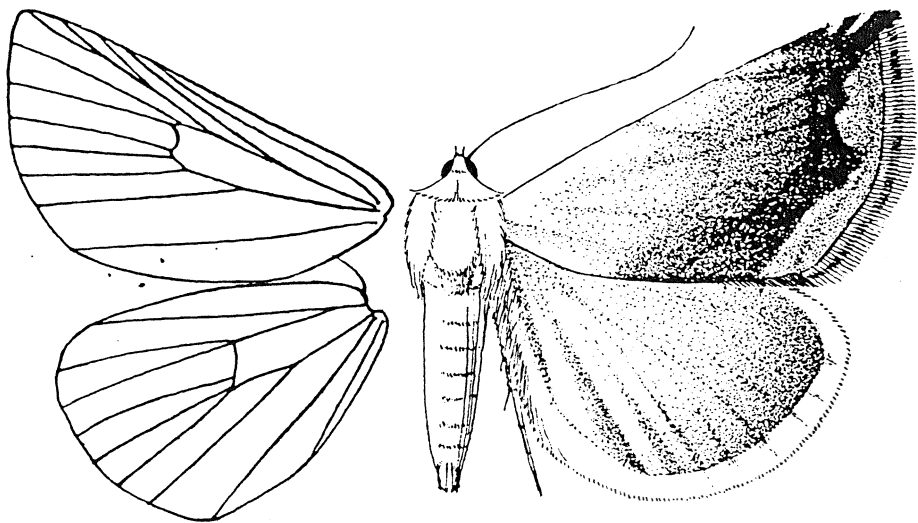
- 1 (2) Elülső szárnyának töterén a ráncban sötét bíborszínű, rövid csík fekszik. Két nemzedékének alapszíne és rajzolata némileg eltér egymástól. A tavaszinak alapszíne sárgásbarna, több-kevesebb bíborszínű behintéssel. A rajzolat emlékeztet a következő fajéra (vö. 103. ábra): a belső keresztvonal nem látszik, az árnyékvonal csak a sejtől a ráncig tart és rendszerint 3 ék alakú foltból áll. Kívülről a tetejéhez csatlakozik a külső keresztvonalat képviselő nagy, a sejt elé kanyarodó, de csak addig tartó szögletes vagy durván háromszögletes folt; mindkettő sötét bíborszínű. A vesefoltot csupán fekete pont alkotja. A hullámvonal fehér, a szárny csúcsában kezdődik és a külső szöglet fölött végződik, de nem ér a belső szegélyig. 3 összeérő, a tő felé homorú ívből áll, belülről kb. ugyanolyan széles bíborszínű árnyék határolja, mint az árnyékvonal. A kettő közötti területen halványabb árnyalatú a bíborszín (itt az erek gyakran világosak), kivéve a felső szegélyen elhelyezkedő nagy, szögletes foltot, amely az alapszín legvilágosabb (tejfélsárgás) árnyalatát képviseli. A tővonal barna, mögötte halványsárgás vonal húzódik, ugyanilyen színű a rojt is, választóvonala széles és barna. Hátsó szárnya barnásszürke, a szegély keskeny vonala sötétbarna. A nyári nemzedék sokkal világosabb, csontszínű vagy sárgás. A rajzolat erősen redukálódott, s legszembeszökőbb eleme a 2 keresztirányú csík (az árnyékvonal és a hullámvonal) sötét belső szegélye. Olykor a szárny szinte rajzolatmentes, a hátsó pedig fehéressárga, csak a szegély keskeny vonala sárgásbarna. Az elülső szárny fonákja sárgásbarna, csak a felső szegély foltocskái, továbbá a külső és a belső szegély fehéressárga. A hátsó szárny fonákja majdnem fehér, rajzolata a fekete ponttá zsugorodott félholdból és a tővonal pontjából áll. A második nemzedéké itt is világosabb, gyakran teljesen rajzolatmentes. 1. nemzedék: 20–22 mm, 2. nemzedék: 18–20 mm.

A Dél-Európától és Észak-Afrikától Kisázsian és Elő-Ázsián át Belső-Ázsia déli részéig elterjedt fajnak eddig egyetlen példánya került elő Szombathelyről. Két nemzedéke tavasszal és nyáron repül. A hernyó sárgásszürke, hát- és oldalvonalaival, valamint légzőnyílásainak csíkja világossárga, bibircsei feketék, azok sötéti világosszürkék, feje sötétbarna, nyakpajzsa és haslábai barnák. Tápnövényei *Helichrysum*- és *Carlina*-félék

ostrina HBN.

- 2 (1) Elülső szárnyuk töterén nincsen a ráncban bíborszínű, hosszanti irányú csíkcocsk.
- 3 (6) Elülső szárnyuk belső fele (a tőter és a középtér belső része) sárga.
- 4 (5) Elülső szárnyának töve világoszöldes okkersárga, a sárga szín kifelé egyre mélyül. A belső keresztvonal sötét ibolyáspiros, messze kiszögeli-

lik a sejtben, igen keskeny és homályos. A még sötétebb külső keresztvonal szinte párhuzamos vele, a tőtér közepétől a hullámvonalig a szárny színe egyre sötétedő ibolyáspiros vagy orgonalila. A hullámvonal finom és fehéres, nagyon zezugos, a szárny csúcsában végződik és sötét belső szegélye a rojtra is kiterjed. A külső szegélytér halvány rózsáslila. A bagolylepke-rajzolat foltjainak nyoma sincsen, a tövonal finom, ép, ibolyásbarna, a rojt halványlila, választóvonala

103. ábra. *Porphyrinia purpurina* HBN. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

széles. Hátsó szárnya világos olajbarna, a rojt fehéres. Tora, potroha olyan világos zöldessárga, majdnem fehéres, mint az elülső szárny töve (103. ábra). Az elülső szárny fonákja lilásszürke, a hátsóé fehéresszürke. 23–25 mm.

A Délkelet-Európától Kisázsian át a közép-ázsiai Szamarkandig és Ferganáig elterjedt faj Magyarországon mindenütt gyakori. Két nemzedéke V–VII. és VII–IX. repül. A hernyó feketészöld, hátvonala világossárga, ugyanilyenek oldalvonalai és a légzőnyílások sávja is, feje feketésbarna. Tápnövénye a *Cirsium arvense*; kettős barnásszürke szövédékekben alakul át karcsú, vörösesbarna bábbá — B í b o r b a g o l y

purpurina HBN.

- 5 (4) Elülső szárnyának töttere és a középtér belső része (tehát a szárny belső fele) világos tojássárga, benne helyezkedik el a sejt 3 apró fekete pettye, amelyek közül a külső meredek vonalkává nyúlt meg és a vesefoltot képviseli. A szárny külső fele fehérrel behintett ibolyásszürke, belső határa a külső keresztvonal helyét jelzi és a vesefolt körül megtört ívben a felső szegélyen végződik. A hullámvonal majdnem egyenes, sárgásfehér, az ibolyásszürke szín a külső szegély felé halványodik. A tövonal alig észlelhető, a rojt ugyanolyan színű, mint a külső szegély-

tér. Hátsó szárnya világosszürke, rajzolatlan. Tora, válltakarói sárgák, potroha sárgásfehér (104. ábra: B). Fonákja szürkés, az elülső szárny töve sárgásszürke, a hátsó világos, fehéresszürke, rajzolata egyik szárnynak sincsen. 19–21 mm.

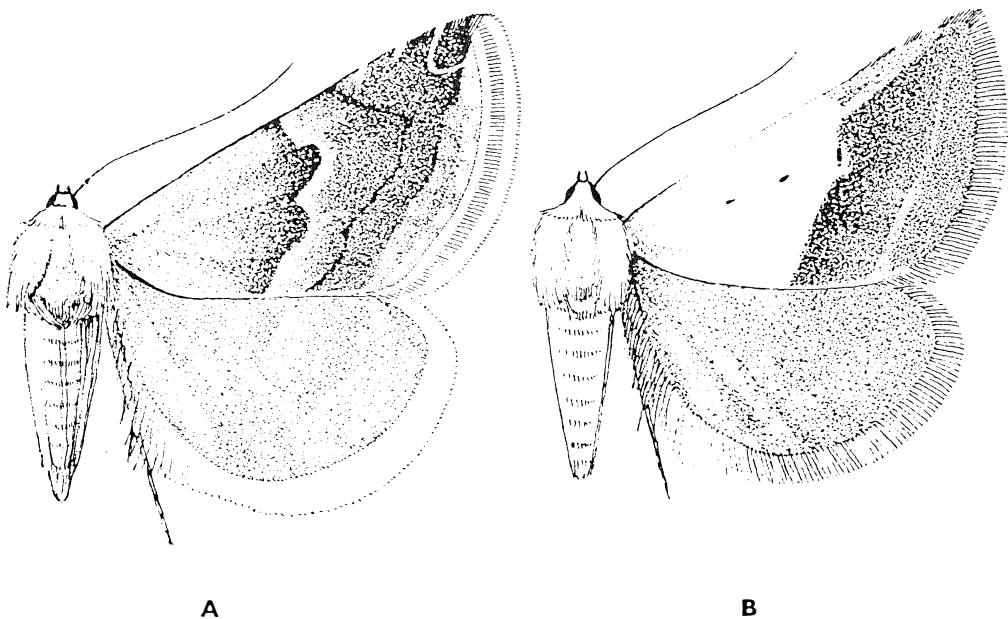
A Magyarországtól a Fekete-tenger környékén át az Altaj hegységig és Kisázsian keresztül Mezopotámiáig és Iránig elterjedt faj hazánkban főként az alföldi homokbuckásokban fordul elő (eddig ismert gyűjtőhelyei: Budapest és Gödöllő homokos környéke, Peszér és Dabas vidéke, Pótharaszti, Nyír-Ágasegyháza homokbuckái, Kunfihértó, Göd). Egyetlen nemzedéke VI–VIII. repül, mind a nappali verőfényben, mind a mesterséges fényre. A hernyó piszkos csontszínű, hátvonala elmosódott, bibircsei aprók, feketék. 1–1 sörte látható rajtuk. Légzőnyílásai vörösesbarnák, hasoldalának minden szelvényén 1–1 világos vörösesbarna középfolt van, feje sötétbarna, nyakpajzsa barna, 8 fekete bibircsel és hátul néhány fekete foltal. Tápnövénye a *Gnaphalium arenarium*, amelyen a szárra vagy levelekre erősített és lerágott növényi részekből álló szövedékében tartózkodik, s abban is alakul át karsú, sárgásbarna bábbá — Alföldi gyopár bagoly

pannonica FRR.

6 (3) Elülső szárnyuk belső fele nem sárga.

7 (12) Elülső szárnyuk a tőtől a középtér felé egyre sötétedik, ezt a részt itt (kb. a középtér közepén) kanyargós vagy zezugos fehér vonal zárja le (104. ábra: A, 105. és 106. ábra: B).

8 (11) Elülső szárnyukon a középtér sötét részét lezáró világos keresztvonal ívei domború oldalukkal néznek a külső szegély felé. Legalább 18 mm fesztávolságú fajok.

104. ábra. A: *Porphyrinia rosea* HBN. ♀ és B: *P. pannonica* Frr. ♂ (Eredeti)

- 9 (10) Elülső szárnyán a hullámvonal majdnem egyenes, a külső szöglet mögül a szárny csúcsába fut. A szárny alapszíne a tő rózsás színétől a középtér feléig mély olajbarnáig sötétül, az ezt szegélyező igen ferde fehér keresztvonal 2 hullámban domborodik ki a külső szegély felé, innen a szárny rózsaszínű vagy ibolyáspiros és ismét egyre sötétedik a ferde hullámvonalig. Benne fut le a sötétbarna és nagyon ferde keresztvonal, amely az r_5 ér alatt derékszögben megtörve a felső szegélyre halad. A külső szegélytér halvány rózsaszínű, a határát alkotó hullámvonal ferde, majdnem egyenes, a csúcs mögött sötét foltot kanyarít körül. A tővonal hiányzik, a rojt részszerű, választóvonal olajbarna. Hátsó szárnya világos olajbarna, a rojt fehér. Tora olyan színű, mint az elülső szárny töve, potroha fehéres (104. ábra: A). Elülső szárnyának fonákja világosbarnás, a hátulsóé fehéres. 19—21 mm.

A Bécsi medencétől Délkelet-Európán át Kisázsiaig foltszerűen és nem folyamatosan elterjedt faj Magyarországon még nem gyűjtötték (a Monorról származó régi példány kétes), de előfordulása valószínű. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó hússzerű, sötét behintés tarkítja, hát- és oldalvonalai világospirosak. Légzőnyílásai feketék, ezek sárga alapon foglalnak helyet, hasa, lábai sárgák, feje sötétbarna, bibiresei feketék. Tápnövénye a *Iurinea mollis*; tojás alakú, fehéres-szürke szövődékben alakul át karcsú, barnássárga bábba

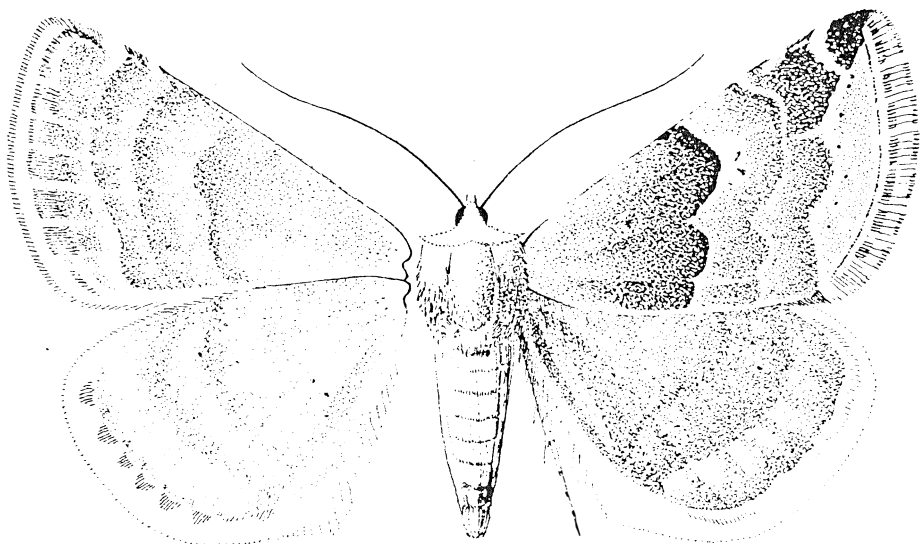
[rosea HBN.]

- 10 (9) Elülső szárnyán a hullámvonal kígyózó, a külső szögletből mélyen a csúcs mögé fut. Alapszíne világos fehéresbarna, de a középtér belső feléig és innen ismét a hullámvonalig egyre sűrűsödő és sötétedő barnásszürke behintés fedi. A belső keresztvonal alig észlelhető, előtte a sejten apró fekete pont van. A középtér közepén a sötét rész határát alkotó fehér keresztvonal a sejten és a ránc térben erősen kidomborodik a külső szegély felé, a vesefoltot fehér térségben elhelyezkedő 2 fekete petty képviseli. A külső keresztvonal többé-kevésbé párhuzamos a belsővel, a széles, fehér hullámvonal szintén kétszer kiszögellik a külső szegély felé, felső része és a külső keresztvonal felső része a csücs térben látható nagy, háromszögletes vagy trapéz alakú sötét barnás-szürke folton halad keresztül. A tővonal finom, a rojt töve fehér, majd a szagztatott választóvonal miatt tarka (világos és sötétszürke). Hátsó szárnya fehéresszürke (hím) vagy sötétszürke (nőstény), a keresztvonalak folytatódnak rajta, finoman íveltek, a külső előtt homályos, fehéres foltok láthatók az érközökben. A rojt fehér, választóvonal szürke. Gallérja, tora, válltakarói olyan színűek, mint az elülső szárny töve. Az elülső szárny fonákja középszürke, a rajzolat elmosódott, de jól látható, a 3 keresztvonal fehéresszürke, az erek vége fehér. A hátulsóé fehéresszürke, a keresztvonalak homályosak, a rojt választóvonal háromszögletes pettyekre szakadozott, a szárnyak rojtja fehér, a holdfolt nem látszik (105. ábra). 22—24 mm.

A Dél-Európától Kisázsian át Iránig elterjedt faj Magyarországon a Dunántúlon, az Északi Középhegység déli lábánál és az Alföldön található. Két nemzedéke V—VII. és VII—IX. repül. A hernyó zömök, vaskos, piszkos világosszürke, sűrű

sötét behintés tarkítja, hát- és oldalonvonalai világosak. Bibircsei feketék, 1—1 fehér sörte van rajtuk, légzőnyílásai feketék. feje kicsi. fekete. Tápnövé nye az *Onopordon acanthium*, amelynek szárán laza szövédékben alakul át gesztenyebarna bábbá —
B o g á n c s - a p r ó b a g o l y

respersa HBN.

105. ábra. *Porphyria respersa* HBN. 2 (Eredeti)

- 11 (8) Elülső szárnyán a középtér sötét részét lezáró világos keresztvonal ívei homorú oldalukkal néznek a külső szegély felé. Legfeljebb 17 mm fesztávolságú. kis faj. Elülső szárnyának alapszíne világos okkersárgás, amely azonban a középtér közepéig és innen ismét a hullámvonalig egyre sötétedik, míg végül sötétbarnává válik. A tő igen világos fehéres okkersárga, a belső keresztvonalnak nyoma sincsen, a sötét rész határa 3-ívű vonalból áll. A középső ív pontosan a sejtben helyezkedik el. előtte fehér keresztcsáv húzódik, a vesefoltot 2 fekete pont képviseli. A külső keresztvonal fehér, többé-kevésbé egyenes részekből áll és mélyen körülkanyarítja a sejt végét, előtte a szárny a finoman ívelő és homályos, fehéres hullámvonalig ismét sötétebb. A felső szegélyen homályos fehér csíkok fekszenek az ereken, a hullámvonal a külső szöglet mögül a szárny csúcsába ível, előtte több apró, fekete pont tarkállik. A tővonal nem látható, a rojt világos sárgás-szürke, választóvonala széles de homályos. Hátsó szárnya barnás-szürke, a tőben fehéres, a szegély felé egyre sötétedő. Gallérja, válltakarói és tora olyan színű, mint az elülső szárny töve, potroha világos szürkésbarna (106. ábra: B). Fonákja szinte rajzolatmentes, az elülső szárnyé középszürke, némi sárgás fénnnyel, a hátsóé világos, fehéres-szürke. 15—17 mm.

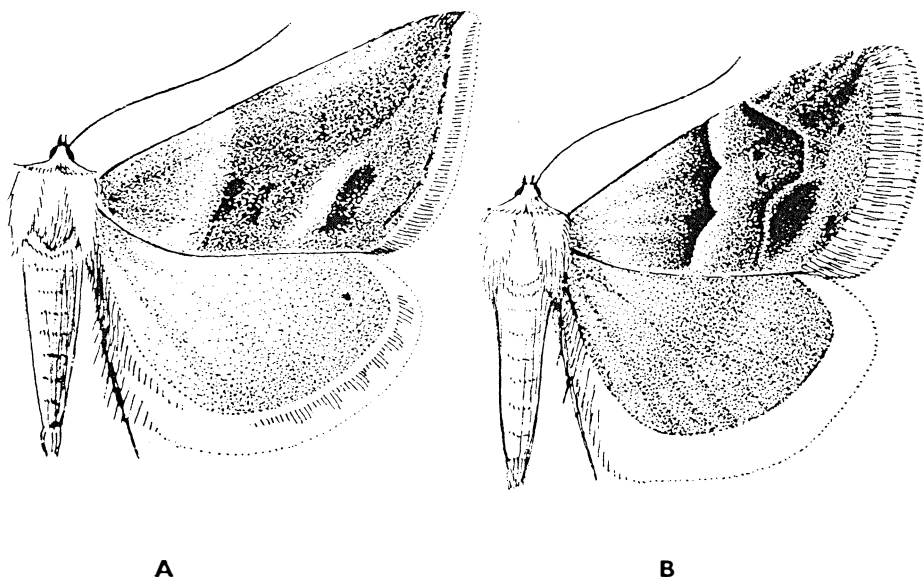
A Közép- és Dél-Európán, valamint Észak-Afrikától Kisázsian át Iránig és Indiáig elterjedt fajt Magyarországon csak az újabb időkben mutatták ki Paesa,

Badacsony környékéről, Csupokról, Kaposvárról, Budapestről, Tassról, Kenderesről és Kiskunhalasról; nem kétséges, hogy alkalmilag bevándorló faj, mivel Németországban is csak az újabb időkben jelent meg. Két nemzedéke V., VI. és VII., VIII. repül. A hernyó leírását nem ismerjük, a megfigyelések szerint az *Inula montana* és *viscosa*, valamint a *Centaurea calcitropa* virágjában és termésében él

parva HBN.

- 12 (7) Elülső szárnyának a töve is sötét, akárcsak az egész középtér: a 2 részt elválasztó csík a fehér belső keresztvonal. Alapszíne fehérrel kevert olajszürke, a tőtér alig halványabb árnyalatú, mint a középtér. A belső keresztvonal széles, kissé ferde, a középtér ráncterében 2 igen sötét szürkés, kissé ferde és magas folt látható. A vesefolt 2 elmosódott feketés pontból áll. A középtér felső részének sötét színe széles sávban kinyúlik egészen a szárny csúcsáig, ahol a fehér hullámvonal felső íve határolja, alsó része előtt széles, ferde, fehér betét húzódik, ez előtt ismét 1 magas, sötét folt, amit viszont kívülről a fehér hullámvonal alsó íve szegélyez. A tövncél szaggatott, homályos, a rojt fehér, választóvonala széles, szürke. Hátsuló szárnya szürke, a töve fehéres, a szegélyek felé elsötétedő. Testszíne olyan, mint az elülső szárny tövének árnyalata (106. ábra: A). Az elülső szárny fonákja sötétszürke, fényes, csak a tarka rojt élénkíti, a hátulsóé fehér, csupán a külső szegély keskeny sötét szalagja díszíti. 15–16 mm.

A palearktikum középső és déli zónájában elterjedt fajt Magyarországon főként az ország középső és déli vidékein gyűjtötték. Két nemzedéke V., VI. és VII–IX. repül. A hernyó világoszöld, fehér hát- és oldalvonalai vannak, bibircsei aprók, pontszerűek. Légzőnyílásai fehérek, keretük sötétsárga, feje fekete, nyakpajzsa barnás-

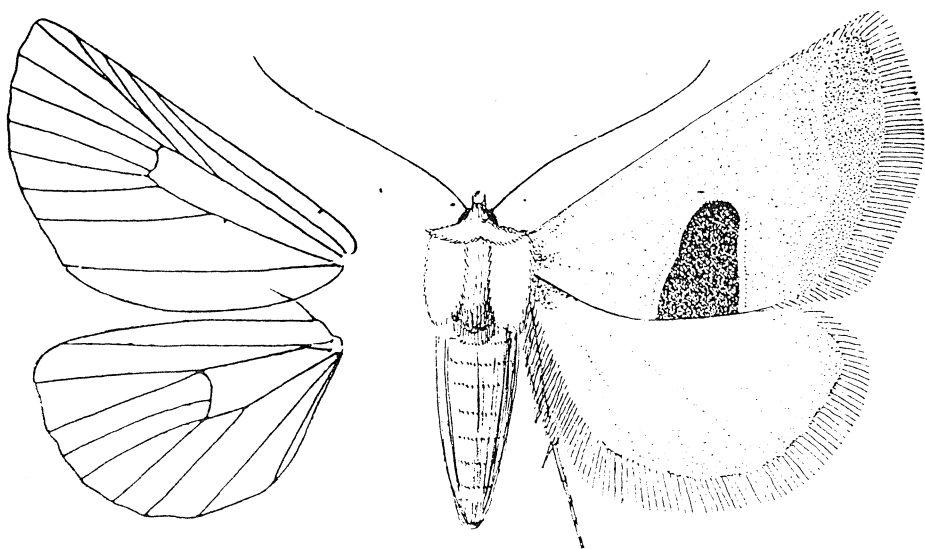
106. ábra. A: *Porphyrinia noctualis* HBN. ♂ és B: *P. parva* HBN. ♂ (Eredeti)

sárga, elöl 2 fekete ponttal. Tápnövénye a *Helichrysum arenarium*, amelynek szárában él és a tápnövény gyökerei között a talajban alakul át vaskos, sárgásbarna bábbá (= *paula* HBN.)

noctualis HBN.

8. nem: *Calymma* HBN.

Fején a pikkelyek előreborulnak, arcát is fedik. Ajaktapogatója ferdén fölfelé görbül, 2. íze vaskos, szőrözete dús, csúcsíze apró, zömök. A hím csápjának ízeit hosszú pillák díszítik (101. ábra: C). Tora és potroha sima. Elülső

107. ábra. *Calymma communimacula* SCHIFF. ♀ és szárnyerezete (Eredeti)

szárnya magas, hegyes, erezetében nincsen areola, az r_{2+3+4} nyélen van, az r_5 tőlük messze ered. Hátulsó szárnya lekerekített, erezete rendes (107. ábra). Az előző nemtől a hím csápjának szerkezete és a hernyó életmódja különíti el.

A palearktikus nembe 1 faj tartozik, amely Magyarországon is honos.

- — Elülső szárnyának alapszíne világos hússzínű, a 2 homorú ívet leíró fehér hullámvonal előtt a külső szegélytér kissé sötétebb árnyalatú. A belső szegély közepén nagy, csokoládébarna színű, fehérrel szegett, lapát alakú folt emelkedik a sejt alsó határáig, a rojt világos olajbarna. Hátulsó szárnya fehéres, a szegélyek felé hússzínűen árnyalt. Tora, válltakarói, gallérja olyan színű, mint az elülső szárny alapszíne (107. ábra). Az elülső szárny fonákja világos sárgásszürke, a hátulsóé fehéresszürke. 17–21 mm.

A Földközi-tenger vidékének középső és keleti felében. Ausztriában és Magyarországon, valamint Kisázsiaiban elterjedt faj hazánkban is mindenütt előfordul. Egyetlen nemzedéke VII–X. repül. A hernyó rajzolatlan, szürkésbarna, feje

kicsi, feketésbarna, csillogó, légzőnyílásai pirosak, torlábai feketék, haslábai vörösek, csökevényesek. Gyümölcsfák pajzstetvein él, s az üres pajzsokból összehajtott burokból alakul át a fák törzsén bábbá. Hasznos — Pajzstetűfaló bagoly

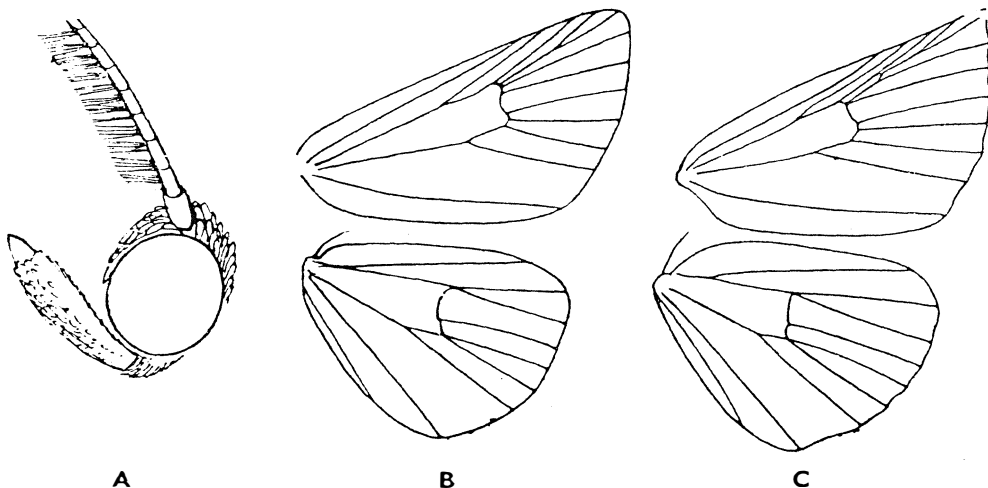
communimacula SCHIFF.

9. nem: *Eublemma* HBN.

Fejszőrözete és pikkelyei előreborulnak, arca fedett, ajaktapogatója ferdén fölfelé emelkedik, egyenes, 2. íze hosszú, viszonylag karcsú, pikkelyek fedik, csúcsíze rövid, zömök, hegyes. A hím csápján hosszú pillák nyalábjai láthatók (108. ábra: A). Tora és potroha sima. Elülső szárnya magas, hegyes, erezete egyezik a 2. előző nemével. Hátsó szárnya lekerekített, erezetében az $m_3 + cu_1$ rövid nyélen van, a sejt a szokásosnál rövidebb (vö. 111. ábra).

A holarktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli. Az *E. suava* HBN. (= *suavis* SPUL.) a Földközi-tenger északi medencéjében, az *E. jucunda* HBN. pedig annak csak nyugati részében terjedt el, ezért a régebbi hazai irodalom ide vonatkozó adatai részben téves határozásokon alapultak, részben megbízhatatlanok; a 2 faj a dalmát partvidéknél nem hatol északabbra.

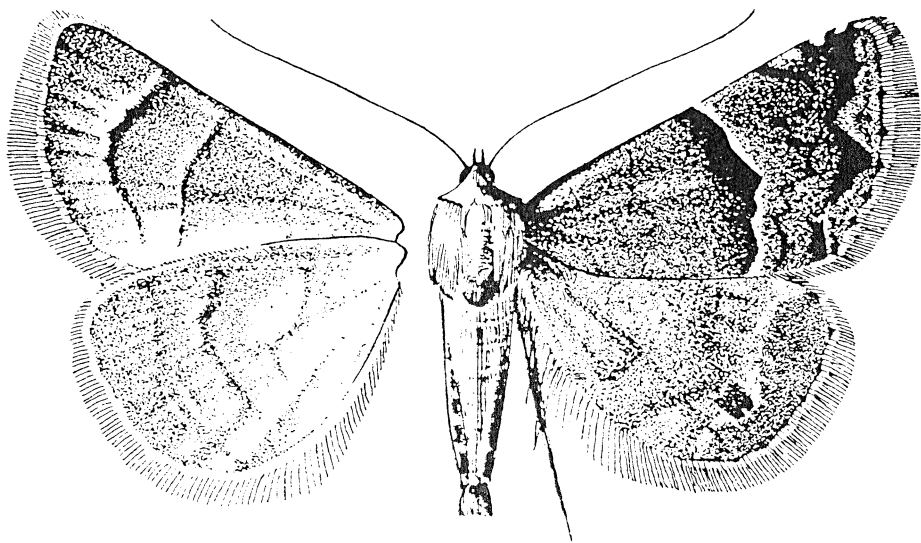
- — Elülső szárnyának alapszíne sötét egérszürke, a belső keresztvonal alig észlelhető. A középteret meredek és csak kissé fogazott fehér keresztvonal választja ketté, belül a szárny sötétebb, barnás árnyalatú. A külső keresztvonal feketés és igen zezzugos, meredek, előtte a szárny ismét elsötétedik és a kígyózó vagy többszörösen megtört fekete hullámvonal mögött már sötétbarna. A szegélytér világos egérszürke, a felső szegély külső felén néhány apró, fehéres foltocska látható. A fővonal ép, fekete, az erek végződésénél fekete csomópontok helyezkednek el rajta, a rojt sötétszürke. Hátsó szárnya sötétszürke,

108. ábra. A: *Eublemma* feje — B: *Panemeria* és C: *Apaustis* szárnyerezete (Eredeti)

a belső keresztvonal igen homályos, a középső csík széles és sötét, éles ívben kanyarodik, előtte világosabb szalag fut végig, amelyben a *cu* érközökben sötét és szögletes folt látható. A külső szegélytér sötét szürkésbarna, a tövonal az elülső szárnyééhoz hasonlít, a rojt szürke. Torának színe egyezik az elülső szárny alapszínével, a potrohé világosabb barnásszürke. Az elülső szárny fonákja szürke, a keresztvonalak

109. ábra. *Eublemma arcuina* HBN. ♂ (Eredeti)

élesek és jól láthatók, az érközökben világos sugarak helyezkednek el. A hátulsó szárny fonákja világosabb szürke, a keresztvonalak homályosak, íveltek, a szárnyak rojtja szürke (109. ábra). 27–30 mm.

A palearktikum déli részében elterjedt faj Magyarországon főleg a Középhegység meleg déli lejtőin él, a Balatoni felvidéktől a Zempléni-hegységig, azonkívül a Duna völgyében Budapesttől délre. Egyetlen nemzedéke VI–VIII. repül, a mesterséges fény vonzza. A hernyó leírását nem ismerjük, irodalmi adatok szerint az *Onosma echioides* fiatal hajtásaiban tavasszal él — I v e l t s á v ú b a g o l y

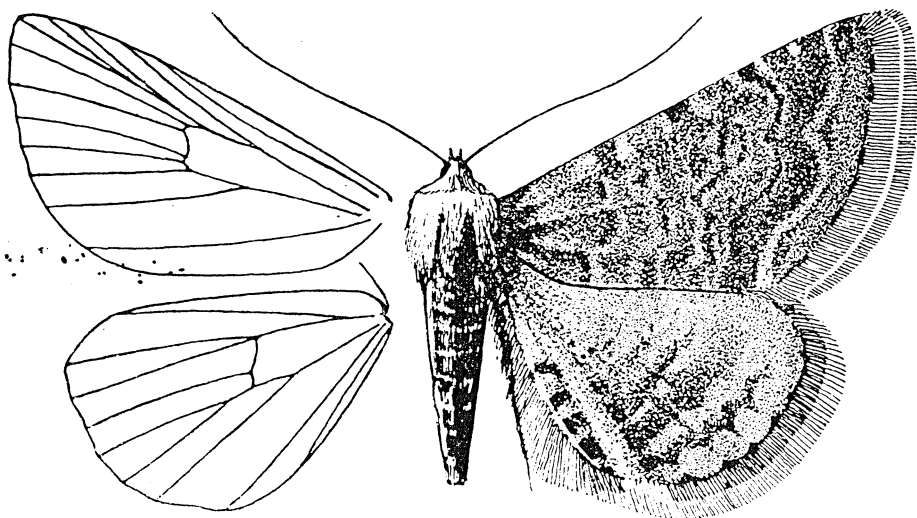
arcuina HBN.

10. nem: *Leptosia* Gn.

Fején a pikkelyek előreborulnak, arca fedett. Ajaktapogatója nagy, ferdén fölfelé görbül, az ízek vaskosak, sűrű pikkelyek borítják őket, a csúcsíz viszonylag hosszú, hegyes. A hím csápjának pillái hosszúak (111. ábra: A). Tora és potroha sima, válltakarói hosszúak. Elülső szárnya magas, csúcsa tompa, erezte egyezik az előző 3 neméével. Hátulsó szárnya kissé megnyúlt, de lekerekített, erezte egyezik az előző neméével (110. ábra).

A palearktikus nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

- — Elülső szárnyának alapszíne sötét palaszürke, sűrűn elhelyezkedő, kissé hullámos, barnásszürke vagy feketésszürke, kívülről azonban fehérésszürkével szegett keresztsávok és szalagok borítják. A belső keresztvonal szakadozott ívekből áll, a külső tipikus, a középtéren 2 szakadozott árnyékvonal is húzódik. A kör- és a vesefolt homályos, sötét pettyekből áll, a hullámvonal 2 nagy, domború ívet ír le, mö-

110. ábra. *Leptosia Dardouini* B. ♂ és szárnyerezete (Eredeti)

götte sötét szalag kíséri. A szegély ismét világosabb palaszürke, a tövonal feketés, töredezett, a rojt szürke, széles, benne keskeny és világos választóvonal húzódik. Hátsó szárnya világosabb árnyalatú, mint az elülső, a sötét és hullámos rajzolat folytatódik rajta, de a felső szegélytérben és a ráncban elenyészik. A tövonal ép, feketés, fogazott, a rojt belső része sötétebb szürke, mint a külső fele. A tor és a potroh színe egyezik a szárnyakéval (110. ábra). Fonákja világosszürke, rajzolatmentes, csupán némi sötét beporzás látható rajta. 16–17 mm.

A Portugáliától Kisázsiaiáig elterjedt faj Magyarországon is előfordul, a Középhegység meleg déli lejtőin a Vértestől a Zempléni-hegységig, de rendkívül lokális. A mesterséges fény vonzza. Egyetlen nemzedéke VI., VII. repül. A hernyó tompasárga vagy zöldes, minden szelvényén széles, barnászörös folt van, amelyeket sárga hátvonal oszt ketté; a foltokat még sárga pontocskák is díszítik. Nyakpajzsa barnásfekete. feje sárgásbarna vagy fekete, torlábai barnásárgák, haslábainak színe egyezik a test alapszínével. Az *Anthericum ramosum* magtokjaiban él és talajon fekvő korhadó fában, finom szövedékben bábozódik

Dardouini B.

11. nem: *Panemeria* HBN.

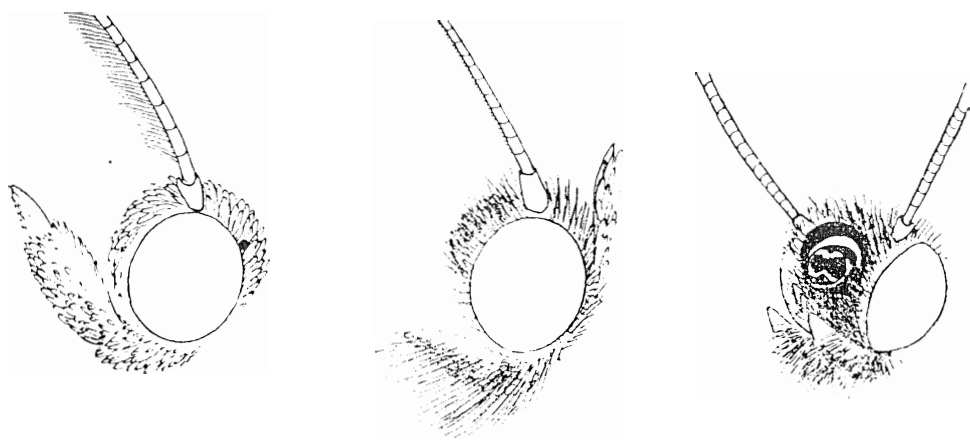
Fejszőrözete fölfelé vagy előreálló, homlokán sűrű csomóba gyűlik, arca is szőrös. Ajaktapogatója előremutat, kicsi, vaskos, a pikkelyek ráborulnak, de a közülük eredő, sűrűn elhelyezkedő sörték lefelé állanak. A hím csápjja fonalas, pillái igen aprók (111. ábra: B). Torát, potrohát durva szőrözet borítja. Elülső szárnya magas, erezetében csak az r_{3+4} van nyélen. Hátulsó szárnya kerek, erezete rendes (108. ábra: B). Lábszárain nincsenek tövissek.

A hernyók összes hasi lába jól fejlett.

A fejszőrözet szerkezete és a teljes fejlettségű, 16-lábú hernyók miatt ez és a következő genusz már nem illeszkedik be teljesen az alcsalád kereteibe; esetleg új alcsalád felállítását teszik szükségessé.

Az európai nembe csak néhány faj tartozik, közülük 1 Magyarországon is honos.

- — Elülső szárnyának alapszíne vörösesbarnával kevert sötétbarna, amelyet helyenként világoszöld behintés fed. A belső és a külső keresztvonal homályos, elmosódott, szögletes. A legszélesebb és legsötétebb a középtéren végigvonuló árnyékvonal sávja, a vesefoltot csak sötét holdfolt képviseli. A külső szegélytér belső fele sötét, határát a sajátos kanyarulatot leíró hullámvonal alkotja, előtte a szegély ismét világosabb. A tövonalat csak széles árnyék jelzi, amely alul 3 sötét foltocsákra bomlott. A csúcs mögött a rojt fehér, akárcsak külső fele a külső szegélyen, belső része sötét, színe egyezik a szárny alapszínével, a választóvonal rendkívül éles, ép, fekete vonal. Hátulsó szárnya fekete, középső részén szabálytalan alakú sötétsárga öv görbül a sejt köré, a belső szegélyt azonban nem éri el, a rojt fehéressárga. Torának színe egyezik az elülső szárny alapszínével, potroha feketés. Elülső szárnyának fonákja tompasárga, de csak a felső és a belső szegélyen, valamint a sejt körül kanyarodó széles csíkban, egyébként sűrű szürkésfekete behintés fedi. Külső részében az erek világosak, a rojt választóvonala széles és mélyfekete. A hátulsó szárny fonákján

A

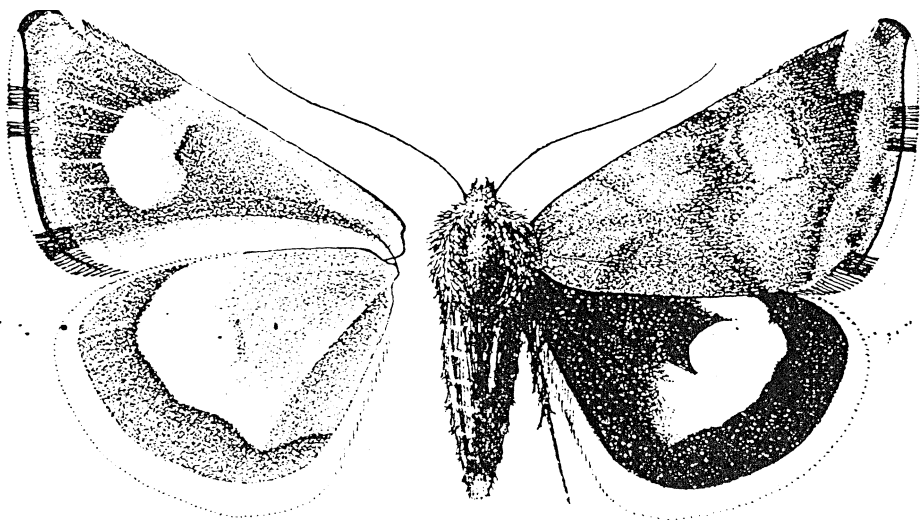
B

C

111. ábra. A: *Leptosia*. B: *Panemeria* és C: *Apaustis* feje (Eredeti)

a tőtér behintése jóval halványabb, a külső szegélytéré sötétebb, belső határát eléggé éles fekete vonal alkotja; a holdfolt homályos (112. ábra). 16–19 mm.

Az európai faj Magyarországon a Dunántúlon és a Középhegységben repül, ritkás erdőkben, erdőszéleken és erdei tisztásokon. A mesterséges fény vonzza, de

112. ábra. *Panemeria tenebrata* Sc ♂ (Eredeti)

nappal is szárnyra kel. Egyetlen nemzedéke IV–VI. repül. A hernyó fehéreszöld, hátának 2 oldalán 1–1 fehéres vonal, lábai fölött pedig fehér csík fut végig. Azutóbbi felülről sötétzöld vonal szegélyezi, feje sötétzöld. Tápnövényei *Cerastium*-félék, amelyeknek virágjával és magvaival táplálkozik; bábja rövid, zöldebbarna — A p r ó s á r g a b a g o l y

tenebrata Sc.

12. nem: *Apaustis* HBN.

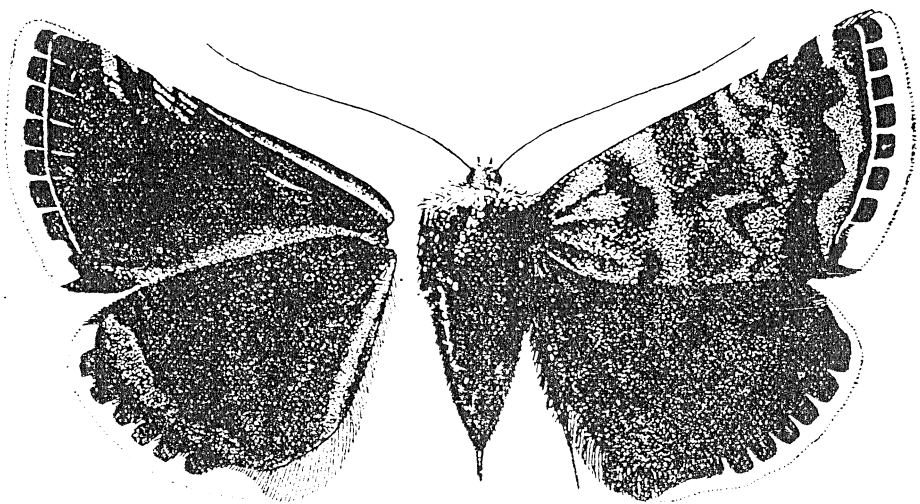
Fejszőrözetének szerkezete hasonlít az előző nemééhez, de homlokán nagy, erősen kitinzált és kiduzzadó, köldökszerű heghöz hasonló dudor foglal helyet. Ajaktapogatója rövid, kissé felgömbül, szőrözte durva és elálló. A hím csápja fonalas, a pillák igen aprók (111. ábra: C). Tora igen széles. gallérjával együtt durva szőrök borítják, potroha széles, hátrafelé fokozatosan elkeskenyedik, rövid, szőrözte durva. Elülső szárnya magas, rövid, erezetében van areola, ennek csúcsából ered a nyélen ülő r_{3+4} érpár, oldalait viszont az r_2 és az r_5 ér alkotja. Hátsó szárnya kerek, erezte rendes, a szárnyak külső szegélyei kissé hullámosak (108. ábra: C). Lábszárain nincsenek tövis.

A palearktikum nyugati részében elterjedt kis fajlétszámú nemet Magyarországon 1 faj képviseli.

A hernyók ismeretlenek.

Fejének sajátos szerkezete az előző nem mellé utalja, s valószínűleg szintén nem tartozik szorosan ebbe az alcsaládba.

— — Elülső szárnyának alapszíne fekete, amelyet sűrű és igen sötét, bronzos, barnásszürke behintés borít. A belső keresztvonal széles árnyékként

113. ábra. *Apantesis rupicola* SCHIFF. 2 (Eredeti)

jelentkezik, a középtéren szintén széles árnyékvonal húzódik végig. A bagolylepke-rajzolat foltjai hiányoznak. A külső keresztvonal túsífekete, éles és fogazott, világosabb térben fut le, előtte a szárny ismét fokozatosan elsötétedik s e rész külső zergugos határa a hullámvonalnak fogható fel. A felső szegély külső felén apró fehér foltocskák vagy ékek foglalnak helyet. A tövonal fekete, szaggatott, a rojt hófehér, belső felét nagy, fekete, szögletes foltok tarkítják; ez a rész az elülső szárny legszembeszökőbbben rajzolt területe. Hátsó szárnya füstösfekete, rajzolatlan, a rojt olyan, mint az elülső szárnyon. Feje és gallérja jellegzetes sötétsárga. Fonákja feketés, csak a külső szegélytér rajzolati elemei (tövonal, erek végződése, a tarka rojt) tűnnek ki. A nőtény tojócsöve kiáll, hegyes (113. ábra). 15—19 mm.

Az Ausztriától Magyarországon és a Balkánon át Kurdisztánig és a közép-ázsiai Alatau hegységig elterjedt fajt hazánkban a Vértesben, a Börzsönyben, a Budai-hegyvidéken, a Gödöllői dombvidéken, Gyömrőn, Bugacon és Egerben gyűjtötték; jellegzetes élőhelyei a homokos, kakukkfűvel borított meleg rétek. Az imágók nappal repülnek, a mesterséges fény és a csalétek iránt közömbösek. Egyetlen nemzedéke V., VI. repül. A hernyó és tápnövénye ismeretlen

rupicola SCHIFF.

RÖVIDÍTETT RENDSZERTANI MUTATÓ

„Magyarország Állatvilága” XVI. kötetének 11. füzetéhez

(Dr. Gozmány László; Bagolylepkek I. — Noctuidae I., — Fauna Hung. 102.)

CSALÁD — NEMEK

Abrostola O. 80, 100
Acontia TR. et auct. 124
Acontiinae auct. 6, 7
Acronyctinae 8
Aedia HBN. 39, 57
Aethia HBN. 11
Agrapha HBN. 82
Agrophila B. 124
Agrotidinae 6
Amphipyridae 8
Anophia GN. 38
Apatelinae 8
Apaustis HBN. 124, 150
Apopestes HBN. 38
Arytrura ZAHN 40, 54
Astiotis HBN. 39, 72
Autographa HBN. 81, 98
Autographa HMPS. nec HBN. 79
Autophila HBN. 38
Aventia DUP. 38
Axyliinae 6

Bena auct. 113
Bena BILLBG. 113
Beninae 6, 7, 112
Boletobia B. 10
Bomolocha HBN. 11, 15

Callistege HBN. 38, 45
Calpe TR. 76
Calpinae 4, 76
Calymma HBN. 124, 145
Catephia O. 39, 58
Catocala auct. 38, 39
Catocala SCHRK. 39, 64
Catocalinae 6, 7, 37
Chrysaspidia HBN. 80, 95
Chrysodeixis HBN. 81, 83
Chrysoptera LATR. 81, 91
Chrysoptera LATR. 80
Chytolitha GROTE 11, 22
Colobochyla HBN. 38, 40
Colocasia HBN. 106
Colocasiinae 5, 106
Cuculliinae 4

Demas STPH. 106
Diloba B. 108

Earias HBN. 113, 115
Eariinae 6, 7
Eccrita LD. 39, 49
Ectypa BILLBG. 38, 43
Emmelia HBN. 124, 129
Ephesia HBN. 38, 59
Episema O. 108
Epizeuxis HBN. 10, 34
Erastria auct. 125
Erastria O. et auct. 125, 126
Erastria TR. 124
Erastrinae 7
Eublemma HBN. 125, 146
Euchalcia HBN. 81, 93
Euclidia auct. 38
Euclidimera HMPS. 38
Eurhipia B. 117
Eurhipinae 6
Eustrotia HBN. 125, 131
Eutelia HBN. 117
Euteliinae 6, 116
Euxoinae 6

Gonopterinae 7
Gonospileia HBN. 38
Grammodes auct. 40
Grammodes GN. 39, 46

Hadeninae 6
Helia GN. 10
Heliaca HS. 124
Heliodes GN. 124
Heliothidinae 5
Herminia auct. 12
Herminia LATR. 12, 30
Herminia LATR. 12
Hylophila auct. 113
Hylophila HBN. 113, 114
Hylophilina WARR. 113
Hylophilinae 6, 7
Hypena SCHRK. 11, 13
Hypeninae 7, 8
Hypenodes GN. 11, 17

Jaspidia HBN. 125, 134
Jaspidiinae 7, 123

Laspeyria GERM. 38, 41
 Leptosia GN. 125, 147
 Leucanitis auct. 39
 Lithacodia auct. 125
 Lygephila BILLBG. 39, 50

Macdunnoughia KOSTROW. 81, 87
 Macrochilo HBN. 12, 29
 Madopa STPH. 38
 Megazethes WARR. 40
 Melicleptriinae 5
 Micra auct. 126
 Minucia MOORE 40, 55
 Momiinae auct. 5
 Mormonia auct. 39
 Mormonia HBN. 38

Noctuidae 1
 — trifidae 2
 — quadrifidae 2
 Noctuinae 6
 Noctuoidea 1
 Noctitophaleninae 7
 Nycteola HBN. 119
 Nycteola HS. 3
 Nycteolinae 4, 119

Ophiderinae 3
 Ophiusa auct. 39
 Ophiusa O. 40, 48
 Ophiusinae 6
 Orectis LD. 10, 32
 Othreinae 3
 Oxytrypia STGR. 104
 Oxytrypiinae 5, 103

Panchrysia HBN. 82, 90
 Panemeria HBN. 124, 149
 Panthea HBN. 108, 110
 Pantheinae 5, 107
 Paracolax HBN. 12, 19
 Parallelia HBN. 40
 Parascotia HBN. 10, 33
 Pechipogo auct. 12

Pechipogo HBN. 12, 31
 Phyllophyla GN. 126, 130
 Phytometra Hmps. 80, 81, 82
 Phytometrinae 4
 Plusia auct. 81
 Plusia O. 82, 84
 Plusia O. 80, 81, 82
 Plusidia BTL. 81, 92
 Plusiinae 4, 78
 Polychrysia HBN. 80, 88
 Porphyria HBN. 126, 138
 Prothymia HBN. 125, 137
 Pseudophia GN. 40

Rivula GN. 36
 Rivulinae 7, 35
 Rhynchodontodes WARR. 10

Sarrothripinae 4
 Sarrothripus CURT. 119
 Schrankia HBN. 11, 18
 Scoliopteryginae 7, 74
 Scoliopteryx GERM. 75
 Simplicia GN. 12, 23
 Spinttherops B. 38
 Standfussia SPUL. 11
 Stictoperinae 3
 Syngnapha HBN. 79

Tarache HBN. 124, 126
 Thalpochara LD. 124, 125, 126
 Tholomiges LD. 11
 Toxocampa GN. 39
 Trichoplusia McDUNN. 80, 82
 Trisateles TAMS 11, 21

Westermanniinae 6, 7

Unca OKEN 125

Zanclognatha LD. 12, 24
 Zanclognatha LD. 11
 Zebbea KIRBY 3
 Zethes RBR. 38

FAJOK ÉS FAJ ALATTI KATEGÓRIÁK

adulatrix HBN. 119
 agamos HBN. 66
 ain HOCHW. 79
 albicollis F. 126, 128
 alchymista SCHIFF. 59
 algira L. 49
 antiqualis HBN. 10
 arcuinna HBN. 147
 argentula HBN. 133
 argillacea VINCENT 72
 asclepiadis SCHIFF. 102
 asiatica KRUL. 122

Bankiana F. 133

barbalis CL. 31
 bicolorana FUESS. 114
 bidentalis HEIN. 25
 bractea SCHIFF. 97

caeruleocephala L. 110
 calvaria F. 35
 candidana F. 139
 candidula SCHIFF. 134
 capucina ESP. 78
 c-aureum KNOCH 92
 chalcytes ESP. 84
 cheiranthi TAUSCH 93
 chlorana L. 115

chrysitis L. 85
 chryson ESP. 87
circumflexa ESP. 88
 coenobita ESP. 112
 communimacula SCHIFF. 146
 confusa STPH. 88
 conjuncta ESP. 64
 consona F. 95
 conversa ESP. 66
 coryli L. 107
 costaestrigalis STPH. 18
 cracca F. 53
 crassalis F. 16
 cribrumalis HBN. 23
 crinalis TR. 32
cuneana PATOCKA 121

Dardouini B. 148
 deaurata ESP. 91
 deceptoria Sc. 136
 degenerana HBN. 120
derivalis HBN. 21
 dilecta HBN. 73
dilutana auct. 121
 diversa HBN. 61

electa BKH. 70
 elocata ESP. 68
 emortualis SCHIFF. 22
 europa SCHAW. 49
 extensalis GN. 13

fagana F. 115
 falsalis HS. 3
fasciana auct. 135
 festucae L. 97
 flexula SCHIFF. 42
fontis THNBG. 16
 fraxini L. 72
 fuliginaria L. 34
fulminea Sc. 63
 funesta ESP. 58
 fusca KYSELA 51

gamma L. 99
 geometrica F. 46
 glaucinalis SCHIFF. 21
 glyphica L. 4
goniophora KOVÁCS 121
 grisealis SCHIFF. 26
 gryphalis HS. 32
gutta GN. 88

helychrysi RMBR. 139
hongarica WARR. 115
 humidalis DBLD. 18
hungarica KOVÁCS 122
 hymenaea SCHIFF. 64

illustris F. 94
 insolatrix HBN. 129
 insularis RMB. 38

interrogationis L. 79

jota L. 100
 jucunda HBN. 146

Kalchbergi STGR. 19

leucomelas L. 38
 libatrix L. 76
 limosa TR. 54
 litterata CYR. 45
 lucida HUFN. 126, 129
 luctuosa ESP. 127
 ludicra HBN. 50
 lunalis Sc. 29
 lunaris SCHIFF. 56
 lasoria L. 51
 lutosa WARR. 53

mi CL. 46
 modesta HBN. 94
 moneta F. 89
 musculus MEN. 55

nemoralis F. 26
 ni HBN. 83
 noctualis HBN. 145
 nupta L. 71
 nymphagoga ESP. 62

obesalis TR. 15
 oblitterata RMBR. 131
 obsitalis HBN. 13
olivana SCHIFF. 133
 orbiculosa ESP. 105
 orientalis STGR. 19
orobi DUP. 51
 ostrina HBN. 139

palpalis HBN. 13
 pannonica FR. 141
 paranympa L. 63
 parva HBN. 144
 pastinum TR. 52
paula HBN. 145
 perstrigata RBL. 53
 plumigeralis HBN. 32
 polygramma DUP. 139
 prasinana L. (Bena) 114
prasinana L. (Hylophila) 115
 proboscidalis L. 14
 proboscidata HS. 33
 promissa ESP. 69
pseudodilutana OBR. 121
 puerpera GIORNA 67
pulchrina HAW. 100
 purpurina HBN. 140
pusilla VIEW. 134
 pygarga HUFN. 135

rectalis Ev. 24
 respersa HBN. 143
 Revayana Sc. 123

rosea HBN. 142
rostralis L. 14
rufotincta DANIEL &. KOLB 133
rupicola SCHIFF. 151

salicalis SCHIFF. 41
sericealis Sc. 37
siculana FUCHS 121
spectrum ESP. 38
sponsa L. 74
stolida F. 47
stramentacealis BREM. 25
strigilis SCHIFF. 135
suava HBN. 146
suavis SPUL. 146

taenialis HBN. 17
tarsicrinalis HBN. nec KNOCH (Zanclognatha)
27
tarsicrinalis KNOCH (Zanclognatha) 27
tarsicristalis HS. 28
tarsipennalis TR. 27
tarsiplumalis HBN. 29
tenebrata Sc. 150

tentacularia L. 30
tenuialis RBL. 26
thaliectri BKH. 78
titania ESP. 126
trabealis Sc. 130
trigemina WERNB. 103
tripartita HUFN. 101
triplasia HBN. (Abrostola) 101
triplasia L. (Abrostola) 101
triquetra F. 45
turfosalis WCKE. 18

uncula CL. 133
urania FRIV. 126

v-argentum ESP. 90
variabilis PILLER & MITTERP. 94
v-aureum HBN. 100
vernana HBN. 116
viciae HBN. 54
viridaria CL. 138
viridula GN. 139

zosimi HBN. 86

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

eddig megjelent füzetek:

(A sorozat 1—100. füzetének adatait lásd a 101. füzethez mellékelt tájékoztatóban)

101. *Dr. Mahunka Sándor* : Atkák V. — Acari V.
XVIII. kötet (Arachnoidea) 7. füzet, 76 oldal, 41 ábra (1970. VIII. 31.)

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

készülő füzetek:

- I. kötet (Protozoa) 11. füzet:
R. Dr. *Stiller Jolán*: Szájkoszorús csillósok — Peritricha
- IX. kötet (Coleoptera IV.) 5. füzet:
Dr. *Kassab Zoltán*: Cincérek — Cerambycidae
- X. kötet (Coleoptera V.) 8. füzet:
Dr. *Endrődi Sebő*: Örmányosbogarak V. — Curculionidae V.
- XII. kötet (Hymenoptera II.) 9. füzet:
Dr. *Erdős József*: Fémfürkészek VIII. — Chalcidoidea VIII.
- XXII. kötet (Mammalia) 2. füzet:
Dr. *Szunyoghy János*: Rovarevők — Insectivora